

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาศึกษา)

ปริญญา

พัฒนาศึกษา

สังคมศาสตร์

สาขา

คณะ

เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร

Factors Affecting The Quality of Life of the Muslim Elderly at Prawet District, Bangkok

นามผู้วิจัย นายสุลิต แววรรณเจือ

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์นาด พันธุ์นาวัน, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(ศาสตราจารย์อิมรอน มะลูลีม, Ph.D.)

ประธานสาขาวิชา

(รองศาสตราจารย์สิริกร กาญจนสุนทร, วท.ม.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ธีระกุล D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร

Factors Affecting The Quality of Life of the Muslim Elderly at Prawet District, Bangkok

โดย

นายสุลิต แววรรณเจือ

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)

พ.ศ. 2555

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สุลิต แววรรณเจือ 2555: ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รองศาสตราจารย์นาล พันธุ์นาวิน, Ph.D. 189 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาหาตัวแปรอิสระที่ประกอบด้วย ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาที่สามารถทำนายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิมในเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร ขนาดตัวอย่างที่ศึกษา มีจำนวน 288 คน สุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ทดสอบค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาค สถิติที่ใช้ในการทดสอบ คือการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณแบบขั้นตอน กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผลการศึกษาพบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวและการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุชาวมุสลิมอยู่ในระดับสูง การดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับคุณภาพชีวิตในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย และด้านจิตใจ มีอยู่ในระดับสูง ส่วนคุณภาพชีวิตด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสาธารณสุข มีอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการทดสอบหาตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชาวมุสลิม ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา โดยมีตัวแปรอิสระทั้งหมด 9 ตัว พบดังนี้ คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย มีตัวแปรอิสระ 4 ตัว คือ อายุ เพศ รายได้ต่อเดือน และการเห็นคุณค่าในตนเอง ร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 53.9 สำหรับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจพบว่ามีตัวแปรอิสระ 3 ตัว คือ การดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา การเห็นคุณค่าในตนเอง และสัมพันธภาพในครอบครัว ร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 46.1 และพบว่า มีตัวแปรอิสระ 4 ตัว คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง เพศ การดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา และสถานภาพสมรส ร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตด้านสังคม ได้ร้อยละ 40.4 สำหรับคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม มีตัวแปรอิสระ 3 ตัว คือ เพศ รายได้ต่อเดือน และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา ร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 19.4 นอกจากนี้พบว่า มีตัวแปรอิสระเพียง 2 ตัว คือ เพศ และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา ร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข ได้ร้อยละ 29.4 ท้ายสุดนี้พบว่า มีตัวแปรอิสระ 5 ตัว คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง อายุ เพศ การดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา และรายได้ต่อเดือน ร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตในภาพรวมได้ร้อยละ 60.2 จากผลการศึกษาอาจกล่าวสรุปได้ว่า ตัวแปรอิสระสำคัญที่เข้าทำนายในทุกๆ ด้านและในภาพรวมของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชาวมุสลิม คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Sulit Waeowanjua 2012: Factors Affecting The Quality of Life of the Muslim Elderly at Prawet District, Bangkok. Master of Arts (Social Development), Major Field: Social Development, Faculty of Social Sciences. Thesis Advisor: Associate Professor Nath Bhanthumnavin, Ph.D. 189 pages.

The main purpose of this research was to investigate the independent variables as the personal factors, family relationships, self-esteem, and the religion-oriented way of life which enabled to predict the quality of life of the Muslims elderly at Prawet District, Bangkok. The study sample of 288 Muslims elderly obtained by accidental sampling. The data was collected by questionnaires which was tested the reliability by the usage of Cronbach Alpha Coefficient. The analytical statistics include the stepwise multiple regression analysis with the statistical significance of .05.

The study result revealed that family relationship and self-esteem were considered in high level which the religion-oriented way of life was at the moderate level. The overall of quality of life was ranked highly as well. As a result of separate aspect consideration, physical and mental quality of life were found at high level while social, environmental and public health quality of life were at the moderate level.

In addition to the independent variables testing of personal factors, family relationships, self-esteem and the religion-oriented way of life, there were 9 independent variables enabled the prediction of elderly Muslims' quality of life. Four of them as age, gender, monthly income and self-esteem shared the prediction of physical quality of life at the level of 53.9%. While 3 independent variables as the religion-oriented way of life, self-esteem and family relationships predicted the mental quality of life at the level of 46.1%. Concerning with the social quality of life, self-esteem, gender, religion-oriented way of life and marital status shared the prediction of 40.4%. As far as the environmental quality of life concerned, 3 independent variables as gender, monthly income and religion-oriented way of life made the prediction of 19.4%. According to the public health quality of life, gender and religion-oriented way of life enabled prediction of 29.4%. Finally, 5 independent variables in term of self-esteem, age, gender, religion-oriented way of life and monthly income joined the prediction of 60.2% in overall. In conclusion, self-esteem and religion-oriented way of life were important independent variables that shared the prediction in overall and every aspect of elderly Muslims' quality of life.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

ตลอดระยะเวลาผู้วิจัยได้เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากคณาจารย์หลายท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในการวิจัยและเรียบเรียงโครงการวิทยานิพนธ์จนสำเร็จได้ ด้วยความกรุณาของรองศาสตราจารย์ ดร.นาถ พันธมุนาวิน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ศาสตราจารย์ ดร.อิมรอน มะลูลีม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ที่เป็นประโยชน์ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่เสมอมา ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง และผู้วิจัยยังได้รับความกรุณาจาก ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ยูวัฒน์ วุฒิเมธี ประธานการสอบ และรองศาสตราจารย์ ดร.อาภรณ์พันธุ์ จันทร์สว่าง ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ได้ให้ความกรุณาเพิ่มเติมข้อเสนอแนะทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่สำนักงานเขตประเวศ คุณศิริมา ทรงศิริ และผู้สูงอายุ ชาวมุสลิม เขตประเวศ ที่ได้ให้โอกาสในการวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนๆ นิสิต สาขาพัฒนาสังคม รุ่นที่ 46 และเจ้าหน้าที่งานการศึกษาของสาขาพัฒนาสังคมทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ

ท้ายสุดนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพ่ออับดุลเลาะห์ แวววรรณเจือ และคุณแม่อุไร พิศสุวรรณ ที่ได้อบรมเลี้ยงดูและให้โอกาสทางการศึกษา และสนับสนุนตลอดมารวมทั้งเป็นกำลังใจที่สำคัญยิ่งตลอดระยะเวลาที่ทำการศึกษานำมาสู่การวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ในที่สุด

สุลิต แวววรรณเจือ

พฤษภาคม 2555

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(8)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่ได้รับ	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ	4
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	6
แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต	6
แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	18
แนวคิดเกี่ยวกับการสาธารณสุข	32
แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว	36
แนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง	47
แนวคิดในศาสนาอิสลามเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา	58
หลักการศาสนาอิสลามที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อบิดามารดา	67
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	74
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	75
กรอบแนวคิดในการวิจัย	77
สมมติฐานการวิจัย	77
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	78
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	78
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	79

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การวัดตัวแปร	80
การทดสอบเครื่องมือและการหาค่าความเชื่อมั่น	89
การเก็บรวบรวมข้อมูล	90
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	90
บทที่ 4 ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์	91
ผลการวิจัย	91
ส่วนที่ 1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล	91
ส่วนที่ 2 สัมพันธภาพในครอบครัว	98
ส่วนที่ 3 การเห็นคุณค่าในตนเอง	100
ส่วนที่ 4 การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา	102
ส่วนที่ 5 คุณภาพชีวิต	104
ส่วนที่ 6 การทดสอบสมมติฐาน	115
ข้อวิจารณ์	128
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	134
สรุปผลการวิจัย	134
ข้อเสนอแนะ	138
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	141
ภาคผนวก	150
ภาคผนวก ก แบบสอบถามคุณภาพชีวิต	151
ภาคผนวก ข การทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น	163
ภาคผนวก ค หลักการศรัทธาในศาสนาอิสลาม และประวัติความเป็นมาของมุสลิมในประเทศไทย	172
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	189

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามเพศและอายุ	92
2	จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามสถานภาพสมรส	92
3	จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามระดับการศึกษา	93
4	จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามการประกอบอาชีพ	94
5	จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้	94
6	จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	95
7	จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามรายจ่ายต่อเดือน	96
8	จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามจำนวนบุตรที่มี	96
9	จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามบุคคลที่พักอาศัยอยู่ด้วย	97
10	จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามสัมพันธภาพในครอบครัว	98
11	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและระดับสัมพันธภาพในครอบครัวของผู้สูงอายุชาวมุสลิม	99

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
12	จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามการเห็นคุณค่าในตนเอง	100
13	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุชาวมุสลิม	101
14	จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุในชุมชน จำแนกตามการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา	103
15	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและระดับการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาของผู้สูงอายุชาวมุสลิม	104
16	จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย	105
17	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและระดับคุณภาพชีวิตด้านร่างกายของผู้สูงอายุชาวมุสลิม	106
18	จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	107
19	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและระดับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจของผู้สูงอายุชาวมุสลิม	108
20	จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามคุณภาพชีวิตด้านสังคม	109

สารบัญตาราง (ต่อ)

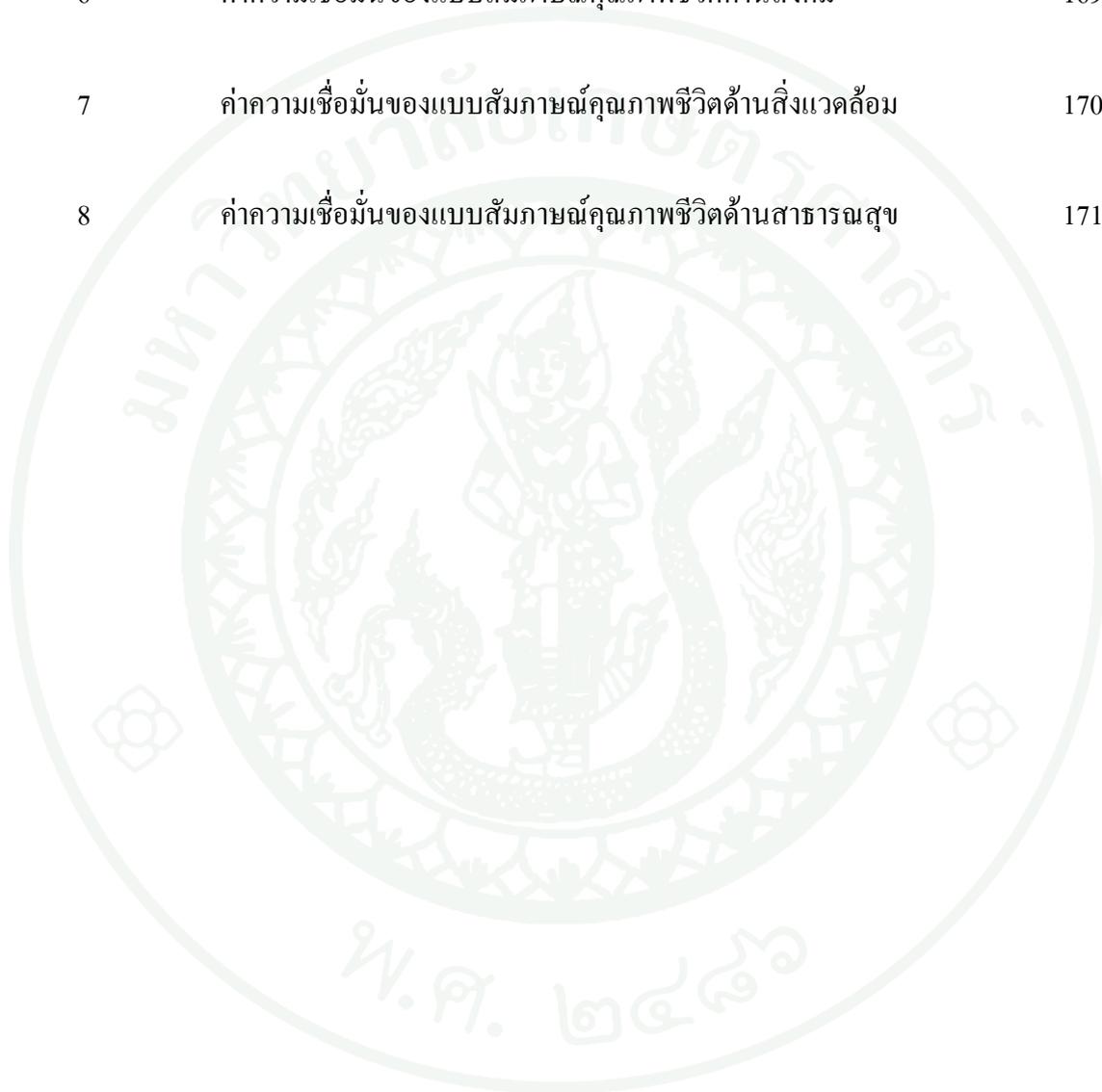
ตารางที่		หน้า
21	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและระดับคุณภาพชีวิตด้านสังคมของผู้สูงอายุชาวมุสลิม	110
22	จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม	111
23	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและระดับคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุชาวมุสลิม	112
24	จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข	113
25	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและระดับคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุชาวมุสลิม	114
26	จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามคะแนนคุณภาพชีวิตในภาพรวม	115
27	สรุปคุณภาพชีวิตในรายด้านและภาพรวมของผู้สูงอายุชาวมุสลิม	115
28	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา	118
29	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา	120

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
30	ค่าการทำนายของตัวแปรอิสระทั้งหมดต่อคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย	121
31	ค่าการทำนายของตัวแปรอิสระทั้งหมดต่อคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	122
32	ค่าการทำนายของตัวแปรอิสระทั้งหมดต่อคุณภาพชีวิตด้านสังคม	123
33	ค่าการทำนายของตัวแปรอิสระทั้งหมดต่อคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม	125
34	ค่าการทำนายของตัวแปรอิสระทั้งหมดต่อคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข	126
35	ค่าการทำนายของตัวแปรอิสระทั้งหมดต่อคุณภาพชีวิตโดยรวม	127
36	สรุปตัวแปรอิสระทั้งหมด 9 ตัว ที่ทำนายคุณภาพชีวิตเป็นรายด้าน และในภาพรวม	128
ตารางผนวกที่		
1	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์สัมพันธภาพในครอบครัว	164
2	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์การเห็นคุณค่าในตนเอง	165
3	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา	166
4	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย	167
5	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	168

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางผนวกที่		หน้า
6	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์คุณภาพชีวิตด้านสังคม	169
7	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม	170
8	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข	171

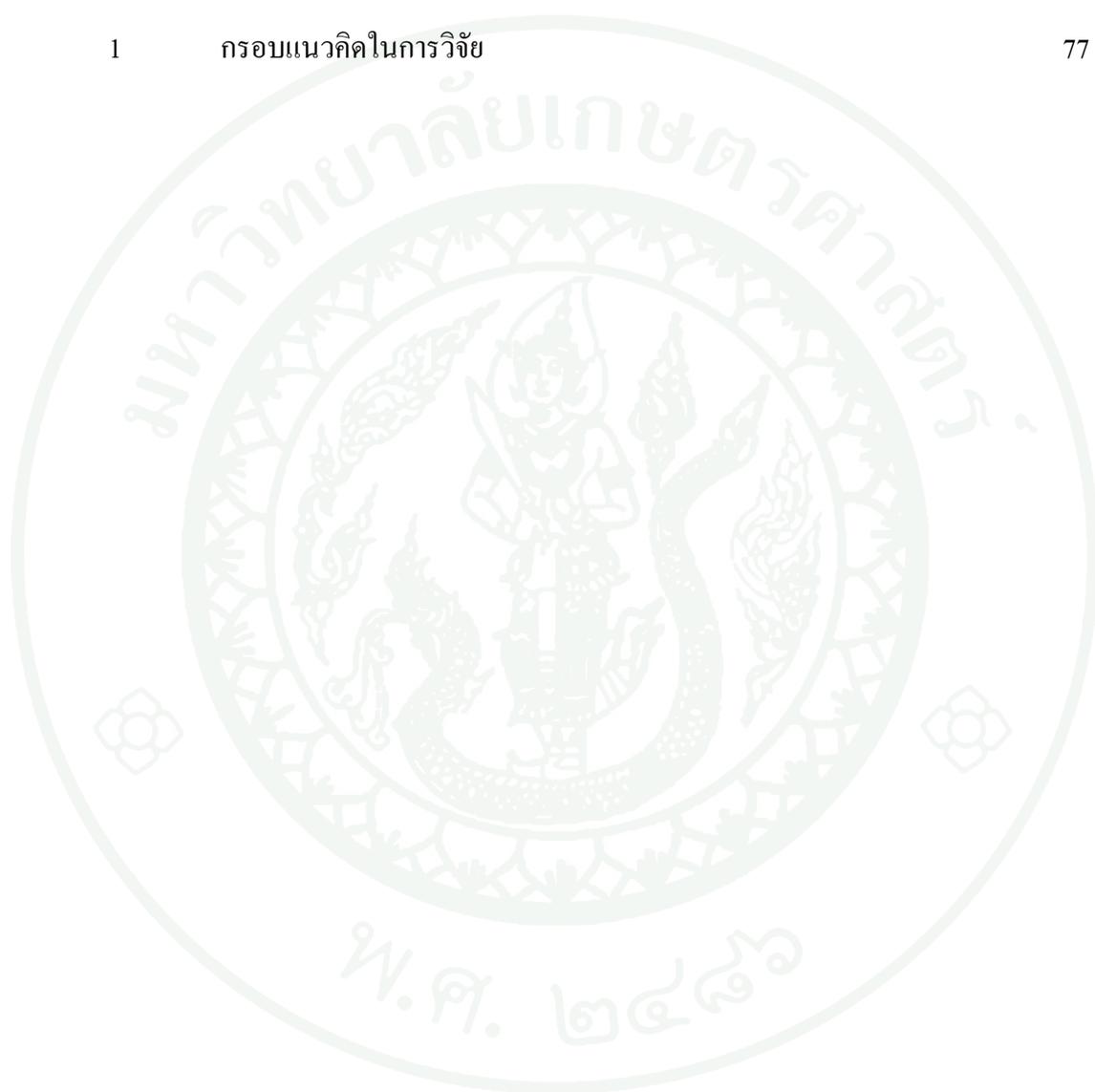
สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

77

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรผู้สูงอายุของประเทศไทย มีอัตราเพิ่มสูงขึ้นส่งผลให้สังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเวลาอันรวดเร็ว ทั้งนี้เป็นผลมาจากการพัฒนาทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่เจริญก้าวหน้าในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ส่งผลให้คนไทยมีอายุยืนยาวขึ้น ประกอบกับแนวความคิดเรื่องการมีบุตรของคนในสังคมไทยนิยมมีบุตรน้อยลง เนื่องจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันมีการแข่งขันและการครองชีพสูงขึ้น จึงส่งผลให้คนนิยมวางแผนครอบครัวกันมากขึ้น ทำให้จำนวนเด็กที่เกิดใหม่ในแต่ละปีมีจำนวนลดลง การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่รวดเร็วจึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ต่อประชากรผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาด้านสุขภาพ อันเนื่องมาจากความเสื่อมของอวัยวะต่างๆ ของร่างกายทำให้เกิดโรคประจำตัว ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากขาดการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถประกอบอาชีพ และมีรายได้ตามความสามารถ เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุไทยยังประสบปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม ทำให้มีผลต่อสภาพจิตใจ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัว จากเดิมที่มีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่มาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ความเจริญทางเศรษฐกิจและการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ครอบครัวต้องทำงานแข่งขันกับเวลามากขึ้นจนมีผลทำให้ผู้สูงอายุขาดการดูแลเอาใจใส่หรือถูกทอดทิ้งต้องประสบกับความยากลำบาก การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสัมพันธภาพในครอบครัวที่เคยอบอุ่นเปลี่ยนเป็นความเหินห่าง (ศิริวรรณ ศิริบุญ และ มาลินี วงษ์สิทธิ์, 2535) ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ ปัญหาทางด้านจิตใจมักจะเกิดจากความรู้สึกสูญเสีย โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับความสามารถของตนเอง เช่น การเคยเป็นที่พึ่ง เป็นผู้นำให้กับคนอื่น การเป็นที่ยอมรับ เป็นต้น นอกจากนี้ การที่สุขภาพไม่แข็งแรงพอที่จะปฏิบัติภารกิจต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้ บุตรหลานก็เติบโตมีครอบครัวแยกย้ายกันไป ทำให้เกิดความรู้สึกเหงา ว้าเหว่ ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกในคุณค่าของตัวผู้สูงอายุเอง จากสภาพปัญหาดังที่กล่าวมานั้นคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจึงเป็นเรื่องที่สังคมควรให้ความสนใจ และควรให้ความช่วยเหลือสนับสนุนมากยิ่งขึ้น

จากสภาพสังคมและโครงสร้างของผู้สูงอายุที่เปลี่ยนแปลงไปดังที่ได้กล่าวมา ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ซึ่งอาจทำให้การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในหลายๆ กลุ่มได้รับผลกระทบ ไม่ว่าจะอยู่กลุ่มอาชีพหรือศาสนาใดก็ตาม จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นผู้สูงอายุในหลายกลุ่มที่ได้รับผลกระทบ ดังนั้น ถ้าหากในแต่ละสังคมยังคงมีการยึดถือในวัฒนธรรมประเพณีและหลักคำสอนของศาสนา ย่อมจะมีการปฏิบัติตนของคนในสังคมนั้นๆ ต่อผู้สูงอายุที่ดี ซึ่งนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุในสังคมนั้นๆ ดังจะเห็นได้ว่าในแต่ละสังคมเมื่อกล่าวถึงผู้สูงอายุจะมีวัฒนธรรม ประเพณีที่สืบทอดกันมา ที่โยงให้เห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของผู้สูงอายุ เช่น วัฒนธรรมและประเพณีของไทยรวมไปถึงคำสอนของศาสนาพุทธ ได้สอนถึงเรื่องการเคารพผู้ใหญ่ ความกตัญญู การปฏิบัติตนกับพ่อแม่และผู้สูงอายุนั้นต้องปฏิบัติตนอย่างไร ดังพุทธสุภาษิตที่ว่า “มารดาบิดา ท่านว่าเป็นพรหม เป็นบูรพาจารย์ เป็นที่นับถือของบุตร” (พึงธรรม, 2552) ในศาสนาคริสต์มีคำสอนเรื่องการนับถือบิดามารดาว่า บิดามารดาเป็นคนแรกที่สอนเราว่า พระเจ้าเป็นใคร พระเจ้ารักเราอย่างไร ฉะนั้นบิดามารดาต้องได้รับเกียรติ และให้ความเคารพนับถือด้วย (เด็กดี, 2552) สำหรับศาสนาอิสลามนั้นมีคำสอนและหลักปฏิบัติที่ให้ผู้ศรัทธาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยหลักจริยธรรมในศาสนาอิสลามนั้นมาจาก พระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน และอัล-หะดีษ คำสอนนั้นสอนให้เลือกสรรเฉพาะสิ่งที่ดีงาม อันเป็นที่ยอมรับของสังคม ต้องทำตนให้อยู่ในศีลธรรม พัฒนาตนเองไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี เป็นคนที่รู้จักหน้าที่ ห่วงใย มีเมตตา มีความรัก ซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น รู้จักปกป้องสิทธิของตน ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เป็นผู้มีความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว และหมั่นใฝ่หาความรู้ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นคุณสมบัติของผู้มีจริยธรรม ซึ่งความสมบูรณ์ทั้งหมดอยู่ที่ความยุติธรรม (วิกิพีเดีย, 2552) ในส่วนของการดูแลผู้สูงอายุนั้นอิสลามมีคำสอนที่เกี่ยวข้องกับระบบครอบครัว ซึ่งให้ความสำคัญกับผู้ที่เป็บบิดา มารดา บุตร และการเชื่อมสัมพันธ์กับเครือญาติ ซึ่งจะกล่าวถึงสิทธิหน้าที่ การดูแลเลี้ยงดูเอาใจใส่ การทำความดีต่างๆ นั้นหมายถึงคำสอนต่างๆ ได้โยงให้เห็นว่าศาสนาอิสลามให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ศรัทธาทุกคนที่จะต้องปฏิบัติตนกับบิดา มารดา และญาติผู้ใหญ่เมื่อท่านแก่เฒ่าลง คำสอนนั้นก็ยังคงครอบคลุมไปถึงตัวท่าน และยังมีคำสอนที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างพี่น้องมุสลิมไม่ว่าจะอยู่ในชุมชนเดียวกันหรือต่างชุมชนกันก็ตาม ทั้งนี้จะไม่เห็นชาวมุสลิมเข้าไปรับบริการที่สถานสงเคราะห์คนชรา เพราะตามหลักการที่ศาสนาได้วางไว้การดูแลผู้สูงอายุเป็นหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว จากคำสอนในศาสนาอิสลามที่อาจมีความแตกต่างจากศาสนาอื่นบ้างในเรื่องความประพฤติกและการปฏิบัติจึงทำให้การดูแลผู้สูงอายุ การปฏิบัติตนของผู้สูงอายุมีความแตกต่างออกไป

จากการศึกษาต่างๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่เป็นชาวไทยพุทธ ผู้วิจัยเห็นว่าผู้สูงอายุชาวไทยมุสลิมอาจได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

และเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิมว่ามีความเป็นอยู่อย่างไร และอะไรเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ทั้งนี้ เพื่อที่สังคมชาวมุสลิมจะได้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ในการให้ความช่วยเหลือที่สอดคล้องกับความต้องการและความเชื่อทางศาสนาอิสลามของผู้สูงอายุชาวมุสลิม พร้อมทั้งทำให้สังคมโดยทั่วไปเห็นถึงความสำคัญของการดูแลเอาใจใส่ต่อผู้สูงอายุชาวมุสลิม ใน การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาผู้สูงอายุชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในเขตประเวศ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นชุมชนมุสลิมใหญ่และเก่าแก่ รวมทั้งมีวิถีชีวิตที่ผสมผสานกันระหว่างวิถีชีวิตแบบอิสลาม และวิถีชีวิตแบบสากล จึงอาจทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักการของศาสนาอิสลามถูกกลืน ไปด้วยกับสังคมยุคปัจจุบันได้ ผลการศึกษาในครั้งนี้อาจที่ได้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาสร้างคุณภาพ ชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุชาวมุสลิม อันจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต ใช้ชีวิตอย่างมี ความสุข เห็นคุณค่าในตัวเอง และสามารถทำประโยชน์ให้กับครอบครัวและสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม เขตประเวศ จังหวัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัว การ เห็นคุณค่าในตนเอง และการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาของผู้สูงอายุชาวมุสลิม เขตประเวศ จังหวัดกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาตัวแปรอิสระ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาที่สามารถทำนายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม เขตประเวศ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. นำข้อมูลที่ได้ใช้เป็นแนวทางเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม เขต ประเวศ จังหวัดกรุงเทพมหานครให้ดีขึ้น และเป็นแนวทางในการปรับใช้กับผู้สูงอายุชาวมุสลิมใน พื้นที่อื่น
2. สามารถใช้ผลการวิจัยนี้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิมที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่มากใน 16 ชุมชนจาก 36 ชุมชนของเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

ผู้สูงอายุ หมายถึง ชาวมุสลิมที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง ที่อาศัยอยู่ใน 16 ชุมชนของเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร

ปัจจัย หมายถึง ตัวแปรอิสระที่ใช้ทำนายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล หมายถึง ข้อมูลทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุชาวมุสลิมที่ศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนบุตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาชีพที่เคยทำ บุคคลที่พักอาศัยด้วย ระดับการศึกษาสูงสุด รายได้ แหล่งที่มาของรายได้ รายจ่าย

สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง การปฏิบัติของสมาชิกในครอบครัวต่อผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม หรือการกระทำที่แสดงถึงความสัมพันธ์โดยทั่วไป แสดงถึงความรักความห่วงใย การดูแลเอาใจใส่ ความผูกพันรักใคร่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจในตนเองของผู้สูงอายุที่เห็นว่าตนเองนั้นยังสามารถปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว สังคม หรือบุคคลรอบข้างได้ และการกระทำที่เป็นที่ยอมรับของสังคม และสร้างความภาคภูมิใจให้กับตนเอง

การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา หมายถึง การปฏิบัติตนของผู้สูงอายุโดยปฏิบัติตามหลักของศาสนาอิสลามที่กำหนดไว้เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติตนในสิ่งที่ศาสนาให้ทำและละจากสิ่งทีศาสนาอิสลามห้ามไว้ ทั้งนี้เพื่อให้ตนเองมีความสุขตามความเหมาะสมของวัย

คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ที่ดี และมีความพึงพอใจในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย 2) คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ 3) คุณภาพชีวิตด้านสังคม 4) คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม 5) คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข

คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ทางด้านร่างกาย โดยมีการดูแลสุขภาพที่ดี การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ และมีสุขภาพที่แข็งแรง

คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ หมายถึง สภาพความรู้สึที่เกี่ยวกับการมีความสุขทางจิตใจ สามารถเข้าได้กับบุตรหลาน และคนรอบข้างโดยปราศจากความกังวลใจ หรือไม่สบายใจต่อการดำรงชีวิตประจำวันและเรื่องทั่วไปของผู้สูงอายุ

คุณภาพชีวิตด้านสังคม หมายถึง สภาพความรู้สึที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับบุคคลในชุมชน หรือในการทำกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุกับชุมชนหรือสังคม ก่อให้เกิดความภูมิใจและได้รับการยอมรับ

คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ที่ผู้สูงอายุมีความรู้สึในสถานที่ที่อยู่หรือสิ่งที่อยู่รอบตัวนั้นมีความเป็นอยู่อย่างสะดวกสบาย ร่มรื่น ไม่ล้อมรอบด้วยสิ่งที่เป็นมลพิษ มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีกิจกรรมนันทนาการ

คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข หมายถึง การที่ผู้สูงอายุได้รับการดูแลด้านสุขภาพอนามัย การตรวจรักษาโรค การป้องกันโรค และการส่งเสริมสุขภาพที่ดี สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพด้วยความสะดวก และมีคุณภาพ

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการศึกษา ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการสาธารณสุข
4. แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว
5. แนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง
6. แนวคิดในศาสนาอิสลามเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิตนั้นเป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับปริมาณและคุณภาพของความ ต้องการ พื้นฐานทางร่างกายและสังคม วัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม จิตวิทยา และสภาพแวดล้อมในการดำรงชีพทั้งที่เป็นธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้นมา ซึ่งเป็น แนวคิดทางด้านสังคม ในการที่จะทราบว่าประชากรกลุ่มใดมีคุณภาพชีวิตสูงหรือต่ำเพียงใด จะต้อง มีตัวบ่งชี้ที่จะใช้เป็นเครื่องมือวัดโดยพยายามจัดสร้างให้ครอบคลุมปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ คุณภาพชีวิตนั้น (ดิเรก ฤกษ์หรั่ง, 2527)

ความหมายของคุณภาพชีวิต

ปัจจุบันนักสังคมศาสตร์ในสาขาต่างๆ ได้ให้ความหมายของคำว่า “คุณภาพชีวิต” (Quality of Life) ไว้อย่างกว้างขวาง ซึ่งส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงหรือสอดคล้องกัน หรืออาจแตกต่างกัน ไปบ้างในส่วนของคุณเน้นตามแต่ละสาขาวิชานั้นและปรัชญาชีวิตของแต่ละคน

Meeberg (1993) ได้กล่าวว่า คุณภาพชีวิต เป็นความรู้สึกของความพึงพอใจในชีวิตทั่วไป เป็นความสามารถทางอารมณ์ในการประเมินผลชีวิตตนเอง ตามความพึงพอใจ สภาพที่ยอมรับได้ ของสุขภาพทางกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งจะมีทั้งส่วนที่เป็นจิตวิสัย และวัตถุวิสัย ซึ่งทั้งสอง ส่วนล้วนมีความจำเป็น

Zhan (1992) ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง ระดับความพึงพอใจซึ่งขึ้นกับ ประสบการณ์ของชีวิตที่ผ่านมาของบุคคล

WHO (1994) ได้อธิบายความหมายของ คุณภาพชีวิต คือ การรับรู้ความพึงพอใจ การรับรู้ สถานะของบุคคลในการดำเนินชีวิตในสังคมโดยสัมพันธ์กับเป้าหมาย และความคาดหวังของตน ภายใต้วฒนธรรมและบริบทของสังคมของบุคคลต่อการดำเนินชีวิต

อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ (2539) อ้างถึง องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้นิยาม คุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับความเป็นอยู่ที่ดีของสังคม และระดับความพึงพอใจ ในความต้องการส่วนหนึ่งของมนุษย์ นอกจากนี้อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ (2539) ได้ สรุปร่วมเพิ่มเติมว่า คุณภาพชีวิตเป็นระดับของการมีชีวิตที่ดี ความสุข ความพึงพอใจในชีวิต และเป็น เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคม ในขณะที่รัตน อัท ภูมิสุวรรณ (2542) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต คือ ความพึงพอใจของบุคคล ที่เกิดจากการได้รับการ ตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เกิดความมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจ ที่ดี

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า การที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นจะต้องมีคุณลักษณะ ดังที่ นิสาร์ตน์ ศิลปเดช (2539) กล่าวไว้ดังนี้

1. บุคคลจะมีการดำรงชีวิตในแนวทางชีวิตที่ดี โดยใช้วิธีการอันชอบธรรมในการ ตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆ ของตน ที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น
2. บุคคลจะต้องมีการสร้างสรรค์พัฒนา คิดปรับปรุงตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
3. บุคคลจะใช้ภูมิปัญญา เหตุผล และวิธีการแห่งสันติในการแก้ไขปัญหาต่างๆ

4. บุคคลจะมีการยอมรับในคุณค่าและความสำคัญของตนเอง ผู้อื่น สังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีปัญหาและความขัดแย้งต่ำ

5. บุคคลจะเป็นพื้นฐานของครอบครัวและสังคมที่มีความสุข มีความเจริญก้าวหน้า มีเสถียรภาพ ความปลอดภัย ความเป็นปึกแผ่นมั่นคง และความเป็นระเบียบเรียบร้อย

จากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพการดำรงชีวิตในสังคม ตามความพึงพอใจของบุคคลอย่างเหมาะสม ความเป็นอยู่ที่ดีตามอัตภาพ อยู่ในกรอบระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมที่ดีงาม และสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

สโรช รัตนากร (2537) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตของประชาชน โดยทั่วไปดีหรือไม่ดีเพียงใด นั้น ขึ้นอยู่กับระดับของปัจจัย 6 ประการ ได้แก่

1. สุขภาพ
2. การศึกษา
3. อาชีพและรายได้
4. สิ่งแวดล้อม
5. จิตใจ (คุณธรรม)
6. สุนทรียภาพ

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตทั้ง 6 ประการนี้จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เช่น การศึกษาจะนำมาซึ่งสุขภาพที่ดีและเศรษฐกิจที่ดี และเศรษฐกิจที่ดีก็จะนำมาซึ่งการศึกษาที่ดีด้วย และที่สำคัญในเมืองที่เจริญแล้วควรมีสุนทรียภาพด้วย คือต้องรู้จักกีฬา ดนตรี ศิลปะแขนงต่างๆ และธรรมชาติอันสงบงดงามพอสมควร

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2546) ยังได้ กำหนดคำนิยามของ คุณภาพชีวิต หรือความอยู่ดีมีสุขไว้ว่า คือ “การมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความรู้ มีงานทำที่ทั่วถึง มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีพ มีครอบครัวอบอุ่น

มันคง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และอยู่ภายใต้ระบบการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ” โดย องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตหรือความอยู่ดีมีสุขนั้นมี 7 ด้าน ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คือ ด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 ด้าน คือ ความยืนยาวของอายุ การปลอดจากโรคภัยไข้เจ็บ โภชนาการ และการให้บริการ สาธารณสุข

องค์ประกอบที่ 2 คือ การศึกษา ซึ่งครอบคลุมสาระต่าง ๆ ในกระบวนการเรียนรู้ ความรู้ พื้นฐาน และทักษะต่างๆ รวมทั้งการเข้าถึงบริการและคุณภาพการศึกษา

องค์ประกอบที่ 3 คือ ชีวิตการทำงาน เนื่องจากประชาชนใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับการทำงาน การพิจารณาสภาพแวดล้อม การทำงาน จึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญมาก และชีวิตการทำงานที่มี คุณภาพก็จะเกี่ยวข้องกับการจ้างงานและความพอใจในค่าจ้างที่ได้รับ องค์ประกอบด้านนี้ ยังรวมถึง ปัจจัยองค์ประกอบย่อยในด้านการใช้แรงงานเด็กและผู้หญิง และระบบประกันสังคมด้วย

องค์ประกอบที่ 4 คือ ชีวิตครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัวถือเป็นประเด็นสำคัญที่ ส่งผลกระทบต่อ “ความอยู่ดีมีสุข” โครงสร้างและขนาดของครอบครัวเป็นตัวกำหนด ระดับความ เป็นอยู่ของสมาชิกแต่ละคน ครอบครัวที่มีความรัก ความอบอุ่น ต้องรับรู้ความต้องการของสมาชิก แต่ละคน และดูแลสมาชิกทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่เลือกปฏิบัติ

องค์ประกอบที่ 5 คือ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความยากจน การกระจายรายได้ และ สวัสดิการ เป็นเครื่องมือสำคัญที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายความอยู่ดีมีสุข ฉะนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นปัจจัยสำคัญของความอยู่ดีมีสุข การมีปัญหาความยากจนที่รุนแรง และความไม่เท่าเทียมกัน ด้านรายได้ในระดับสูงสะท้อน “การอยู่อย่างมีทุกข์” ในสังคม ประเด็นเหล่านี้ จึงนับเป็น องค์ประกอบที่จำเป็นของเครื่องชี้วัด “ความอยู่ดีมีสุข” ด้วย

องค์ประกอบที่ 6 คือ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นต่อ “ความอยู่ดีมีสุข” เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน องค์ประกอบนี้ รวมถึงประเด็นสภาพแวดล้อมด้านที่อยู่อาศัย การอนามัยแวดล้อม ตลอดจนความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน โดยเฉพาะจากปัญหาอาชญากรรม

องค์ประกอบที่ 7 คือ ด้านประชารัฐ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ีระหว่างกันจะนำมาซึ่ง “ความอยู่ดีมีสุข” การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มพูนและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ให้เต็มขีดความสามารถ เป็นเครื่องมือของการยกระดับ ความอยู่ดีมีสุข องค์ประกอบนี้จะรวมประเด็นเรื่องความยุติธรรม สิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพทางการเมือง รวมทั้งการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ

สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์ และคณะ (2540) ได้พัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตการรับรู้ถึงผลกำล้งในองค์การอนามัยโลกชุดย่อ 26 ตัวชี้วัดฉบับภาษาไทย (WHO QOL-BREF-THAI) ประกอบด้วยองค์ประกอบคุณภาพชีวิต 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านร่างกาย (Physical Domain) คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึกสบายไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดของร่างกายได้ การรับรู้ถึงความสามารถหรือศักยภาพในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้เรื่องการหลับนอนและพักผ่อน ซึ่งการรับรู้เหล่านี้ มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้ถึงความเป็นอิสระไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ในความสามารถในการเคลื่อนไหวของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน การรับรู้ว่าคุณไม่จำเป็นต้องพึ่งยาต่างๆ หรือการรักษาทางการแพทย์อื่นๆ

2. ด้านจิตใจ (Psychological Domain) การรับรู้สภาพจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิ การตัดสินใจ และความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของตนเองที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ถึงความเชื่อด้านจิตวิญญาณ ศาสนา การให้ความหมายของชีวิต และความเชื่ออื่นๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิตมีผลต่อการเอาชนะอุปสรรค เป็นต้น

3. ด้านสัมพันธภาพทางสังคม (Social Relationship Domain) คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนเองกับบุคคลอื่นการรับรู้ถึงการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าคุณได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคม รวมทั้งในเรื่องการรับรู้อารมณ์เพศหรือการมีเพศสัมพันธ์

4. ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment Domain) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าคุณมีชีวิตอย่างไรดี มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าคุณได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี ปราศจากมลพิษต่างๆ การคมนาคมสะดวก มีแหล่งประโยชน์ด้านการเงิน สถานบริการทางสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่าคุณมีโอกาสที่จะได้รับข่าวสารหรือฝึกฝนทักษะต่างๆ การรับรู้ว่าคุณได้มีกิจกรรมสันทนาการ และมีกิจกรรมในเวลาว่าง

ผู้วิจัย วุฒิเมธี (2522) อธิบายว่า คุณภาพชีวิตนั้นจะมีและยั่งยืนอยู่ได้ต้องอาศัยองค์ประกอบอย่างต่ำ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบทางเศรษฐกิจ

คุณภาพชีวิตที่ดีย่อมมีผลส่วนหนึ่งมาจากองค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ เพราะทุกคนทุกคนต้องมียาได้ในการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน หากสภาพเศรษฐกิจในครอบครัวเคลื่อนตัวได้ดีก็ส่งผลถึงคุณภาพชีวิตที่ดี มีการกินดี อยู่ดี แต่หากสภาพเศรษฐกิจในครอบครัวติดขัดก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาคุณภาพชีวิตที่ถดถอยตามมา

2. องค์ประกอบทางสังคม

องค์ประกอบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของคุณภาพชีวิตก็คือ สังคม หากสังคมให้การยอมรับการช่วยเหลือ ดูแล และสนับสนุน ต่อการดำรงชีวิตของบุคคลในสังคมที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ก็จะส่งผลให้คุณภาพชีวิตของบุคคลเหล่านั้นเป็นไปในทิศทางที่ดี

3. องค์ประกอบทางการเมือง

องค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งที่ทุกคนไม่ควรมองข้ามก็คือ สภาพทางการเมือง เนื่องจากเรื่องทางการเมืองเป็นเรื่องใหญ่ระดับประเทศ แม้อาจจะมองไม่เห็นภาพที่ชัดเจนว่าเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตได้อย่างไร แต่กลไกทางการเมืองเป็นตัวขับเคลื่อนองค์ประกอบต่างๆ ไว้อย่างครอบคลุมทั้งองค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม หากสภาพทางการเมืองเป็นไปในทิศทางที่ดีก็ย่อมส่งผลให้ทิศทางของเศรษฐกิจและสังคมดีด้วยเช่นกัน หากสภาพทางการเมืองเป็นไปในทิศทางที่ไม่ดีแล้ว ผลที่ตามมาก็คือ สภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ และที่ตามก็คือความสับสนของสังคมที่อยากต่อการควบคุมและการแก้ไข

Zhan (1992) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ

1. ด้านความพึงพอใจในชีวิต เป็นการตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในสภาวะการภายนอกที่ได้รับอิทธิพลจากภูมิหลังของบุคคล บุคลิกลักษณะ และสถานะทางสุขภาพ สิ่งที่คุณได้รับรู้ถึงสิ่งที่คุณเองครองอยู่ ซึ่งอยู่ระหว่างความคาดหวัง ความต้องการ ความปรารถนาและความตั้งใจที่สำเร็จ
2. ด้านอัตมโนทัศน์ เป็นความเชื่อและความรู้สึกที่คนๆ หนึ่งมีต่อตนเอง ความเชื่อ ความรู้สึกนี้มาจากการรับรู้ โดยเฉพาะการรับรู้ปฏิกริยาต่อผู้อื่น ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของคนๆ หนึ่งเกี่ยวกับตนเองในช่วงเวลาหนึ่ง
3. ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย เป็นเรื่องความสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อม นอกจากจะประเมินอาการทางคลินิกแล้ว ยังประเมินในเรื่องการรับรู้ภาวะสุขภาพของบุคคล สิ่งที่เกี่ยวข้องกับภาวะของสุขภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและสังคม และยังคงพิจารณาอิทธิพลทางสังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม
4. ด้านสังคมและเศรษฐกิจ เป็นการประเมินการประกอบอาชีพ การศึกษา รายได้ ซึ่งเป็นมาตรฐานของสังคม

จากองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปองค์ประกอบคุณภาพชีวิตได้ ดังนี้

- 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านสังคม 4) ด้านสิ่งแวดล้อม และ 5) ด้านสาธารณสุข

การประเมินคุณภาพชีวิต

การประเมินคุณภาพชีวิตหรือวัดระดับคุณภาพชีวิตขึ้นอยู่กับแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการศึกษาของแต่ละบุคคลดังต่อไปนี้

UNESCO (1980) ได้ให้เกณฑ์การประเมินคุณภาพชีวิตไว้ 2 ด้าน คือ

1. ด้านวัตถุประสงค์ (Objective) เป็นการวัดโดยอาศัยข้อมูลที่รัฐปรกรมวัดได้ เช่น ข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2. ด้านจิตวิสัย (Subjective) การประเมินข้อมูลด้านจิตวิทยา ซึ่งอาจทำได้โดยการสอบถามความรู้สึก และเจตคติตามประสบการณ์ของบุคคลเกี่ยวกับชีวิต การรับรู้ต่อสภาพความเป็นอยู่ รวมทั้งสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ความพึงพอใจในชีวิต

WHO (1994) ได้กำหนดเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต (WHO QOL-100) ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านร่างกาย คือ การรับรู้ทางสภาพด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความสบาย ไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับการเจ็บปวดทางด้านร่างกายได้ การรับรู้ถึงพลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้เรื่องการนอนหลับและพักผ่อน รวมถึงการรับรู้การมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งการรับรู้เหล่านี้มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

2. ด้านจิตใจ คือ การรับรู้สภาพจิตใจตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความจำ สมาธิ และการตัดสินใจ และความสามารถในการเรียนรู้เรื่องต่างๆ ของตนเอง และการรับรู้ถึงความสามารถในการจัดการกับความเศร้า หรือกังวล

3. ด้านระดับความเป็นอิสระของบุคคล คือ การรับรู้ถึงความเป็นอิสระ ที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ถึงความสามารถเคลื่อนที่ของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน การรับรู้ว่าคุณไม่พึ่งพาอาศัยใครๆ หรือการรักษาทางการแพทย์อื่นๆ

4. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนเองกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าคุณได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคมด้วย รวมทั้งการรับรู้ในเรื่องอารมณ์ทางเพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์

5. ด้านสิ่งแวดล้อม คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าคุณมีชีวิตอย่างอิสระ ไม่ถูกกักขัง มีความปลอดภัย และมีความมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าคุณได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี ปราศจากมลพิษ การคมนาคมสะดวก มีแหล่งผลประโยชน์ด้านการเงินสถานบริการทางสุขภาพ และสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่าคุณมีโอกาสที่จะได้รับข่าวสาร หรือฝึกฝนทักษะต่างๆ การรับรู้ว่าคุณมีกิจกรรมสันทนาการ และกิจกรรมในยามว่าง

6. ด้านความเชื่อส่วนบุคคล คือ รวมไปถึงการรับรู้เกี่ยวกับความเชื่อมันต่าง ๆ ของตน ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ด้านความเชื่อจิตวิญญาณ ศาสนา การให้ความหมายของชีวิตและความเชื่อมันอื่นๆ ที่มีผลที่ต่อการดำเนินชีวิตมีผลต่อการเอาชนะอุปสรรค

คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

Schainen (1991) กล่าวว่าคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับสถานะด้านจิตใจ ความสามารถในการทำกิจกรรม การไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่นรวมทั้งการรับรู้ความพึงพอใจในด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ที่อยู่อาศัยที่มีมาตรฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกและความสะดวกสบาย และสวัสดิการในด้านการดูแลด้านต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น กิจกรรมทางสังคมและสันตนาการเครือข่ายทางครอบครัวและสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรในสังคม ภาวะเศรษฐกิจและสังคม เช่น รายได้ ภาวะโภชนาการ การมีมาตรฐานในการดำรงชีวิต การมีเอกลักษณ์แห่งตน การมีความผาสุกด้านจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก เป็นต้น

Hunter (1992) ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุว่า เป็นการรับรู้ความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกายและจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ คุณภาพชีวิตจะเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุรับรู้คุณค่าแห่งตนเอง รู้สึกยินดีและมีความผาสุก

วิพรรณ ประจวบเหมาะ รุฟโฟโล (2542) ได้กล่าวถึงสิ่งที่จำเป็นทำให้คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 4 ด้านดีขึ้นมีดังต่อไปนี้

1. คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย

สิ่งที่เสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านร่างกายของผู้สูงอายุ

1.1 ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่า มีความสำคัญและมีความหวังในชีวิต เช่น คำแนะนำต่างๆ ของความช่วยเหลือจากผู้สูงอายุให้ควบคุมดูแลบ้านเรือน เป็นที่ปรึกษาอบรม ลูกหลาน

1.2 ช่วยเหลือดูแลรักษาพยาบาลยามเจ็บป่วย หรือพาไปตรวจสุขภาพให้การดูแลอย่างใกล้ชิดเมื่อเจ็บป่วยหนัก เรือร้ง

1.3 ช่วยให้ผู้สูงอายุมีโอกาสพบปะสังสรรค์กับญาติสนิท และเพื่อนร่วมวัยเดียวกัน โดยการพาไปเยี่ยมเยียน หรือเชิญเพื่อนฝูงญาติมิตร มาสังสรรค์ที่บ้านเป็นที่คลายเหงา พาไปสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของผู้สูงอายุ เช่น วัด หรือชมรมผู้สูงอายุในชุมชน

2. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ

การช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุขทางจิตใจที่ดี สมาชิกในครอบครัว อันประกอบด้วย ลูกหลาน และสมาชิกทุกคนในครอบครัว ควรปฏิบัติต่อผู้สูงอายุดังต่อไปนี้

2.1 ชวนผู้สูงอายุเล่าเรื่องเหตุการณ์ประทับใจในอดีตของท่านให้ฟัง และรับฟังอย่างตั้งใจ จะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่า ยังมีผู้ชื่นชมในบางส่วนของชีวิตของตนอยู่

2.2 ให้อภัยในความหลงลืม และความผิดพลาดที่ผู้สูงอายุกระทำ และยิ่งกว่านั้น ควรแสดงความเห็นอกเห็นใจที่เหมาะสม

2.3 ควรระมัดระวังคำพูด หรือการกระทำที่แสดงออกต่อผู้สูงอายุ เน้นความสำคัญของผู้สูงอายุเป็นอันดับแรก ยกตัวอย่าง เช่น เวลารับประทานอาหารเชิญชวนให้รับประทานอาหารก่อน และตักข้าวให้

การส่งเสริมและช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุ มีชีวิตเป็นสุข ต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจ ในการปฏิบัติอย่างจริงจัง จากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เริ่มต้นตั้งแต่ตัวผู้สูงอายุเอง บุคคลในครอบครัว สังคม ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถาบันครอบครัวควรได้ตระหนักถึงบทบาท และความสำคัญ ที่จะทำให้ผู้สูงอายุ รู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่า และมี ความสำคัญต่อครอบครัว และสังคม (วิพรรณ ประจวบเหมาะ รูปโฟโล, 2542)

3. คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมจะเป็นรูปธรรมได้นั้น ทุกคนในชุมชนจะต้องได้รับการปลูกฝัง ให้มีพื้นฐานจิตสำนึก ความคิด และการปฏิบัติของทุกคนในชุมชน (ผู้สูงอายุ ลูกหลาน และผู้อยู่อาศัยในชุมชนทุกคน) ต้องตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของผู้สูงอายุ (โดยเฉพาะลูกหลาน) เพราะผู้สูงอายุเปรียบเสมือนปูชนียบุคคล ที่เปี่ยมด้วยประสบการณ์ชีวิตที่ล้มเหลว และดีงาม ซึ่งเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของลูกหลาน ชุมชนในปัจจุบัน โดยลูกหลาน และผู้อยู่อาศัยในชุมชนควรแสดงความเคารพยกย่อง ให้เกียรติเป็นแบบอย่างที่ดีงาม ในการให้คำปรึกษา แนะนำการดำเนินชีวิต การงานอาชีพ ครอบครัว การพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และบทบาทหน้าที่ของภาครัฐและเอกชน เพื่อเป็นรากฐานชีวิตในชุมชนที่จะเอื้ออาทรต่อกัน เพื่อการช่วยเหลือดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ให้ร่างกายแข็งแรง และสุขภาพจิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างปกติ และมีความสุขอย่างต่อเนื่องตลอดไป เช่น ในปัจจุบันให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุคุณธรรมโพธิ์ร่มไทร สร้างสายใยในครอบครัว สืบสานวัฒนธรรมที่ดีงามของชุมชน ดังที่ วิพรรณ ประจวบเหมาะ รูปโฟโล (2542) ได้กล่าวไว้ว่า

3.1 ชุมชนร่วมจัดตั้ง “สวนร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมรัก พิทักษ์สุขภาพ” ร่วมกันทั้งภาครัฐและเอกชน โดยความร่วมมือของประชาชนในชุมชน โดยชมรมเป็นแกนร่วมสร้างสวนสุขภาพ ประกอบด้วยสนามออกกำลังกาย สนามเด็กเล่น ลานกิจกรรม และร่วมปลูกต้นไม้ดอกไม้ให้ร่มรื่นสวยงาม เป็นรากฐานการปลูกฝังการดูแลสุขภาพ รักธรรมชาติแก่ลูกหลาน เป็นการสร้างสายใยสัมพันธ์ ร่วมกันทุกกลุ่มอายุให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน

3.2 การประสานงานร่วมกันระหว่างชมรมผู้สูงอายุ ในชุมชนกับองค์การบริหารส่วนตำบล โดยการส่งเสริมงบประมาณดำเนินกิจกรรมรณรงค์ การช่วยเหลือดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ให้ร่างกายแข็งแรง และสุขภาพจิตที่ดี โดยจัดสัปดาห์ตรวจสุขภาพประจำปี จัดนิทรรศการเรื่องที่ชุมชนสนใจ การทัศนศึกษาในและนอกสถานที่ของจังหวัด จัดฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรมทุกวันพระ และวันสำคัญทางศาสนา

3.3 ชุมชนจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยให้ผู้สูงอายุในชุมชนนั้น เป็นผู้ถ่ายทอดเพื่อให้เกิดการปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน เพื่อถ่ายทอดถึงลูกหลาน และเป็นวัฒนธรรมในชุมชนตลอดไป เช่น กลุ่มจัดทำสิ่งของเครื่องใช้ อาหารพื้นบ้านที่มีประโยชน์ เพื่อจำหน่ายในร้านค้าของชุมชน และกลุ่มการนวดไทยให้แพร่หลาย

3.4 ชุมชนประกาศเกียรติคุณลูกหลาน หรือดูแลผู้สูงอายุดีเด่นในชุมชน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีงาม ให้ลูกหลานที่มีจิตสำนึก ในความรับผิดชอบดูแลผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องสืบไป

3.5 ชุมชนสร้างเสริมสื่อการดูแลรักษาสุขภาพ และส่งเสริมการดำเนินกิจกรรม ของชมรมผู้สูงอายุให้ดำรงอยู่ตลอดไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.6 ชุมชนให้ความสำคัญ และจัดเตรียมความพร้อมบุคคล ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุ (อายุ 55-60 ปี) เพื่อการยอมรับ และปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ สังคม และสิ่งแวดล้อมทั้งร่างกาย จิตใจ ได้อย่างมีความสุข โดยการดำเนิน โครงการฝึกทักษะชีวิต แบบมีส่วนร่วมในการปรับตัว รับการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุอย่างเหมาะสม

3.7 ชุมชนจัดตั้งศูนย์ดูแลส่งเสริมสุขภาพเด็กวัยเตาะแตะ (เด็กอายุ 0-3 ปี) โดยผู้อยู่ในวัยก่อนสูงอายุ หรือผู้สูงอายุที่มีความพร้อม และสมัครใจ เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่า และมีการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพ ของทรัพยากรบุคคลในชุมชน อย่างเป็นรูปแบบสมัยก่อนที่งดงามวิธีหนึ่ง

4. คุณภาพชีวิตด้านสังคม

คุณภาพชีวิตด้านสังคมควรมีการอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุปฏิบัติกิจกรรมที่น่าสนใจต่าง ๆ เช่น ให้ความสำคัญเห็นคุณค่า และเคารพยกย่องนับถือ ด้วยการเชื่อฟังคำสั่งสอน และข้อเสนอแนะจากผู้สูงอายุ ร่วมมือการรักษาฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมของไทย เช่น ประเพณีรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุเนื่องในวันสงกรานต์ เป็นต้น เมื่อผู้สูงอายุต้องการไปวัดหรือศาสนสถานต่างๆ ลูกหลาน ควรจัดเตรียมข้าวของต่างๆ ให้ และจัดการรับส่งหรือเป็นเพื่อนเอาใจใส่ดูแลเรื่องอาหาร และการออกกำลังกายหรือทำงานตามความถนัดให้เหมาะสมกับวัย สำหรับที่พักอาศัย หากผู้สูงอายุต้องการแยกบ้านอยู่ หรือต้องการไปอยู่สถานที่ที่รัฐจัดให้ก็ควรตามใจ และพาลูกหลานไปเยี่ยมเมื่อมีโอกาส ถ้าหากผู้สูงอายุรู้สึกเป็นสุข และต้องการอยู่ร่วมกับหลาน ก็ให้อยู่บ้านเดียวกัน เพื่อเกิดความรู้สึกอบอุ่น โดยให้มีวัตถุประสงค์ตามแผนพัฒนาสาธารณสุข ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพอนามัยที่พึงประสงค์ สามารถดูแลตนเองได้ สมาชิกในครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล และส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาส แสดงศักยภาพในการส่งเสริมสุขภาพตนเอง ครอบครัวและชุมชน มีการจัดตั้งหน่วยบริการสวัสดิการเอนกประสงค์ สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน โดยให้ครอบครัว และผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการดำเนินการ (วิพรรณ ประจวบเหมาะ รูปโฟโล, 2542)

จากการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของ คุณภาพชีวิตไว้ดังนี้ คือ คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ที่ดี และมีความพึงพอใจในการ ดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ และเนื่องจากกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา เป็นผู้สูงอายุชาวมุสลิม ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะ ศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิมใน 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้าน สิ่งแวดล้อม และด้านสาธารณสุข

แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ความหมายของผู้สูงอายุ

บรรลุ ศิริพานิช (2542) อธิบายความหมายผู้สูงอายุว่า เป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีความหมายเสื่อมสภาพ มีกำลังถดถอยเชิงซ้ำ และสมควรให้ความช่วยเหลืออุปการะ โดยใน ภูมิภาคพื้นยุโรปและอเมริกามักเรียกคนที่อายุ 65 ปี ขึ้นไปว่าผู้สูงอายุ และภาคพื้นเอเชียมักถือเอาอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นเกณฑ์ผู้สูงอายุ แต่ก็เป็นที่ตกลงกันไว้ในระหว่างประเทศว่าให้ยึดเอาอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นผู้สูงอายุ

นาถ พันธุมนาวัน และคณะ (2549) ได้กล่าวถึงคำว่าผู้สูงอายุที่ถูกใช้เรียกกันในภาษาไทย โดยใช้ในหลายคำด้วยกัน เช่น ผู้สูงอายุ วัยสูงอายุ หรือพดุมวัย เป็นต้น ส่วนคำในภาษาอังกฤษที่ใช้กันมีหลากหลายคำ ดังนี้ old age, advanced adult, elderly, senior or senior citizen (วิกิพีเดีย, 2549)

ความหมายของผู้สูงอายุส่วนใหญ่แล้วจะมีการนิยามให้ความหมายโดยการใช้อายุเป็น เกณฑ์ในการตัดสินใจ ซึ่งการใช้เกณฑ์เรื่องอายุสามารถแบ่งออกให้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 จาก Wiki Encyclopaedia ได้กำหนดเกณฑ์การตัดสินใจผู้สูงอายุโดยกำหนดอยู่ที่ 65 - 75 ปี (วิกิพีเดีย, 2549) ซึ่งกลุ่มนี้เป็นคำนิยามที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศตะวันตกที่พัฒนาแล้ว เช่นในสังคมอเมริกัน ที่ถือผู้สูงอายุคือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป (Week, 1984: 10) จากรายงาน ของ American Association of Retired Person (AARP) ได้ให้เหตุผลที่กำหนดเกณฑ์อายุดังกล่าวมา จากปัจจัย 3 ประการ คือ ประการแรก อัตราการเกิดของประชากรของประเทศพัฒนาแล้วในระดับ ต่ำ ทำให้จำนวนแรงงานที่เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศลดน้อยลง จึงจำเป็นต้องกำหนดผู้สูงอายุ ไว้ที่ 65 ปี เป็นต้นไป เพื่อให้มีแรงงานที่เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศลดน้อยลง จึงจำเป็นต้อง

กำหนดผู้สูงอายุไว้ที่ 65 ปี เป็นต้นไป เพื่อให้มีแรงงานในประเทศมากขึ้น ประการที่สอง ความก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุขของประเทศตะวันตก ทำให้คนมีอายุยืนยาวขึ้น และ ประการสุดท้าย ความก้าวหน้าของการศึกษาในสังคมตะวันตก ทำให้คนส่วนใหญ่มีคุณภาพจึง สามารถเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศได้ยาวนาน (American Association of Retired Person, 2006)

กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่ใช้เกณฑ์การตัดสินผู้สูงอายุ อยู่ที่ 60 ปี และใช้การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและจิตใจประกอบ มีรายละเอียดดังนี้

จากการประชุมทางวิชาการด้านผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1995 United Nation Conference on Aging ใช้คำว่า “Older Persons” สำหรับเรียกผู้สูงอายุ และได้ให้ความหมายว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป โดยพิจารณาจากระบบการทางชีววิทยาที่เป็น ช่วงสุดท้ายของวัฏจักรชีวิตของคนเรา โดยเฉพาะในระยะ 1 ใน 3 หรือ 1 ใน 4 ของช่วงอายุคนเรา จะมีความสูญเสียทางจิตใจ เศรษฐกิจ และสังคมมากที่สุด (United Nation, 1995: 2-3)

องค์การอนามัยโลก (The World Health Organization : WHO) ใช้คำว่า “elderly” สำหรับเรียกผู้สูงอายุ และได้ให้ความหมายว่า ผู้สูงอายุ คือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ขึ้นไป เช่นเดียวกับความหมายขององค์การ สหประชาชาติ และได้แบ่งช่วงของผู้สูงอายุออกเป็น 3 ช่วงด้วยกันคือ ช่วงที่หนึ่ง เรียกว่า “The Elderly” เป็นช่วงอายุระหว่าง 60-75 ปี ช่วงที่สอง เรียกว่า “The Old” หมายถึง ช่วงอายุระหว่าง 76-90 ปี และช่วงสุดท้าย เรียกว่า “The Very Old” หมายถึง ช่วงอายุตั้งแต่ 90 ปี ขึ้นไป (Cavanaugh, 1997: 13-15)

จากแนวคิดพอสรุปได้ว่า การให้คำจำกัดความของผู้สูงอายุจะใช้เกณฑ์ด้านอายุเป็นตัวกำหนด โดยทั่วไปแล้วในสังคมไทยพิจารณาจากอายุเป็นเกณฑ์คือผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่ง สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป

ภาวะผู้สูงอายุ

วัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่างๆ มากมายซึ่งการเปลี่ยนแปลงจะมี อิทธิพลต่อสภาพการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ และอาจทำให้เกิดปัญหาตามมา การเปลี่ยนแปลงที่

เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2539) ได้อธิบายภาวะผู้สูงอายุเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจและสังคม ที่มนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งอาจมีความอ่อนแอทางร่างกาย จิตใจ ตลอดจนมีความเจ็บป่วยและความพิการเข้าร่วมด้วย ภาวะผู้สูงอายุเป็นการก้าวเข้าสู่สภาพการเปลี่ยนแปลงหรือบทบาทใหม่ในสังคมนอกจากนี้ภาวะสูงอายุนั้นยังเป็นผลจากการสูญเสียอย่างค่อยเป็นค่อยไปของความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพร่างกาย จิตใจและสังคม ซึ่งเรียกว่ากระบวนการดังกล่าวว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาวะผู้สูงอายุ

กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาวะผู้สูงอายุ มีองค์ประกอบ 3 ประการ ดังนี้ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2539)

1. กระบวนการสภาวะสูงอายุทางสรีรวิทยา

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านสรีรวิทยาผู้สูงอายุ พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 2 ส่วน คือ การเปลี่ยนแปลงของอวัยวะในร่างกาย และการเปลี่ยนแปลงระบบภายในร่างกาย สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 การเปลี่ยนแปลงของอวัยวะในร่างกาย มีดังนี้

1.1.1 อวัยวะรับรสและกลิ่น มีความสามารถในการรับรสและกลิ่นลดลง

1.1.2 ตา มีความเปลี่ยนแปลงในการปรับสายตาต่อความมืดและความสว่างลดลง สายตาสั้น นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่มีอายุสูง ๆ จะเป็นต้อกระจก

1.1.3 หู มีความสามารถในการได้ยินลดลง

1.1.4 สมอง เซลล์สมองจะตายและจำนวนเซลล์สมองลดลง ทำให้ขนาดของสมองเล็กลง ผลการเปลี่ยนแปลงทำให้มีการเปลี่ยนของระบบประสาทและสมอง

1.1.5 หัวใจ เนื่องจากกล้ามเนื้อหัวใจมีพังคืดและมีไขมันสะสมสูงขึ้น ทำให้กล้ามเนื้อของหัวใจยืดหยุ่นลดลง

1.1.6 หลอดเลือดหัวใจ ภาวะผนังเส้นเลือดหนาขึ้น ทำให้เลือดไปเลี้ยงกล้ามเนื้อหัวใจลดลง

1.1.7 ลิ้นหัวใจ แข็ง ตีบ ปิดไม่สนิท มีแคลเซียมเกาะติด ทำให้ลิ้นหัวใจทำงานลดลง

1.1.8 ความดันโลหิต การมีเส้นเลือดมีผนังหนาตีบ ทำให้เลือดผ่านลำบากจึงเกิดความภาวะความดันโลหิตสูง

1.2 การเปลี่ยนแปลงของระบบภายในร่างกาย

1.2.1 ระบบทางเดินหายใจ ในผู้สูงอายุพบว่า หลอดลมอักเสบและมีอาการไอและมีเสมหะสูง กล้ามเนื้อที่ใช้ในการหายใจอ่อนสมรรถภาพลง ทำให้ทรงอกขยายตัวได้ต่ำมีผลทำให้ถุงลมโป่งพองได้ง่าย มักมีอาการปอดบวมและปอดอักเสบ

1.2.2 ระบบทางเดินอาหาร การย่อยและการดูดซึมอาหาร และการหลั่งน้ำย่อยต่างๆ ลดลง ตับมีขนาดและน้ำหนักเล็กลงเพราะมีอาการคลอเลสเตอรอลและวิตามินลดลง ระบบการทำงานของเอนไซม์ลดลง มีผลทำให้ตับมีสมรรถภาพลดลงในการทำลายพิษต่างๆ ที่เข้าสู่ร่างกาย

1.2.3 ระบบทางเดินปัสสาวะ นับตั้งแต่ไตลงมาระบบต่างๆ ของร่างกายทำงานด้อยลง มีอาการเกิดนิ่วในไต ไตอักเสบ และกระเพาะปัสสาวะอักเสบ ผู้สูงอายุชายบางรายมีต่อมลูกหมากสูงโตทำให้ขัดขวางทางเดินปัสสาวะ ทำให้ปัสสาวะลำบาก หรือหูรูดของกระเพาะปัสสาวะหย่อนทำให้บังคับการกลั้นปัสสาวะไม่อยู่ จะถ่ายปัสสาวะทันที หรือทำให้เกิดอาการปัสสาวะกระปริดกระปรอย ซึ่งเกิดได้กับผู้สูงอายุทั้งชายและหญิง

1.2.4 ระบบต่อมไร้ท่อ มีการลดลงของฮอร์โมนต่างๆ ทำให้กล้ามเนื้อลีบ กระดูกผุเปราะ อ่อนเพลีย ซึมเศร้าและชีพจรเต้นช้า มักพบอาการของโรคเบาหวานสูงขึ้นในผู้สูงอายุ

1.2.5 ระบบอวัยวะสืบพันธุ์ ผู้สูงอายุชายจะมีต่อมลูกหมากสูงโตขึ้น อาจจะมีขัดขวางทางเดินปัสสาวะ ส่วนผู้หญิงสูงอายุหึงปีغمดลูกและรังไข่จะฝ่อเหี่ยวได้ การเปลี่ยนแปลงของระบบอวัยวะสืบพันธุ์ของผู้สูงอายุอาจทำให้เกิดความผิดปกติสัมพันธ์ทางเพศได้

2. กระบวนการภาวะสูงอายุทางจิตวิทยา

2.1 การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและอารมณ์

เมื่อผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและจิตใจ เช่น การมีกำลังถดถอย การหยุดหรือการออกจากงานประจำ การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตหลังจากที่เคยทำมาในช่วงระยะเวลาที่ยาวนาน การลดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องต่างๆ ลง วงสังคมแคบลง ทำให้เกิดความรู้สึกสูญเสียบทบาท ซึ่งอาจจะกระทบ กระเทือนทางเศรษฐกิจ ทำให้ความมั่นใจในความสามารถและคุณค่าในตนเองลดลง ถ้าหากเกิดการสูญเสียสามีหรือภรรยาหรือบุตรซึ่งเป็นบุคคลใกล้ชิดหรือเพื่อสนิทจะทำให้เกิดกระทบกระเทือนจิตใจสูงขึ้น และถ้าสุขภาพร่างกายทรุดโทรม ขาดคนช่วยดูแลใกล้ชิดจะทำให้เกิดความรู้สึกหมดหวังต่อแท้สูงขึ้น ความรู้สึกสูญเสียบทบาทในหน้าที่ที่เคยทำ มักเกิดในกลุ่มของคนทำงานสูงกว่ากลุ่มที่ทำงานด้านช่างฝีมือ ส่วนด้านการปรับตัวทางจิตใจและอารมณ์ของแต่ละบุคคล ย่อมแตกต่างกันไปตามความสามารถของแต่ละบุคคลและสิ่งแวดล้อมระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการเตรียมตัวการปรับตัวเข้าสู่วัยสูงอายุ ตลอดทั้งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ ด้วย

2.2 ความเครียดของผู้สูงอายุ

ความเครียดของผู้สูงอายุ ก็เช่นเดียวกับบุคคลในวัยอื่นๆ ต่างกันในเรื่องการปรับตัวต่อความเครียดไม่เท่ากัน สาเหตุของความเครียดที่เกิดขึ้นในผู้สูงอายุ มักเกิดจากสิ่งต่อไปนี้

- 2.2.1 ความบกพร่องของร่างกายที่ทำให้ต้องพึ่งผู้อื่น
- 2.2.2 ความรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถลดลง
- 2.2.3 การมีโรคประจำตัว
- 2.2.4 การออกจากงาน

สาเหตุดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุมีความกังวลและอาจเกิดทุกข์เกี่ยวกับรายได้ที่เคยได้รับ ขาดความเชื่อมั่นในการยอมรับจากคนในสังคมหรือสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น จึงอาจแสดงออกโดยมีอาการซึมเศร้า หงุดหงิด มีความวิตกกังวล เป็นต้น ดังนั้นควรมีการเตรียมตัวสำหรับผู้เข้าสู่วัยสูงอายุโดยให้ผู้สูงอายุมีการเตรียมพร้อมในด้านร่างกาย จิตใจ สภาพสังคมและเศรษฐกิจก่อนเกษียณอายุ เช่น มีการเตรียมหางานรอไว้ก่อนเกษียณอายุ (ในกรณีสุขภาพพร้อมและมีประสบการณ์ที่ยังทำงานได้) การตรวจสอบสภาพอย่างสม่ำเสมอ มีงานอดิเรกทำ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้สูงอายุใกล้ชิดต้องมีความเข้าใจ ให้กำลังใจ ให้ความใกล้ชิดและยอมรับพฤติกรรมบางอย่างของผู้สูงอายุ ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวต่อความเครียดได้

3. กระบวนการภาวะสูงอายุทางสังคมวิทยา

ในกระบวนการภาวะสูงอายุทางสังคมวิทยา ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม นอกจากผู้สูงอายุจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจแล้วมีสิทธิที่ยังเกี่ยวข้องกับคนอื่น ๆ ทั่วไปในสังคมนั้นๆ ที่มองบทบาทหรือแบ่งแยกกลุ่มผู้สูงอายุในสภาพต่างๆ สังคมที่เน้นความสำคัญหรือความสำเร็จของคนหนุ่มสาวสูงกว่าสิ่งอื่นใด กลุ่มผู้สูงอายุจะรู้สึกว่าจะตนเองไร้ประโยชน์และเป็นภาระต่อสังคม แต่สังคมที่ยกย่องว่าผู้สูงอายุมีคุณค่า มีประสบการณ์ มีความเฉลียวฉลาด ให้ประโยชน์แก่สังคมตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ เป็นต้น กลุ่มผู้สูงอายุก็จะผ่านไปสู่บทบาทนั้นได้โดยไม่รู้สึกลำบากและกระทบกระเทือนต่อการสูญเสียบทบาทอย่างรวดเร็ว อาชีพบางประเภทที่ต้องอาศัยการสะสมของประสบการณ์และความยาวนานที่อยู่ในอาชีพเพื่อการเชื่อถือยอมรับของสังคม ผู้สูงอายุยอมได้เปรียบและประสบความสำเร็จได้ดีกว่า เช่น ผู้สูงอายุที่มีอาชีพผู้นำทางการเมือง ผู้บริหารประเทศ หรือที่ปรึกษาทางกฎหมาย ผู้นำทางศาสนา และผู้นำทางธุรกิจขนาดใหญ่ เป็นต้น แต่ถ้าผู้สูงอายุที่เคยมีอาชีพที่ต้องใช้กำลังกาย หรือรูปร่างหน้าตา เช่น กรรมกร หรืออาชีพนักแสดง การยอมรับทางสังคม การอยู่ในอาชีพนั้นก็ในช่วงสั้น จะมีความรู้สึกว่าจะตนเองกำลังสูญเสียการยอมรับจากสังคม และยิ่งถ้าหากไม่มีการเตรียมตัวที่จะไปสู่วัยสูงอายุอาจมีปัญหาในเรื่องรายได้ และฐานะความเป็นอยู่ทางสังคม

สุรกุล เจนอบรม (2541) ได้อธิบายการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุไว้ 3 ประการ ดังนี้

3.1 การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Physical Aging)

เมื่อพูดถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุจะพบว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ส่งผลมาถึงความเสื่อมโทรมของระบบอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย เช่น การเปลี่ยนแปลงของระบบกล้ามเนื้อ ระบบกระดูก ระบบผิวหนัง ระบบขับถ่าย ระบบทางเดินอาหาร และระบบประสาทต่างๆ ที่เกี่ยวกับการนอนหลับ ด้านพลังกำลัง ความสามารถทางการได้ยินและการมองเห็นเสื่อมลง เช่น หูตึง สายตาฝ้าฝาง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพและส่งผลมายังจิตใจและสังคม เช่น ความเจ็บปวดทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเครียด หงุดหงิด และอาจแสดงออกด้านอารมณ์ ทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเกิดความเบื่อหน่าย เกิดปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัวขึ้น

3.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ (Psychological Change)

เนื่องจากเกิดความเสื่อมของระบบอวัยวะต่างๆ ทำให้ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ อันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมทั้งต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น

3.2.1 การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกว่าถูกพรากรจากบุคคลอันเป็นที่รัก ก่อให้เกิดความซึมเศร้าได้ง่าย

3.2.2 การสูญเสียสัมพันธภาพทางครอบครัว เนื่องจากในวัยนี้บุตรธิดามักมีครอบครัวกันแล้ว โดยเฉพาะลักษณะของสังคมปัจจุบันที่ครอบครัวเดี่ยวสูงกว่าครอบครัวขยาย ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ซึ่งเป็นผู้สูงอายุกับบุตรหลานของตนเองลดลง บทบาทด้านการให้คำปรึกษาดูแลและสั่งสอนจึงต่ำลง ทำให้ผู้สูงอายุต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวเกิดความว้าเหวและรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าต่ำลง

3.2.3 การสูญเสียสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ เนื่องจากถึงวัยอันควรที่ต้องออกจากงาน ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ทางสังคมก็ลดต่ำลงเนื่องจากหมดภาระติดต่อด้านธุรกิจการงานหรือหมดภาระรับผิดชอบหน้าที่รับผิดชอบ ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกสูญเสียตำแหน่งหน้าที่ไว้คุณค่าไม่มีความหมายในชีวิต นอกจากนี้ยังมีผลให้ผู้สูงอายุขาดเพื่อน ขาดความผูกพันที่เคยมีต่อสังคมและขณะเดียวกันทำให้ขาดรายได้หรือรายได้ลดต่ำลง ผลจากสิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุต้องพยายามปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

3.3 การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีส่วนเกี่ยวข้องกับสาเหตุของปัญหาทางกายและจิตของผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของไทยมีแนวโน้มไปทางตะวันตกสูงซึ่งย่อมเกิดผลกระทบต่ออายุการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้แก่

3.3.1 การเปลี่ยนแปลงทางสภาพทางสังคม เนื่องจากสังคมในปัจจุบันมีลักษณะการกีดกันผู้สูงอายุในด้านต่างๆ เช่น บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการงานตลอดจนบทบาทในครอบครัว ผู้สูงอายุซึ่งเคยเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวเป็นหัวหน้าครอบครัว ต้องกลายเป็นผู้พึ่งพาอาศัย เป็นผู้รับสูงกว่าผู้ให้ ทำให้ผู้สูงอายุเสียบทบาทที่เคยมี ผู้สูงอายุรู้สึกตัวเองหมดความสำคัญ อาจก่อให้เกิดความอับอายคิดว่าตัวเองเป็นตัวปัญหาหรือเป็นภาระเรื้อรังของสังคม

3.3.2 การถูกทอดทิ้ง ผลของการเปลี่ยนแปลงสังคมจากสังคมดั้งเดิมไปสู่สังคมสมัยใหม่ทำให้เกิดการขยายตัวหรือการเติบโตของชุมชนเมือง (Urbanization) ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป ผู้สูงอายุที่เป็นภาระหรือไม่สามารถประกอบอาชีพได้มักจะถูกปล่อยปะละเลย ไม่ได้ได้รับความสนใจเพราะไม่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกทอดทิ้ง ซึ่งทำให้เกิดความว้าเหว

3.3.3 การเสื่อมความเคารพ ในสมัยก่อนผู้สูงอายุได้รับความเคารพนับถือจากผู้อาวุโส ในฐานะที่มีประสบการณ์ ผู้แนะนำสั่งสอน แต่ในปัจจุบันค่านิยมเหล่านี้กำลังเปลี่ยนไปตามอย่างสังคมตะวันตก ที่ยึดถืออิสรภาพส่วนบุคคลและคิดว่าผู้สูงอายุเป็นคนไม่ทันต่อเหตุการณ์ (behind the time) ผู้สูงอายุควรอยู่ส่วนผู้สูงอายุคนหนุ่มสาวก็อยู่ตามทางคนหนุ่มสาว ซึ่งความคิดเช่นนี้ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างวัยขึ้น

กล่าวโดยสรุป การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ มีผลกระทบต่อจิตใจเป็นอย่างสูง เช่น เกิดความรู้สึกว่าเหว รู้สึกหมดหวังหวาดระแวง ท้อแท้ในชีวิตเกิดความซึมเศร้า วิตกกังวล ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และพบว่าตนเองมีความจำไม่ดี ได้ยินไม่ชัดเจน ยิ่งทำให้อารมณ์หวนไหวสูงขึ้นไปจนทำให้บางคนที่ปรับตัวไม่ได้เกิดอาการทางสุขภาพจิตในระยะนี้

ความต้องการของผู้สูงอายุ

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2535) กล่าวว่าความต้องการของผู้สูงอายุไม่แตกต่างไปจากความต้องการของคนทั่วไป และต้องการได้รับการยอมรับ การดูแลและความสุขทางใจเพิ่มขึ้นด้วย และได้แบ่งความต้องการของผู้สูงอายุออกเป็นประเภทใหญ่ๆ คือ

1. ความต้องการทางกายและจิตใจ (Physical and Psychological Needs) ความต้องการด้านนี้ ได้แก่ ความต้องการด้านปัจจัย 4 อัน ได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาลส่วน ความต้องการด้านจิตใจเป็นความต้องการที่เกิดขึ้นหลังจากความต้องการประการแรก ได้แก่ ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย (Security Needs) ความต้องการยอมรับนับถือ (Recognition Needs) ความต้องการมีโอกาที่ก้าวหน้า (Opportunity Needs) โดยเฉพาะในเรื่องความสำเร็จของการทำงานในบั้นปลายชีวิต ความต้องการทางกายและจิตใจที่สำคัญ คือ ความต้องการให้มีสุขภาพและจิตที่ดี ในด้านสุขภาพทางจิตนั้น คนเราสามารถป้องกันตนเองจากการเจ็บป่วยทางจิตได้ง่ายกว่าทางกาย ผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะได้รับการเตรียมตนให้รับกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น ต้องการความรู้และคำแนะนำในการปรับตัว และการดำรงชีวิตตามสภาพการสูงอายุ รวมทั้งการพัฒนาทางด้านจิตใจด้วย

2. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เป็นความต้องการที่เกี่ยวข้องกับความต้องการทางด้านจิตใจเป็นอย่างมาก ลักษณะความต้องการทางสังคม ได้แก่ ความยกย่องนับถือ (Sense of Recognition) ความสำคัญ (Sense of Importance) ความเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) ความมีโอกาสนในการทำสิ่งที่ปรารถนา (Sense of Opportunity) ความต้องการเหล่านี้หากได้รับการตอบสนองก็จะทำให้ผู้สูงอายุมีความสดชื่นรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และส่งผลถึงความสุขทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

3. ความต้องการทางเศรษฐกิจ (Economical Needs) ผู้สูงอายุต้องการได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากบุตรหลานของตนเพื่อสะสมไว้ใช้จ่ายในสภาวะที่ตนเองเจ็บป่วยและผู้สูงอายุยังมีความต้องการที่จะช่วยตนเองเพื่อให้พ้นจากสภาวะความบีบคั้นทางเศรษฐกิจด้วย

ลิริสมร สุขสวัสดิ์ (2534) ได้กล่าวไว้เช่นกันว่าความต้องการของผู้สูงอายุมิได้แตกต่างจากความต้องการของมนุษย์ทั่วไปเท่าใดนัก ซึ่งจะประมวลความต้องการของผู้สูงอายุได้ ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physical Needs) ซึ่งได้แก่ปัจจัย 4 ด้าน คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคหรือการรักษาพยาบาล ซึ่งได้รับการดูแลเป็นพิเศษในเรื่อง สุขภาพอนามัย

2. ความต้องการทางด้านจิตใจ (Psychological Needs) ซึ่งได้แก่ ความรัก ความมั่นคงทางจิตใจ การได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากครอบครัว กลุ่มและสังคม

3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) ซึ่งได้แก่ ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว กลุ่มและสังคม ความต้องการการเคารพยกย่อง ต้องการเป็นบุคคลสำคัญ ต้องการมีชีวิตหรือทำกิจกรรมร่วมชุมชน ต้องการมีสัมพันธภาพที่ดีและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้

4. ความต้องการทำงานและรายได้ ผู้สูงอายุมักประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ทำให้ความเป็นอยู่ที่ไม่ดี ซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุด้วย

Williamson, Kinnaird, and Brotherston (1981) ได้วิจัยเกี่ยวกับความต้องการของผู้สูงอายุในประเทศต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคม 71 ประเทศได้ข้อสรุปถึงความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับทางด้านสังคมและจิตใจไว้ ดังนี้

1. ความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่ให้ยืนยาวที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยไม่ปรารถนาที่จะพบกับความทุกข์

2. ความต้องการที่จะได้รับการพักผ่อนในสภาพที่ดีกว่าและเป็นเวลามากขึ้นกว่าเดิม

3. ความต้องการที่จะรักษาหรือคงไว้ซึ่งความภาคภูมิใจต่างๆ ที่ตนเคยได้รับ

4. ความต้องการที่จะคงอยู่ในการได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในชีวิต

5. ความต้องการที่จะปลดตัวเองออกจากวิถีการดำเนินชีวิตที่สับสน วุ่นวาย

จากการศึกษาถึงความต้องการของผู้สูงอายุที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าความต้องการของผู้สูงอายุนั้นแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และ

เศรษฐกิจ ทางด้านร่างกาย ได้แก่ ปัจจัย 4 ทางด้านจิตใจ ได้แก่ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย และได้รับการยอมรับ ด้านสังคม ได้แก่ ความต้องการในการได้รับการยกย่องนับถือ และทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ความต้องการความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อใช้จ่ายในด้านต่างๆ

งานสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ

งานสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ รัฐควรมุ่งให้ผู้สูงอายุมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้ และมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งหมายถึงว่า ผู้สูงอายุนั้นเป็นผู้มีคุณภาพชีวิตที่ดี (Quality of Life) ดังนั้น แนวคิดที่ยึดถือกันมานานและใช้เป็นรากฐานในการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ ประกอบด้วยแนวคิด 2 ประการ คือ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544)

1. แนวคิดด้านมนุษยธรรม (Humanitarian Aspect of Aging) หมายถึง ผู้สูงอายุควรได้รับการช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรมและความต้องการในด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ครอบครัว สวัสดิการสังคม ความมั่นคงทางรายได้และการจ้างงานรวมถึงการศึกษา

2. แนวคิดด้านพัฒนา (Developmental Aspect of Aging) หมายถึง แนวคิดที่มีต่อบทบาทของผู้สูงอายุในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

การบริการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุนั้น มีความชัดเจนและเริ่มเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องในสังคมมากขึ้น ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้วันที่ 1 ตุลาคม ของทุกปีเป็นวันผู้สูงอายุสากล โดยมีการประกาศเจตนารมณ์ที่ชัดเจนและวันที่ 16 ธันวาคม 2534 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้รับรองหลักการ 18 ประการ สำหรับผู้สูงอายุ ดังนี้ (อภิญา เวชชัย, 2544)

หลักการที่ 1 การมีเสรีภาพ

1. ผู้สูงอายุควรได้รับอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและการดูแลสุขภาพอนามัยอย่างพอเพียง โดยการมีรายได้ การสนับสนุนของครอบครัวและชุมชน และการช่วยเหลือตนเอง
2. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการทำงานหรือสามารถได้รับรายได้อื่นๆ

3. ผู้สูงอายุควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าเมื่อใดจะต้องพ้นจากการทำงาน
4. ผู้สูงอายุควรได้รับการฝึกอบรมและศึกษาตามความเหมาะสม
5. ผู้สูงอายุจะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่สงบปลอดภัยด้วยความพึงพอใจตามกำลังความสามารถ
6. ผู้สูงอายุควรที่จะได้อาศัยอยู่ในบ้านของตนเอง ตลอดระยะเวลายาวนานเท่าที่เป็นไปได้

หลักการที่ 2 การมีส่วนร่วม

7. ผู้สูงอายุควรมีส่วนร่วมในการกำหนดและดำเนินงานตามนโยบายต่างๆ ที่จะส่งผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ที่ดีของตน และสามารถถ่ายทอดความรู้และทักษะให้กับชนรุ่นหลังได้
8. ผู้สูงอายุควรได้รับการพัฒนาในโอกาสต่างๆ เพื่อให้บริการแก่ชุมชน และเป็นอาสาสมัครในตำแหน่งที่เหมาะสมตามความสนใจและกำลังความสามารถของตน
9. ผู้สูงอายุควรมีบทบาทที่จะจัดตั้งกลุ่มหรือสมาคมของผู้สูงอายุเองได้

หลักการที่ 3 การได้รับการดูแล

10. ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลจากครอบครัวและชุมชน และได้รับการคุ้มครอง
11. ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลด้านสุขภาพอนามัย เพื่อให้ได้รับการฟื้นฟูทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ให้ดีขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันหรือชะลอการเจ็บป่วยในระยะเริ่มต้น
12. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการเข้าถึงบริการทางสังคมและกฎหมายเพื่อเป็นการส่งเสริม สนับสนุน การเป็นอิสระ การคุ้มครองและการได้รับการดูแล
13. ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลคุ้มครอง ฟื้นฟูและส่งเสริมทางด้านสังคมและจิตใจอย่างเหมาะสม จากสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุที่มีสภาพแวดล้อมที่มั่นคง

14. ผู้สูงอายุควรได้รับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

หลักการที่ 4 การบรรลุความพึงพอใจของตนเอง

15. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสพัฒนาศักยภาพตนเองอย่างเต็มความสามารถ

16. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษาวัฒนธรรม จิตใจและกิจกรรมนันทนาการของสังคม

หลักการที่ 5 ความมีศักดิ์ศรี

17. ผู้สูงอายุควรที่จะดำรงชีวิตอยู่ด้วยศักดิ์ศรีและความปลอดภัย โดยปราศจากการถูกแสวงหาประโยชน์และถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจ

18. ผู้สูงอายุควรได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมตามสถานภาพ ภูมิหลัง และมีอิสระในการช่วยเหลือตนเองทางด้านเศรษฐกิจ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ปัจจัย 3 ด้าน ดังนี้

นภาพร ชโยวรรณ และคณะ (2532) ได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตผู้สูงอายุ ไว้ 3 ปัจจัย ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย

1.1 ระดับการศึกษา ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูง จะมีความสามารถในการดูแลตนเองและมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมได้ดี และสูงกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาค่ำ

1.2 งานอดิเรก หมายถึง วิธีทางในการใช้เวลาทำกิจกรรมด้านต่างๆ นอกเหนือไปจากหน้าที่การงานประจำ หรือเป็นกิจกรรมที่ทำในเวลาว่างด้วยความสมัครใจเพื่อก่อให้เกิดความ

ผลิตเพลิน แก่ผู้กระทำโดยตรง บทบาท และกิจกรรมใดก็ตาม ที่บุคคลถูกผลักดันให้เลิกกระทำ จะต้องมีกิจกรรมใหม่ขึ้นมาทดแทน และกิจกรรมหนึ่งที่ถูกเลือกเข้ามา คือ งานอดิเรก

1.3 สุขภาพ ผู้สูงอายุมักจะประสบปัญหาสุขภาพที่ทรุดโทรมลง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และความต้องการพึ่งพิงผู้อื่น สิ่งนั้น ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกด้อย ในสายตาของบุคคลทั่วไป และมีผลต่อความพึงพอใจของผู้สูงอายุด้วย

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาหลักของผู้สูงอายุ เพราะมีรายได้น้อยลง ส่งผลต่อความสามารถในการดูแลตนเอง ทางด้านสุขภาพ และส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ

3. ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

เมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ทำให้ต้องเสียบทบาทในการทำงาน ผู้สูงอายุจึงเปลี่ยนจุดสนใจไป ถึงครอบครัว หาบบทบาทใหม่ให้กับตนเอง ด้วยการเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือดูแลหลาน ภายในบ้าน หากความสัมพันธ์ในครอบครัวดี จะส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตผู้สูงอายุ ส่วนด้านความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับบุคคลภายนอก หรือสังคมนั้น การดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ ซึ่งอาจกลายเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้สูงอายุ ที่ควรมีต่อสังคม ครอบครัว และชุมชน เพื่อการมีคุณค่าในชีวิต และเพื่อความพึงพอใจตนเองของผู้สูงอายุ อาจแบ่งกิจกรรมที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมได้เป็น 3 ประเภท คือ

3.1 กิจกรรมที่ไม่มีรูปแบบ (Informal Activity) เช่น การช่วยเหลืองานของสมาชิกในครอบครัว และการพบปะสังสรรค์กับเพื่อน ญาติ เป็นต้น

3.2 กิจกรรมที่มีรูปแบบ (Formal Activity) เช่น เข้าร่วมในสมาคมต่าง ๆ การเข้ากลุ่มทางศาสนา การเป็นการอาสาสมัครเพื่อสังคม ซึ่งเป็นกิจกรรมภายนอกครอบครัว เป็นต้น

3.3 กิจกรรมที่ทำคนเดียว (Solitary Activity) เช่น การทำงานในยามว่าง กิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจส่วนตัว และกิจกรรมภายในบ้าน เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการสาธารณสุข

ในทางสาธารณสุขถือว่า คน เป็นทั้งผู้มีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากการจัดการของรัฐ และเป็นผู้มีหน้าที่ในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ดังนั้น ภาครัฐจึงจำเป็นต้องมีการจัดระบบบริหารจัดการสุขภาพ ที่คนในชาติจะได้ประโยชน์สูงสุด รวมทั้งส่งเสริมการกระจายอำนาจให้ประชาชน เอกชน องค์กรชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจกำหนดทิศทางและบริหารจัดการสุขภาพด้วยตนเอง (จีโอซีที, 2552)

พัชรา กาญจนารัตน์ (2523) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสาธารณสุข ว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ และสังคม เพราะประเทศจะมีความเจริญก้าวหน้าได้นั้น จุดสำคัญที่ต้องคำนึงถึงก็คือการพัฒนาพลเมือง ให้มีประสิทธิภาพนั่นเอง การที่พลเมืองในชาติจะมีประสิทธิภาพในการทำมาหาเลี้ยงตัวได้ต้องมีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ และมีอนามัยชุมชนที่ถูกสุขลักษณะพอเหมาะต่อการดำรงชีวิตตามสมควร เพราะถ้าการสาธารณสุขบกพร่องย่อมจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้โรคร้ายไข้เจ็บระบาดได้ง่าย ประชาชนของชาติยากจนยังส่งผลให้สังคมในประเทศวุ่นวาย ไม่มีความสุข

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (2540) อธิบายว่างานสาธารณสุขเป็นงานที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของประชาชนทั้งประเทศ รวมทั้งได้กำหนด ไว้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานไว้ในรัฐธรรมนูญว่า รัฐบาลจะต้องดำเนินการเพื่อให้บริการแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง โดยรัฐบาลได้กำหนดให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นองค์กรหลักในการแสดงบทบาทดังกล่าวแล้ว แต่อย่างไรก็ตามยังมีหน่วยงานที่อยู่ในสังกัด กระทรวง ทบวง กรมอื่น ราชการบริหารส่วนภูมิภาค และราชการบริหารส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการให้บริการด้านนี้ในพื้นที่รับผิดชอบ ในการผลิตคุณภาพคนไทยที่พึงประสงค์ คนไทยทุกคนไม่จำกัดในเรื่อง เพศ อายุ อาชีพ ศาสนา ถิ่นที่อยู่เชื้อชาติ การศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นคนที่มีความปกติสุขทั้งมิติทางกาย ทางจิตใจและทางสังคม โดย

1. เกิดและเติบโตขึ้นในครอบครัวที่มีความพร้อมและอบอุ่น
2. ได้รับการพัฒนาทั้งทางกาย ทางใจ และสติปัญญาดีพอที่จะปรับตัว และอยู่ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สามารถตัดสินใจในการบริโภคและมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี มีจิตใจสบาย สงบ

3. มีหลักประกันและสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพมีสมเหตุสมผล สะดวก คุณภาพดี โดยมีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมและเป็นธรรม

4. อยู่ในชุมชนเข้มแข็ง มีการรวมพลังและมีความรับผิดชอบร่วมกับการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัวและชุมชน โดยเฉพาะเด็ก ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และผู้พิการ

5. ดำรงชีวิตและประกอบอาชีพอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย

6. มีอายุยืนยาวอย่างมีความสุข ไม่เจ็บป่วยอย่างไม่สมเหตุสมผล และตายอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

งานสาธารณสุขเป็นภารกิจหน้าที่ของรัฐที่ต้องให้บริการแก่ประชาชนทุกคนอย่างครบวงจรตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย งานสาธารณสุข ประกอบไปด้วยงานต่างๆ 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. งานการส่งเสริมสาธารณสุขและอนามัย (Promotion) คือ บริการที่ให้กับประชาชนทุกเพศ ทุกวัยตั้งแต่ปฏิสนธิในครรภ์มารดา จนถึงวัยชรา เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์แข็งแรงทั้งสภาพทางกาย จิตใจ และสังคม โดยเริ่มจากการให้บริการแก่ประชาชนที่อยู่ในภาวะปกติหรืออยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการเป็นโรค หรืออยู่ในภาวะที่เป็นโรครักได้ ซึ่งบริการเหล่านี้ได้แก่

1.1 การวางแผนครอบครัว เป็นบริการวางแผนครอบครัวแก่กลุ่มเป้าหมายหญิงชายวัยเจริญพันธุ์ ด้วยวิธีการให้ความรู้ และให้บริการวางแผนครอบครัว ซึ่งการจัดบริการนี้ควบคู่กับการให้บริการอนามัยแม่และเด็ก

1.2 การอนามัยแม่และเด็ก เป็นบริการส่งเสริมสุขภาพโดยการให้ความรู้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นหญิงตั้งครรภ์ หญิงหลังคลอด ทารก และเด็กวัยก่อนเรียนเพื่อให้มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์

1.3 โครงการโภชนาการเพื่อให้ประชาชนได้บริโภคอาหารที่มีสารอาหารครบถ้วนและเพียงพอกับความต้องการของร่างกายอันจะทำให้มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง โดยการให้โภชนศึกษา เฝ้าระวังและติดตามภาวะโภชนาการ

1.4 การอนามัยโรงเรียน เป็นบริการส่งเสริมป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพเด็กวัยเรียน ให้มีภาวะสุขภาพปกติ ปราศจากโรคที่จะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนและการเจริญเติบโตตามวัยด้วยการให้ความรู้ เพื่อปลูกฝังค่านิยมในการปฏิบัติตามหลักสุขบัญญัติ และบริการอนามัยโรงเรียน

1.5 การสุขศึกษา เพื่อให้เกิดการครอบคลุมทุกงานจึงสามารถแบ่งงานให้สุขศึกษาได้ 3 ประการ คือ สุขศึกษาในชุมชน สุขศึกษาในโรงเรียน และสุขศึกษาในศูนย์บริการสาธารณสุข

1.6 การทันตสาธารณสุข เป็นบริการส่งเสริมสุขภาพมุ่งเน้นการดูแลสุขภาพปากและฟัน โดยให้ทันตสุขศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป และสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ คือ เด็กระดับประถมศึกษา จะจัดบริการดูแลทันตสุขภาพแบบเพิ่มทวี (Incremental Dental Care) ด้วยการให้ทันตสุขศึกษาในโรงเรียน เพื่อให้เด็กมีสุขนิสัยที่ดีสามารถระวังรักษาทันตสุขภาพของตนเองได้ และให้บริการทันตกรรมป้องกันโดยใช้น้ำยาฟลูออไรด์อมบ้วนปาก

2. งานป้องกัน และอุบัติเหตุและควบคุมโรค (Preventive) คือ การบริการให้กับประชาชนที่อยู่ในภาวะปกติ ไม่ได้เจ็บป่วยจึงจำเป็นต้องใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ และกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสนใจเห็นความสำคัญและความจำเป็นของการมีสุขภาพดีซึ่งระดับของการป้องกันโรคสามารถแบ่งได้ 3 ระดับ ดังนี้

- การป้องกันระดับที่ 1 (Primary Prevention) เป็นการป้องกันระยะแรกซึ่งสำคัญมาก เนื่องจากเป็นการป้องกันในขณะที่ยังไม่เกิดโรค

- การป้องกันระดับที่ 2 (Secondary Prevention) เป็นการป้องกันในขณะที่เริ่มมีอาการของโรค ซึ่งสามารถเรียกระยะนี้ได้ว่า Early Diagnosis and Treatment เพื่อป้องกันไม่ให้โรคนั้นมีการแพร่กระจายออกไป

- การป้องกันระดับที่ 3 (Tertiary Prevention) เป็นการป้องกันในขณะที่เป็นโรคเพื่อไม่ให้โรคระบาดแพร่กระจายไปยังผู้อื่น

วิธีดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรค

2.1 การป้องกันโรคติดต่อต่างๆ โดยการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยผู้ใหญ่

2.2 การปรับปรุงสุขภาพสิ่งแวดล้อมด้วยการจัดหาน้ำดื่ม น้ำใช้ให้ประชาชนบริโภค การกำจัดของเสียและพาหะนำโรค และบริการอาชีวอนามัยเพื่อป้องกันโรคภัยที่อาจเกิดจากการประกอบอาชีพ

2.3 การเฝ้าระวังโรค ได้แก่ การรายงานเกิดโรค การรวบรวมวัสดุส่งตรวจหาเชื้อการติดตามศึกษาสถานการณ์ทางระบาดวิทยาของโรค การรายงานโรค และสถานการณ์โรค ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การติดตามข่าวสารเกี่ยวกับโรคระบาดทั้งในและนอกประเทศอย่างสม่ำเสมอ

3. งานการรักษาพยาบาล (Curative) เป็นการให้บริการในลักษณะ ดังนี้

3.1 จัดบริการด้านการรักษาพยาบาลที่ครอบคลุมประชากรในพื้นที่ทั้งในสถานบริการและในชุมชน

3.2 จัดให้มีระบบการรับ-ส่งต่อผู้ป่วย เพื่อการรักษาที่ถูกต้องทุกระดับมีการประสานงานด้านการรักษาเพื่อการติดตามผลการตรวจวินิจฉัย การรักษา และผลการรักษาผู้ป่วยที่ส่งต่อมา

4. งานการฟื้นฟูสภาพผู้รับบริการ (Rehabilitative) เป็นการบริการที่จัดเพื่อการฟื้นฟูสภาพทางร่างกายและจิตใจภายหลังการป่วย ให้กลับเข้าสู่ภาวะสภาพปกติหรือใกล้เคียงภาวะปกติมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ให้ผู้รับบริการสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งวิธีการให้บริการโดยการกายภาพบำบัด และการให้คำปรึกษาแนะนำ

สาธารณสุข จึงเป็นเรื่องที่สำคัญเพราะเป็นทั้งการป้องกันและรักษาโรค ทำนุบำรุงให้ประชาชนมีสุขภาพและพละนาามัยดี มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ สังคมใดจะเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าได้ จำเป็นต้องมีพลเมืองที่มีสุขภาพอนามัย อันเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีการพัฒนาสาธารณสุขขึ้น การสาธารณสุขมีความสำคัญทั้งต่อตัว

บุคคลและสังคม (ปัญญาไทย, 2552) ดังนั้นการดูแลและการให้การดูแลทางด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นในระดับต้นของคุณภาพชีวิต

แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว

ความหมายของครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันและหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เนื่องจากเป็นสังคมกลุ่มแรกที่เราจะต้องเผชิญตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตในครอบครัวจะให้ตำแหน่งชื่อและสกุล ซึ่งเป็นเครื่องบอกสถานภาพและบทบาทในสังคมที่เรามีส่วนร่วมด้วย ตลอดจนกำหนดสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม นอกจากนี้ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความหมายต่อผู้สูงอายุ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมีอิทธิพลต่อสภาวะจิตใจ เป็นสถาบันที่ให้ความรักความอบอุ่น ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องการการดูแลและสนับสนุนทางสังคม ด้านต่าง ๆ จากครอบครัว เช่น ด้านอารมณ์ ด้านเศรษฐกิจ และอื่นๆ นอกจากนั้นยังมีความต้องการความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว และต้องการการติดต่อกับญาติพี่น้อง ลูกหลานด้วย (สุรกุล เจนอบรม, 2541) จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ภายในครอบครัวคือ ตัวบ่งชี้สุขภาพจิตของคนในครอบครัวซึ่งรวมถึงผู้สูงอายุด้วยและชีวิตของคน ส่วน อูมาพร ตรังคสมบัติ (2540) ให้ความหมายของครอบครัวไว้ว่าเป็นหน่วยพื้นฐานของชีวิต เป็นสถาบันที่จำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาบุคคลให้ก้าวไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยผ่านประสบการณ์แห่งการอยู่ร่วมกัน แบ่งปันกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งระหว่างบุคคลภายในครอบครัว และระหว่างบุคคลกับสังคมภายนอก

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น ครอบครัว หมายถึง สถาบันและหน่วยพื้นฐานของสังคมที่มีความสัมพันธ์กันทั้งทางสายเลือดโดยตรงหรือทางกฎหมาย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และประกอบกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ทำให้เกิดความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัวในทุกๆระดับชั้นวัย

ประเภทของครอบครัว

โสภกา ซปีลมันน์ (2536) แยกครอบครัวออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ครอบครัวเดี่ยว เป็นครอบครัวขนาดเล็ก สมาชิกครอบครัวประกอบด้วย สามีภรรยา คู่เดียวและลูก เป็นลักษณะครอบครัวไทยโดยทั่วไป และมีแนวโน้มว่าจะมีมากขึ้นจากสภาพเศรษฐกิจ เพราะการมีครอบครัวใหญ่เป็นการสิ้นเปลือง โดยเฉพาะสภาพสังคมในปัจจุบันที่ค่าครองชีพสูงขึ้น ลูกหลานที่แต่งงานแล้วมักจะแยกออกไปตั้งครอบครัวใหม่ ครอบครัวแบบนี้มีความเป็นอิสระแต่ห่างเหินจากญาติพี่น้อง อาจจะทำให้เกิดความว้าเหวและขาดความอบอุ่น

2. ครอบครัวขยาย เป็นครอบครัวขนาดใหญ่ประกอบด้วย ครอบครัวเล็กๆ หลายครอบครัว อาจอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกัน หรือปลูกบ้านแยกเป็นหลัง ๆ อยู่ในเขตบ้านเดียวกัน เป็นครอบครัวที่รวมญาติพี่น้อง 2 หรือ 3 ชั่วคน อยู่ภายใต้การปกครองควบคุมดูแลของหัวหน้าครอบครัวคนเดียว เช่น ในบ้านมีปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา อยู่ร่วมกัน โดยมีพี่น้องที่แต่งงานแล้วหลายคู่ แต่ไม่แยกครอบครัวออกไป ครอบครัวดังกล่าวมีความรัก ความอบอุ่น แต่ขาดความเป็นอิสระเพราะสมาชิกอาวุโสสูงสุดจะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว เช่น อาจเป็นปู่หรือตาก็ได้ ทำหน้าที่ควบคุมดูแลทุกข์สุขของสมาชิกในครัวเรือน แต่อย่างไรก็ตามเป็นครอบครัวที่ญาติพี่น้องมีความรักใคร่ผูกพันกันมาก

สุพัตรา สุภาพ (2539) ได้แบ่งประเภทของครอบครัวออกเป็น 3 ประเภท ซึ่งได้ให้รายละเอียดแต่ละประเภทสรุปได้ ดังนี้

1. ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยสามี ภรรยา และลูก เป็นประเภทของครอบครัวที่มีสมาชิกมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดมากที่สุด และในสังคมไทยแนวโน้มมีครอบครัวประเภทนี้มากขึ้นเนื่องจากเหตุผลทางเศรษฐกิจ ครอบครัวประเภทนี้จะเป็นอิสระ แต่ห่างเหินจากญาติพี่น้อง จึงอาจทำให้รู้สึกว้าเหวและขาดความอบอุ่นจากเครือญาติไปบ้าง

2. ครอบครัวขยาย (Extended family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวและมีญาติร่วมอยู่ด้วย เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ฯลฯ ซึ่งอาจจะอยู่ในครัวเรือนเดียวกันหรือเขตบ้านเดียวกัน จึงมีลักษณะเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ที่อยู่ภายใต้การปกครองควบคุมดูแลของหัวหน้าครอบครัวคนเดียว เป็นระบบครอบครัวที่ญาติพี่น้องมีความใกล้ชิดและสัมพันธ์กันสูงมาก

3. ครอบครัวมีสามีหรือภรรยาหลายคน (Polygamous family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยสามีหนึ่งคนมีภรรยาหลายคน หรือภรรยาหนึ่งคนมีสามีหลายคน

สำหรับวิถีชีวิตไทย นับตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา ครอบครัวไทยอยู่กันในลักษณะครอบครัวใหญ่ ที่เรียกว่าครอบครัวขยาย ประกอบด้วยบุคคลหลายวัย นับตั้งแต่ ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ลูก ป้า น้า อา ลูก หลาน หลาน บางคนมีครอบครัวใหม่ก็แยกบ้านออกไปอยู่ตามลำพังแต่ก็ยังไปมาหาสู่กัน ใน ครอบครัวมีการแบ่งบทบาทกันชัดเจนเมื่อทุกคนตระหนักถึงหน้าที่ของตน และช่วยเหลือซึ่งกัน และกันจะเกิดพลังสร้างสรรค์อย่างมีความสุขในครอบครัวนั้น และบุคคลในครอบครัวเจริญเติบโต เป็นผู้ใหญ่ที่บรรลุดีภาวะ ซึ่งถือว่าครอบครัวเป็นสถาบันหนึ่ง ที่สร้างและพัฒนาการเห็นคุณค่า ตนเอง (Self-esteem)

หน้าที่ของครอบครัว

ทวิรัสมิ์ ธนาคม (2518) กล่าวว่า หน้าที่ของครอบครัว ประกอบด้วย

1. หน้าที่ทางชีววิทยา คือ การให้กำเนิดบุตร บิดามารดาจะต้องเลี้ยงดูบุตรให้มีคุณภาพ สามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้
2. หน้าที่ให้ความรัก หน้าที่นี้ไม่มีสถาบันใดทำหน้าที่แทนครอบครัวได้ เด็กจะดีได้จะต้อง ได้รับความรักจากบิดา มารดา การเลี้ยงดูจากมารดา วินัยจากบิดา และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ของบิดามารดา จะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการให้ความรักของครอบครัว
3. หน้าที่กำหนดฐานะ ไม่ว่าจะครอบครัวจะอยู่ในฐานะเช่นใด เด็กก็จะอยู่ในฐานะเช่นนั้น แต่อาจเปลี่ยนแปลงได้ในภายหลัง ทั้งนี้ครอบครัวจะเป็นผู้เสริมแรงให้กำลังใจฝึกอบรมสมาชิกของ ครอบครัว ให้มีความทะเยอทะยาน กระตือรือร้นในการที่จะสร้างฐานะให้สูงขึ้น
4. หน้าที่ปกป้องความปลอดภัย นับตั้งแต่ปฏิสนธิ บิดามารดาจะคอยปกป้องบุตรให้ความ ปลอดภัยจากความร้อนหนาวจนรอดอยู่ได้
5. หน้าที่ทางการศึกษา การศึกษามีได้หมายถึงการอ่านออกเขียนได้เท่านั้น แต่ยังหมายถึง การเรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม อยู่ ร่วมกับผู้อื่นอย่างปกติสุข และทำประโยชน์แก่ส่วนรวมได้

6. หน้าที่ด้านเศรษฐกิจ คือ การหาเงินมาให้จ่ายเลี้ยงดู ตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆ ของสมาชิก

7. หน้าที่ทางด้านศาสนา การอยู่รอด ความผาสุก ความสงบสุขของสังคม ปัจจุบันจะต้องขึ้นอยู่กับการที่ครอบครัวตระหนักในหน้าที่นี้ และศาสนายังเป็นเครื่องผ่อนคลายความกดดันในชีวิตประจำวัน

8. หน้าที่ด้านสันตนาการ คือ การปลดปล่อยความเคร่งเครียดทั้งทางกายและจิตใจของสมาชิกในครอบครัว จะช่วยทำให้การทำกิจกรรมต่างๆ ดีขึ้น

อุมาพร ตรังคมบัติ (2540) ได้กล่าวสรุปถึงภารกิจของครอบครัวว่า เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ

1. เพื่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์มนุษย์ หญิงและชายมาอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวด้วยวัตถุประสงค์คือ เพื่อเกิดลูกหลานสืบต่อวงศ์ตระกูล นอกจากนี้ครอบครัวยังเป็นที่ซึ่งหญิงและชายใช้ชีวิตทางเพศที่เหมาะสม และพัฒนาไปสู่ภาวะทางเพศที่เหมาะสม
2. เพื่อการอยู่รอดของบุคคล ครอบครัวมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต การดูแลรักษายามป่วยไข้ และจัดหาสิ่งวัตถุอื่นๆ ที่จำเป็นอันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า รวมไปถึงการปกป้องบุคคลให้พ้นจากภัยอันตรายภายนอก
3. เพื่อพัฒนาบุคคลในด้านต่างๆ ครอบครัวมีหน้าที่ให้การศึกษอบรมแก่สมาชิกถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมของสังคม รวมทั้งช่วยให้สมาชิกพัฒนาไปได้อย่างเหมาะสมในด้านต่างๆ เช่น มีการสร้างเอกลักษณ์ที่มั่นคง การสร้างความผูกพันกับบุคคลอื่น รวมทั้งความสามารถในการปรับตัว และดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข
4. เพื่อวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ ครอบครัวเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจ ทำหน้าที่ในการผลิตหรือให้ได้มาซึ่งรายได้เพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยน และจัดหาสิ่งจำเป็นต่างๆ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ครอบครัวมีหน้าที่ครอบคลุมทุกขั้นตอนของการดำเนินชีวิต ครอบครัวใดสามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์และถูกต้อง ครอบครัวนั้นจะเป็นครอบครัวที่มี

คุณภาพ และมีความสุขภายในครอบครัว แต่การที่ครอบครัวจะสามารถทำหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้น สมาชิกในครอบครัวแต่ละคนจำเป็นต้องเข้าใจในบทบาทของตนอย่างชัดเจน ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่ง เพราะกลไกของครอบครัวจะดำเนินไปได้อย่างราบรื่นก็ต่อเมื่อสมาชิกในครอบครัวนั้นๆ ได้กระทำตามบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนอย่างสมบูรณ์ หากครอบครัวใดมีความบกพร่องในการแสดงบทบาทและหน้าที่ของสมาชิก ความสัมพันธ์ในครอบครัวนั้นก็อาจได้รับความกระทบกระเทือนตามไปด้วย

สัมพันธภาพในครอบครัว

สัมพันธภาพในครอบครัวหรือความสัมพันธ์ในครอบครัว เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติอันเนื่องมาจากสมาชิกในครอบครัวซึ่งได้แก่ บิดา มารดา พี่น้อง มีความรักความผูกพัน มีความใกล้ชิดสนิทสนม มีอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดร่วมกัน การเอาใจใส่เลี้ยงดูกัน ทำให้เกิดแบบแผนของความรัก ความเข้าใจ ค่านิยม และการประพฤติปฏิบัติต่อกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในแต่ละครอบครัว รวมไปถึงเครือญาติในลำดับต่าง ๆ ประกอบด้วยการแสดงออกถึงลักษณะของสมาชิกในด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเห็นอกเห็นใจกัน โคนเฉพาะถ้าสมาชิกคนใดมีความทุกข์หรือมีความสุขสมาชิกอื่นก็จะร่วมความรู้สึกนั้นด้วยตลอดจนเปิดโอกาสให้สมาชิกแต่ละคนได้แสดงความคิดเห็น มีการปรึกษาหารือ และการตัดสินใจร่วมกัน มีการร่วมกิจกรรมทั้งในครอบครัวและในสังคม นอกจากนี้สมาชิกครอบครัวควรได้กำหนดเป้าหมายในการดำเนินชีวิต เพื่อการดำรงรักษาไว้ซึ่งระบบของครอบครัว

กมลมา แสงสีทอง (2526) อธิบายว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ตามบทบาทที่เราติดต่อสมาชิกคนอื่นในครอบครัว ถ้าความสัมพันธ์ที่ดีมีความปรองดอง รักใคร่กลมเกลียวในครอบครัว นับว่าเป็นลักษณะสัมพันธภาพที่ดี แต่ถ้าเป็นความขัดแย้งหรือเป็นความรู้สึกที่เป็นอริต่อกันถือว่าเป็นลักษณะสัมพันธภาพที่ไม่ดีภายในครอบครัว ขณะที่ ศรีทัตติม พานิชพันธ์ (2527) ได้อธิบายถึงสัมพันธภาพภายในครอบครัวว่า หมายถึง ความผูกพันรักใคร่ ความใกล้ชิดคุ้นเคย สนิทสนมกันระหว่างบิดามารดาและบุตร รวมตลอดถึงเครือญาติและบุคคลอื่นที่อาศัยอยู่ในครอบครัวนั้นๆ ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เป็นเรื่องที่สามารถก่อให้เกิดผลดีหรือก่อให้เกิดปัญหาและมีมูลเหตุแห่งปัญหานั้น ส่วน สมพงษ์ ธนัญญา (2540) สรุปสัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ในครอบครัวตามบทบาทหน้าที่ที่ทุกคนมีต่อคนอื่นในครอบครัว อันจะมีผลให้การดำเนินชีวิตในครอบครัวและสังคมราบรื่น

สรุปได้ว่า สัมพันธภาพในครอบครัว คือ ลักษณะพฤติกรรมภายในครอบครัว ที่สมาชิกในครอบครัว มีความห่วงใยรักใคร่ผูกพันกัน เข้าอกเข้าใจในความรู้สึก เอาใจใส่ให้การช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ปรับตัวเข้าหากันระหว่างสมาชิกในครอบครัว

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวจะช่วยเสริมสร้างความผาสุก ความสัมพันธ์ที่ราบรื่นในครอบครัว และจะเป็นเครื่องมือในการป้องกันปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นกับสมาชิกในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เป็นผู้อาวุโสหรือญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว ในทางตรงกันข้ามสัมพันธภาพในครอบครัวที่ไม่ดีก็ย่อมจะก่อให้เกิดปัญหา และเป็นต้นเหตุของปัญหาต่างๆ ได้เช่นกัน

ลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัว

กุลวรรณ วิทยาวงศรุจิ (2526) กล่าวถึงลักษณะที่แสดงถึงสัมพันธภาพในครอบครัว ดังนี้

1. การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัว หมายถึง การที่พ่อแม่ลูกได้มีกิจกรรมร่วมกัน ในการพักผ่อนหย่อนใจ เมื่อมีเวลาว่าง
2. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เรื่องราวต่างๆ หมายถึง การที่ลูกได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เกี่ยวกับทุกข์ สุข ความลับในเรื่องต่างๆ ของพ่อแม่ เช่น ปัญหาการเงิน ปัญหาการงาน
3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่ลูกได้มีส่วนร่วมกับการตัดสินใจในการตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ ภายในบ้าน เช่น การจัดระเบียบกฎเกณฑ์ในบ้าน
4. การเห็นชอบของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่แสดงต่อลูกในลักษณะอาการของการเห็นด้วยกับการกระทำ ความคิดเห็นของลูก เช่น การไม่ปฏิเสธข้อแนะนำ ข้อคิดเห็นหรือการกระทำต่างๆ ของลูก
5. ความรักความห่วงใยของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่ลูกรับรู้ว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงความรัก ความห่วงใยที่มีต่อบุตร เช่น การช่วยคลี่คลายปัญหาต่างๆ การให้ความเป็นกันเองกับลูก

6. ความไว้วางใจของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงความไว้วางใจลูกที่สามารถปฏิบัติตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

7. การที่พ่อแม่เห็นด้วยกับกิจกรรมของเพื่อนๆ ของลูก หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงการเห็นด้วยกับการที่ลูกไปมีกิจกรรมกับเพื่อนๆ โดยไม่ขัดขวางหรือเป็นอุปสรรค หรือแสดงออกถึงความไม่ไว้วางใจในการไปร่วมกิจกรรม

8. การที่บุตรยอมรับเกณฑ์มาตรฐานของพ่อแม่ หมายถึง การที่ลูกแสดงพฤติกรรมยอมรับมาตรฐานพฤติกรรมต่างๆ มาตรฐานการดำเนินชีวิตของพ่อแม่ เช่น เห็นด้วยกับความคิดเห็นของพ่อแม่ในเรื่องการเรียน การทำงาน ค่านิยม ทักษะคติ และ ยินยอมกระทำตามเกณฑ์ที่พ่อแม่กำหนดด้วยความยินดี

9. ความรักและความเคารพของลูกที่มีต่อพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของลูกที่แสดงต่อพ่อแม่ซึ่งเป็นการแสดงถึงความรัก ความเคารพพ่อแม่โดยการเชื่อฟังพ่อแม่ ไม่ขัดใจ ไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ

10. การไม่มีข้อกำหนดมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ไม่แสดงพฤติกรรมที่เป็นกำหนดหรือกำจัดความประพฤติของลูกมากเกินไป

11. การไม่เข้มงวดกวดขันเกี่ยวกับระเบียบวินัยมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ไม่แสดงการกระทำใดๆ ที่สื่อแสดงถึงความเข้มงวดในระเบียบวินัย เช่น การลงโทษอย่างรุนแรง การไม่ยืดหยุ่นในระเบียบวินัย การบังคับให้ลูกปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด โดยไม่คำนึงถึงความพร้อม

12. การไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูกอย่างไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หรือไม่แสดงพฤติกรรมต่างๆ เสมือนลูกไม่มีความสามารถดูแลตนเองได้ หรือเสมือนลูกเป็นเด็กเล็กๆ

13. การที่พ่อแม่ไม่ค่อยย่ำเตือนถึงความสำเร็จมากเกินไป หมายถึง พ่อแม่ไม่ค่อยย่ำเตือนหรือรบเร้าให้บุตรได้รับความสำเร็จในการทำงานมากเกินไป เช่น ไม่เคี่ยวเข็ญให้ลูกกระทำสิ่งต่างๆ มากเกินไป

14. การยินดีและการให้กำลังใจเพื่อความสำเร็จ หมายถึง การที่พ่อแม่ให้กำลังใจส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ลูกประสบความสำเร็จในด้านการเรียน การทำงาน ทั้งการกระทำและด้วยคำพูด

15. ความกลมเกลียวของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่กระทำต่อกันในลักษณะที่มีความขัดแย้งซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีความรักใคร่สามัคคีกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

สุธีรา นุ้ยจันทร์ (2530) สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนเดียวกัน นอกจากนี้ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุตรหลานกับผู้สูงอายุ มีลักษณะดังนี้ คือ

1. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวร่วมกัน
2. การสื่อสาร (Communication) แลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
3. การยอมรับซึ่งกันและกัน
4. ไม่มีการขัดแย้งบาดหมางกัน
5. มีการช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน
6. มีความรักใคร่ผูกพันทางอารมณ์ต่อกัน

สมพงษ์ ธนัญญา (2540) อธิบายถึงลักษณะของสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ประกอบด้วย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา สามีภรรยาเป็นจุดเริ่มต้นของสัมพันธ์ภาพที่สำคัญที่สุดในครอบครัว เพราะถ้าคู่สามีภรรยามีความรักใคร่เข้าใจซึ่งกันและกัน มีสัมพันธ์ภาพที่ดี พยายามปรับตัวเข้าหากัน ร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ตลอดจนรับผิดชอบและแก้ไข ปัญหาต่างๆ ภายในครอบครัวร่วมกัน ย่อมทำให้ครอบครัวมีความราบรื่นมั่นคง สมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัวพลอยมีความสุข โดยเฉพาะบุตร แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าสามีภรรยาไม่สัมพันธ์ภาพที่ไม่ดีต่อกัน ไม่มีความรักใคร่ปรองดองกัน ขาดความเข้าใจเห็นอกเห็นใจกัน และขาดความรับผิดชอบร่วมกันแล้ว ย่อมทำให้เกิดความขัดแย้งกันอยู่เสมอ อันอาจจะทำให้ครอบครัวต้องแตกสลายลงหรือถ้าไม่ถึงกับแตกสลายก็อาจทำให้ครอบครัวขาดความสุข โดยเฉพาะเมื่อบุตรประสบกับสภาพการณ์

ของความขัดแย้งนี้อยู่เป็นประจำย่อมกระทบกระเทือนจิตใจมาก ถึงแม้ว่าจะไม่มีถ้อยคำที่เป็น
ปรปักษ์ต่อกันพูดออกมาเขาก็อาจจะทราบถึงความไม่ปรองดองกันในบ้านได้

2. ความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดา และบุตร ความสัมพันธ์นี้มีพื้นฐานมาจาก
ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา และเมื่อมีการให้กำเนิดบุตรแล้ว ความสัมพันธ์ในครอบครัวก็
เพิ่มขึ้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดา และบุตรตามมา โดยอธิบายว่าสายใยความสัมพันธ์
ระหว่างบิดามารดาและบุตรจะแน่นแฟ้นดีเสมอ ถ้าบิดามารดาทำตัวเป็นหลัก รักใคร่ผูกพันกันดี
ความรักใคร่ผูกพันแน่นหนาของบิดามารดานั้นจะมีผลสะท้อนไป ผูกพันต่อบุตรให้แน่นแฟ้นต่อ
ไปโดยปริยาย

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง เมื่อบิดามารดาให้กำเนิดบุตรคนที่ 2 และคนอื่นๆ มา
ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องย่อมเกิดขึ้น สัมพันธภาพระหว่างพี่น้องจะดีหรือไม่จะแนบแน่น
เพียงใดขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ในครอบครัวอันประกอบด้วยความสัมพันธ์พื้นฐาน และลักษณะการ
อบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา เพราะถ้าบิดามารดามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตร
ด้วยความรักความเข้าใจให้ความยุติธรรม ตลอดจนเสริมสร้างความรักใคร่ระหว่างพี่น้องย่อม
ดำเนินไปได้ด้วยดี มีความรักใคร่ช่วยเหลือป้องกันซึ่งกันและกัน แต่อย่างไรก็ตามครอบครัวที่มี
บุตรมากกว่าหนึ่งคนอาจมีการอิจฉาแข่งขัน หรือทะเลาะเบาะแว้งเกิดขึ้นได้อย่างน้อยที่สุดบุตร
อาจจะสร้างความน้อยใจไว้เสียๆ ก็ได้ บิดามารดาเอาใจใส่และใช้ความอดทนในการทำความเข้าใจ
กับเหตุการณ์ต่างๆ ในครอบครัวเพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีระหว่างบุตรด้วยกัน

4. ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ในลักษณะของครอบครัวเดี่ยวที่มีแนวโน้ม
เพิ่มมากขึ้นในสังคมปัจจุบัน ความสัมพันธ์ของสมาชิกทุกคนในครอบครัว ก็หมายถึงความสัมพันธ์
ระหว่างสามีภรรยา บิดามารดากับบุตร พี่กับน้อง เป็นการรวมความสัมพันธ์ใน 3 ข้อแรกเข้าด้วยกัน
เป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด มีการเผชิญหน้าซึ่งกันและกัน

ลักษณะสัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัวดังกล่าวถ้าเป็นไปได้อย่างดี ความขัดแย้งใน
ครอบครัวจะไม่เกิดขึ้น หรือถ้าเกิดขึ้นก็จะมีไม่มีความรุนแรงเหมือนในครอบครัวที่ขาดสัมพันธภาพ
ที่ดีต่อกัน

บทบาทครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ

ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อผู้สูงอายุมาก เพราะมีอิทธิพลต่อภาวะจิตใจของผู้สูงอายุ ครอบครัวเป็นสถาบันที่ให้ความรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัย ความไว้วางใจแก่ผู้สูงอายุ และยังเป็นแหล่งพึ่งพิงที่สำคัญในการดูแลผู้สูงอายุ ดังนั้น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จึงยังคงอาศัยและใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุตรหลานและญาติพี่น้อง ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่อยู่ใกล้ชิดผู้สูงอายุในครอบครัวมากที่สุด ในครอบครัวสมาชิกจะมีบทบาทตามสถานภาพในครอบครัวของตนเมื่อมีผู้สูงอายุในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวควรจะมีบทบาทในการดูแลตอบสนอง ความต้องการผู้สูงอายุ ตามความสามารถและตามความคาดหวังของสังคม

สำหรับบทบาทครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวไว้ ดังนี้

เสนอ อินทรสุขศรี (2514 อ้างใน สุริย์มาศ นาคะผดุงรัตน์, 2542) ได้ให้ข้อพึงปฏิบัติแก่บุตรหลาน โดยการดูแลผู้สูงอายุในบ้าน สรุปได้ดังนี้

1. การจัดหาอาหาร
2. การให้ผู้สูงอายุทำงานตามความพอใจ
3. การให้เงินผู้สูงอายุไว้ใช้ตามความพอใจ
4. หาทางให้ผู้สูงอายุได้รับความบันเทิง เบิกบานใจ
5. พาผู้สูงอายุไปเข้าสังคมเท่าที่มีกำลังจะพาไป
6. ผู้สูงอายุที่เลื่อมใสในศาสนา ควรหาโอกาสพาไปวัดฟังเทศน์ สนทนาธรรม
7. ให้โอกาสผู้สูงอายุได้พบเพื่อน
8. ควรทำตนให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าเป็นคนมีคุณค่า
9. ดูแลเรื่องความปลอดภัยในบ้าน
10. ที่อยู่อาศัย ห้องพัก ทางเดิน ควรให้มีแสงสว่าง ไม่ลื่น ให้อยู่ชั้นล่าง
11. การตัดผม โกนหนวด สระผม ตัดเล็บ ควรได้รับการดูแลเอาใจใส่ตามสมควร
12. ควรให้ผู้สูงอายุได้ตรวจร่างกายทุก 6 เดือน และรับการรักษาพยาบาล

บรรลุ ศิริพานิช (2533) กล่าวว่าบทบาทการให้การดูแลผู้สูงอายุมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับบริการขั้นพื้นฐาน และช่วยเหลือความพิการต่างๆ ในการทำกิจวัตรประจำวันโดยบริการขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) ความอบอุ่นใจ 2) อาหารที่เหมาะสม 3) เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม และ 4) การ

ดูแลสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Green (1991) ได้สรุปบทบาทในการช่วยเหลือบิดามารดาที่สูงอายุที่ต้องพึ่งพาบุตร เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลตามความต้องการ เป็นบทบาทที่สำคัญของสมาชิกในครอบครัวซึ่งอาจช่วยเหลือผู้สูงอายุในด้านต่างๆ ได้แก่ การพาไปซื้อของ เข้าสังคม พาไปพบแพทย์ การดูแลด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม การบริหารจัดการเงิน การช่วยเหลืองานบ้าน และการช่วยเหลือปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน

Bower (1987) ได้แบ่งการดูแลผู้สูงอายุไว้ 5 ด้าน คือ

1. การให้การดูแลอย่างใกล้ชิด (Anticipating Caregiving) การดูแลผู้สูงอายุโดยการให้เวลาและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้พูดคุยด้วย มีการรับรู้และตัดสินใจร่วมกัน

2. การให้การดูแลเพื่อป้องกัน (Preventing Caregiving) การดูแลผู้สูงอายุเพื่อป้องกันการเจ็บป่วย ป้องกันอุบัติเหตุหรือภาวะแทรกซ้อน และอาการผิดปกติต่างๆ ได้แก่ การซักถามอาการผิดปกติ การเตรียมอาหารที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ การจัดสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัย การจัดบ้านเรือนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความปลอดภัย และเหมาะสมกับผู้สูงอายุ

3. การให้การดูแลโดยการพาไปทำกิจกรรม (Supervisory Caregiving) การดูแลผู้สูงอายุโดยการไปเป็นเพื่อนเดินทางหรือทำกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การพาไปตรวจสุขภาพ การพาไปรับการรักษาเมื่อเจ็บป่วย และการพาไปซื้อของ

4. การให้การดูแลเพื่อปกป้องคุ้มครอง (Protecting Caregiving) การดูแลผู้สูงอายุโดยเน้นการดูแลด้านจิตใจ การให้ความเคารพยกย่องนับถือ การให้ความรัก เพื่อคงความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ

5. การให้การดูแลในการปฏิบัติกิจกรรมในการดำรงชีวิตประจำวัน (Instrumental Caregiving) การดูแลผู้สูงอายุเพื่อคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ของร่างกายและภาวะสุขภาพ ทำให้ผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพกายที่ดี ได้แก่ การทำงานบ้านและการดูแลสุขอนามัยส่วนบุคคล

อาพร สุขสวัสดิ์ (2534) ได้สรุปบทบาทของบุตรหรือสมาชิกในครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ

1. บทบาทการดูแลที่ตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ ได้แก่ การจัดหาและดูแลอาหารการกิน การจัดที่อยู่อาศัยให้อยู่อย่างเหมาะสม การจัดหาและดูแลเครื่องนุ่งห่มเครื่องใช้ ตลอดจนการดูแลด้านอนามัยส่วนบุคคล ดูแลสุขภาพอนามัยเมื่อยามเจ็บป่วยและให้การรักษาพยาบาล อำนวยความสะดวกเรื่องพาหนะเดินทาง

2. บทบาทการดูแลที่ตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจอารมณ์ ได้แก่ การให้ความเคารพนับถือ ให้เกียรติ ให้กำลังใจ ให้ความยกย่อง สนับสนุนให้ปฏิบัติงานตามความสามารถและงานอดิเรกตามสมควร ดูแลให้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและดูแลให้ได้รับความบันเทิงต่างๆ ตามควรแก่วัยของผู้สูงอายุ

3. บทบาทการดูแลที่ตอบสนองความต้องการทางด้านสังคม ได้แก่ ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและสังคมภายนอก ตลอดจนการดูแลให้ได้รับข่าวสารเพื่อรับรู้ความเป็นไปของสังคมที่เป็นอยู่แก่ผู้สูงอายุ

4. บทบาทการดูแลที่ตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การช่วยเหลือด้านการเงิน ค่าใช้จ่ายส่วนตัวของผู้สูงอายุ ตลอดจนช่วยควบคุมดูแลธุรกิจหรือผลประโยชน์แทนผู้สูงอายุ

จากแนวความคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า ลักษณะสัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัวได้ปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ หรือการกระทำที่แสดงถึงความสัมพันธ์โดยทั่วไป แสดงถึงความรักความห่วงใย การดูแลเอาใจใส่ ความผูกพันรักใคร่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง

การศึกษาเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self esteem) ได้มีผู้ใช้ความหมายในภาษาไทย 2 ประการ คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง หรือการรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง

เกียรตินิพนธ์ อมาตยกุล (2530) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นความสามารถที่เห็นว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถ ภาคภูมิใจในตนเอง และมั่นใจในการกระทำของตนเองโดยไม่

ต้องรอพึ่งผู้อื่นหรือสิ่งอื่น ส่วน Maslow (1970) ได้ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่าเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความเข้มแข็ง มีสมรรถภาพในการทำสิ่งต่างๆ ที่มีประโยชน์และเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ สำหรับ Sasse (1978) ได้ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่าเป็นความรู้สึกของบุคคลว่าตนเองมีความสำคัญและมีคุณค่า มีความต้องการได้รับความน่าเชื่อถือ ต้องการได้รับการยอมรับนับถือ โดยได้รับการสนับสนุนหรือยอมรับนับถือจากผู้อื่นเพื่อที่จะได้เกิดความรู้สึกภูมิใจและนับถือตนเอง นอกจากนี้ Rosenberg (1979) ได้ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่าเป็นความรู้สึกที่เกิดจากการประเมินตนเองทั้งทางบวกและทางลบเกี่ยวกับการยอมรับตนเองการเคารพนับถือตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและเชื่อมั่นในตนเองและ ปรีชา ชรรมา (2547) ได้ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลเห็นความสำคัญและคุณค่าของตนเองกับทั้งเห็นว่าคุณค่าของตนเองเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่นด้วย ทำให้บุคคลนั้นเกิดความรู้สึกที่ดีงามต่อตนเอง

สรุปการเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่เกิดจากการประเมินตนเองตามความรู้สึกของตนเองว่าตนเองเป็นคนที่มีคุณค่า มีความสามารถที่จะทำอะไรได้ด้วยตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองจนเกิดความรู้สึกภูมิใจในตนเอง นอกจากนี้ยังได้รับการยอมรับทางสังคมจากผู้อื่น

กระบวนการเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง

Rosenberg (1979) ได้กล่าวหลักการของการเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. หลักการสะท้อนกลับของบุคคล (The Principle of Reflected Appraisal) การที่บุคคลจะประเมินตนเองว่ามีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูง หรือ ต่ำ มาจากการรับรู้การตอบสนองของบุคคลอื่นที่มีต่อตนเอง เป็นการมองว่าคนอื่นกำลังพิจารณาตัวเราอย่างไรเราก็จะมีอ้อมโนภาพต่อตัวเราเช่นนั้น

2. หลักการเปรียบเทียบทางสังคม (The Principle of Social Comparison) หลักการเปรียบเทียบทางสังคม เป็นพื้นฐานก่อรูป ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองด้านหนึ่ง โดยสรุปว่า ปัจจัยทางสังคมมีอิทธิพลอย่างสูงต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล เนื่องจากไม่มีใครที่ประเมินคุณค่าของตนเองลอยๆ โดยไม่มีเกณฑ์ การประเมินมักกระทำโดยการมีเกณฑ์เปรียบเทียบ

เช่น เกณฑ์สูงสุดซึ่งตัดแปลงจากเงื่อนไขต่างๆ ตามสภาพสังคม และคุณลักษณะของกลุ่มนั้นๆ ทุกๆ สังคมหรือกลุ่มจะมีมาตรฐานของตนเอง ซึ่งบุคคลนำมาใช้เป็นมาตรฐานในการประเมินผลตนเอง

3. หลักคุณสมบัตินี้ของบุคคล (The Principle of Self Attribution) เป็นกระบวนการวิเคราะห์ที่ภายในบุคคล วิเคราะห์ว่าตนเองเป็นอย่างไร โดยประเมินจากการกระทำในอดีตซึ่งจะมีผลต่อระดับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลนั้น

Talf (1985) ได้แบ่งกระบวนการการรับรู้ของบุคคลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การประเมินทัศนคติและการกระทำของสังคมที่มีต่อตนเอง กระบวนการนี้มีพื้นฐานมาจากแนวคิดของการมองตนเองของคุณ์ที่ว่าบุคคลสามารถมองตนเองได้โดยอาศัย “กระจกมองตน” (Looking – Glass Self) เป็นการรับรู้คุณค่าของตนเองที่พื้นฐานมาจากการประเมินและการยอมรับของผู้อื่น เป็นความรู้สึกที่ได้รับจากภายนอกต่อคุณค่าของตน (Out-Self-Esteem)

2. ความรู้สึกของบุคคลต่อความสามารถในการตอบสนองต่อสภาวะแวดล้อมและผลที่ตนได้รับ กระบวนการนี้เป็นความรู้สึกภายในต่อคุณค่าในตนเอง (Inner-Self-Esteem) เป็นความรู้สึกที่มีอยู่ภายในตนเอง ที่เป็นไปตามความสามารถในการทำสิ่งต่างๆ การควบคุมสิ่งต่างๆ และอำนาจที่บุคคลนั้นมี

ความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง ของบุคคลเป็นการตัดสินใจคุณค่าของตน (Self) และการแสดงออกในรูปของทัศนคติที่บุคคลนั้นมีต่อตนเอง ซึ่งเป็นผลจากการที่บุคคลได้มีสัมพันธกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประเมินจากผู้อื่น โครงสร้างของตนจึงค่อยพัฒนาขึ้นเป็นภาพอันเกิดจากการรวมตัวของความคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งจะมีผลทำให้บุคคลมีมโนภาพหรือความคิดต่อตนเองแล้วประเมินอ้อมโนภาพเหล่านั้น โดยอาศัยกระบวนการตัดสินใจคุณค่าของตนจากผลงาน ความสามารถคุณลักษณะต่างๆ ตามมาตรฐานของค่านิยมส่วนตัวในที่สุดจึงพัฒนามาเป็นการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้วยเหตุนี้ การเห็นคุณค่าในตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพ (พรรณราย ทวีพระประภา, 2548) การเห็นคุณค่าในตนเองจะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปรับตัวทางอารมณ์ สังคม และการเรียนรู้สำหรับเด็ก เพราะเป็นพื้นฐานของการมองชีวิต

ความสามารถทางด้านสังคมและอารมณ์ เกิดจากการเห็นคุณค่าในตนเอง บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงจะสามารถเผชิญกับอุปสรรคที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ (อุมพร ตรังคมบดี, 2543) สามารถยอมรับเหตุการณ์ที่ทำให้ตนเองรู้สึกผิดหวัง ท้อแท้ใจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความหวังและความกล้าหาญ จะทำให้เป็นคนที่ประสบความสำเร็จ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขตามความปรารถนา บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองว่า ตนเองมีคุณค่า มักจะมีการประเมินตนเองในด้านดี และมีพลังในการหลีกเลี่ยงความรุนแรงของปัญหาได้เป็นอย่างดี (Pope, McHale, and Craighead, 1988) แต่ถ้าบุคคลใดที่มีความรู้สึกที่ไม่มี ความสนใจ ไม่ได้รับการยอมรับหรือทำอะไรแล้วไม่ประสบความสำเร็จ จะทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าตนเองไร้คุณค่า เมื่อความรู้สึกเช่นนี้ปรากฏขึ้นจะทำให้บุคคลนั้นขาดความสุข ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง (Cypert, 1994)

ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองที่แตกต่างกันมีผลต่อความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แตกต่างกัน มนุษย์ทุกคนต่างต้องการ ได้รับสนองทางจิตใจ ถ้าบุคคลใดได้รับการตอบสนองที่สร้างให้เกิดความพึงพอใจจะทำให้บุคคลนั้นรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองทางบวก แต่ถ้าบุคคลนั้นได้รับการตอบสนองที่เป็นความรู้สึกที่ไม่พึงพอใจในตนเอง เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีในตนเองก็จะทำให้มีปัญหาทางสุขภาพจิต ดังเช่นที่ Maslow (1970) กล่าวว่าความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพ มีความสามารถที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ มีประโยชน์และมีความสำคัญกับสังคม การทำลายความรู้สึกเหล่านี้จะทำให้บุคคลรู้สึกว่าตนเองด้อยอ่อนแอ และไม่มีประโยชน์ ซึ่งจะนำไปสู่ความท้อแท้ การนำสิ่งอื่นมาชดเชย หรือมีความไม่เมียงที่จะใช้อารมณ์สูงกว่าเหตุผล และที่ Branden (1981) กล่าวว่าความรู้สึกเห็นคุณค่ามีผลอย่างสูงต่อบุคลิกภาพ อารมณ์และสังคม รวมทั้งมีผลต่อกระบวนการคิด ความปรารถนาต่อสิ่งต่าง ๆ การตั้งเป้าหมาย รูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ที่บุคคลมีต่อผู้อื่น การรับรู้โลกภายนอก โดยที่พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกเป็นผลมาจากการประเมินตนเองมาเป็นความรู้สึกเห็นคุณค่าตนเองในระดับต่าง ๆ

ดังนั้น การเห็นคุณค่าในตนเองจึงเป็นความรู้สึกภายในของบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากการประเมินคุณค่าและความสามารถของตน ถ้าบุคคลใดประเมินค่าของตนเองสูงเกินไปอาจทำให้บุคคลนั้นเกิดความรู้สึกหลงตนหรือเห็นแก่ตัว แต่ถ้าบุคคลใดที่มีอคติต่อตนเอง ไม่นับถือตนเอง อาจทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง การที่เด็กประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งย่อมเป็นการสร้างให้เด็กได้พัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง มีความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งเป็นที่เกี่ยวเนื่องกับการเห็นคุณค่าในตนเองโดยตรง ความรู้สึกว่าคุณเป็นบุคคลที่มีคุณค่านับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ เด็กที่มีความนับถือตนเองต่ำหรือมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตนเอง อาจประสบความล้มเหลวในชีวิตได้

องค์ประกอบของการเห็นคุณค่าในตนเอง

Maslow (1970) อธิบายว่า ทุกคนในสังคมต้องการความมั่นคงและมักจะประเมินตนเองสูง เพื่อความรู้สึกเคารพนับถือตนเองและคุณค่าที่ได้รับจากผู้อื่น ความต้องการนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ความรู้สึกมีคุณค่าที่เกิดจากตนเอง ได้แก่ ความเข้มแข็ง (Strength) การประสบความสำเร็จ (Achievement) ความสามารถเพียงพอ (Adequacy) มีอำนาจควบคุมและสมรรถนะ (Mastery and Competence) เชื่อมั่นในการเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ และมีอิสระพึ่งตนเองได้
2. ความรู้สึกมีคุณค่าที่เกิดจากการยอมรับของผู้อื่น ได้แก่ ความมีชื่อเสียงเกียรติยศมีอำนาจเหนือผู้อื่น เป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจ ผู้อื่นให้ความสำคัญและเห็นคุณค่า

ภาวิณี นาวาพานิช (2537) ได้สรุปความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองภายในหรือความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองขั้นพื้นฐาน (Inner Self or Basic Esteem) คือ บุคคลที่มีความสามารถ มีสมรรถนะ และกระทำในสิ่งที่ตนเองต้องการแล้วได้ตามผลตามที่ตนเองปรารถนา กระบวนการประเภทนี้ได้มาจากการรับรู้ของตนเองจากสิ่งแวดล้อมโดยเกี่ยวข้องกับการกระทำ การควบคุม และกำลังความสามารถเพราะถ้าบุคคลรู้จักตนเองและประเมินตนเองจากการกระทำ ได้รับผลสำเร็จจากความพากเพียรพยายาม สิ่งนี้เป็นพื้นฐานของคุณสมบัติแห่งตน (Self Efficacy) ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองขั้นพื้นฐานจะถูกสร้างขึ้นอย่างถาวรจากประสบการณ์ช่วงแรกของชีวิต
2. ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองภายนอกหรือความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองขั้นปฏิบัติการ (Outer Self Esteem or Function Self Esteem) ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองชนิดนี้สร้างขึ้นโดยผ่านการประเมินปฏิสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในชีวิต และเกี่ยวข้องกับการที่บุคคลเปลี่ยนแปลงบทบาทอันเนื่องมาจากเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน และการได้รับการยอมรับจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองชนิดนี้สามารถเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับความคาดหวังต่อบทบาททางสังคม และความสามารถเผชิญปัญหา และเป็นส่วนที่มีความสำคัญสูงกว่าส่วนที่เป็นความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองขั้นพื้นฐาน

ปรีชา ชรรมา (2547) อธิบายว่า คุณลักษณะด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นผลมาจาก องค์ประกอบทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคล ดังนี้

1. องค์ประกอบภายในตัวบุคคล ได้แก่ ลักษณะทางร่างกาย สภาพจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก ต่างๆ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การงาน ค่านิยมส่วนตัว และระดับความมุ่งมั่นในชีวิต ฯลฯ

2. องค์ประกอบภายนอกตัวบุคคล ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนที่อยู่อาศัย ฯลฯ

จะเห็นได้ว่า การเห็นคุณค่าของตนเองของแต่ละบุคคล เกิดมาจากองค์ประกอบภายในตัว ของบุคคล และองค์ประกอบภายนอกซึ่งเป็นตัวหล่อหลอมความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของแต่ละ บุคคล

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง

Coopersmith (1981 อ้างใน สิตา เพียรพิจิตร, 2542) อธิบายว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองมี 2 ประเภท คือ ประเภทที่เป็นลักษณะเฉพาะบุคคล ซึ่งเกี่ยวกับ ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองส่วนต่างๆ และประเภทที่เป็นส่วนประกอบภายนอก ซึ่งเกี่ยวกับการ ได้รับการเห็นคุณค่าจากบุคคลอื่น มีรายละเอียด ดังนี้

1. ปัจจัยลักษณะเฉพาะของบุคคล

1.1 ลักษณะทางกายภาพ เช่น ความสูง น้ำหนัก ความแข็งแรง บุคลิกภาพ รวมทั้ง เสื้อผ้าที่สวมใส่หรือคุณสมบัติอื่นที่ปรากฏให้เห็นที่เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการทำกิจกรรมที่ บุคคลนี้ให้ความสำคัญ มีส่วนช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ชื่นชมตัวเอง โดเฉพาะการได้รับข้อมูลย้อนกลับจากบุคคลอื่นที่กล่าวถึงตนเอง ถ้าข้อมูลย้อนกลับที่ได้รับเป็นที่ ฟังพอใจจะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกที่ดีกับตนเองสูงขึ้น

1.2 เพศ สังคมและวัฒนธรรมส่วนใหญ่มีค่านิยมที่ดีต่อเพศชาย สูงกว่าเพศหญิง โดยเฉพาะเพศชายมักได้รับมอบหมายตำแหน่งที่มีอำนาจในสังคม ซึ่งน่าจะทำให้เพศชายมี ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าเพศหญิง

1.3 ความสามารถทั่วไป สมรรถภาพ และผลงาน จะทำให้บุคคลนั้นมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงหรือต่ำนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จในวัยทำงานจะเห็นว่าความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองจะเกี่ยวข้องกับการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน

1.4 ภาวะทางอารมณ์ เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกพึงพอใจ เป็นสุข ความวิตกกังวล หรือภาวะอื่นๆ ที่อยู่ในตัวบุคคลทั้งที่แสดงออก และไม่แสดงออก โดยส่วนใหญ่มีผลสืบเนื่องจากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นแล้วส่งผลต่อการประเมินตนเอง บุคคลที่ประเมินตนเองไปในทางที่ดีจะแสดงความรู้สึกและความพึงพอใจตลอดจนภาวะอารมณ์ด้านบวกออกมา ในขณะที่บุคคลที่ประเมินผลตนเองไปในทางที่ไม่ดี จะมีความรู้สึกไม่พึงพอใจในภาวะปัจจุบันของตนเอง มองว่าตนเองไม่มีความสามารถ มีความรู้สึกวิตกกังวล

1.5 ค่านิยมส่วนบุคคล บุคคลประเมินตนเองจากสิ่งที่ตนให้คุณค่าและความสำคัญ โดยสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลจะเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากค่านิยมส่วนบุคคลไม่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม บุคคลจะมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ และความรู้สึกเห็นคุณค่าตนเองของแต่ละบุคคลจะผันแปรตามค่านิยมและการให้คุณค่าตามความนึกคิดที่บุคคลมีต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งจะให้ความสำคัญแตกต่างกัน

1.6 ระดับความมุ่งมั่น การตัดสินใจคุณค่าของบุคคลส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการเปรียบเทียบผลปฏิบัติงานและความสามารถของตนกับระดับเกณฑ์ความสำเร็จที่ตั้งไว้ และประสบการณ์ การได้รับความสำเร็จจะนำไปสู่ความคาดหวังต่อความสำเร็จครั้งต่อไป บุคคลที่สามารถทำได้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ หรือดีกว่าจะนำไปสู่การมองตนเองว่ามีคุณค่า ในทางตรงกันข้ามถ้าทำไม่ได้ก็จะมองว่าเป็นความล้มเหลว มีผลทำให้มองเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง

2. ปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบภายนอก

2.1 ความสัมพันธ์กับครอบครัว ภูมิหลังหรือประสบการณ์ทางครอบครัวของบุคคล เป็นสิ่งที่มีส่วนในการพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล การที่พ่อแม่ให้ความใกล้ชิดกับลูก เคารพในสิทธิและความคิดเห็น ยอมรับตัวเด็ก รวมทั้งการวางเกณฑ์ต่างๆ ที่ชัดเจน จะมีส่วนในการทำให้ลูกเป็นคนยึดหยุ่น อารมณ์มั่นคง ทำอะไรแน่นอน ไม่ลังเลและเห็นคุณค่าในตนเองสูง

ในทางตรงกันข้ามพ่อแม่ที่ไม่แสดงออกซึ่งความรัก ไม่แนะแนวทางให้เด็กและนิยมการลงโทษจะทำให้เด็กเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ

2.2 สถานภาพทางสังคม สถานภาพหรือระดับชั้นทางสังคม หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ภายนอกที่ชี้ระดับทางสังคมของบุคคลเมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นๆ เช่น ตำแหน่งทางสังคม การงาน บทบาททางสังคม วงศ์ตระกูล สถานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น โดยทั่วไปเน้นที่สถานะทางเศรษฐกิจของบุคคล ซึ่งส่วนใหญ่พิจารณาจากรายได้ อาชีพ และที่พักอาศัยเนื่องจากเป็นสิ่งหนึ่งบอกได้ถึงการประสบความสำเร็จและความมีเกียรติ บุคคลที่มีสิ่งเหล่านี้สูงจะมีความเชื่อว่ามีคุณค่าสูง

2.3 งาน เป็นสิ่งที่มีมนุษย์สามารถนำมาพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองได้ การที่บุคคลได้รับประสบการณ์ที่ดีในการทำงาน เช่น มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้บังคับบัญชา มีเงินเดือนสูง มีอิสระในการทำงาน ได้ทำงานที่ท้าทาย จะส่งผลให้บุคคลมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูง

2.4 เพื่อนและสังคม ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ส่วนหนึ่งเกิดจากการรับรู้ในการมองตนเองที่เป็นอยู่เปรียบเทียบกับบุคคลอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกับตนทางด้านทักษะความสามารถ ความถนัด เป็นสิ่งที่เกิดจากการเป็นสมาชิกในกลุ่ม

ลักษณะของบุคคลที่มีความเห็นคุณค่าในตนเองสูง

Campbell (1984) ได้กล่าวว่าความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงเป็นพื้นฐานต่อบุคลิกภาพที่ดี และมีผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่สังคม ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงจะทำให้บุคคลนั้นสามารถเข้ากับผู้อื่นได้และเป็นบุคคลที่มีอิทธิพล นอกจากนี้สรุปชี้ให้เห็นว่าความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูง หมายถึง บุคคลที่มีสุขภาพจิตดีและเป็นคนที่มีความสุข

Branden (1981) ได้สรุปพฤติกรรมและการแสดงออกทางร่างกายของบุคคลที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูง ดังนี้

1. มีความยินดีที่มีชีวิต มีความสุข สนุกสนาน รื่นเริง มีชีวิตชีวา
2. สามารถชมเชยหรือกล่าวถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างตรงไปตรงมาด้วยความซื่อสัตย์
3. สามารถวิจารณ์ และยอมรับความผิดพลาดของตนเองได้

4. มีความเป็นอิสระในการแสดงความรู้สึกและรับฟังด้วยความเต็มใจ
5. สามารถพูดหรือกระทำในสิ่งที่เป็นไปได้
6. มีความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างคำพูด กิริยาท่าทาง และการเคลื่อนไหวเป็นไปตามธรรมชาติ
7. กระตือรือร้นในการรับรู้สิ่งใหม่ๆ และประสบการณ์ใหม่ๆ
8. สามารถมองเห็นสิ่งดีในตนเองและผู้อื่น
9. มีความยืดหยุ่นในการตอบสนอง มีความคิดสร้างสรรค์ และอารมณ์คืออยู่เสมอ
10. สามารถทนต่อแรงกดดัน ความเครียดต่างๆ ได้อย่างมีศักดิ์ศรีในตนเอง

Lindenfield (2000) อธิบายถึงลักษณะของคนที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง ดังนี้

1. สงบ และรู้สึกผ่อนคลาย สามารถควบคุมตนเองได้ สามารถเผชิญกับความยุ่งยากและความท้าทายที่หวาดกลัว มักไม่ค่อยมีความเครียดปรากฏบนใบหน้า แม้จะเผชิญกับความกดดันอย่างสูงก็สามารถกลับสู่ความสงบอย่างรวดเร็ว
2. ดูแลตนเองดี มีความเป็นอยู่ที่ดี รู้จักตนเองในการออกกำลังกาย การแต่งกาย การรับประทานอาหาร การดื่ม และการนอนหลับ ตลอดจนดูแลร่างกายของตนเองเป็นพิเศษ เมื่อตกอยู่ภายใต้ความกดดัน หรือเจ็บป่วย
3. มีพลังและจุดมุ่งหมาย มีชีวิตชีวาทั้งร่างกายและจิตใจ สนุกสนานในการทำงานในหน้าที่ กระตือรือร้น มีแรงจูงใจสูง มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดี
4. เปิดเผยและแสดงความรู้สึก สามารถสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ทั้งภาษาพูดและภาษาท่าทาง บอกความรู้สึกที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้นได้ทันที และสามารถควบคุมหรือหยุดความรู้สึกที่เกิดขึ้นได้เมื่อต้องการ
5. คิดในทางที่ดีและมองโลกในทางที่ดี เมื่อพบความผิดพลาดจะไม่ค่อยวิตกกังวลและกลัวเรียนรู้ประสบการณ์ที่ไม่คุ้นเคยได้อย่างเปิดเผยและมีความมั่นคง พยายามแก้ปัญหาอย่างกระตือรือร้น พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในสิ่งที่ตนเองสนใจ

6. มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถกระทำในสิ่งต่างๆ ได้อย่างอิสระและเป็นตัวของตัวเอง พึ่งพาตนเองได้โดยไม่จำเป็นต้องมีผู้อื่นคอยชี้แนะ

7. สามารถเข้าสังคมและให้ความร่วมมือกับผู้อื่น เป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มประนีประนอม เพื่อความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ชื่นชมความสำเร็จของผู้อื่นได้ อีกทั้งยังสนับสนุนให้กำลังใจเพื่อพัฒนาผู้อื่นได้ ถ้าเป็นผู้นำก็สามารถใช้อำนาจได้อย่างเหมาะสม

8. มีพฤติกรรมกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม สามารถยื่นกรานความต้องการของสิทธิตนเองได้

9. มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ พร้อมทั้งจะรับฟังข้อบกพร่องและแก้ไขความผิดพลาดของตนเอง เพื่อพัฒนาพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นได้

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2543) อธิบายถึงบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงว่าจะมองตนเองเป็นคนที่มียุทธศาสตร์ มีความหมาย และมีสิ่งที่ค้ำชูภายใน มีความสงบในจิตใจ พึ่งพอใจในตนเอง รักตนเอง สามารถทำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ได้ ไม่อิจฉาริษยา มองตนเองว่าเป็นคนเก่ง มีความสามารถ มีความเชื่อมั่น กล้าคิด กล้าทำ กล้าเผชิญปัญหา ถือว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เมื่อล้มแล้วก็ยังกล้าลุกขึ้นมาต่อสู้

ลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ

Satir *et al.* (1991) อธิบายว่า ลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ประกอบด้วย

1. มีแนวคิดในการดำเนินชีวิตแบบ “ฉันต้องการเป็นที่รัก”
2. มีการดำเนินชีวิตที่ไม่สอดคล้องกลมกลืนกันระหว่างคำพูด ท่าทาง และความรู้สึก
3. มีพฤติกรรมคอยเอาใจบุคคลอื่น ขอมตามบุคคลอื่น ตำหนิบุคคลอื่น เสแสร้งไม่แสดงออกถึงความรู้สึกของคนที่อยู่ภายใน
4. ไม่มีความยืดหยุ่น ไม่มีอารมณ์ขัน
5. ชอบตัดสินวิพากษ์วิจารณ์บุคคลอื่น
6. ขอมอยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของบุคคลอื่น และบุคคลภายในครอบครัว

7. มักใช้กลไกในการป้องกันตนเอง เก็บกดอารมณ์ ความรู้สึก
8. ชอบอยู่ในสภาวะแวดล้อมเดิมๆ
9. ชอบหมกมุ่นอยู่กับเหตุการณ์ในอดีต
10. เป็นบุคคลที่ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลง ไม่สามารถเลี้ยวต่อสถานการณ์ใหม่ ไม่มี

ทางเลือกในการดำเนินชีวิต

11. ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ชอบพึ่งพาบุคคลอื่น
12. เป็นบุคคลที่ไม่มีเหตุผล

Stenhouse (1994) อธิบายถึง บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ดังนี้

1. มีความคิดทางลบ มองโลกในแง่ร้าย หรือหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต
2. ไม่เปิดรับกับสิ่งใหม่ๆ ประสบการณ์ใหม่ๆ
3. ขาดความไว้วางใจตนเอง
4. ขาดการตระหนักรู้ในตนเอง
5. ขาดความสามารถในการมองหาจุดเด่นของตนเอง
6. ไม่สามารถรับกับการวิจารณ์ของบุคคลอื่นได้
7. มีแนวโน้มตอบสนองกับสิ่งลึกลับหลวมมากกว่าปกติ
8. มีความคิดเห็นต่อบุคคลอื่นในทางลบ
9. ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ไม่มีพลังและไร้ความสามารถ
10. มีทัศนคติทางลบ ไม่ไว้วางใจผู้อื่น
11. ต้องการที่จะรู้สึกดีกว่าคนอื่น

อุมพร ตรังคสมบัติ (2543) ได้แสดงความคิดเห็นว่า บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำว่าจะมีลักษณะรู้สึกว่าคุณค่าตัวเองไร้ค่า ไม่มีความหมาย ไม่มีความสำคัญ ขาดความเชื่อมั่น ท้อถอยง่าย ขาดแรงจูงใจ ไม่มีความสุขในตนเอง จนอาจกลายเป็นคนหวาดระแวง ขี้อิจฉา และอาจซึมเศร้า จนถึงฆ่าตัวตายได้

แนวคิดศาสนาอิสลามที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีผู้นับถืออยู่จำนวนมากทั่วโลก โดยในประเทศไทยมีผู้นับถือศาสนาอิสลามคิดเป็น 10% จากประชากรไทยทั้งประเทศ (สำนักเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจญ์, 2551) ผู้วิจัยได้รวบรวมหลักการทางศาสนาอิสลามที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ชาวมุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ และหาหลักการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลพ่อแม่ ญาติ ผู้อาวุโส ซึ่งถือว่ามีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ พอสรุปในส่วนที่เกี่ยวข้องได้ ดังนี้

ความหมายของศาสนาอิสลาม

อิสลาม หมายถึง สงบ สันติ ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ใช้ให้มุสลิมเป็นผู้ที่อ่อนน้อมยอมจำนนต่ออัลลอฮ์ (พระนามของพระเจ้า) องค์เดียว โดยการปฏิบัติตามบทบัญญัติที่พระองค์ทรงให้ ศาสดานำมาเผยแพร่ อันจะนำมาซึ่งสันติสุขแก่สากลโลก ทั้งในส่วนบุคคลและส่วนรวม (มุณีร มุหะหมัด, 2542) คำว่าอิสลามมิได้ถูกตั้งขึ้น โดยมนุษย์คนใดแต่ได้ถูกบัญญัติขึ้น โดยอัลลอฮ์ และปรากฏอยู่ในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน อัลลอฮ์ทรงตรัสว่า

“วันนี้ข้าได้ทำให้ศาสนาของสุเจ้าทั้งหลายสมบูรณ์สำหรับพวกสุเจ้า และข้าได้ทำให้ความโปรดปรานของข้าที่มีต่อสุเจ้าครบถ้วน และข้าพอใจให้อิสลามเป็นศาสนาของสุเจ้าทั้งหลาย” (กุรอาน บทอัลมาอิดะฮ์ โองการที่ 3 อ้างใน มุณีร มุหะหมัด, 2542)

ความเป็นมาของศาสนาอิสลาม

อิสลามเริ่มต้นจากความจริงที่ว่า อัลลอฮ์ซึ่งเป็นพระเจ้าได้ทรงสร้างทุกสรรพสิ่งทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตขึ้นมา และเมื่อสร้างขึ้นมาแล้วพระองค์ก็ได้ทรงทอดทิ้งให้สิ่งที่พระองค์สร้างมาอยู่กันอย่างไร้ระเบียบ หากแต่พระองค์ได้ทรงจัดทุกสรรพสิ่งไว้ให้สมบูรณ์ ทรงวางกฎระเบียบและทรงนำทางให้แก่ทุกสรรพสิ่งที่พระองค์ทรงสร้างขึ้นมา

ดังนั้น เราจะเห็นว่าทุกสรรพสิ่งตั้งแต่เทหวัตถุที่ใหญ่ที่สุดในท้องฟ้าอย่างเช่นระบบสุริยจักรวาลจึง โคจรอยู่ในท้องฟ้าอย่างเป็นระเบียบและเป็นระบบ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างสันติ ปราศจากความสับสนอลหม่าน หรือแม้แต่ระบบอวัยวะต่างๆ ภายในร่างกายของมนุษย์ก็ถูกสร้างและถูกกำหนดให้ทำงานสัมพันธ์กันเพื่อรับใช้ชีวิตมนุษย์ให้ดำรงอยู่โดยที่มนุษย์ไม่สามารถจะ

เปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขกฎการทำงานของอวัยวะต่างๆ เหล่านั้น ได้เลยแม้แต่น้อย และหากมนุษย์ฝ่าฝืนกฎของอวัยวะในร่างกายเขาเมื่อใด มนุษย์ก็จะไม่พบกับความสุขกายสบายใจและอาจเป็นอันตรายจนถึงตายในที่สุดก็ได้ (บรรจง บินกาชัน, 2542)

เราจะเห็นได้ว่าการที่ทุกสรรพสิ่งที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของสร้างมาอยู่กันอย่างสันติได้นั้นก็เพราะว่า สรรพสิ่งทั้งหลายยอมจำนนต่อกฎระเบียบที่พระองค์ได้ทรงกำหนดไว้โดยไม่มีสิ่งใดฝ่าฝืนกฎของพระองค์ ความสันติที่เกิดจากการยอมจำนนต่อกฎของพระเจ้า นี้เองคือความหมายของคำว่า อิสลาม และกฎระเบียบที่พระองค์ทรงสร้างไว้ให้แก่ทุกสรรพสิ่งนั้นก็คือกฎของอัลลอฮ์ซึ่งมนุษย์ทั่วไปเรียกกันว่า “ธรรมชาติ” นั่นเอง

สำหรับมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตที่อัลลอฮ์สร้างมาให้มีความประเสริฐเหนือสิ่งอื่นใดนั้น อัลลอฮ์ทรงรู้ว่านอกจากอาหารสำหรับการดำรงชีวิตแล้ว มนุษย์ยังมีความต้องการสิ่งต่างๆ สำหรับการดำเนินชีวิตดังที่กล่าวมาในตอนนั้น ดังนั้น พระองค์จึงได้ประทานอิสลามมาให้แก่มนุษย์โดยเริ่มตั้งแต่มีมนุษย์คนแรกบนโลก นั่นคือ นบีอาดัม หลังจากนั้นอัลลอฮ์ ก็ได้ทรงแต่งตั้งให้นบีมามาประกาศเผยแพร่วิสัยของพระองค์มาเป็นลำดับตามยุค ตามสมัย ซึ่งมีความสอดคล้องกัน ไม่ว่าจะเป็น นบีนบวญญูตศาสนาที่ได้ทรงประทานมายังบรรดานบิแต่ละท่าน ดังนี้ นบีนวะฮ์ นบีสูด นบิอิบรอฮีม นบียะอ์กูบ นบิลูฏ นบิฮานูค นบิสุไลมาน นบิมูซา นบิอิซา จนกระทั่งถึงสมัยของนบีมุฮัมมัด พระองค์ได้ทรงประทานอิสลามมาให้แก่มนุษย์ผ่านมาทางท่านอย่างครบถ้วนสมบูรณ์โดยใช้เวลาทั้งหมด 23 ปี

ในการประทานอิสลามให้แก่มนุษย์นั้น พระองค์มิได้ทรงบังคับมนุษย์ให้ต้องรับอิสลาม เพราะพระองค์ได้ทรงประทานสติปัญญาอันเป็นที่มาของเจตนารมณ์เสรีให้แก่มนุษย์แล้ว มนุษย์จะเลือกรับอิสลามหรือปฏิเสธก็ได้ คนใดที่เชื่อในพระองค์และยอมปฏิบัติตามคำบัญชาของพระองค์ ผู้นั้นก็ได้ชื่อว่า “มุสลิม”

ลักษณะทั่วไปของศาสนาอิสลาม

สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ (2544) ได้รวบรวมหลักฐานถึงลักษณะทั่วไปของศาสนาอิสลามไว้ ดังนี้

1. ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาต่อประชาชาติทั้งหมด โดยมีได้จำกัดเฉพาะหัวเมืองหนึ่งหัวเมืองใด หรือยุคใดยุคหนึ่ง
2. ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาสะดวกง่ายดาย ไม่มีสิ่งทำให้เกิดความลำบากต่อมนุษย์ในการเชื่อถือของเขา หรือยากต่อการปฏิบัติ
3. ศาสนาอิสลามจะไม่มีเปลี่ยนแปลง แม้ว่าจะอยู่ในกาลเวลา และสถานที่ใดก็ตาม เช่น หลักการเชื่อมั่น และการอิบาดะฮ์ (การเคารพภักดี) คือสิ่งนั้นมีมาในลักษณะที่แจ่มแจ้งไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วนพร้อมด้วยหลักฐาน ดังนั้นจึงไม่อนุญาตให้ผู้หนึ่งผู้ใดเพิ่มเติม หรือตัดทอนบทบัญญัติดังกล่าว สำหรับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไป ในเมื่อสภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงไป เช่น ผลประโยชน์ของส่วนบุคคล กิจการการเมือง และการทำสงคราม ได้มีมาสังเขป เพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของมนุษย์ในทุกยุคทุกสมัยและบรรดาผู้ปกครองสามารถนำมาเป็นแนวทางในการชำระไว้ซึ่งสังขธรรม และความยุติธรรมได้
4. คำสอนทุกอย่างซึ่งมีอยู่ในอิสลามมีจุดประสงค์ เพื่อรักษาศาสนา รักษาชีวิต สติปัญญา ชาติพันธุ์และทรัพย์สิน และโดยสามัญสำนึกแล้ว อิสลามมีความเหมาะสมกับธรรมชาติสอดคล้องกับสติปัญญา เกิดการพัฒนาเหมาะสมในทุกกาลสมัย และสถานที่
5. อิสลามเป็นศาสนาที่ซัดเกลาคิดใจให้ผ่องแผ้ว เริ่มจากการรู้จักอัลลอฮ์ และการเคารพสักการะต่อพระองค์ พร้อมกับกำจัดสายสัมพันธ์แห่งการเป็นมนุษย์ชาติ และชำระไว้ซึ่งสารแห่งอิสลาม โดยตั้งอยู่บนหลักฐานแห่งความปรองดอง รักใคร่ ความเมตตา ทรานรภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรม โดยเหตุนี้ทำให้มนุษย์ได้รับความผาสุกทั้งในโลกนี้ และโลกหน้า

รากฐานของศาสนาอิสลาม

รากฐานของศาสนาอิสลามมี 3 ประการ คือ หลักการศรัทธา หลักปฏิบัติ และหลักคุณธรรม ซึ่งมีนักวิชาการทางศาสนาได้ค้นคว้าจากพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน และคำสอนของศาสดามุฮัมมัด โดยนำเสนอไว้ ดังนี้

1. หลักการศรัทธา

การศรัทธา หมายถึง นอบน้อมยอมจำนนต่ออัลลอฮ์และปฏิบัติตามบทบัญญัติของพระองค์มุสลิมจะต้องศรัทธา ซึ่งแสดงออกด้วยความเชื่อมั่นอย่างแน่นแฟ้น โดยหลักการศรัทธานั้น มีทั้งหมด 6 ประการ คือ การศรัทธาต่ออัลลอฮ์ การศรัทธาต่อบรรดามะลาอิกะฮ์ การศรัทธาต่อคัมภีร์ของอัลลอฮ์ การศรัทธาต่อบรรดานบีและร่อซูล การศรัทธาในวันสิ้นโลก และการศรัทธาต่อการกำหนดสภาพการณ์ของอัลลอฮ์

2. หลักปฏิบัติ

มุสลิมจะต้องปฏิบัติตามศาสนบัญญัติ ซึ่งมีอยู่มากมาย แต่มีหลักใหญ่ที่จะต้องปฏิบัติ นั้นมีอยู่ 5 ประการ ดังนี้

2.1 การปฏิญาณตน

การปฏิญาณตน หมายถึง การยืนยันด้วยวาจา หรือการปฏิญาณตนว่า อัชชะฮาดัต อีลาฮะอิลลัลลอฮุ วะอัชชะฮาดัตุน่ามุฮัมมัดันร่อซูลุลลอฮุ ซึ่งหมายความว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใด นอกจากอัลลอฮ์ และท่านศาสดามุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของพระองค์ การที่บุคคลผู้หนึ่งได้ประกาศยืนยันคำนี้ออกมา นั้นย่อมหมายความว่านับแต่นั้นเป็นต้นไปเขาพร้อมแล้วที่จะปฏิบัติตามหลักธรรม หรือกฎระเบียบต่าง ๆ ที่อัลลอฮ์ได้กำหนดไว้ในอิสลาม ด้วยการจะเคารพภักดีต่อผู้เป็นเจ้าอันเที่ยงแท้แต่เพียงองค์เดียว โดยจะไม่ไปเคารพกราบไหว้ภูตผีปีศาจ หรือเจ็ด (รูปปั้น) รูปเคารพต่างๆ (อิมรอน บินญุซุฟ และ อลี บินอิบรอฮีม, 2546) การที่อิสลามห้ามกราบไหว้บูชาวัตถุ และบุคคล เพราะอิสลามถือว่ามนุษย์เป็นสิ่งถูกสร้างที่ประเสริฐที่สุด และมนุษย์ทุกคนมีฐานะแห่งความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกันในสายตาของอัลลอฮ์ เมื่อมนุษย์เป็นสิ่งถูกสร้างที่ประเสริฐที่สุดแล้ว หากมนุษย์ยังไปสักการบูชา หรือกราบไหว้วัตถุธรรมชาติ หรือสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์ทำขึ้นมา หรือสักการบูชามนุษย์ด้วยกันเอง นั้นหมายความว่ามนุษย์กำลังลดฐานะแห่งความเป็นมนุษย์ในสายตาของพระองค์ลง ศาสนาอิสลามจึงห้ามสักการะ หรือกราบไหว้สิ่งอื่น (บรรจง บินกาซัน, 2544) ส่วนคำปฏิญาณตอนที่สองที่กล่าวว่า “และท่านศาสดามุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของพระองค์” นั้นหมายความว่าเมื่อใครยอมรับว่าอัลลอฮ์ว่าเป็นพระเจ้าของเขาแล้ว เขาจะต้องยอมรับว่ามุฮัมมัดเป็นร่อซูลของอัลลอฮ์ เป็นผู้นำบัญญัติของอัลลอฮ์มาประกาศยังมนุษยชาติและมุสลิมจะต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนที่นบีมุฮัมมัดนำมาเผยแพร่นั้น ผู้ที่เป็นมุสลิมจะปฏิบัติตามที่อัลลอฮ์ใช้ และเลิก

ละในสิ่งที่พระองค์ห้ามพร้อมกับจะดำเนินชีวิตที่ดียิ่งไปตามแบบอย่างที่ท่านศาสดามุฮัมมัด ซึ่งได้ให้ไว้ (อิมรอน บินยูซุฟ และ อลีฮ์ บินอิบรอฮีม, 2546)

2.2 การละหมาด

การละหมาด คือ การเข้าเฝ้า กราบไหว้ แสดงความเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ซึ่งจะกระทำวันละ 5 เวลา ในการละหมาดทุกครั้งมุสลิมทุกคนจะหันหน้าไปทางบัยตุลลอฮ์ (จุดศูนย์กลางที่มุสลิมทั่วโลกจะหันหน้าไปขณะละหมาด) ซึ่งอยู่ที่นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย และการละหมาดนี้คือเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคน

การละหมาดเป็นสิ่งยืนยันความศรัทธาที่มีความผูกพันต่ออัลลอฮ์ ยำเกรงและระลึกถึงพระองค์อยู่ตลอดเวลา ที่ปรากฏให้เห็นทางภายนอกได้ชัดเจนที่สุดเพราะเป็นการปฏิบัติที่มีรูปแบบ เพราะแต่ละคนจะดำรงรักษาการละหมาดของตัวเองให้ครบทุกเวลา ทั้งนี้เนื่องจากชาวมุสลิมนั้นเชื่อว่าอัลลอฮ์จะทรงเห็นการกระทำของเขาทั้งในที่ลับและในที่เปิดเผย ดังนั้น ความเกรงกลัวอันนี้จะช่วยยับยั้งเขาไม่ให้กระทำความชั่วได้

นอกจากนั้นสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ (2544) ได้รวบรวมคำสอนของท่านศาสดามุฮัมมัด ได้กล่าวว่า การละหมาดจะช่วยขัดเกลาจิตใจของผู้ปฏิบัติให้บริสุทธิ์ผ่องแผ้วอยู่เสมอ เป็นสิ่งที่คอยยับยั้งผู้คนไม่ให้ไปกระทำความผิดบาปต่างๆ เนื่องจากการละหมาดวันละ 5 เวลา นอกจากเป็นความผูกพันของมนุษย์ต่ออัลลอฮ์แล้วยังเป็นตัวช่วยสกัดกั้นความคิด และการกระทำที่ไม่ดีงามต่างๆ อย่างเป็นระบบต่อเนื่องในรอบวัน ทำให้คนที่มาละหมาดไม่กล้าจะไปทำความผิด ความชั่ว เช่น เสพสุรา ยาเมา ล่วงในกาม ลักขโมย คดโกง กินดอกเบี้ย ทูจริตคอร์รัปชั่นตลอดจนทำมาหาเลี้ยงชีพไปในทางที่ขัดกับศีลธรรมจรรยา เพราะพวกเขาต้องคอยระมัดระวังทั้งร่างกาย และทรัพย์สินไม่ให้ไปกระทบกับความผิดบาปที่อัลลอฮ์ห้ามอยู่ตลอดเวลา สรุปแล้วการละหมาดเป็นสิ่งที่คอยยับยั้งผู้คนมิให้ไปกระทำความชั่วซ้ำผิดบาป และลามกอนาจารต่างๆ ด้วยเหตุนี้ เราจึงยังมองไม่เห็นเลยว่า จะมีหลักการใดในโลกนี้คอยยับยั้งมนุษย์มิให้ไปกระทำความผิดบาปได้ดียิ่งกว่าการละหมาดและการละหมาดแต่ละครั้งไม่ต้องมีเครื่องเช่น เช่น เป็ด ไก่ ดอกไม้ หรือรูปเทียน เพราะอัลลอฮ์ไม่ต้องการสิ่งเหล่านี้จากมนุษย์แต่อย่างใด นอกจากต้องการให้เขาเคารพเชื่อฟังต่อบทบัญญัติของพระองค์ แล้วดำเนินชีวิตไปตามแบบอย่างตามแนวทางของท่านศาสดาท่านนั้น (อิมรอน บินยูซุฟ และ อลีฮ์ บินอิบรอฮีม, 2546)

การละหมาดนั้นส่งเสริมให้กระทำหลายๆ คน จะละหมาดในที่ใดก็ได้ยกเว้น สุสาน และในโบสถ์ที่มีรูปปั้นอยู่ด้วย ในที่ที่ขยะ โรงเชือดสัตว์ ในห้องน้ำ ในที่พักของอูฐ ในทาง สัญจร และบนหลังคาบัยตุลลอฮ์ สำหรับผู้ชายการละหมาดที่มีสยิดประเสริฐกว่าละหมาดที่บ้าน เพราะจะนำมาซึ่งความสามัคคีกลมเกลียวในสังคม แต่สำหรับสตรีส่งเสริมให้ละหมาดที่บ้านเพื่อ ปกป้องภัยต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นขณะเดินทาง

การไม่ละหมาดในเวลา โดยปล่อยให้ล่วงเลยไปถือว่าเป็นการกระทำที่มีความผิดอย่างมหันต์เว้นแต่ผู้ที่ตั้งใจว่าจะละหมาดรวม หรือผู้ที่มีอุปสรรคขัดขวางจนไม่สามารถ ละหมาดได้ สำหรับผู้ที่นอนหลับ หรือผู้ที่ลืมละหมาด เขาจะต้องละหมาดทันทีเมื่อตื่นนอนขึ้น หรือ เมื่อเขานึกขึ้นได้เพราะในคำสอนได้ปรากฏ อัลลอฮ์ได้ทรงสั่งห้ามผู้ที่ปล่อยให้ละเลยการละหมาด ว่า “ได้มีชนรุ่นหลัง สืบช่วงต่อจากพวกเขา ซึ่งชนรุ่นหลังเหล่านั้นได้ละทิ้งการละหมาด และปฏิบัติ ตามความใคร่ และพวกเขาจะ ได้พบกับความพินาศ” (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ, 2544 อ้างถึง กุรอาน บทมัรยัม โองการที่ 59) และท่านศาสดามุฮัมมัด ได้กล่าวไว้เป็นเชิงสาธยายอย่างรุนแรง เกี่ยวกับการทิ้งละหมาดว่า “พันธะสัญญาระหว่างเรากับพวกเขาคือละหมาด ดังนั้น ผู้ใดละทิ้ง ละหมาด แท้จริงเขาได้ปฏิเสธ (อิสลาม)” (มุณีร มุหะหมัด, 2542)

2.3 การถือศีลอด

การถือศีลอด คือ การงดเว้นการกิน การดื่ม และการมีเพศสัมพันธ์ ตั้งแต่แสงอรุณ ขึ้นจนกระทั่งดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า เพื่อเป็นการอิมานะฮ์ต่ออัลลอฮ์ มุสลิมทุกคนจำเป็นต้องถือศีล อด เพราะการถือศีลอดเป็นหลักของศาสนาอิสลาม (มุณีร มุหะหมัด, 2542) การถือศีลอดมิได้เพ็งมี ในสมัยศาสดามุฮัมมัด แต่มีมาตั้งแต่ก่อนสมัยท่านเสียอีก แม้แต่ศาสดามูซา และศาสดาอีซา ก็เคยถือ ศีลอดด้วยเช่นกัน (บรรจง บินกาชัน, 2544)

มุณีร มุหะหมัด (2542) ได้ศึกษาค้นคว้าและกล่าวเพิ่มเติมว่าผู้ที่จำเป็นจะต้องถือ ศีลอด ได้แก่ ผู้ที่เป็นมุสลิม มีสติสัมปชัญญะ บรรลุศาสนภาวะ มิได้เดินทาง และมีความสามารถ ในการถือศีลอด และสมควรฝึกหัดให้เด็กได้ถือศีลอดด้วย มุสลิมจะต้องถือศีลอดเมื่อทราบว่าจะเข้า เดือนรอมฎอนเริ่มด้วยการเห็นดวงจันทร์ในค่ำแรก โดยมุสลิมผู้เชื่อถือได้อย่างน้อย 1 คน แต่ถ้าไม่ เห็นดวงจันทร์ก็ให้นับเดือนชะฮฺบาน (เดือนอาหรับ ซึ่งมาก่อนเดือนรอมฎอน) ให้ครบ 30 วัน

สำหรับผู้เดินทางไกล ผู้ป่วย หญิงมีประจำเดือน จะได้รับการผ่อนผันจากการถือศีลอด แต่เมื่อฟื้นภาวะดังกล่าวจะต้องถือศีลอดชดใช้ตามจำนวนวันที่ขาด ส่วนคนชราที่ร่างกายอ่อนแอ ผู้ป่วยที่แพทย์วินิจฉัยว่าการถือศีลอดจะเป็นอันตรายต่อร่างกาย กรรมกรที่ทำงานหนักในเมืองแร่ หญิงมีครรภ์ จะได้รับการยกเว้นจากการถือศีลอดเช่นกัน แต่มีต้องชดใช้ แต่ต้องบริจาคอาหารที่ตนเองบริโภคหนึ่งมือให้แก่ผู้ยากจนเป็นการทดแทนในแต่ละวันที่ไม่ได้ถือศีลอด (บรรจง บินกาซัน, 2544)

สำหรับวัตถุประสงค์ของการถือศีลอดนั้นเป็นไปเพื่อความยำเกรง การเชื่อฟังพระเจ้า ซึ่งในเวลาปกติ อัลลอฮ์ทรงอนุมัติให้มุสลิมบริโภคได้อย่างเสรี แต่เมื่อถึงเดือนรอมฎอน อัลลอฮ์ทรงมีบัญชาให้ละเว้นจากการบริโภค มุสลิมจะละเว้นทันที และนี่คือบทเรียนที่สอนให้มุสลิมยำเกรงเชื่อฟังอัลลอฮ์ (บรรจง บินกาซัน, 2544) เพราะการถือศีลอดจะมีผลทำให้มุสลิมเชื่อฟังอัลลอฮ์ในเรื่องอื่นที่เป็นบทบัญญัติของอิสลาม และเพื่อให้สำนึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของอัลลอฮ์ที่ได้ทรงโปรดประทานปัจจัยยังชีพ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต อีกเหตุผลหนึ่งคือเพื่อเข้าใจถึงความหิวโหยของผู้ที่ขาดแคลน จะทำให้หัวใจปรารถนาที่จะบริจาคโดยไม่ตระหนี่ นอกจากนี้ยังมีหลักฐานทางการแพทย์ยืนยันว่าเป็นการรักษาโรคต่างๆ และเป็นการล้างของเสียออกจากร่างกายในรอบปีอีกด้วย

2.4 การจ่ายชะกาต

มุณีร มุหะหมัด (2542) ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องของชะกาต และได้นำเสนอไว้ดังนี้

ชะกาต คือ ทรัพย์สินส่วนหนึ่งที่บุคคลผู้มีหน้าที่ จะต้องจ่ายในหนทางของอัลลอฮ์ การจ่ายชะกาตนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการยืนยันถึงศรัทธา นอกจากนั้นแล้วการจ่ายชะกาตก็ยังเป็นการซักฟอกทรัพย์สินและจิตใจของผู้จ่ายให้มีความสะอาดบริสุทธิ์ ขณะเดียวกันก็เพื่อเป็นการแบ่งปันช่วยเหลือและสร้างความเจริญให้แก่สังคม

ถ้ามุสลิมคนใดมีทรัพย์สินเงินทอง หรือสินแร่ที่เหลือใช้ในรอบปีแล้วไม่ทำการบริจาคชะกาต ผู้นั้นได้ชื่อว่าทำผิดบัญญัติอิสลาม ทรัพย์สินที่จะต้องจ่ายชะกาตมีดังนี้ คือ เงินตรา เงินแท่ง ทองคำ ปศุสัตว์ ผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งถ้ามีจำนวนถึงพิกัดอัตราแล้วก็จะต้องจ่ายชะกาต เช่น เงินตรา ต้องบริจาค 2.5% สินแร่ 20% พืชผลที่ได้มาจากการใช้น้ำฝน 10% แต่ถ้าใช้พลังงานทดแทนน้ำจากแม่น้ำลำคลอง 5% นอกจากนั้น ผู้ที่มีทองคำรูปพรรณสะสมไว้ ถ้ามีจำนวนถึงพิกัด

อัตราที่ต้องจ่ายด้วย ส่วนผู้ที่มีสิทธิรับชะกาด คือ คนยากจน (และพิกลพิการ) คนอนาถา เจ้าหน้าที่ดูแลเงินชะกาด คนที่เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามใหม่ๆ การไถ่ทาส หรือเชลย คนมีหนี้สินล้นพ้นตัว คนที่ทำประโยชน์ต่อสังคมในวิถีทางของพระเจ้า และคนที่พลัดถิ่น หรือคนเดินทาง (ซึ่งไม่มีค่าพาหนะกลับภูมิลำเนา) (อิมรอน บินยูซุฟ และ อลีย์ บินอิบรอฮีม, 2546)

นอกจากนั้น มุณีร มุหะหมัด (2542) ได้ค้นคว้าถึงประโยชน์ของชะกาด โดยได้รวบรวมไว้ดังนี้

2.4.1 ทำให้ทรัพย์สินมีความอุดมสมบูรณ์ และมีความจำเริญมากขึ้น

2.4.2 การจ่ายชะกาดจะช่วยบรรเทาภัยพิบัติต่างๆ

2.4.3 การจ่ายชะกาดจะขัดเกลาคจิตใจของบุคคลไม่ให้เกิดความตระหนี่ และไม่ให้เกิดความละโมภให้รู้จักคำว่า พอ และมีจิตเมตตา

2.4.4 ทรัพย์สินชะกาดจะช่วยบรรเทาความเดือดร้อน และความอดอยากของผู้ที่ขัดสน ผู้ประสบภัยพิบัติ และช่วยเสริมสร้างฐานะ ศักดิ์ศรี และความมั่นคงให้แก่ศาสนาอิสลาม และมุสลิม

2.4.5 ชะกาด คือ หลักประกันสังคม ซึ่งมีรากฐานมาจากความเห็นอกเห็นใจการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่การมีเมตตาของผู้ที่มีฐานะต่อผู้ที่ไม่มีฐานะ

2.4.6 ระบบชะกาดเป็นหนทางหนึ่งป้องกันไม่ให้ทรัพย์สินหมุนเวียนอยู่เฉพาะผู้ที่มีความร่ำรวย พ่อค้า และนายทุนทั้งหลาย โดยไม่กระจายไปสู่ผู้ยากจน

หากเรามองหลักการจ่ายชะกาดจากแง่สังคม เราจะเห็นว่าบรรดาผู้ที่มีสิทธิได้รับชะกาดนั้นมักจะเป็นผู้ที่เป็ปัญหาในสังคม ดังนั้นการนำชะกาดไปให้แก่คนเหล่านี้จึงเป็นการแก้ปัญหาสังคมที่ถูกต้อง ขณะเดียวกัน ถ้าเรามองจากด้านเศรษฐกิจ เราจะเห็นว่าชะกาดจะทำให้คนยากจนคนอนาถาในสังคมมีอำนาจซื้อเพิ่มขึ้นเพราะมีการถ่ายเททรัพย์สินจากคนรวยไปสู่คนจน และเมื่อคนเหล่านี้มีอำนาจซื้อ ก็จะส่งผลให้มีการผลิตสนองตอบความต้องการ ทำให้มีการจ้างงาน และมีการกระจายรายได้ทางเศรษฐกิจติดตามมา ดังนั้น จึงอาจพูดได้ว่าการจ่ายชะกาดนอกจากจะ

เป็นการแสดงออกถึงความศรัทธาแล้ว ยังเป็นการแสดงความเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์โดยผ่านทาง การช่วยเหลือสังคมด้วย

2.5 การทำฮัจญ์

การทำฮัจญ์เป็นข้อกำหนดสำหรับมุสลิมทุก ๆ คนที่บรรลุนิติภาวะทั้งชายและหญิง ซึ่งเขาทุกคนต้องไปทำฮัจญ์ครั้งหนึ่งในชีวิต แต่มีเงื่อนไขว่าบุคคลผู้นั้นต้องอยู่ในสภาพที่พร้อมทั้งด้านการเงิน และสุขภาพ การคมนาคมสะดวก โดยมีความปลอดภัยในด้านต่างๆ (อิมรอน บินญุซุฟ และ อลีษ บินอิบรอฮีม, 2546)

จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์อิสลามจะพบว่าการทำฮัจญ์เป็นพิธีกรรมทางศาสนาเก่าแก่ที่มีมาก่อนสมัยศาสดามุฮัมมัด จากหลักฐานในคัมภีร์อัลกุรอาน การทำฮัจญ์เริ่มต้นขึ้นเมื่ออัลลอฮ์ได้บัญชาให้ศาสดาอิบรอฮีม และอิสมาอิล ผู้เป็นลูกชายช่วยกันสร้าง บัยตุลลอฮ์ (ที่ที่มุสลิมจะหันหน้าไปขณะละหมาด) ขึ้นมาเพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับการเคารพภักดีต่อพระองค์ เมื่อสร้างเสร็จแล้ว พระองค์ก็ทรงบัญชาให้ศาสดาอิบรอฮีมเรียกร้องเชิญชนมนุษยชาติให้มาร่วมกันแสดงความจงรักภักดีต่อพระองค์ในสถานที่ดังกล่าว (บรรจง บินกาชัน, 2544)

พิธีฮัจญ์กระทำกัน ณ เมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งเป็นศูนย์กลางสำหรับมุสลิมทั่วโลกได้มาพบปะกันประจำปี ขณะประกอบพิธีฮัจญ์นั้น ทุกคนจะอยู่ในสถานภาพเดียวกันหมด ผู้ชายแต่งกายด้วยผ้าขาว 2 ชิ้น ผู้หญิงแต่งกายมิดชิดด้วยการคลุมศรีษะเหลือเพียงใบหน้า และฝ่ามือ ในสภาพเช่นนี้จึงไม่มีใครรู้ว่าใครเป็นพระราชาผู้สูงศักดิ์ และใครเป็นยาจกผู้ต่ำต้อย จะไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องชนชั้นวรรณะ และความรวยความจน การทำฮัจญ์เป็นการทำลายระบบชนชั้นในชั้นตอนที่หนึ่ง คนที่อยู่ระหว่างการทำฮัจญ์จะต้องอยู่ภายใต้กฎข้อบังคับที่เหมือนกันหมดทุกคน เพราะที่เป็นจริงแล้วมนุษย์เราทุกคนต่างมีศักดิ์ศรี และความเป็นคนเท่าเทียมกันหมด การทำฮัจญ์ไม่ใช่เป็นการล้างบาป หรือไปสักการะหินดำอย่างที่เข้าใจกัน ผู้ที่ไปทำฮัจญ์เมื่อกลับมาแล้ว จะมีความรู้สึกว่าคุณไม่มีบรรดาศักดิ์หรือตำแหน่งพิเศษใดๆ (อิมรอน บินญุซุฟ และ อลีษ บินอิบรอฮีม, 2546)

3. หลักคุณธรรม

หลักคุณธรรม คือ การขัดเกลาจิตใจให้สะอาดผ่องแผ้ว ปราศจากความโลภ โกรธ หลง และการมัวเมาในกิเลสตัณหา มีจรรยาบรรณที่เรียบร้อยงดงาม มีความสำนึกอยู่เสมอว่า อัลลอฮ์ทรงตระหนักถึงสิ่งที่มีในหัวใจ และการกระทำที่บ่าวของพระองค์ได้ปฏิบัติ ไม่ว่าเขาจะอยู่ ณ ที่ใด (มุณีร มุหะหมัด, 2542) ดังท่านศาสดามุฮัมมัด กล่าวว่า “การที่ท่านเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ เสมือนหนึ่งว่าท่านมองเห็นพระองค์และถึงแม้ว่า ถ้าหากว่าท่านมองไม่เห็นพระองค์ พระองค์ก็ทรงมองเห็นท่าน” (ชมรมผู้บริหารมัสยิดเขตหนองจอก, 2544) ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความดีหรือความชั่วที่เราปฏิบัติ ไม่ว่าด้วยกาย วาจา หรือแม้กระทั่งจิตใจ สิ่งที่เราต้องยึดมั่นศรัทธาก็คือ พระองค์ทรงเห็น ทรงรู้ ทรงได้ยินการกระทำของบ่าวของพระองค์ และทุกๆ การกระทำก็จะถูกตอบแทนไม่ว่าจะเป็นความดีหรือความชั่ว

หลักการศาสนาอิสลามที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อบิดามารดา

สิทธิอันยิ่งใหญ่เหนือมนุษย์ ก็คือสิทธิของอัลลอฮ์ การให้ความศรัทธาต่ออัลลอฮ์เพียงพระองค์เดียวนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญประการแรกสำหรับมุสลิมทั้งหลาย ฉะนั้นหน้าที่หรือความรู้สึกรับผิดชอบเช่นนี้ต้องเริ่มด้วยการทำนุบำรุงและประดับประดาสถานครอบครัว ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมและต่อศาสนาด้วย

หลังจากนั้น ชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัวก็จำเป็นที่จะต้องเริ่มด้วยการที่บิดามารดาหรือพ่อแม่มีสิทธิอันชอบ และได้รับการยกฐานะที่สูงส่งจากลูกๆ ดังกล่าวนี้อัลลอฮ์ทรงตรัสว่า

“และพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ได้บัญชาว่า พวกเจ้าอย่าได้เคารพภักดีผู้ใดนอกเสียจากพระองค์เท่านั้นและจงทำความดีต่อบิดามารดา เมื่อผู้หนึ่งผู้ใดในท่านทั้งสองหรือท่านทั้งสองเข้าสู่วัยชราอยู่กับเจ้า ดังนั้นเจ้าอย่าได้กล่าวแก่ท่านทั้งสองว่า อูฟ (กล่าวแสดงความไม่พอใจ) และอย่าได้ขู่เข็ญท่านทั้งสอง และจงพูดแก่ท่านทั้งสองด้วยวาจาที่อ่อนโยน และจงนอบน้อมแก่ท่านทั้งสอง ซึ่งการต่อมตบเนื่องมาจากความเมตตา และจงกล่าวว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าของฉัน ขอพระองค์โปรดเมตตาแก่ท่านทั้งสอง เช่นที่ท่านทั้งสองได้เลี้ยงดูฉันมาเมื่อเยาว์วัย” (อัลลัค สุเซ็น, 2544 อ้างถึง กุรอาน บทอัลอิสรอ อังการที่ 23-24)

จากความหมายของอัลกุรอานอายะฮ์นี้ ทำให้ทราบถึงสิทธิของบิดามารดาที่บุตรต้องปฏิบัติต่อท่านตามคำสั่งของอัลลอฮ์ ดังนี้

1. สิทธิของบิดามารดานั้นถูกระบุไว้เป็นอันดับสองรองจากสิทธิของอัลลอฮ์ ซึ่งดังกล่าวนี้มีปรากฏหลักฐานอันชัดเจนจากอัลกุรอาน คือหลังจากที่ได้กล่าวถึงความยิ่งใหญ่เกรียงไกรของอัลลอฮ์แล้ว ก็ได้กล่าวกำชับให้มนุษย์กระทำความดีและเชื่อฟังบิดามารดาของพวกเขา

2. เมื่อใดที่บิดามารดาบรรลุนิติภาวะ การกระทำของท่านทั้งสองก็ต้องมีอันเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะ ท่านทั้งสองอาจมีความรู้สึกเร็ว (โกรธง่าย, น้อยใจ, ฯลฯ) อันสืบเนื่องมาจากการมีอายุขัยที่มากขึ้น ดังนั้นผู้เป็นลูกทั้งหลายควรต้องเตรียมกายเตรียมใจพร้อมทั้งอดทนต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

3. ต้องให้เกียรติยกย่องต่อบิดามารดาตามขั้นตอนชีวิตของท่านทั้งสอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อท่านทั้งสองบรรลุนิติภาวะ ซึ่งส่วนใหญ่มักชอบบังคับ ชอบบ่น ชอบตำหนิติเตียนและอื่นๆ ฉะนั้นสิ่งที่สำคัญคือลูกก็ควรที่จะต้องเชื่อฟัง หรือมิฉะนั้นหากจำเป็นต้องปฏิเสธ ก็ปฏิเสธด้วยวิธีการที่นุ่มนวล ค่อยเป็นค่อยไป และผู้เป็นลูกควรระลึกอยู่เสมอๆ ถึง โองการของกุรอานที่ได้ระบุไว้ข้างต้น

4. ผู้เป็นลูกต้องแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่เสมอๆ พวกเขาควรน้อมรับที่จะปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่โดยรู้สึกพึงพอใจต่อการปฏิบัติดังกล่าว ในขณะที่ผู้เป็นลูกอย่าได้มีความรู้สึกว่าตนคือ ผู้มีใจโอ้อวดหรือเป็นผู้มีใจเมตตา ตรงกันข้ามต้องรู้สึกที่ตนเองเป็นผู้ที่ได้รับเกียรติหรือได้รับการยกย่อง ณ อัลลอฮ์ พร้อมทั้งขออภัยต่อบิดามารดา เพราะได้มีโอกาสกระทำความดีต่อพ่อแม่ในช่วงที่พ่อแม่ของพวกเขาอยู่ในวัยชรา

5. ต้องระลึกอยู่เสมอในขณะที่เรายังเป็นเด็กเล็กๆ ซึ่งขณะนั้นเป็นช่วงที่ต้องการความดูแลเอาใจใส่ และพึ่งพาอาศัยต่อพ่อแม่อยู่ตลอดเวลา ในช่วงดังกล่าวนี้พ่อแม่ได้ทุ่มเทความรักและความทะนุถนอมแก่เรา ซ้ำยังได้ฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ เพื่อที่จะหาปัจจัยมาเลี้ยงชีพของลูกๆ ท่านทั้งสองมีความปิติยินดีเมื่อได้เห็นลูกมีความสุข และเศร้าโศกเสียใจเมื่อเห็นลูกๆ มีความทุกข์แม้เพียงเล็กน้อยก็ตาม เพราะฉะนั้นลูกต้องจดจำเหตุการณ์ดังกล่าวให้อยู่ในความทรงจำ และต้องหมั่นขออภัยต่ออัลลอฮ์ ขอให้พระองค์ได้ให้ความเมตตาแก่บิดามารดาของพวกเขา ดังเช่นที่ท่านทั้งสองได้เคยให้ความรัก ความเมตตาแก่พวกเขามาแล้วในช่วงที่พวกเขาต้องการที่พักพิงอันอบอุ่น

ความสำคัญของบิดามารดา

จากอะบู อูมามะห์ ได้รายงานว่ามีผู้ถามท่านร่อซูลลอสฺ เกี่ยวกับสิทธิของพ่อแม่ที่มีต่อลูกๆ ของพวกเขา ท่านร่อซูล ได้กล่าวว่า “พ่อแม่เป็นทั้งสวรรค์และนรกสำหรับลูกๆ ของพวกเขา” (หะดีษ อิบน์มาญะห์, อ้างใน อัคล้าค ฮุเซ็น, 2544)

จากหะดีษดังกล่าวนี้มีความหมายว่า ไม่เป็นการอนุมัติแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ที่จะลดทอนความสำคัญของพ่อแม่ หากท่านยึดต่อบทบาทของพวกเขา (พ่อแม่) จากชีวิตความเป็นอยู่อย่างครบถ้วนสมบูรณ์โดยกระทำในสิ่งที่เป็นความพึงพอใจแก่ท่านทั้งสองแล้ว ดังนั้นเขาก็จะได้รับสิทธิในการที่จะเข้าไปพำนักในสวนสวรรค์ ตรงกันข้ามเขาสามารถถูกลงโทษหรือถูกโยนลงไปในนรกได้เช่นกัน หากว่าเขาเป็นต้นเหตุทำให้พ่อแม่ต้องเสียใจในการกระทำของเขา

จากอับดุลลอฮฺ บิน อะมร์ ได้รายงานว่ามีผู้ถามท่านร่อซูลลอสฺ ได้กล่าวว่า “ความพึงพอใจของอัลลอฮฺนั้น ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของพ่อ และความไม่พึงพอใจของอัลลอฮฺก็ขึ้นอยู่กับความไม่พึงพอใจของพ่อเช่นกัน” (หะดีษ ตีรมิซีย์, อ้างใน อัคล้าค ฮุเซ็น, 2544) นั้นหมายถึงว่าจะไม่มีผู้ใดได้รับความพึงพอใจจากอัลลอฮฺ ได้โดยปราศจากการทำให้พ่อแม่เกิดความพึงพอใจ และผู้ใดที่สามารถทำให้ผู้เป็นพ่อแม่เกิดความพอใจแล้ว ดังนั้นเขาผู้นั้นก็จะได้รับความพอใจจากอัลลอฮฺด้วย ส่วนผู้ใดก็ตามที่ทำความเดือดร้อนหรือทำความน้อยเนื้อต่ำใจให้แก่พ่อแม่ของเขา ดังนั้นอัลลอฮฺ ก็จะทรงกริ้วต่อเขาด้วยเช่นกัน เพราะท่านทั้งสองจะอยู่คู่กันและจะส่งผลกระทบต่อกันเสมอ

ส่วนคำสอนอีกบทหนึ่งได้กล่าวถึง มุอาวิยะห์ บุตรของญะฮิชมะห์ ได้มาหาท่านร่อซูลลอสฺ เพื่อมาขออนุญาตที่จะติดตามไปร่วมทำสงครามพร้อมๆ กับท่านร่อซูลลอสฺด้วย และท่านร่อซูลลอสฺ ได้กล่าวถามเขาว่า “ท่านมีมารดาหรือเปล่า” เขาตอบว่า “มี” จากนั้นท่านร่อซูลลอสฺ ก็กล่าวว่า “ท่านจงกลับไปเสียเถิดแล้วไปดูแลนาง เพราะสวรรค์อยู่ใต้ฝ่าเท้าของมารดา” (หะดีษ อิบน์มาญะห์, อ้างใน อัคล้าค ฮุเซ็น, 2544) จากคำพูดของท่านร่อซูลลอสฺที่ว่า “สวรรค์อยู่ใต้ฝ่าเท้าของมารดา” นั้น เป็นคำพูดที่ครอบคลุมทั้งหมด ซึ่งมีความหมายว่า ผู้เป็นแม่ควรที่จะได้รับการยกย่อง ได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีได้รับการสนองตอบและได้รับความช่วยเหลือจากบุตรที่ต้องการรางวัลตอบแทนในวันกิยามะฮฺ ดังกล่าวนี้เราจะเห็นได้ว่าหะดีษบทแรกนั้นแสดงถึงความสำคัญในการเชื่อฟังผู้เป็นพ่อส่วนหะดีษบทที่สองนั้นแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการเชื่อฟังต่อผู้เป็นแม่

ผลตอบแทนของการทำความดีต่อบิดามารดา

จากท่านอับดุลเลาะห์ บินมัศอูด เขาเล่าว่า ข้าพเจ้าได้ถามท่านร่อซูลว่า “ความประพฤติกุศลที่โปรดปรานสำหรับอัลลอฮ์” และบางรายงานว่า “อามัลใดประเสริฐที่สุด” ท่านร่อซูลตอบว่า “การละหมาดตรงตามเวลา” ข้าพเจ้าได้ถามต่อไปว่า “และมีอะไรอีกไหม” ท่านนบีตอบว่า “ท่านจะต้องทำความดีต่อพ่อแม่” ข้าพเจ้าได้ถามต่อว่า “หลังจากนั้นมีอะไรอีก” ท่านร่อซูลตอบว่า “การออกกรบในวิถีทางของอัลลอฮ์” (หะดีษ บุคอรี, อ่างใน มัรวาน สะมะอูน, 2545)

หะดีษดังกล่าวแสดงถึงความสำคัญของการทำความดีต่อบิดามารดา ซึ่งสามารถสังเกตได้ว่าท่านร่อซูล ได้ย้ำเรื่องดังกล่าวควบคู่ไปกับความสำคัญอันสูงสุด ซึ่งหมายถึงการดำรงละหมาดนั่นเอง ดังกล่าวนี้นี้มีใช้เป็นเพียงแต่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในศุนยาเท่านั้น แต่เมื่อเกี่ยวข้องกับ ความสำคัญหรือความจำเป็นในแง่ของศาสนาอีกด้วย อัลลอฮ์และร่อซูลของพระองค์ได้ย้ำว่า ผู้ที่อยู่ในฐานะลูกทั้งหลายนั้นจำเป็นต้องช่วยเหลือและทำความพึงพอใจให้แก่ผู้เป็นพ่อแม่ของตน ผู้ใดที่ไม่ปฏิบัติตามพ่อแม่ นั่นก็หมายความว่าเขาไม่ได้ปฏิบัติตามอัลลอฮ์และร่อซูลของพระองค์ ส่วนผู้เป็นลูกเช่นดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นผู้ที่นรคุณต่อพ่อแม่ อีกทั้งยังเป็นผู้มีตราบาป ณ อัลลอฮ์อีกด้วย ถ้าผู้ใดมีพ่อแม่ที่แก่ชราที่อ่อนแอและเจ็บป่วยแล้ว การปรนนิบัติรับใช้พ่อแม่ของเขานั้นจะได้รับผลตอบแทนมากกว่าการฮิจาเราะห์และการญิฮาด และด้วยการกระทำทำความดีต่อพ่อแม่นี้เองเป็นผลให้ผู้ที่มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ของเขามีอายุยืน และได้รับปัจจัยยังชีพที่เพิ่มพูน

ตามทัศนะของอิสลามที่กล่าวมาแล้วนี้ แสดงให้เห็นถึงผลตอบแทนของการทำความดีต่อบิดามารดา ซึ่งมุสลิมผู้ศรัทธาจำเป็นที่จะต้องกระทำทำความดีต่อบิดามารดาด้วยความบริสุทธิ์ใจและมีความขยันขันแข็งต่ออัลลอฮ์

ศาสนาอิสลามอนุญาตให้ไม่ปฏิบัติตามบิดามารดาอย่างไร

นอกจากการจะตอกย้ำหรือส่งเสริมให้เชื่อฟัง และขอบคุณต่อพ่อแม่ตามแบบฉบับการดำเนินชีวิตในสังคมแล้ว ก็พบว่ายังมีบางกรณีที่อิสลามห้ามปรามมิให้ผู้เป็นลูกเชื่อฟังพ่อแม่ สิทธิของการเชื่อฟังในอิสลามนั้น เฉพาะแต่พระองค์อัลลอฮ์ตะอาลาเท่านั้น นอกจากอัลลอฮ์แล้วเชื่อฟังผู้อื่นได้ก็ต่อเมื่อพระองค์ให้สิทธิพิเศษต่อเขา ดังนั้นการเชื่อฟังผู้อื่นได้ก็ต่อเมื่อพระองค์ให้สิทธิพิเศษต่อเขา ดังนั้นการเชื่อฟังพ่อแม่สามารถทำได้ตามขอบเขตที่อิสลามได้กำหนดไว้เท่านั้น

การเชื่อฟังพ่อแม่เพียงอย่างเดียว โดยทรยศต่ออัลลอฮฺตะอาลา ก็จะถูกอัลลอฮฺสาปแช่ง การเชื่อฟังพ่อแม่ตามแนวทางชะรีอฺอิสลามนั้น ก็ต้องขึ้นอยู่กับความพอพระทัยของอัลลอฮฺด้วย แต่ทว่าหากการกระทำดังกล่าวเป็นที่ขัดแย้งกับคำบัญชาของอัลลอฮฺ ฉะนั้นพระองค์ ฉะนั้นพระองค์ อัลลอฮฺตะอาลา ก็จะทรงกริ้วอย่างแน่นอน แต่อย่างไรก็ตาม หากผู้เป็นลูกคิดว่ายังเป็นการไม่ถูกต้อง ก็ไม่จำเป็นต้องเข้าไปในการปฏิบัติตามคำขอของพ่อแม่ แต่ก็ต้องขึ้นอยู่กับว่าหากไม่รู้การกำหนด กฎเกณฑ์และความสำคัญในคำสั่งของผู้เป็นพ่อแม่ ดังนั้นในสถานการณ์เช่นดังกล่าวนี้ ผู้เป็นลูกทั้งหลายต้องคิดไตร่ตรองอย่างระมัดระวังและรอบคอบที่สุดต่อคำสั่งของพ่อแม่ อย่าได้มีความคิดไปในทางลบต่อพ่อแม่เป็นอันขาด บางทีคำสั่งของพ่อแม่ที่นั่นแหละคือความสัตย์จริง ด้วยเหตุเพราะต้องการเห็นผู้เป็นลูกทั้งหลายได้รับความอยู่เย็นเป็นสุขตลอดไปนั่นเอง

การทำความดีต่อบิดามารดาหลังจากท่านทั้งสองได้เสียชีวิต

ในศาสนาอิสลามนั้นมีรูปแบบของการทำความดีต่อบิดามารดาเอาไว้ เพื่อให้ผู้สืบทอดที่เป็นลูกได้กระทำเพื่อแสดงความกตัญญูต่อท่านทั้งสอง มีหะดีษรายงานจาก อะบู อุษัย ได้รายงานว่า ในขณะที่เขานั่งอยู่กับท่านร่อซูลุลลอฮฺ ก็มีผู้หนึ่งได้ถามท่านว่า มีสิ่งใดบ้างในการกระทำความดีต่อบิดามารดา แม้กระทั่งท่านทั้งสองได้เสียชีวิตไปแล้ว ท่านร่อซูลุลลอฮฺ ตอบว่า “มีสิ่งอย่างที่สามารถกระทำได้” คือ

1. ขออูอาเพื่อความปลอดภัยและการอภัยโทษแก่ท่านทั้งสอง
2. ปฏิบัติตามสัญญาของท่านทั้งสอง และปฏิบัติตามคำสั่งเสียของท่านทั้งสอง
3. ยกย่องให้เกียรติแก่มิตรสหายของท่านทั้งสองเป็นอย่างดี
4. ปฏิบัติต่อบรรดาผู้ที่มีสายสัมพันธ์กับบิดามารดาของท่าน

ความยากลำบากและการดูแลเอาใจใส่ของพ่อแม่ในขณะที่เลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนลูกๆ นั้น ไม่สามารถทดแทนด้วยค่าเงินบาทหรือค่าเงินใดๆ ดังนั้นมุสลิมที่แท้จริงต้องคอยปรนนิบัติรับใช้โดยตรงไปตรงมา และบริสุทธิ์ใจต่อการทำความดีกับพ่อแม่ตราบชั่วกาลนาน ถึงแม้พ่อแม่จะเสียชีวิตไปแล้ว แต่ลูกๆ ก็ควรรู้สึกว่ามีได้ปรนนิบัติและกระทำความดีต่อท่านทั้งสองอย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงเป็นเหตุทำให้ต้องพยายามหาหนทางอันเป็นประโยชน์แก่วิญญาณพ่อแม่ที่รักยิ่งของเขา และตัวของลูกเองก็รู้สึกพึงพอใจ

เพื่อการดังกล่าวนี้ ท่านร่อซูลลอสู้ได้ชี้แนะวิธีการในทางปฏิบัติไว้ว่า

1. ขออาเพื่อความปลอดภัยและการอภัยโทษ

อา เป็นการแสดงออกของบ่าวที่มีความบริสุทธิ์ใจต่ออัลลอฮ์และเป็นสิ่งสำคัญของการปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิม ซึ่งมันเป็นประโยชน์ทั้งกับกำหนดลิจิตของอัลลอฮ์ที่เกิดขึ้นแล้วและที่ยังไม่เกิดขึ้น และด้วยแรงแห่งความมั่นใจที่เข้มข้นต่อพระองค์อัลลอฮ์ การขออาสามารถกระทำได้ทั้งในขณะที่ปฏิบัติศาสนกิจ หรือหลังจากเสร็จสิ้นจากการปฏิบัติศาสนกิจ และยังสามารถขออาได้ในสภาวะการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้ศรัทธาก็ได้ ดังนั้น ผู้ศรัทธาที่เป็นลูกต้องขออาต่ออัลลอฮ์ เพื่อขอให้บิดามารดาได้รับความปลอดภัยและการอภัยโทษจากพระองค์ และขออัลลอฮ์ตะอาลาโปรดประทานความเจริญแก่บิดามารดาเช่นเดียวกับที่พระองค์ประทานให้แก่ผู้ที่ศอและห์ (คนดี)ทั้งหลาย (อัครี๊ฉ สุเศิน, 2544)

2. ปฏิบัติตามสัญญาและปฏิบัติตามคำสั่งเสียของบิดามารดา

อัครี๊ฉ สุเศิน (2544) ได้อธิบายไว้ว่า เมื่อผู้ศรัทธาที่เป็นลูก ทราบถึงสัญญาต่างๆ ที่บิดามารดาได้ให้ไว้แก่ผู้อื่นเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่และยังไม่ได้ปฏิบัติตามสัญญา ดังนั้น เมื่อบิดามารดาเสียชีวิตไปแล้ว ลูกก็จำเป็นต้องพยายามปฏิบัติตามสัญญาและคำสั่งเสียของบิดามารดาให้สุดวงเพื่อประโยชน์ของวิญญาณของบิดามารดาของเขา แต่ทว่าในการดังกล่าวนี้ลูกๆ ต้องเจาะจงหรือทำตามสัญญาหรือคำสั่งเสีย ที่ถูกที่ควร (ถูกต้อง) เท่านั้น

3. ปฏิบัติดีต่อมิตรสหายของบิดามารดา

การให้เกียรติแก่บิดามารดานั้นไม่เพียงแต่จะต้องทำดีต่อท่านทั้งสองเท่านั้น หากแต่จะต้องทำความดีต่อเพื่อนๆ และมิตรสหายของท่านทั้งสองด้วย ซึ่งเป็นคำสั่งที่ท่านร่อซูลได้กำชับให้ผู้ศรัทธากระทำ ไม่ว่าจะกระทำในขณะที่ท่านทั้งสองยังมีชีวิตอยู่ หรือสิ้นชีวิตไปแล้วก็ตาม เนื่องจากมิตรสหายของท่านทั้งสองก็เปรียบเสมือนส่วนหนึ่งของชีวิตของท่านทั้งสองด้วยเช่นกัน เพราะต่างเคยร่วมสุขร่วมทุกข์มาด้วยกัน ให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนกิจการงานต่างๆ มาโดยตลอด การทำความดียกย่องให้เกียรติแก่บรรดามิตรสหายของบิดามารดา ซึ่งการที่พวกเขาเหล่านี้ควรที่จะได้รับการยกย่องเหมือนพ่อแม่ของตนเอง และหากมีคำแนะนำตักเตือนจากบรรดาคนเหล่านี้ก็ควรที่จะสดับรับฟังและให้ความสำคัญเสมอ ดังนั้น สัมพันธภาพระหว่างผู้ที่เป็นมิตร

สหายของบิดามารดาจึงจำเป็นจะต้องคงไว้ต่อไปอย่างสม่ำเสมอ นั้นหมายถึงว่าลูกๆ ที่อยู่เบื้องหลังได้เชื่อมความสัมพันธ์กับบุคคลที่มีความรักชอบพอกับพ่อแม่ของเขานั่นเอง” (หะดีษ มุสลิม, อ้างใน มัรวาน สะมะอูน, 2545)

4. ปฏิบัติดีต่อผู้ที่มีสายสัมพันธ์หรือเครือญาติ

อิสลามได้กำหนดเป็นบัญญัติไว้อย่างชัดเจน ให้เราทุกคนสร้างความสัมพันธ์ต่อเครือญาติ จะละเลยหรือตัดสัมพันธ์ไม่ได้อย่างเด็ดขาด ความสำคัญของการสร้างสัมพันธ์กับเครือญาติ นั้น ถือเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่ของการศรัทธาต่ออัลลอฮ์เพียงคนเดียว อิสลามต้องการให้ผู้ศรัทธาที่เป็นเครือญาติมีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อยู่กันด้วยความรักใคร่กลมเกลียวกัน ดังนั้น การช่วยเหลือหรือทำความดีต่อพ่อแม่หลังจากท่านทั้งสองได้เสียชีวิตไปแล้ว ด้วยการประพฤติปฏิบัติที่ดีต่อเครือญาติของพวกเขา (บิดามารดา) ทั้งสองฝ่าย เพราะการไม่เชื่อฟังและไม่ปฏิบัติตามพวกเขาเหล่านั้น ไม่ต่างอะไรกับการไม่เชื่อฟังบิดามารดา

เมื่อเราได้พิจารณาถึงหลักการที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด จึงเป็นเหตุผลที่ผู้ศรัทธาในฐานะที่เป็นลูกจะต้องมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ จากความลำบากยากแค้นของพ่อแม่ที่จะต้องทุ่มเทมาให้แก่ลูกน้อยของตน นับตั้งแต่ลูกยังอยู่ในครรภ์ของแม่ แม่ต้องทรนทนและลำบากนานาประการ ความทรนทนดังกล่าวนี้ ไม่ได้เกิดแต่เฉพาะช่วงที่กำลังตั้งครรภ์เท่านั้น แม่เมื่อได้คลอดลูกมาแล้ว แม่ต้องคอยดูแลเอาใจใส่ต่อลูกน้อยของตนเอง ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเติบโต ถึงแม้จะเติบโตแล้วก็ตาม แม่ยังจะต้องให้การดูแลและอุปถัมภ์อย่างไม่มีการหยุดยั้ง ความเหนื่อยยากและความลำบากที่แม่ต้องประสบนั้น พ่อก็ต้องประสบกับเหตุการณ์เช่นเดียวกัน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม เมื่อเทียบกันแล้วเราก็ตอบรับว่าแม่นั้นมีความทรนทนในด้านสังขารมากกว่าพ่อ ความลำบากในการเลี้ยงลูกน้อยสำหรับพ่อนั้น ได้แก่ ความลำบากในการเพิ่มภาระให้แก่ตนเองในการดูแลเฉพาะตัว และในการแสวงหารายได้เพิ่มพูนให้ครอบครัวมีความสุข และให้ลูกน้อยพ้นจากความยากลำบากทั้งหลาย จะต้องคอยดูแลใช้จ่าย เพื่อให้ลูกเจริญเติบโตขึ้นไป โดยเฉพาะการให้การศึกษา กับลูกๆ จากขั้นต้นจนถึงสูงสุด ดังนั้น ตลอดเวลาที่ลูกได้เล่าเรียนอยู่ในระดับต่างๆ เป็นระยะเวลาที่ถือว่าเราได้สร้างภาระให้กับพ่ออย่างมากมาย เพราะพ่อเป็นฝ่ายที่จะต้องหารายได้เข้ามาจุนเจือครอบครัว และจะต้องหารายได้เพิ่มพูนความจำเป็นของลูก ซึ่งลูกยิ่งเจริญเติบโตมากเท่าไรก็ยิ่งเพิ่มภาระให้แก่พ่อแม่มากขึ้นเท่านั้น จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าความลำบากที่พ่อแม่ได้รับนั้นเป็นสิ่งที่ลูกทุกคนจำเป็นจะต้องตระหนักในหัวใจ และจะต้องหาหนทางที่จะตอบแทนบุญคุณต่อพ่อแม่ จะต้องสร้างจิตสำนึกสำหรับตัวเองตลอดเวลาว่าในชาตินี้จะต้องตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ให้ได้

จากหลักการทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้นำเสนอนั้น ในศาสนาอิสลามจึงถือว่าเป็นหน้าที่ของ ลูกหลาน มิตรสหายและสังคม ที่จะต้องรับผิดชอบดูแลผู้สูงอายุในด้านต่างๆ อย่างสมบูรณ์และ ครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเป็นอยู่ ด้านปัจจัยยังชีพ ด้านสุขภาพ ด้านสุขภาพจิต และด้านสังคม ซึ่งการดูแลและปฏิบัติต่อบิดามารดาโดยเฉพาะในวัยสูงอายุแสดงให้เห็นถึงความสำคัญต่อบิดามารดาในมุมมองของอิสลาม จึงจำเป็นสำหรับผู้ศรัทธาทุกคนที่จะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติที่ว่า ด้วยเรื่องของการทำความดีและการปรนนิบัติต่อบิดามารดา ซึ่งเป็นหน้าที่ของลูกที่จะต้องทดแทน คุณของบิดามารดาที่ได้เลี้ยงดูเขามา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุธีรา นุ้ยจันทร์ (2530) ได้ศึกษาการศึกษาบทบาทครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ ศึกษาเฉพาะในกรณีครอบครัวผู้ใช้บริการทางสังคมผู้สูงอายุคืนแดงและสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลสงฆ์ จำนวน 400 คน พบว่า ครอบครัวมีสัมพันธภาพในทางที่ดี คือ ผู้สูงอายุและบุตรหลานในครอบครัวมีส่วนร่วมในกิจกรรมประจำวันของครอบครัวทุกวัน มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารและประสบการณ์ร่วมกันบ่อยๆ มีการยอมรับซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือที่ถ้อยอาศัยกันทุกเรื่องและรักใคร่ผูกพันกันดี ครอบครัวมีบทบาทการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งด้านที่ตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ จิตใจ และสังคมผู้สูงอายุ

ศิริวรรณ ศิริบุญ และ มาลินี วงษ์สิทธิ์ (2535) ศึกษาวิจัยเรื่องข้อเท็จจริงและทัศนคติผู้สูงอายุและคนหนุ่มสาวในกรุงเทพมหานครต่อบทบาทและเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุยังคงมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจต่อคนหนุ่มสาวคือจะเป็นผู้ให้คำปรึกษาหารือในการเลี้ยงชีพ ถ่ายทอดประสบการณ์ในการทำงาน และช่วยเหลือทางด้าน การเงินแก่คนหนุ่มสาว และในส่วนของคนหนุ่มสาวในสังคมยังมีความเห็นว่าผู้สูงอายุสามารถทำความเข้าใจและชักจูงให้ผู้สูงอายุตระหนักว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ และคนหนุ่มสาวไม่ได้มีทัศนคติที่ต่อต้านการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมแต่อย่างใด

นงลักษณ์ บุญไทย (2539) ได้ศึกษาเรื่องความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุและความสัมพันธ์กับปัจจัยอื่นของชมรมผู้สูงอายุและผู้สูงอายุที่รับบริการคลินิกผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครจำนวน 249 คน พบว่า ผู้สูงอายุร้อยละ 67.9 มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในระดับปานกลางและร้อยละ 15.3 มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในระดับสูง ปัจจัยที่ส่งเสริมความรู้สึกมี

คุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ การศึกษา รายได้ ความพอเพียงของรายได้ สถานภาพในครอบครัว ภาวะสุขภาพ ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ความช่วยเหลือ ที่ให้แก่บุตรหลานและเพื่อน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับบุตรหลานและเพื่อน และให้ข้อเสนอว่า ในการศึกษาคควรให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุและการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต

พรรณทิภา ศัพพะนาวิน (2551) ศึกษาวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนการเคหะราม อินทรา เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ตัวอย่างที่ศึกษา มีจำนวน 226 คน ผลการศึกษาพบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวของผู้สูงอายุในชุมชนอยู่ในระดับสูง การเรียนรู้และการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน ผลการศึกษาพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คุณภาพชีวิตด้านร่างกายอยู่ในระดับสูง คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ คุณภาพชีวิตด้านสังคม และคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง

มานี ชูไทย (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องอิสลามวิถีการดำเนินชีวิตที่พัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งทำการค้นคว้าวิจัยเพื่อหาข้อเท็จจริงในศาสนาอิสลามว่า อิสลามเป็นระบบการดำเนินชีวิตที่พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ที่ศรัทธามั่นและปฏิบัติตามอย่างแท้จริง โดยศึกษาจากคัมภีร์อัลกุรอานและคำสอนของนบีมุฮัมมัด ผลการวิจัยพบว่า อิสลามได้บอกหลักและอุดมการณ์ในการดำเนินชีวิตไว้ทุกอย่าง เช่น ในเรื่องศาสนาและจริยธรรม การศึกษาและวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง โดยมีหลักการศรัทธาในอัลลอฮ์ พระผู้เป็นเจ้าองค์เดียวเป็นศูนย์กลางทางจิตใจให้มุสลิมปฏิบัติตามคำสอนได้ทุกประการ ด้วยการเคารพภักดีพระองค์และทำดีต่อเพื่อนมนุษย์ เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากพระองค์ นอกจากนี้อิสลามได้บอกข้อปฏิบัติทุกสิ่งทุกอย่างในการดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเข้าอนจนตื่นนอนอีกครั้ง เช่น การกิน การอยู่ การแต่งกาย การคบเพื่อน การครองเรือน การเป็นพี่น้องกัน หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อพ่อแม่ ครู สามิ ภรรยา ญาติ คนใช้ เด็กกำพร้า ผู้ปกครอง ประเทศ ประชาชน การศึกษา การอาชีพ การคลัง การมรดก ฯลฯ ซึ่งเป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริงและไม่ยากเกินกว่าที่มนุษย์จะกระทำได้

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิมใน 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสาธารณสุข และปัจจัยที่จะทำนายคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชาวมุสลิม ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา จึงได้กำหนดตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล
 - 1.1 เพศ
 - 1.2 อายุ
 - 1.3 สถานภาพสมรส
 - 1.4 ระดับการศึกษาสูงสุด
 - 1.5 อาชีพที่เคยทำ
 - 1.6 แหล่งที่มาของรายได้
 - 1.7 รายได้ต่อเดือน
 - 1.8 รายจ่ายต่อเดือน
 - 1.9 จำนวนบุตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน
 - 1.10 บุคคลที่พ่อกอาศัยด้วย
2. สัมพันธภาพในครอบครัว
3. การเห็นคุณค่าในตัวเอง
4. การดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา

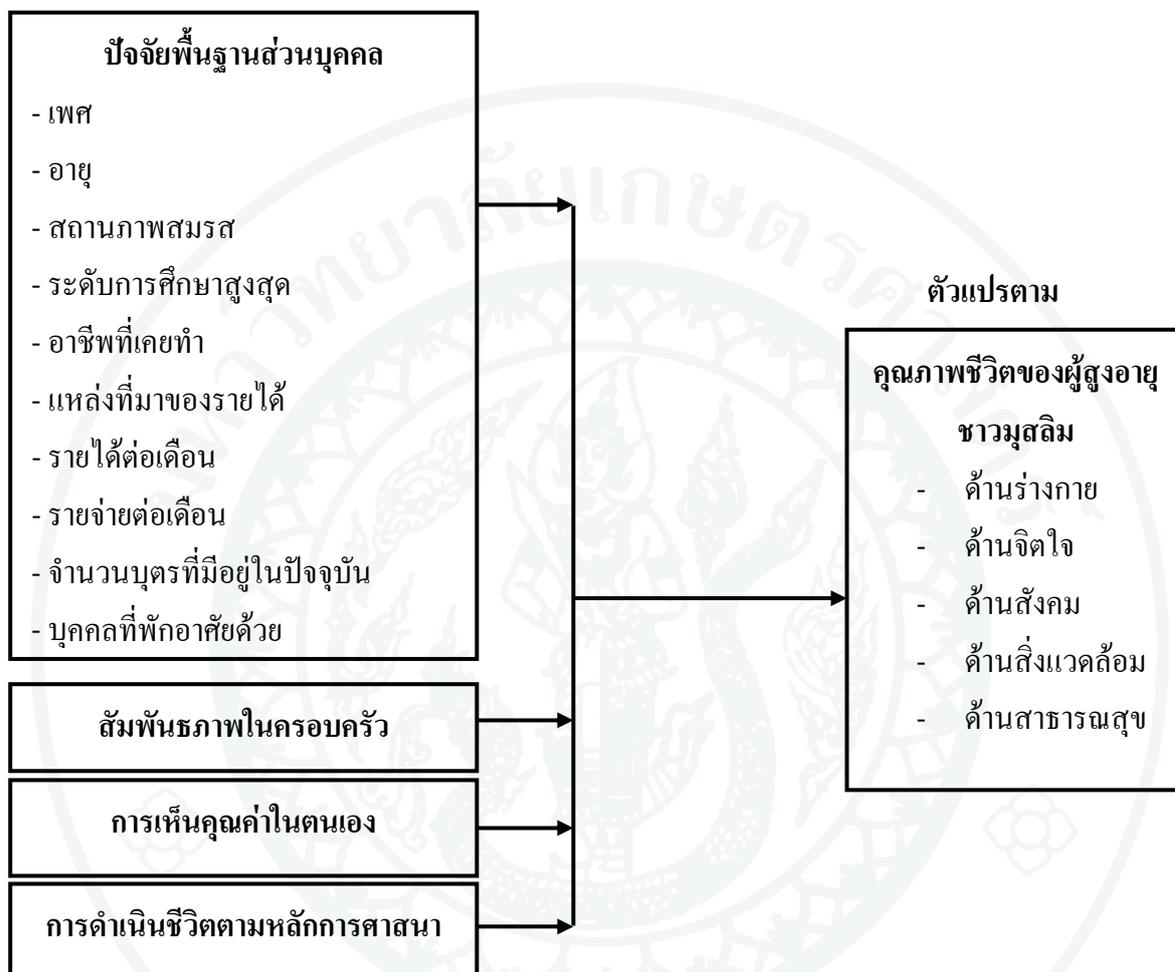
ตัวแปรตาม

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ศึกษา 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านร่างกาย
2. ด้านจิตใจ
3. ด้านสังคม
4. ด้านสิ่งแวดล้อม
5. ด้านสาธารณสุข

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาที่สามารถทำนายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชาวมุสลิม เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และการดำเนินชีวิต ตามหลักการศาสนาสามารถทำนายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้สูงอายุชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ใน เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร เขตประเวศได้มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นชุมชนทั้งหมด 36 ชุมชน มีประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด 15,245 คน ตามที่ได้ข้อมูลการสอบถามเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนของเขตประเวศ ทำให้ทราบว่าใน 36 ชุมชน มีชุมชนที่มีประชาชนที่เป็นชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่อยู่ 16 ชุมชน ได้แก่ กระทุ่มเสือปลา เกาะกลาง ทับช้างล่างฝั่งธน บ้านบึง บ้านม้า มิตรภาพ ซ.6 มัสยิดดอกไม้วะเราะห์ มาตุลีอิสลาม ริมคลองประเวศฝั่งเหนือ ริมคลองประเวศ สุเหร่าคลองเค็ด สุเหร่าจรเข้ขบ สุเหร่าทางควาย สุเหร่าบึงหนองบอน หมู่บ้านพัฒนาศาลาลอย และปากคลองสองห้อง ซึ่งในแต่ละชุมชนไม่ทราบถึงจำนวนผู้สูงอายุที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามโดยรวมทั้งหมด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างในกรณีไม่ทราบขนาดของประชากร

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้หาขนาดของกลุ่มตัวอย่างกรณีไม่ทราบขนาดประชากรผู้สูงอายุที่เป็นชาวไทยมุสลิม โดยที่จำนวนดังกล่าวเป็นฐานข้อมูลของสำนักงานเขตประเวศ ซึ่งไม่มีการแบ่งกลุ่มของผู้สูงอายุว่านับถือศาสนาใด จึงทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถทราบถึงจำนวนที่แท้จริงของผู้สูงอายุที่นับถือศาสนาอิสลามได้ ผู้วิจัยจึงได้คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างในกรณีไม่ทราบขนาดของประชากร โดยใช้สูตร W.G. Cochran (1953) ดังต่อไปนี้

$$n = \frac{P(1-P)Z^2}{d^2}$$

เมื่อ	n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ
	P	แทน	สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยต้องการจะสุ่มสามารถนำ ค่าสถิติในอดีตมาใช้แทนได้ (0.25 มาจาก 25%)
	Z	แทน	ความมั่นใจที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 มีค่าเท่ากับ 1.96 (มีความเชื่อมั่น 95%)
	d	แทน	สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้

การวิจัยครั้งนี้ สามารถคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้ ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตร } n &= \frac{(0.25)(1-0.25) \times (1.96^2)}{0.05^2} \\ &= \frac{0.25 \times 0.75 \times 3.84}{0.0025} \\ &= \frac{0.72}{0.0025} = 288 \end{aligned}$$

ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเท่ากับ 288 คน

เนื่องจากผู้วิจัยไม่ทราบขนาดประชากรผู้สูงอายุที่เป็นชาวไทยมุสลิม ผู้วิจัยจึงสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยสุ่มจากประชาชนผู้สูงอายุที่เป็นชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ใน 16 ชุมชน โดยทำการสุ่มตัวอย่างชุมชนละ 18 คนของ เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร จนครบตามจำนวนของขนาดกลุ่มตัวอย่าง 288 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 สัมพันธภาพในครอบครัว

ส่วนที่ 3 การเห็นคุณค่าในตนเอง

ส่วนที่ 4 การดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา

ส่วนที่ 5 คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ศึกษา 5 ด้าน

- 5.1 คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย
- 5.2 คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ
- 5.3 คุณภาพชีวิตด้านสังคม
- 5.4 คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม
- 5.5 คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข

การวัดตัวแปร

ผู้วิจัยได้วัดตัวแปรที่สำคัญดังนี้ คือ

1. สัมพันธภาพในครอบครัว ผู้วิจัยได้ให้ความหมายและกำหนดเกณฑ์การวัด โดยใช้มาตราประเมินค่าออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับสัมพันธภาพในครอบครัว	ข้อความเชิงบวก ให้คะแนน	ข้อความเชิงลบ ให้คะแนน
จริงมากที่สุด	5	1
จริงมาก	4	2
จริงปานกลาง	3	3
จริงน้อย	2	4
จริงน้อยที่สุด	1	5

ผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถาม 10 ข้อ เป็นคำถามเชิงบวก คือ ข้อ 1,2,3,4,6,7,8,9,10 คำถามเชิงลบ คือ ข้อ 5 ดังนั้นมีช่วงคะแนนภาพรวมตั้งแต่ 10-50 คะแนน ผู้วิจัยแบ่งช่วงคะแนนของการวัดในภาพรวมออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนรวมสูงสุด} - \text{คะแนนรวมต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{แทนค่า} = \frac{50-10}{3} = 13.33$$

ช่วงคะแนน และความหมายในภาพรวม มีดังนี้

10.00 - 23.33 คะแนน หมายถึง สัมพันธภาพในครอบครัวต่อผู้สูงอายุมีอยู่ในระดับน้อย

23.34 - 36.67 คะแนน หมายถึง สัมพันธภาพในครอบครัวต่อผู้สูงอายุมีอยู่ในระดับปานกลาง

36.68 - 50.00 คะแนน หมายถึง สัมพันธภาพในครอบครัวต่อผู้สูงอายุมีอยู่ในระดับมาก

สำหรับการวัดเป็นรายชื่อของสัมพันธภาพในครอบครัว ผู้วิจัยได้กำหนดการวัดและให้ความหมายดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{แทนค่า} = \frac{5-1}{3} = 1.33$$

ช่วงคะแนนและความหมาย มีดังนี้

1.00 - 2.33 คะแนน หมายถึง สัมพันธภาพในครอบครัวต่อผู้สูงอายุมีอยู่ในระดับน้อย

2.34 - 3.66 คะแนน หมายถึง สัมพันธภาพในครอบครัวต่อผู้สูงอายุมีอยู่ในระดับปานกลาง

3.67 - 5.00 คะแนน หมายถึง สัมพันธภาพในครอบครัวต่อผู้สูงอายุมีอยู่ในระดับมาก

2. การเห็นคุณค่าในตนเอง ผู้วิจัยได้ให้ความหมายและกำหนดเกณฑ์การวัดโดยใช้มาตรา
ประเมินค่าออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง	ข้อความเชิงบวก ให้คะแนน	ข้อความเชิงลบ ให้คะแนน
จริงมากที่สุด	5	1
จริงมาก	4	2
จริงปานกลาง	3	3
จริงน้อย	2	4
จริงน้อยที่สุด	1	5

ผู้วิจัยวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยสร้างข้อคำถาม 8 ข้อ เป็นคำถามเชิงบวกทั้งหมด
ดังนั้นมีช่วงคะแนนภาพรวมตั้งแต่ 8-40 คะแนน ผู้วิจัยแบ่งช่วงคะแนนของการวัดในภาพรวม
ออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{แทนค่า} = \frac{40-8}{3} = 10.66$$

ช่วงคะแนนและความหมายในภาพรวม มีดังนี้

8.00 - 18.66 คะแนน หมายถึง ผู้สูงอายุมีการเห็นคุณค่าในตนเองน้อย

18.67 - 29.33 คะแนน หมายถึง ผู้สูงอายุมีการเห็นคุณค่าในตนเองปานกลาง

29.34 - 40.00 คะแนน หมายถึง ผู้สูงอายุมีการเห็นคุณค่าในตนเองมาก

สำหรับเกณฑ์การวัดเป็นรายชื่อของการเห็นคุณค่าในตนเอง ผู้วิจัยได้กำหนดการวัดและ
ให้ความหมายดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{แทนค่า} = \frac{5-1}{3} = 1.33$$

ช่วงคะแนนและความหมาย มีดังนี้

1.00 - 2.33 คะแนน หมายถึง ผู้สูงอายุมีการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับน้อย

2.34 - 3.66 คะแนน หมายถึง ผู้สูงอายุมีการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับปานกลาง

3.67 - 5.00 คะแนน หมายถึง ผู้สูงอายุมีการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับมาก

3. การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา ผู้วิจัยได้ให้ความหมายและกำหนดเกณฑ์การวัด โดยใช้มาตรประเมินค่าออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา	ข้อความเชิงบวกให้คะแนน	ข้อความเชิงลบให้คะแนน
จริงมากที่สุด	5	1
จริงมาก	4	2
จริงปานกลาง	3	3
จริงน้อย	2	4
จริงน้อยที่สุด	1	5

ผู้วิจัยได้วัดการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา ได้สร้างข้อคำถาม 6 ข้อ เป็นคำถามเชิงบวกทั้งหมด ดังนั้นมีช่วงคะแนนภาพรวมตั้งแต่ 6-30 คะแนน ผู้วิจัยแบ่งช่วงคะแนนออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{แทนค่า} = \frac{30-6}{3} = 8.00$$

ช่วงคะแนนและความหมายในภาพรวม มีดังนี้

6.00 - 14.00 คะแนน หมายถึง ผู้สูงอายุมีการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา อยู่ใน
ระดับน้อย

14.01 - 22.01 คะแนน หมายถึง ผู้สูงอายุมีการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา อยู่ใน
ระดับปานกลาง

22.02 - 30.00 คะแนน หมายถึง ผู้สูงอายุมีการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา อยู่ใน
ระดับมาก

สำหรับเกณฑ์การวัดเป็นรายชื่อของการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา ผู้วิจัยได้
กำหนดการวัดและให้ความหมายดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{แทนค่า} = \frac{5-1}{3} = 1.33$$

ช่วงคะแนนและความหมาย มีดังนี้

1.00 - 2.33 คะแนน หมายถึง ผู้สูงอายุมีการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาอยู่ใน
ระดับน้อย

2.34 - 3.66 คะแนน หมายถึง ผู้สูงอายุมีการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาอยู่ใน
ระดับปานกลาง

3.67 - 5.00 คะแนน หมายถึง ผู้สูงอายุมีการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาอยู่ใน
ระดับมาก

4. **คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ** ผู้วิจัยได้ศึกษา 5 ด้าน คือ 1) คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย 2) คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ 3) คุณภาพชีวิตด้านสังคม 4) คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม และ 5) คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข ผู้วิจัยได้กำหนดการให้คะแนนและให้ความหมายของคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเหมือนกันทั้ง 5 ด้าน โดยใช้มาตราประเมินค่าแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับคุณภาพชีวิต	ข้อความเชิงบวก (ให้คะแนน)	ข้อความเชิงบวก (ให้คะแนน)
จริงมากที่สุด	5	1
จริงมาก	4	2
จริงปานกลาง	3	3
จริงน้อย	2	4
จริงน้อยที่สุด	1	5

รายละเอียดของการวัดคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในแต่ละรายด้านและภาพรวมเป็นดังนี้

4.1 คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย มีข้อคำถามจำนวน 8 ข้อ เป็นคำถามเชิงบวก 4 ข้อ คือ ข้อ 1,3,4,7 ข้อ คำถามเชิงลบ 4 ข้อ คือ 2,5,6,8 ดังนั้นมีช่วงคะแนนตั้งแต่ 8-40 คะแนน ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงคะแนนออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{แทนค่า} = \frac{40-8}{3} = 10.66$$

ช่วงคะแนนและความหมายในภาพรวม มีดังนี้

8.00 - 18.66 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตด้านร่างกายของผู้สูงอายุอยู่ในระดับต่ำ

18.67 - 29.32 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตด้านร่างกายของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง

29.33 - 40.00 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตด้านร่างกายของผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูง

4.2 คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ มีข้อคำถามจำนวน 8 ข้อ เป็นคำถามเชิงบวก 6 ข้อ คือ ข้อ 1,2,4,5,6,7 คำถามเชิงลบ 2 ข้อ คือ ข้อ 3,8 ดังนั้นมีช่วงคะแนนตั้งแต่ 8-40 คะแนน ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงคะแนนออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{แทนค่า} = \frac{40-8}{3} = 10.66$$

ช่วงคะแนนและความหมายในภาพรวม มีดังนี้

8.00 - 18.66 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตด้านจิตใจของผู้สูงอายุอยู่ในระดับต่ำ

18.67 - 29.32 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตด้านจิตใจของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง

29.33 - 40.00 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตด้านจิตใจของผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูง

4.3 คุณภาพชีวิตด้านสังคม มีข้อคำถามจำนวน 6 ข้อ เป็นคำถามเชิงบวกทุกข้อ ดังนั้นมีช่วงคะแนนตั้งแต่ 6-30 คะแนน ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงคะแนนออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{แทนค่า} = \frac{30-6}{3} = 8.00$$

ช่วงคะแนนและความหมายในภาพรวม มีดังนี้

6.00 - 14.00 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตด้านสังคมของผู้สูงอายุอยู่ในระดับต่ำ

14.01 - 22.01 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตด้านสังคมของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง

22.02 - 30.00 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตด้านสังคมของผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูง

4.4 คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม มีข้อคำถามจำนวน 5 ข้อ เป็นคำถามเชิงบวกทุกข้อ ดังนั้นมีช่วงคะแนนตั้งแต่ 5-25 คะแนน ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงคะแนนออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{แทนค่า} = \frac{25-5}{3} = 6.66$$

ช่วงคะแนนและความหมายในภาพรวม มีดังนี้

5.00 - 11.66 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุอยู่ในระดับต่ำ

11.67 - 18.32 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง

18.33 - 25.00 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูง

4.5 คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข มีข้อคำถามจำนวน 6 ข้อ เป็นคำถามเชิงบวกทุกข้อ ดังนั้นมีช่วงคะแนนตั้งแต่ 6-30 คะแนน ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงคะแนนออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{แทนค่า} = \frac{30-6}{3} = 8.00$$

ช่วงคะแนนและความหมายในภาพรวม มีดังนี้

6.00 - 14.00 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุอยู่ในระดับต่ำ

14.01 - 22.01 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง

22.02 - 30.00 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูง

4.6 คุณภาพชีวิตภาพรวม มีข้อคำถามรวม 33 ข้อ เป็นคำถามเชิงบวก 27 ข้อ คำถามเชิงลบ 6 ข้อ ดังนั้นมีช่วงคะแนนตั้งแต่ 33-165 คะแนน ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงคะแนนออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{แทนค่า} = \frac{165-33}{3} = 44.00$$

ช่วงคะแนนและความหมายภาพรวม มีดังนี้

33.00 - 77.00 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตภาพรวมของผู้สูงอายุอยู่ในระดับต่ำ

77.01 - 121.01 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตภาพรวมของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง

121.02 - 165.00 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตภาพรวมของผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูง

สำหรับเกณฑ์การวัดเป็นรายชื่อของคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้ง 5 ด้าน ผู้วิจัยได้กำหนดการวัดตัวแปรและให้ความหมายเหมือนกัน ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนรายชื่อสูงสุด} - \text{คะแนนรายชื่อต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{แทนค่า} = \frac{5-1}{3} = 1.33$$

ช่วงคะแนนและความหมายรายชื่อ มีดังนี้

1.00 - 2.33 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในแต่ละรายด้านอยู่ในระดับต่ำ

2.34 - 3.67 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในแต่ละรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

3.68 - 5.00 คะแนน หมายถึง คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในแต่ละรายด้านอยู่ในระดับสูง

การทดสอบเครื่องมือและการหาค่าความเชื่อมั่น

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัย ไปทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

1. การหาความเที่ยงตรง (Validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้ไปทดสอบความเที่ยงตรง (validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเสนอต่อประธานกรรมการและคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และภาษาที่ใช้ หลังจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุชาวมุสลิม เขตบางกะปิ จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน สำหรับการทดสอบค่าความเชื่อมั่นในการวัด สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา และคุณภาพชีวิต ผู้วิจัยหาค่าความเชื่อมั่น ใช้วิธีวัดหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) (Cronbach , 1970)

ผลการทดสอบเครื่องมือได้ค่าความเชื่อมั่น ดังนี้

- 2.1 แบบวัดสัมพันธภาพในครอบครัว ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.8261
- 2.2 แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.9035
- 2.3 แบบวัดการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.8990
- 2.4 แบบวัดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตเป็นรายด้าน
 - 2.4.1 แบบวัดคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.8912
 - 2.4.2 แบบวัดคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.7892
 - 2.4.3 แบบวัดคุณภาพชีวิตด้านสังคม ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.8677
 - 2.4.4 แบบวัดคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.6454
 - 2.4.5 แบบวัดคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.7730

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเองพร้อมผู้ช่วยนักวิจัย จำนวน 2 คนที่ได้รับการชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และทำความเข้าใจในแบบสอบถามก่อนเก็บข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ชี้แจงให้ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้เข้าใจในวัตถุประสงค์ของการศึกษาเช่นกัน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. สถิติเชิงพรรณนา ใช้อธิบายบรรยายข้อมูลที่ศึกษาโดยใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าพิสัย
2. การวิเคราะห์ทดสอบหาตัวแปรอิสระใดที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตามใช้การวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณแบบขั้นต่อน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ที่ระดับ .05

บทที่ 4

ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ในเขตประเวศ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้ คือ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา คุณภาพชีวิต และการทดสอบสมมติฐาน

สำหรับการใช้คำว่า “ผู้สูงอายุชาวมุสลิม ในเขตประเวศ” นับแต่บทนี้เป็นต้นไป ผู้วิจัยขอใช้คำ ดังนี้ “ผู้สูงอายุชาวมุสลิม” เพื่อให้กระชับแต่ยังคงความหมายเดิม

ผลการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

การศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพที่เคยทำ แหล่งที่มาของรายได้ รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน จำนวนบุตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน และบุคคลที่พักอาศัยด้วย

1.1 เพศและอายุ

ผลการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.8 เป็นเพศชาย ร้อยละ 38.2

สำหรับอายุพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีอายุเฉลี่ย 67.83 ปี อายุต่ำสุด 61 ปี อายุสูงสุด 84 ปี เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีอายุในระหว่าง 65-69 ปี ร้อยละ 49.6 รองลงมาคือ อายุต่ำกว่า 65 ปี ร้อยละ 21.2 และมีผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีอายุในระหว่าง 70-74 ปี ร้อยละ 20.5 และอายุตั้งแต่ 74 ปี ขึ้นไป มีเพียงร้อยละ 8.7 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามเพศและอายุ

เพศและอายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	110	38.2
หญิง	178	61.8
รวม	288	100.0
อายุ (ปี)		
ต่ำกว่า 65 ปี	61	21.2
66 - 69 ปี	143	49.6
70 - 74 ปี	59	20.5
สูงกว่า 74 ปี ขึ้นไป	25	8.7
รวม	288	100.0

อายุต่ำสุด 61 ปี อายุสูงสุด 84 ปี อายุเฉลี่ย 67.83 ปี S.D. = 4.42

1.2 สถานภาพสมรส

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุชาวมุสลิม เป็นผู้สมรสแล้ว ร้อยละ 79.5 รองลงมาคือ หม้าย ร้อยละ 13.2 เป็น โสดและหย่าร้าง/ แยกกันอยู่ มีจำนวนน้อยที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 4.2 และ 3.1 ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	จำนวน (คน)	ร้อยละ
โสด	12	4.2
สมรส	229	79.5
หม้าย	38	13.2
หย่าร้าง/ แยกกันอยู่	9	3.1
รวม	288	100.0

1.3 ระดับการศึกษาสูงสุด

ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 29.1 รองลงมาคือ ระดับปวส./อนุปริญญา ร้อยละ 24.0 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 16.0 และร้อยละ 15.6 ตามลำดับ นอกจากนี้เป็นผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และระดับปวช. มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงเช่นกัน คือ ร้อยละ 5.9 และ 5.2 ตามลำดับ และพบว่า มีผู้จบระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และปริญญาโท เพียงส่วนน้อยโดยมีสัดส่วนเท่ากัน ร้อยละ 2.1 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประถมศึกษาปีที่ 4	6	2.1
ประถมศึกษาปีที่ 6	17	5.9
มัธยมศึกษาปีที่ 3	45	15.6
มัธยมศึกษาปีที่ 6	46	16.0
ปวช.	15	5.2
ปวส/ อนุปริญญา	69	24.0
ปริญญาตรี	84	29.1
ปริญญาโท	6	2.1
รวม	288	100.0

1.4 อาชีพที่เคยทำ

ผลการศึกษาพบว่า ก่อนที่จะเข้าวัยผู้สูงอายุ (60ปี) นั้น ผู้สูงอายุชาวมุสลิม ทำธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 28.5 รองลงมา เป็นผู้ที่ไม่ได้ทำงาน ร้อยละ 26.5 ที่เหลือเป็นผู้ที่เคยทำงานโดยประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ 18.7 รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 7.6 พนักงานเอกชน ร้อยละ 5.6 อื่นๆ โดยแยกเป็น สอนศาสนาและสอนอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน ร้อยละ 6.3 และ 3.8 ตามลำดับ และเป็นเกษตรกร เพียงร้อยละ 2.8 (ตารางที่ 4) สำหรับผู้ที่ทำธุรกิจส่วนตัวปัจจุบันยังคงทำอยู่ แต่บางท่านให้ลูกหลานดูแลแทน อาทิ ทำร้านค้า ฯลฯ

ตารางที่ 4 จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามการประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ธุรกิจส่วนตัว	82	28.5
รับราชการ	54	18.7
พนักงานเอกชน	16	5.6
รัฐวิสาหกิจ	22	7.6
เกษตรกร	8	2.8
ไม่ได้ทำงาน	77	26.7
อื่นๆ สอนอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน	11	3.8
อื่นๆ สอนศาสนา	18	6.3
รวม	288	100.0

1.5 แหล่งที่มาของรายได้ (ในปัจจุบัน)

ผลการศึกษาแหล่งที่มาของรายได้ของผู้สูงอายุชาวมุสลิม พบว่าผู้สูงอายุมีแหล่งที่มาของรายได้มาจากบุตรหลาน และได้จากเงินสงเคราะห์ยังชีพผู้สูงอายุมีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 79.2 และ 78.1 ตามลำดับ ได้จากบำนาญ ร้อยละ 28.8 ได้จากการประกอบอาชีพ ร้อยละ 43.8 และได้จากสามี ร้อยละ 16.0 (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ (ในปัจจุบัน)

แหล่งที่มาของรายได้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ได้จากบุตรหลาน	228	79.2
ได้จากเงินสงเคราะห์ยังชีพผู้สูงอายุ	225	78.1
ได้จากบำนาญ	83	28.8
ได้จากการประกอบอาชีพ	126	43.8
ได้จากสามี**	46	16.0

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ, ** หมายถึง อื่นๆ

1.6 รายได้ต่อเดือน

ผลการศึกษพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 14,737.85 บาท รายได้ต่อเดือนต่ำสุด 4,000 บาท และสูงสุด 50,000 บาท เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทและมีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 15,000-19,999 บาท มีจำนวนใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 29.5 และ 27.1 และรองลงมาคือ ระหว่าง 10,00-14,999 บาทและสูงกว่า 19,999 บาท ก็มีจำนวนใกล้เคียงกันคิดเป็นร้อยละ 21.9 และ 21.5 ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10,000	85	29.5
10,000 - 14,999 บาท	63	21.9
15,000 - 19,999 บาท	78	27.1
สูงกว่า 19,999 บาท	62	21.5
รวม	288	100.0

รายได้ต่อเดือนต่ำสุด 4,000 บาท สูงสุด 50,000 บาท รายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 14,737.85 บาท
MODE = 15,000 บาทต่อเดือน S.D. = 8,058.47

1.7 รายจ่ายต่อเดือน

ผลการศึกษพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีรายจ่ายต่อเดือนเฉลี่ย 9,500 บาท รายจ่ายต่อเดือนต่ำสุด 1,000 บาท และสูงสุด 40,000 บาท เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ส่วนใหญ่มีรายจ่ายต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 54.5 รองลงมาคือ ระหว่าง 10,00-14,999 บาท ร้อยละ 30.6 และมีรายจ่ายต่อเดือนสูงกว่า 19,999 บาทและระหว่าง 15,000-19,999 บาท มีจำนวนใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 8.0 และ 6.9 ตามลำดับ (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามรายจ่ายต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10,000	157	54.5
10,000 - 14,999 บาท	88	30.6
15,000 - 19,999 บาท	20	6.9
สูงกว่า 19,999 บาท	23	8.0
รวม	288	100.0

รายจ่ายต่อเดือนต่ำสุด 1,000 บาท สูงสุด 40,000 บาท รายจ่ายต่อเดือนเฉลี่ย 9,500 บาท
 MODE = 10,000 บาทต่อเดือน S.D. = 6,211.4

1.8 จำนวนบุตร

ผลการศึกษาพบว่า เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม ส่วนใหญ่มีบุตรจำนวน 4 คน ร้อยละ 31.9 รองลงมาคือ มีบุตรจำนวน 3 คน ร้อยละ 27.8 มีบุตรจำนวน 2 คนและมีบุตรจำนวน 5 คน มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 12.9 และ 11.8 มีบุตรจำนวน 6 คนและไม่มีบุตร มีสัดส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 5.9 มีบุตรจำนวน 1 คน ร้อยละ 3.1 และมีบุตรจำนวน 7 คนและมีบุตรจำนวน 8 คน มีสัดส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 0.3 ตามลำดับ โดยเฉลี่ยจะมีบุตร 3.4 คนต่อครอบครัว (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามจำนวนบุตรที่มี

จำนวนบุตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีบุตร	17	5.9
1 คน	9	3.1
2 คน	37	12.9
3 คน	80	27.8
4 คน	92	31.9
5 คน	34	11.8

ตารางที่ 8 (ต่อ)

จำนวนบุตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
6 คน	17	5.9
7 คน	1	0.3
8 คน	1	0.3
รวม	288	100.0

1.9 บุคคลที่พักอาศัยอยู่ด้วย

ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิมอาศัยอยู่กับสามี ภรรยา ลูกและหลาน ร้อยละ 42.0 รองลงมา คือ อาศัยอยู่กับสามีและลูก ร้อยละ 19.8 อยู่กับสามีภรรยาและลูก และอยู่กับลูกและหลาน มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ร้อยละ 13.9 และ 13.5 อยู่กับสามี ภรรยาและอยู่กับลูกมีสัดส่วนเท่ากัน ร้อยละ 3.1 อยู่กับหลานและอยู่กับพี่น้องร่วมสายเลือดมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ร้อยละ 2.1 และ 1.4 และอยู่กับญาติและอยู่คนเดียวมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ร้อยละ 0.7 และ 0.3 ตามลำดับ (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามบุคคลที่พักอาศัยอยู่ด้วย

บุคคลที่พักอาศัยอยู่ด้วย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อยู่กับสามี ภรรยา	9	3.1
อยู่กับสามี ภรรยา ลูกและหลาน	121	42.0
อยู่กับลูกและหลาน	39	13.5
อยู่คนเดียว	1	0.3
อยู่กับลูก	9	3.1
อยู่กับหลาน	6	2.1
อยู่กับพี่น้องร่วมสายเลือด/ญาติ	6	2.1
อยู่กับสามี/หรือภรรยาและลูก	97	33.7
รวม	288	100.0

ส่วนที่ 2 สัมพันธภาพในครอบครัว

ผลจากการศึกษาพบว่า ในภาพรวมของผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 38.45 มีคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 28 คะแนน สูงสุดเท่ากับ 45 คะแนน โดยพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 84.7 อยู่ในระดับปานกลาง คือ ร้อยละ 15.3 และไม่ปรากฏว่ามีอยู่ในระดับน้อย (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามสัมพันธภาพในครอบครัว

คะแนนสัมพันธภาพในครอบครัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
10.00 – 23.33 (น้อย)	0	0.0
23.34 – 36.67 (ปานกลาง)	44	15.3
36.68 – 50.00 (มาก)	244	84.7
รวม	288	100.0

คะแนนต่ำสุด 28 คะแนน สูงสุด 45 คะแนน $\bar{X} = 38.45$ S.D. = 2.35

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีสัมพันธภาพในครอบครัวของผู้สูงอายุชาวมุสลิมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมเท่ากับ 3.85 โดยพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.67 – 4.23 ซึ่งส่วนใหญ่สัมพันธภาพในครอบครัวที่มีอยู่ในระดับมาก เป็นเรื่องเกี่ยวกับบุคคลในบ้านมีความเข้าใจ เอาใจใส่ดูแล และการให้คำแนะนำในเรื่องการดำเนินชีวิต ซึ่งเห็นได้จากประเด็นต่อไปนี้

รู้สึกพอใจกับความสัมพันธ์ระหว่างท่านกับสมาชิกในครอบครัวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 สมาชิกในครอบครัวทำให้รู้สึกมีความสุขเมื่ออยู่ด้วยกันมีค่าเฉลี่ย 4.05 สมาชิกในครอบครัวมีความรักใคร่เอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดี และประเด็นสมาชิกในครอบครัวเอาใจใส่ในเวลาที่ท่านมีความทุกข์และความสุขมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 4.00 และรองลงไป คือ สมาชิกในครอบครัวให้เกียรติกับบรรดามิตรสหายของท่านค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 มีโอกาสในการแนะนำสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับการใช้ชีวิตตามหลักการทางศาสนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 สมาชิกในครอบครัวรับฟังเรื่องราวไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาหรือประสบการณ์ต่างๆ และสมาชิกในครอบครัวให้ท่านร่วมแก้ไขและตัดสินใจปัญหาของครอบครัวมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน คือ 3.68 และ 3.67 ตามลำดับ

ส่วนสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลางของผู้สูงอายุชาวมุสลิมนั้น มีเพียง 2 คำถาม คือ สมาชิกในครอบครัวมักปล่อยให้ผู้อยู่คนเดียว และสมาชิกในครอบครัวช่วยจัดอาหารให้เป็นประจำมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 และ 3.51 ตามลำดับ (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและระดับสัมพันธภาพในครอบครัวของผู้สูงอายุชาวมุสลิม

(n=288)

ประเด็นคำถาม	ระดับสัมพันธภาพในครอบครัว					\bar{X}	ระดับ
	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงปานกลาง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด		
1. สมาชิกในครอบครัวเอาใจใส่ในเวลาที่ท่านมีความทุกข์และความสุข	19 (6.6)	250 (86.8)	19 (6.6)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.00	มาก
2. สมาชิกในครอบครัวมีความรักใคร่เอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดี	15 (5.2)	259 (89.9)	14 (4.9)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.00	มาก
3. สมาชิกในครอบครัวรับฟังเรื่องราวไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาหรือประสบการณ์ต่างๆ	0 (0.0)	199 (69.1)	86 (29.9)	3 (1.0)	0 (0.0)	3.68	มาก
4. สมาชิกในครอบครัวช่วยจัดอาหารให้เป็นประจำ	8 (2.8)	153 (53.1)	104 (36.1)	23 (8.0)	0 (0.0)	3.51	ปานกลาง
5. สมาชิกในครอบครัวมักปล่อยให้ผู้อยู่คนเดียว *	0 (0.0)	11 (3.8)	102 (35.4)	171 (59.4)	4 (1.4)	3.58	ปานกลาง
6. สมาชิกในครอบครัวทำให้รู้สึกมีความสุขเมื่ออยู่ด้วยกัน	19 (6.6)	264 (91.7)	5 (1.7)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.05	มาก
7. สมาชิกในครอบครัวให้ท่านร่วมแก้ไขและตัดสินใจของครอบครัว	1 (0.3)	196 (68.1)	85 (29.5)	6 (2.1)	0 (0.0)	3.67	มาก
8. มีโอกาสในการแนะนำสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับการใช้ชีวิตตามหลักการทางศาสนา	13 (4.5)	192 (66.7)	82 (28.5)	1 (0.3)	0 (0.0)	3.75	มาก

ตารางที่ 11 (ต่อ)

(n=288)

ประเด็นคำถาม	ระดับสัมพันธภาพในครอบครัว					\bar{X}	ระดับ
	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงปานกลาง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด		
9. สมาชิกในครอบครัวให้เกียรติกับบรรดามิตรสหายของท่าน	1 (0.3)	280 (97.3)	7 (2.4)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.98	มาก
10. รู้สึกพอใจกับความสัมพันธ์ระหว่างท่านกับสมาชิกในครอบครัว	76 (26.4)	202 (70.1)	10 (3.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.82	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม						3.85	มาก

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

* คำถามเชิงนิเสธ

ส่วนที่ 3 การเห็นคุณค่าในตนเอง

ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีการเห็นคุณค่าในตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 30.59 มีคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 22 คะแนน สูงสุดเท่ากับ 37 คะแนน โดยพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม เห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 25.0 อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 75.0 และไม่ปรากฏว่ามีอยู่ในระดับน้อย (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามการเห็นคุณค่าในตนเอง

คะแนนการเห็นคุณค่าในตนเอง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
08.00 – 18.66 (น้อย)	0	0.0
18.67 – 29.33 (ปานกลาง)	72	25.0
29.34 – 40.00 (มาก)	216	75.0
รวม	288	100.0

คะแนนต่ำสุด 22 คะแนน สูงสุด 37 คะแนน $\bar{X} = 30.59$ S.D. = 2.54

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมเท่ากับ 3.82 โดยพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.26 – 4.25 การมีการเห็นคุณค่าในตนเองที่อยู่ในระดับมากนั้นส่วนใหญ่ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าของชีวิตตัวเองเมื่ออายุมากขึ้น ความรู้สึกมีความหมายในครอบครัว ความภูมิใจในการดำเนินชีวิต การเป็นแบบอย่าง และการสั่งสอนลูกหลานในหลักคำสอนของศาสนา ซึ่งเห็นได้จากประเด็นต่อไปนี้

ไม่เคยคิดว่าชีวิตไร้ความหมายเพราะท่านอายุมากขึ้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 คิดเสมอว่าชีวิตของท่านมีความหมายสำหรับทุกคนในครอบครัว และการดำเนินชีวิตตามคำสอนของศาสนาทำให้เกิดความภูมิใจมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน คือ 4.00 และ 3.94 ตามลำดับ มีความภูมิใจในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกหลานตามคำสอนของศาสนา และมีความภูมิใจในการที่ได้เลี้ยงดูลูกหลานให้อยู่ในแนวทางของศาสนาก็มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงเช่นกัน คือ 3.86 และ 3.81 ตามลำดับ และประเด็นที่มีความภูมิใจในการที่ได้ช่วยเหลือพี่น้องมุสลิมตามแนวทางของศาสนา และมีความภูมิใจในการที่ได้ช่วยเหลือพี่น้องต่างศาสนิกตามแนวทางของศาสนามีค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกันมาก คือ 3.74 และ 3.73 ตามลำดับ

สำหรับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุชาวมุสลิมอยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงประเด็นคำถามเดียว คือ เรื่องใช้เวลาว่างที่มีอยู่ทำงานให้กับสังคมและชุมชนมากขึ้นมีค่าเฉลี่ย 3.26 (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุชาวมุสลิม

(n=288)

ประเด็นคำถาม	การเห็นคุณค่าในตนเอง					\bar{X}	ระดับ
	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงปานกลาง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด		
1 ไม่เคยคิดว่าชีวิตของท่านไร้ความหมายเพราะท่านอายุมากขึ้น	76 (26.4)	209 (72.6)	3 (1.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.25	มาก
2 การดำเนินชีวิตตามคำสอนของศาสนาทำให้เกิดความภูมิใจ	13 (4.5)	245 (85.1)	30 (10.4)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.94	มาก

ตารางที่ 13 (ต่อ)

(n=288)

ประเด็นคำถาม	การเห็นคุณค่าในตนเอง					\bar{X}	ระดับ
	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงปานกลาง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด		
3. มีความภูมิใจในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกหลานตามคำสอนของศาสนา	6 (2.1)	235 (81.6)	47 (16.3)	0 (0.0)	11 (4.9)	3.86	มาก
4. มีความภูมิใจในการที่ได้เลี้ยงดูลูกหลานให้อยู่ในแนวทางของศาสนา	9 (3.1)	216 (75.0)	63 (21.9)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.81	มาก
5. มีความภูมิใจในการที่ได้ช่วยเหลือพี่น้องมุสลิมตามแนวทางของศาสนา	1 (0.3)	211 (73.3)	75 (26.1)	1 (0.3)	0 (0.0)	3.74	มาก
6. มีความภูมิใจในการที่ได้ช่วยเหลือพี่น้องต่างศาสนิกตามแนวทางของศาสนา	0 (0.0)	211 (73.3)	76 (26.4)	1 (0.3)	0 (0.0)	3.73	มาก
7. คิดเสมอว่าชีวิตของท่านมีความหมายสำหรับทุกคนในครอบครัว	33 (11.5)	221 (76.7)	34 (11.8)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.00	มาก
8. ใช้เวลาว่างที่มีอยู่ทำงานให้กับสังคมและชุมชนมากขึ้น	1 (0.3)	85 (29.6)	191 (66.3)	11 (3.8)	0 (0.0)	3.26	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม						3.82	มาก

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

ส่วนที่ 4 การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา

ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 20.49 มีคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 13 คะแนน สูงสุดเท่ากับ 29 คะแนน โดยพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 82.6 การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาอยู่ในระดับมาก คือ ร้อยละ 16.7 และอยู่ในระดับน้อยเพียง ร้อยละ 0.7 (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา

คะแนนการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
06.00 – 14.00 (น้อย)	2	0.7
14.01 – 22.01 (ปานกลาง)	238	82.6
22.02 – 30.00 (มาก)	48	16.7
รวม	288	100.0

คะแนนต่ำสุด 13 คะแนน สูงสุด 29 คะแนน $\bar{X} = 20.49$ S.D. = 2.52

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 โดยพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.80 – 4.07 สำหรับการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาของผู้สูงอายุชาวมุสลิมอยู่ในระดับมากนั้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติกับเครือญาติ พี่น้องมุสลิม และเพื่อนบ้าน ซึ่งเห็นได้จากประเด็นต่อไปนี้

ได้ปฏิบัติกับเครือญาติตามคำสอนของศาสนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 ได้ปฏิบัติกับเพื่อนบ้านตามคำสอนของศาสนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 และได้ปฏิบัติกับพี่น้องมุสลิมตามคำสอนของศาสนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90

สำหรับการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาของผู้สูงอายุชาวมุสลิมอยู่ในระดับปานกลางมีด้วยกัน 3 ประเด็น คือ ได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในคำสอนของศาสนาที่ส่งเสริมให้กระทำในชีวิตประจำวันมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติศาสนกิจที่ศาสนาส่งเสริมให้กระทำ และได้ใช้เวลาในการศึกษาคำสอนจากคัมภีร์อัลกุรอานมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน คือ 2.84 และ 2.80 ตามลำดับ (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและระดับการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา
ของผู้สูงอายุชาวมุสลิม

(n=288)

ประเด็นคำถาม	การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา					\bar{X}	ระดับ
	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงปานกลาง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด		
1. ได้ใช้เวลาในการศึกษาคำสอนจากคัมภีร์อัลกุรอาน	9 (3.1)	18 (6.3)	169 (58.7)	91 (31.6)	1 (0.3)	2.80	ปานกลาง
2. ได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในคำสอนของศาสนาที่ส่งเสริมให้กระทำในชีวิตประจำวัน	4 (1.4)	23 (8.0)	200 (69.4)	60 (20.9)	1 (0.3)	2.89	ปานกลาง
3. ได้ปฏิบัติกับเครือญาติตามคำสอนของศาสนา	45 (15.6)	217 (75.4)	26 (9.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.07	มาก
4. ได้ปฏิบัติกับพี่น้องมุสลิมตามคำสอนของศาสนา	3 (1.0)	253 (87.8)	32 (11.1)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.90	มาก
5. ได้ปฏิบัติกับเพื่อนบ้านตามคำสอนของศาสนา	33 (11.5)	219 (76.0)	35 (12.2)	1 (0.3)	0 (0.0)	3.98	มาก
6. ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติศาสนกิจที่ศาสนาส่งเสริมให้กระทำ	1 (0.3)	47 (16.3)	148 (51.4)	90 (31.3)	2 (0.7)	2.84	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม						3.41	ปานกลาง

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

ส่วนที่ 5 คุณภาพชีวิต

ผู้วิจัยได้ศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม 5 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านสังคม 4) ด้านสิ่งแวดล้อม และ 5) ด้านสาธารณสุข ผลการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย

ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 30.91 มีคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 21 คะแนน สูงสุดเท่ากับ 38 คะแนน

โดยพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 66.3 อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 33.7 และไม่พบว่ามีผู้สูงอายุชาวมุสลิมมีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายในระดับน้อย (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย

คะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
08.00 – 18.66 (ต่ำ)	0	0.0
18.67 – 29.32 (ปานกลาง)	97	33.7
29.33 – 40.00 (สูง)	191	66.3
รวม	288	100.0

คะแนนต่ำสุด 21 คะแนน สูงสุด 38 คะแนน $\bar{X} = 30.91$ S.D. = 4.01

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ในภาพรวมผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายอยู่ในระดับสูงค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.74 – 4.35 ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายอยู่ในระดับสูงนั้นในเรื่องต่อไปนี้มีปัญหาเกี่ยวกับระบบขับถ่ายค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 สามารถรับรสต่างๆของอาหารได้ตามปรกติ รู้สึกปวดตามกระดูกและข้อต่างๆ และเริ่มรู้สึกเดินไม่ค่อยสะดวกมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกับ คือ 4.28, 4.27 และ 4.26 ตามลำดับ มีการเจ็บป่วยเล็กน้อย บ้างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 และรู้สึกว่าสุขภาพของตนเองสมบูรณ์แข็งแรงดีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96

สำหรับคุณภาพชีวิตด้านร่างกายของผู้สูงอายุชาวมุสลิมอยู่ในระดับปานกลางมีประเด็นดังต่อไปนี้ ให้ความสำคัญกับสุขภาพของตนเองมากขึ้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.92 และมีการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยสูงอายุอยู่เป็นประจำมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.74 นอกจากนี้ไม่ปรากฏว่ามีผู้สูงอายุชาวมุสลิมมีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายอยู่ในระดับต่ำ แสดงว่าส่วนใหญ่ผู้สูงอายุชาวมุสลิมนี้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและอยู่ในระดับดี (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและระดับคุณภาพชีวิตด้านร่างกายของผู้สูงอายุชาวมุสลิม

(n=288)

ประเด็นคำถาม	คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย					\bar{X}	ระดับ
	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงปานกลาง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด		
1. รู้สึกว่าสุขภาพของตนเองสมบูรณ์แข็งแรงดี	29 (10.1)	221 (76.7)	36 (12.5)	2 (0.7)	0 (0.0)	3.96	สูง
2. มีการเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ บ้าง*	0 (0.0)	8 (2.8)	55 (19.1)	119 (41.3)	106 (36.8)	4.12	สูง
3. ให้ความสำคัญกับสุขภาพของตนเองมากขึ้น	0 (0.0)	47 (16.3)	172 (59.7)	69 (24.0)	0 (0.0)	2.92	ปานกลาง
4. มีการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยสูงอายุอยู่เป็นประจำ	0 (0.0)	39 (13.5)	136 (47.2)	113 (39.2)	0 (0.0)	2.74	ปานกลาง
5. รู้สึกปวดตามกระดูกและข้อต่างๆ*	0 (0.0)	3 (1.0)	41 (14.2)	119 (41.3)	125 (43.4)	4.27	สูง
6. มีปัญหาเกี่ยวกับระบบขับถ่าย*	0 (0.0)	1 (0.3)	19 (6.6)	147 (51.0)	121 (42.0)	4.35	สูง
7. สามารถรับรสต่างๆ ของอาหารได้ตามปกติ	90 (3.3)	188 (65.3)	10 (3.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.28	สูง
8. เริ่มรู้สึกเดินไม่ค่อยสะดวก*	0 (0.0)	0 (0.0)	38 (13.2)	136 (47.2)	114 (39.6)	4.26	สูง
ค่าเฉลี่ยรวม						3.86	สูง

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

* คำถามเชิงนิเสธ

2. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ

ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ อยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 33.76 มีคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 26 คะแนน สูงสุดเท่ากับ 39 คะแนน โดยพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 94.8 และอยู่ในระดับปานกลาง คือ ร้อยละ 5.2 (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ

คะแนนคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
08.00 – 18.66 (ต่ำ)	0	0.0
18.67 – 29.32 (ปานกลาง)	15	5.2
29.33 – 40.00 (สูง)	273	94.8
รวม	288	100.0

คะแนนต่ำสุด 26 คะแนน สูงสุด 39 คะแนน $\bar{X} = 33.76$ S.D. = 2.06

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจในภาพรวมอยู่ในระดับสูงค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.87 – 4.89 ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจอยู่ในระดับมากนั้นเป็นประเด็นที่ถามทั้งหมด โดยเริ่มจากคำถามที่ว่า จิตใจที่มีความผูกพันอยู่กับอัลลอฮ์ทำให้มีความสงบค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.89 มีความรู้สึกโดดเดี่ยวอยู่เพียงลำพังคนเดียวเสมอค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 ท่านคิดเสมอว่าชีวิตคนเราต้องมีสุขและทุกข์ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 เมื่อตื่นนอนแล้วไม่รู้สึกว้าวุ่นหรือว้าวุ่นใจค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 มีความรู้สึกโดดเดี่ยวอยู่ลำพังเพียงคนเดียวในบางครั้งค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 เมื่อพบเรื่องกระทบกระเทือนจิตใจสามารถควบคุมความรู้สึกได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 ความเจ็บป่วยทางร่างกายไม่ทำให้รู้สึกทุกข์ใจค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 และมีความรู้สึกพอใจในการดำเนินชีวิตของท่าน โดยไม่มีความกังวลใจหรือทุกข์ใจค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 (ตารางที่ 19)

นอกจากนี้ไม่ปรากฏว่ามีผู้สูงอายุชาวมุสลิมมีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจอยู่ในระดับปานกลางและระดับต่ำ แสดงว่าผู้สูงอายุชาวมุสลิมนี้มีความมั่นคงทางจิตใจซึ่งอยู่ในระดับดีทั้งนี้เนื่องมาจากการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา และในครอบครัวของผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพที่ดีนั่นเอง

ตารางที่ 19 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและระดับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจของผู้สูงอายุชาวมุสลิม

(n=288)

ประเด็นคำถาม	คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ					\bar{X}	ระดับ
	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงปานกลาง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด		
1. มีความรู้สึกพอใจในการดำเนินชีวิตของท่านโดยไม่มีความกังวลใจหรือทุกข์ใจ	21 (7.3)	209 (72.6)	58 (20.1)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.87	สูง
2. เมื่อตื่นนอนแล้วไม่รู้สึกว่าเบื่อหน่ายหรือว้าวุ่นใจ	9 (3.1)	270 (93.8)	9 (3.1)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.00	สูง
3. มีความรู้สึกโดดเดี่ยวอยู่ลำพังเพียงคนเดียวในบางครั้ง*	0 (0.0)	0 (0.0)	38 (13.2)	223 (77.4)	27 (9.4)	3.96	สูง
4. ท่านคิดเสมอว่าชีวิตคนเราต้องมีสุขและทุกข์	159 (55.2)	129 (44.8)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.55	สูง
5. เมื่อพบเรื่องกระทบกระเทือนจิตใจสามารถควบคุมความรู้สึกได้	17 (5.9)	234 (81.3)	37 (12.8)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.93	สูง
6. ความเจ็บป่วยทางร่างกายไม่ทำให้รู้สึกทุกข์ใจ	6 (2.1)	244 (84.7)	38 (13.2)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.89	สูง
7. จิตใจที่มีความผูกพันอยู่กับอัลลอฮ์ทำให้มีความสุข	255 (88.5)	33 (11.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.89	สูง
8. มีความรู้สึกโดดเดี่ยวอยู่เพียงลำพังคนเดียวเสมอ*	0 (0.0)	0 (0.0)	4 (1.4)	88 (30.5)	196 (68.1)	4.67	สูง
ค่าเฉลี่ยรวม						4.22	สูง

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

* คำถามเชิงนิเสธ

3. คุณภาพชีวิตด้านสังคม

ผลการการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21.59 มีคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 15 คะแนน สูงสุดเท่ากับ 27 คะแนน โดยพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านสังคมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 73.3 อยู่ในระดับสูง คือ ร้อยละ 26.7 และไม่พบว่ามีคุณภาพชีวิตด้านสังคมในระดับน้อย (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามคุณภาพชีวิตด้านสังคม

คะแนนคุณภาพชีวิตด้านสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
06.00 – 14.00 (ต่ำ)	0	0.0
14.01 – 22.01 (ปานกลาง)	211	73.3
22.02 – 30.00 (สูง)	77	26.7
รวม	288	100.0

คะแนนต่ำสุด 15 คะแนน สูงสุด 27 คะแนน $\bar{X} = 21.59$ S.D. = 1.99

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.32 – 4.09 โดยพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านสังคมอยู่ในระดับปานกลางในเรื่อง หลังจากการร่วมกิจกรรมของชุมชน ยังมีความสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่องค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 สำหรับผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านสังคมอยู่ในระดับสูงนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ทางศาสนาในวันต่างๆ กับเพื่อนบ้านและชุมชน สังคมของผู้สูงอายุในชุมชนที่ท่านอยู่มีความเอื้ออาทร ให้เกียรติ และมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งเห็นได้จากประเด็นต่อไปนี้

ชุมชนของท่านอยู่กันอย่างให้เกียรติต่อกันและมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกันค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 สังคมของผู้สูงอายุในชุมชนที่ท่านอยู่มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกันค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 ได้ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ทางศาสนาในวันต่างๆ กับเพื่อนบ้านเสมอค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 และได้ร่วมทำกิจกรรมในเทศกาลต่างๆ ทางศาสนา กับชุมชนเสมอค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93

สำหรับผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านสังคมอยู่ในระดับต่ำนั้นมีเพียงประเด็นเดียว คือ เป็นสมาชิกของชมรมหน่วยงานอื่นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.32 (ตารางที่ 21)

ตารางที่ 21 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและระดับคุณภาพชีวิตด้านสังคมของผู้สูงอายุชาวมุสลิม

(n=288)

ประเด็นคำถาม	คุณภาพชีวิตด้านสังคม					\bar{X}	ระดับ
	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงปานกลาง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด		
1. ได้ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ทางศาสนาในวันต่างๆ กับเพื่อนบ้านเสมอ	37 (12.8)	205 (71.2)	45 (15.7)	1 (0.3)	0 (0.0)	3.97	สูง
2. ได้ร่วมทำกิจกรรมในเทศกาลต่างๆ ทางศาสนา กับชุมชนเสมอ	31 (10.8)	207 (71.9)	49 (17.0)	1 (0.3)	0 (0.0)	3.93	สูง
3. หลังจากการร่วมกิจกรรมของชุมชนท่านยังมีความสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง	0 (0.0)	84 (29.2)	180 (62.5)	23 (8.0)	1 (0.3)	3.20	ปานกลาง
4. เป็นสมาชิกของชมรมหน่วยงานอื่น	0 (0.0)	3 (1.0)	101 (35.1)	169 (58.7)	15 (5.2)	2.32	ต่ำ
5. สังคมของผู้สูงอายุในชุมชนที่ท่านอยู่มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน	29 (10.1)	254 (88.2)	5 (1.7)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.08	สูง
6. ชุมชนของท่านอยู่กันอย่างให้เกียรติต่อกันและมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน	30 (10.4)	253 (87.9)	5 (1.7)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.09	สูง
ค่าเฉลี่ยรวม						3.60	ปานกลาง

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

4. คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมผู้สูงอายุชาวมุสลิม เห็นว่าตนเองมีคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18.28 มีคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 13 คะแนน สูงสุดเท่ากับ 20 คะแนน โดยพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 48.6 และเห็นว่าคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง คือ ร้อยละ 51.4 (ตารางที่ 22)

ตารางที่ 22 จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

คะแนนคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
05.00 – 11.66 (ต่ำ)	0	0.0
11.67 – 18.32 (ปานกลาง)	140	48.6
18.33 – 25.00 (สูง)	148	51.4
รวม	288	100.0

คะแนนต่ำสุด 13 คะแนน สูงสุด 20 คะแนน $\bar{X} = 18.28$ S.D. = 1.17

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.25 – 3.90 ซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายอยู่ในระดับปานกลางนั้นเป็นประเด็นเรื่อง ชุมชนที่อาศัยอยู่ไม่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 ในชุมชนมีต้นไม้ใหญ่ สวนหย่อมให้ความร่มรื่นแก่ชุมชนเพียงพอค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.25

สำหรับผู้สูงอายุชาวมุสลิมมีคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลางเป็นประเด็นเรื่อง รู้สึกว่าบ้านที่อยู่อาศัยมีสิ่งแวดล้อมที่มั่นคงปลอดภัยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 มีความพอใจกับสภาพแวดล้อมรอบๆ บ้านค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 และรู้สึกปลอดภัยเมื่อเดินคนเดียวในหมู่บ้านหรือชุมชนแม้เป็นเวลากลางคืนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 จากการศึกษาไม่ปรากฏว่ามีผู้สูงอายุชาวมุสลิมมีคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับต่ำ แสดงว่าคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุชาวมุสลิมมีสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมและอยู่ในระดับค่อนข้างดีระดับหนึ่ง (ตารางที่ 23)

ตารางที่ 23 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและระดับคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุชาวมุสลิม
(n=288)

ประเด็นคำถาม	คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม					\bar{X}	ระดับ
	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงปานกลาง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด		
1. รู้สึกว่าบ้านที่อยู่อาศัยมีสิ่งแวดล้อมที่มั่นคงปลอดภัย	1 (0.3)	256 (88.9)	31 (10.8)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.90	สูง
2. มีความพอใจกับสภาพแวดล้อมรอบๆ บ้าน	0 (0.0)	257 (89.2)	31 (10.8)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.89	สูง
3. ชุมชนที่อาศัยอยู่ไม่มีปัญหาสิ่งแวดล้อม	0 (0.0)	148 (51.4)	134 (46.5)	6 (2.1)	0 (0.0)	3.49	ปานกลาง
4. รู้สึกปลอดภัยเมื่อเดินคนเดียวในหมู่บ้านหรือชุมชนแม้เป็นเวลากลางคืน	0 (0.0)	215 (74.7)	73 (25.3)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.75	สูง
5. ในชุมชนมีต้นไม้ใหญ่สวนหย่อมให้ความร่มรื่นแก่ชุมชนท่านเพียงพอ	0 (0.0)	75 (26.0)	211 (73.3)	2 (0.7)	0 (0.0)	3.25	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม						3.66	ปานกลาง

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

5. คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข

ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมผู้สูงอายุชาวมุสลิม เห็นว่าตนเองมีคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 20.11 มีคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 14 คะแนน สูงสุดเท่ากับ 24 คะแนน เมื่อพิจารณาในรายละเอียด ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 96.2 และเห็นว่าคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับสูง คือ ร้อยละ 3.5 และอยู่ในระดับต่ำมีเพียงร้อยละ 0.3 (ตารางที่ 24)

ตารางที่ 24 จำนวน และร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข

คะแนนคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข	จำนวน (คน)	ร้อยละ
06.00 – 14.00 (ต่ำ)	1	0.3
14.01 – 22.01 (ปานกลาง)	211	96.2
22.02 – 30.00 (สูง)	10	3.5
รวม	288	100.0

คะแนนต่ำสุด 14 คะแนน สูงสุด 24 คะแนน $\bar{X} = 20.11$ S.D. = 1.53

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35 โดยพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับสูงเพียงประเด็นเดียว คือ ได้รับบริการการรักษาที่ดีจากสถานบริการสาธารณสุขค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุชาวมุสลิมมีคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.97 – 3.86 ในประเด็นดังนี้ ได้รับคำปรึกษาแนะนำการดูแลสุขภาพ โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่มาเยี่ยมบ้านค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 ปัจจุบันหน่วยงานราชการและเอกชนให้การสนับสนุน ส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุมากขึ้นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 ได้รับการบริการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุในระดับชุมชนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 มีสถานบริการของรัฐมีการจัดบริการให้คำปรึกษาทั่วไปแก่ผู้สูงอายุอย่างพอเพียงค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.02 และได้รับการบริการทางการแพทย์ทางเลือกในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.97 จากผลการศึกษาคูณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุชาวมุสลิมนั้น มีความเป็นอยู่และได้รับการดูแลทางด้านสาธารณสุขค่อนข้างเหมาะสม (ตารางที่ 25)

ตารางที่ 25 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและระดับคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุชาวมุสลิม
(n=288)

ประเด็นคำถาม	คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข					\bar{X}	ระดับ
	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงปานกลาง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด		
1. ได้รับการบริการรักษาที่ดีจากสถานบริการสาธารณสุข	1 (0.3)	248 (86.2)	38 (13.2)	1 (0.3)	0 (0.0)	3.86	สูง
2. ได้รับคำปรึกษาแนะนำการดูแลสุขภาพโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่มาเยี่ยมบ้าน	0 (0.0)	176 (61.1)	101 (35.1)	11 (3.8)	0 (0.0)	3.57	ปานกลาง
3. ได้รับการบริการทางการแพทย์ทางเลือกในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ	0 (0.0)	15 (5.2)	249 (86.5)	24 (8.3)	0 (0.0)	2.97	ปานกลาง
4. ท่านได้รับการบริการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุในระดับชุมชน	0 (0.0)	95 (33.0)	179 (62.1)	14 (4.9)	0 (0.0)	3.28	ปานกลาง
5. มีสถานบริการของรัฐมีการจัดบริการให้คำปรึกษาทั่วไปแก่ผู้สูงอายุอย่างพอเพียง	0 (0.0)	19 (6.6)	255 (88.5)	14 (4.9)	0 (0.0)	3.02	ปานกลาง
6. ปัจจุบันหน่วยงานราชการและเอกชนให้การสนับสนุนส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุมากขึ้น	0 (10.4)	118 (41.0)	170 (59.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.41	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม						3.35	ปานกลาง

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

6. คุณภาพชีวิตในภาพรวม

ผลการศึกษพบว่า คุณภาพชีวิตในภาพรวมของผู้สูงอายุชาวมุสลิม อยู่ในระดับสูงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 124.65 มีคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 103 คะแนน สูงสุดเท่ากับ 140 คะแนน เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 69.8 มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 30.2 และไม่ปรากฏว่ามีผู้สูงอายุชาวมุสลิมมีคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ (ตารางที่ 26)

ตารางที่ 26 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จำแนกตามคะแนนคุณภาพชีวิตในภาพรวม

คะแนนคุณภาพชีวิตในภาพรวม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
33.00 – 77.00 (ต่ำ)	0	0.0
77.01 – 121.01 (ปานกลาง)	87	30.2
121.02 – 165.00 (สูง)	201	69.8
รวม	288	100.0

คะแนนต่ำสุด 103 คะแนน สูงสุด 140 คะแนน $\bar{X} = 124.65$ S.D. = 7.22

7. สรุปคะแนนคุณภาพชีวิตเป็นรายด้านของผู้สูงอายุชาวมุสลิม (ตารางที่ 27)

ตารางที่ 27 สรุปคุณภาพชีวิตในรายด้านและภาพรวมของผู้สูงอายุชาวมุสลิม

คุณภาพชีวิต	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ด้านร่างกาย	3.86	0.502	สูง
ด้านจิตใจ	4.22	0.258	สูง
ด้านสังคม	3.60	0.332	ปานกลาง
ด้านสิ่งแวดล้อม	3.66	0.234	ปานกลาง
ด้านสาธารณสุข	3.35	0.255	ปานกลาง
คุณภาพชีวิตในภาพรวม	3.74	0.211	สูง

ส่วนที่ 6 การทดสอบสมมติฐาน

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้ ตัวแปรอิสระในเรื่องปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา สามารถทำนายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม

การทดสอบเพื่อหาตัวแปรอิสระใดที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ผู้วิจัยได้แบ่งตัวแปรอิสระ ดังนี้

1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ประกอบด้วยตัวแปรจำนวน 10 ตัว ดังนี้
 - 1.1 เพศ
 - 1.2 อายุ
 - 1.3 สถานภาพสมรส
 - 1.4 ระดับการศึกษาสูงสุด
 - 1.5 อาชีพที่เคยทำ
 - 1.6 แหล่งที่มาของรายได้
 - 1.7 รายได้ต่อเดือน
 - 1.8 รายจ่ายต่อเดือน
 - 1.9 จำนวนบุตร
 - 1.10 บุคคลที่อาศัยด้วย
2. สัมพันธภาพในครอบครัว
3. การเห็นคุณค่าในตนเอง
4. การดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา

ในจำนวนตัวแปร 10 ตัว ดังกล่าวนำเข้าศึกษาในตัวแปรอิสระทั้งหมดเพียง 7 ตัวดังปรากฏข้างต้น

5. ตัวแปรอิสระที่ศึกษารวมทั้ง 4 ปัจจัย มี 10 ตัวแปรอิสระ ดังนี้
 - 5.1 เพศ (X₁)
 - 5.2 อายุ (X₂)
 - 5.3 สถานภาพสมรส (X₃)
 - 5.4 ระดับการศึกษาสูงสุด (X₄)
 - 5.5 รายได้ต่อเดือน (X₅)
 - 5.6 รายจ่ายต่อเดือน (X₆)
 - 5.7 จำนวนบุตร (X₇)

5.8 สัมพันธภาพในครอบครัว	(X_8)
5.9 การเห็นคุณค่าในตนเอง	(X_9)
5.10 การดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา	(X_{10})

สำหรับตัวแปรที่มีมาตรวัดเป็นระดับ Nominal Scale ผู้วิจัยได้ทำเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) ได้ให้คะแนน ดังนี้

1. เพศ แบ่งเป็น เพศชาย มีค่าคะแนน เท่ากับ 1
เพศหญิง มีค่าคะแนน เท่ากับ 0
2. สถานภาพสมรส แบ่งเป็น สมรสแล้ว มีค่าคะแนน เท่ากับ 1
โสด/ หย่าร้าง/แยกกันอยู่/ หม้าย มีค่าคะแนน เท่ากับ 0
3. ระดับการศึกษา แบ่งเป็น รับการศึกษา /ปวส. จนถึงปริญญาโท มีค่าคะแนน เท่ากับ 1
รับการศึกษา/ป.1 – ม.6หรือปวช. มีค่าคะแนน เท่ากับ 0

เงื่อนไขการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน

เนื่องจากเงื่อนไขของการวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบขั้นตอน คือ ตัวแปรอิสระทุกตัว จะต้องไม่มีความสัมพันธ์กันเกินที่ค่า .75 ดังนั้น ผู้วิจัยได้ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้งหมด 10 ตัว ตัวแปรอิสระปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา เพื่อตรวจสอบว่าตัวแปรอิสระทั้งหมด 10 ตัวมีความสัมพันธ์ระหว่างกันเกิน .75 หรือไม่ เพราะถ้าตัวแปรอิสระไม่เป็นอิสระต่อกันจะทำให้แยกอิทธิพลของตัวแปรหนึ่งออกจากอีกตัวหนึ่งไม่ได้ จึงทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์พหุเชิงเส้น ซึ่งถ้าเกิดปัญหาตัวแปรอิสระตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กันเท่ากับ .75 แล้วจะต้องแก้ไขโดยการตัดตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กันสูงออกไป (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2535, อ้างใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540)

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรรายได้มีความสัมพันธ์กับตัวแปรรายจ่ายสูงเกิน .75 ($r = .972$) (ตารางที่ 28) ซึ่งเป็นข้อจำกัดของการใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ จึงได้ทำการตัดตัวแปรอิสระรายจ่ายต่อเดือนออกไป และเก็บตัวแปรรายได้ต่อเดือนเอาไว้

ตารางที่ 28 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และการดำเนินชีวิต ตามหลักการศาสนา

ตัวแปร	เพศ	อายุ	สถานภาพ	การศึกษา	รายได้	รายจ่าย	จำนวนบุตร	สัมพันธภาพ	คุณค่า	ศาสนา
เพศ	-	.118*	.133*	.033	.104	.129*	-.126*	-.103	-.274***	-.121*
อายุ	-	-	-.232***	-.443***	-.362***	-.337***	.604***	.259***	-.059	.035
สถานภาพ	-	-	-	.131*	.168**	.172**	-.010	.101	.142*	.067
การศึกษา	-	-	-	-	.560***	.536***	-.309***	-.252***	-.055	-.109
รายได้	-	-	-	-	-	.972***	-.216***	-.231***	-.080	-.172**
รายจ่าย	-	-	-	-	-	-	-.179**	-.225***	-.073	-.164**
บุตร	-	-	-	-	-	-	-	.407***	.143*	.139*
สัมพันธภาพ	-	-	-	-	-	-	-	-	.531***	.566***
คุณค่า	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.652***
ศาสนา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

หมายเหตุ: *p < .05, ** p < .01, ***p < .001

เมื่อได้ตัดตัวแปรรายชื่อออกเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนั้น จึงเหลือตัวแปรอิสระจะเข้าทำการทดสอบสมมติฐานทั้งหมด 9 ตัว ดังนี้

1 เพศ	(X ₁)
2 อายุ	(X ₂)
3 สถานภาพสมรส	(X ₃)
4 ระดับการศึกษาสูงสุด	(X ₄)
5 รายได้ต่อเดือน	(X ₅)
6 จำนวนบุตร	(X ₆)
7 สัมพันธภาพในครอบครัว	(X ₇)
8 การเห็นคุณค่าในตนเอง	(X ₈)
9 การดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา	(X ₉)

หลังจากนำตัวแปรรายชื่อออกแล้ว ได้หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้ง 9 ตัวอีกครั้ง พบว่าไม่มีตัวแปรอิสระใดมีความสัมพันธ์กันเองสูงเกิน .75 มีความสัมพันธ์ทั้งเชิงบวกและลบกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 .01 และ .001 แสดงว่าสามารถใช้ตัวแปรอิสระร่วมกันพยากรณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิมได้ เมื่อตัดตัวแปรรายชื่อต่อเดือนออก ดังนั้น จึงเหลือตัวแปรอิสระเพื่อเข้าสมการทำนายทั้งหมด 9 ตัวแปร ดังตารางที่ 29

ตารางที่ 29 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และการดำเนินชีวิต ตามหลักการศาสนา

ตัวแปร	เพศ	อายุ	สถานภาพ	ศึกษา	รายได้	จำนวนบุตร	สัมพันธภาพ	คุณค่า	ศาสนา
เพศ	-	.118*	.133*	.033	.104	-.126*	-.103	-.274***	-.121*
อายุ	-	-	-.232***	-.443***	-.362***	.604***	.259***	-.059	.035
สถานภาพ	-	-	-	.131*	.168**	-.010	.101	.142*	.067
ศึกษา	-	-	-	-	.560***	-.309***	-.252***	-.055	-.109
รายได้	-	-	-	-	-	-.216***	-.231***	-.080	-.172**
จำนวนบุตร	-	-	-	-	-	-	.407***	.143*	.139*
สัมพันธภาพ	-	-	-	-	-	-	-	.531***	.566***
คุณค่า	-	-	-	-	-	-	-	-	.652***
ศาสนา	-	-	-	-	-	-	-	-	-

หมายเหตุ: *p < .05, ** p < .01, ***p < .001

สมมติฐานที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ คือ การหาตัวแปรอิสระทั้งหมด ตัวแปรใดที่มีผลต่อ
คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม

ผู้วิจัยได้ทดสอบหาตัวแปรอิสระเพื่อทำนายทำการหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม โดยได้ศึกษาคุณภาพชีวิตเป็นรายด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสาธารณสุข และภาพรวมของคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม

ผลการทดสอบสมมติฐาน มีรายละเอียด ดังนี้

1. ศึกษาตัวแปรอิสระทั้งหมดเพื่อทำนายคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย

ผลการศึกษาพบว่า จากตัวแปรอิสระทั้งหมด 9 ตัว พบว่า มีตัวแปรอิสระ 4 ตัว คือ อายุ (X_2) เพศ (X_1) รายได้ต่อเดือน (X_3) และการเห็นคุณค่าในตนเอง (X_4) สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตด้านร่างกายได้ร้อยละ 53.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($F = 82.74$) โดยพบว่า ตัวแปรอายุ (X_2) เข้ามาเป็นอันดับ 1 สามารถทำนายได้ร้อยละ 46.7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าเบต้าเท่ากับ $-.612$ ตัวแปรเพศ (X_1) เข้ามาเป็นอันดับ 2 ทำนายได้ร้อยละ 5.7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าเบต้าเท่ากับ $-.234$ ตัวแปรที่เข้ามาเป็นอันดับ 3 คือ รายได้ต่อเดือน (X_3) ทำนายได้ร้อยละ 0.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเบต้าเท่ากับ $.108$ และตัวแปรที่เข้ามาเป็นอันดับ 4 คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง (X_4) ทำนายได้ร้อยละ 0.6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเบต้าเท่ากับ $.083$ (ตารางที่ 30)

ตารางที่ 30 ค่าการทำนายของตัวแปรอิสระทั้งหมดต่อคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย

ตัวแปร	R	R ²	R ² Adjusted	R ² Change	b	Beta	t	p-value
อายุ	.683	.467	.465	.467	-.555	-.612	-13.908***	.000
เพศ	.724	.524	.521	.057	-1.930	-.234	-5.497***	.000
รายได้ต่อเดือน	.730	.533	.528	.009	5.364	.108	2.451*	.015
การเห็นคุณค่าใน ตนเอง	.734	.539	.533	.006	.132	.083	1.982*	.048
ค่าคงที่ = 64.469	F overall = 82.740***		p-value = .000					

หมายเหตุ: ***p < .001, **p < .01, * p < .05

เมื่อนำตัวแปรอายุ (X_2) เพศ (X_1) รายได้ต่อเดือน (X_3) และการเห็นคุณค่าในตนเอง (X_8) มาเป็นตัวทำนายและจัดรูปแบบสมการถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนได้ ดังนี้

$$Y_1 = 64.469 - .555(X_2) - 1.930(X_1) + 5.364(X_3) + .132(X_8)$$

และรูปสมการคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

$$Zy_1 = -.612(X_2) - .234(X_1) + .108(X_3) + .083(X_8)$$

2. ศึกษาตัวแปรอิสระทั้งหมดเพื่อทำนายคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ

ผลการศึกษาพบว่า จากตัวแปรอิสระทั้งหมด 9 ตัว พบว่า มีตัวแปรอิสระ 3 ตัว คือ การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา (X_{10}) การเห็นคุณค่าในตนเอง (X_9) และสัมพันธภาพในครอบครัว (X_8) สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตด้านจิตใจได้ร้อยละ 46.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($F = 81.02$) โดยพบว่า ตัวแปรการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา (X_{10}) เข้ามาเป็นอันดับ 1 สามารถทำนายได้ร้อยละ 37.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าเบต้าเท่ากับ .310 ตัวแปรที่เข้ามาเป็นอันดับ 2 คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง (X_9) ทำนายได้ร้อยละ 7.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าเบต้าเท่ากับ .313 และตัวแปรสุดท้ายที่เข้าทำนาย คือ สัมพันธภาพในครอบครัว (X_8) ทำนายได้ร้อยละ 1.7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าเบต้าเท่ากับ .165 (ตารางที่ 31)

ตารางที่ 31 ค่าการทำนายของตัวแปรอิสระทั้งหมดต่อคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ

ตัวแปร	R	R ²	R ² Adjusted	R ² Change	b	Beta	t	p-value
การดำเนินชีวิตตาม หลักการศาสนา	.608	.370	.367	.370	.254	.310	5.074***	.000
การเห็นคุณค่าใน ตนเอง	.666	.444	.440	.074	.255	.313	5.269***	.000
สัมพันธภาพใน ครอบครัว	.679	.461	.455	.017	.145	.165	3.008**	.003
ค่าคงที่ = 15.182	F overall = 81.020***		p-value = .000					

หมายเหตุ: ***p < .001, **p < .01, * p < .05

เมื่อนำตัวแปรการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา (X_{10}) การเห็นคุณค่าในตนเอง (X_9) และสัมพันธภาพในครอบครัว (X_8) มาเป็นตัวทำนายและจัดรูปแบบสมการถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนได้ ดังนี้

$$Y_1 = 15.182 + .254(X_{10}) + .255(X_9) + .145(X_8)$$

และรูปสมการคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

$$Z_{y_1} = .310(X_{10}) + .313(X_9) + .165(X_8)$$

3. ศึกษาตัวแปรอิสระทั้งหมดทำนายคุณภาพชีวิตด้านสังคม

ผลการศึกษาพบว่า จากตัวแปรอิสระทั้งหมด 9 ตัว พบว่า มีตัวแปรอิสระ 4 ตัว คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง (X_9) เพศ (X_1) การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา (X_{10}) และสถานภาพสมรส (X_3) สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตด้านสังคมได้ร้อยละ 40.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($F = 48.027$) โดยพบว่า ตัวแปรการเห็นคุณค่าในตนเอง (X_9) เข้ามาเป็นอันดับ 1 สามารถทำนายได้ร้อยละ 28.6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าเบต้าเท่ากับ .256 ตัวแปรที่เข้ามาเป็นอันดับ 2 คือ เพศ (X_1) ทำนายได้ร้อยละ 6.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าเบต้าเท่ากับ -.303 ตัวแปรที่เข้ามาเป็นอันดับ 3 คือ การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา (X_{10}) ทำนายได้ร้อยละ 4.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าเบต้าเท่ากับ .272 และตัวแปรที่เข้ามาเป็นอันดับ 4 คือ สถานภาพสมรส (X_3) ทำนายได้ร้อยละ 1.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าเบต้าเท่ากับ .128 (ตารางที่ 32)

ตารางที่ 32 ค่าการทำนายของตัวแปรอิสระทั้งหมดต่อคุณภาพชีวิตด้านสังคม

ตัวแปร	R	R ²	R ² Adjusted	R ² Change	b	Beta	t	p-value
การเห็นคุณค่าในตนเอง	.534	.286	.283	.286	.201	.256	4.018***	.000
เพศ	.591	.349	.344	.063	-1.237	-.303	-6.216***	.000
การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา	.624	.389	.382	.040	.215	.272	4.482***	.000

ตารางที่ 32 (ต่อ)

ตัวแปร	R	R ²	R ² Adjusted	R ² Change	b	Beta	t	p-value
สถานภาพสมรส	.636	.404	.396	.015	.629	.128	2.711**	.007
ค่าคงที่ = 11.018	F overall = 48.027***		p-value = .000					

หมายเหตุ: ***p < .001, **p < .01, * p < .05

เมื่อนำตัวแปรการเห็นคุณค่าในตนเอง (X_9) เพศ (X_1) การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา (X_{10}) และสถานภาพสมรส (X_3) มาเป็นตัวทำนายและจัดรูปแบบสมการถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนได้ ดังนี้

$$Y_1 = 11.018 + .201(X_9) - 1.237(X_1) + .215(X_{10}) + .629(X_3)$$

และรูปสมการคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

$$Zy_1 = .256(X_9) - .303(X_1) + .272(X_{10}) + .128(X_3)$$

4. ศึกษาตัวแปรอิสระทั้งหมดเพื่อทำนายคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

ผลการศึกษาพบว่า จากตัวแปรอิสระทั้งหมด 9 ตัว พบว่า มีตัวแปรอิสระ 3 ตัว คือ เพศ (X_1) รายได้ต่อเดือน (X_5) และการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา (X_{10}) สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมได้ร้อยละ 19.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($F = 22.833$) โดยพบว่า ตัวแปรเพศ (X_1) เข้ามาเป็นอันดับ 1 สามารถทำนายได้ร้อยละ 11.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าเบต้าเท่ากับ -.347 ตัวแปรรายได้ต่อเดือน (X_5) เข้ามาเป็นอันดับ 2 ทำนายได้ร้อยละ 6.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าเบต้าเท่ากับ .275 และตัวแปรการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา (X_{10}) เข้ามาเป็นอันดับ 3 ทำนายได้ร้อยละ 1.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าเบต้าเท่ากับ .141 (ตารางที่ 33)

ตารางที่ 33 ค่าการทำนายของตัวแปรอิสระทั้งหมดต่อคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

ตัวแปร	R	R ²	R ² Adjusted	R ² Change	b	Beta	t	p-value
เพศ	.336	.113	.110	.113	-.836	-.347	-6.445***	.000
รายได้ต่อเดือน	.419	.175	.170	.063	3.992	.275	5.059***	.000
การดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา	.441	.194	.186	.019	.065	.141	2.588**	.010
ค่าคงที่ = 16.670	F overall = 22.833***		p-value = .000					

หมายเหตุ: ***p < .001, **p < .01, * p < .05

เมื่อนำตัวแปรเพศ (X_1) รายได้ต่อเดือน (X_5) และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา (X_{10}) มาเป็นตัวทำนายและจัดรูปแบบสมการถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนได้ ดังนี้

$$Y_1 = 16.670 - .836(X_1) + 3.922(X_5) + .065(X_{10})$$

และรูปสมการคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

$$Zy_1 = -.347(X_1) + .275(X_5) + .141(X_{10})$$

5. ศึกษาตัวแปรอิสระทั้งหมดเพื่อทำนายคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข

ผลการศึกษาพบว่า จากตัวแปรอิสระทั้งหมด 9 ตัว พบว่า มีตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ เพศ (X_1) และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา (X_{10}) สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขได้ร้อยละ 29.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($F = 59.477$) โดยพบว่า ตัวแปรที่เข้ามาเป็นอันดับ 1 คือ เพศ (X_1) สามารถทำนายได้ร้อยละ 21.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าเบต้าเท่ากับ -.428 และตัวแปรการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา (X_{10}) เข้ามาเป็นอันดับ 2 ทำนายได้ร้อยละ 8.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าเบต้าเท่ากับ .286 (ตารางที่ 34)

ตารางที่ 34 ค่าการทำนายของตัวแปรอิสระทั้งหมดต่อคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข

ตัวแปร	R	R ²	R ² Adjusted	R ² Change	b	Beta	t	p-value
เพศ	.462	.214	.211	.214	-1.342	-.428	-8.533***	.000
การดำเนินชีวิตตามหลักการศึกษา	.543	.294	.290	.081	.174	.286	5.712***	.000
ค่าคงที่ = 17.070	F overall = 59.477***		p-value = .000					

หมายเหตุ: ***p < .001, **p < .01, * p < .05

เมื่อนำตัวแปรเพศ (X_1) และการดำเนินชีวิตตามหลักการศึกษา (X_{10}) มาเป็นตัวทำนายและจัดรูปแบบสมการถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนได้ ดังนี้

$$Y_1 = 17.070 - 1.342(X_1) + .174(X_{10})$$

และรูปสมการคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

$$Zy_1 = -.428(X_1) + .286(X_{10})$$

6. ศึกษาตัวแปรอิสระทั้งหมดเพื่อทำนายคุณภาพชีวิตโดยรวม

ผลการศึกษาพบว่า จากตัวแปรอิสระทั้งหมด 9 ตัว พบว่า มีตัวแปรอิสระ 5 ตัว คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง (X_9) อายุ (X_2) เพศ (X_1) การดำเนินชีวิตตามหลักการศึกษา (X_{10}) และรายได้ต่อเดือน (X_3) สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตโดยรวมได้ร้อยละ 60.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($F = 85.164$) โดยพบว่า ตัวแปรการเห็นคุณค่าในตนเอง (X_9) เข้ามาเป็นอันดับ 1 ทำนายได้ร้อยละ 26.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าเบต้าเท่ากับ .240 ตัวแปรที่เข้ามาเป็นอันดับ 2 คือ อายุ (X_2) ทำนายได้ร้อยละ 18.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าเบต้าเท่ากับ -.384 ตัวแปรที่เข้ามาเป็นอันดับ 3 คือ เพศ (X_1) ทำนายได้ร้อยละ 10.6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าเบต้าเท่ากับ -.366 ส่วนตัวแปรการดำเนินชีวิตตามหลักการศึกษา (X_{10}) เข้ามาเป็นอันดับ 4 ทำนายได้ร้อยละ 3.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าเบต้าเท่ากับ .249

และตัวแปรที่เข้าโดยเข้ามาเป็นอันดับ 5 คือ รายได้ต่อเดือน (X_5) ทำนายได้ร้อยละ 0.6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าเบต้าเท่ากับ .088 (ตารางที่ 35)

ตารางที่ 35 ค่าการทำนายของตัวแปรอิสระทั้งหมดต่อคุณภาพชีวิตโดยรวม

ตัวแปร	R	R ²	R ² Adjusted	R ² Change	b	Beta	t	p-value
การเห็นคุณค่าในตนเอง	.519	.269	.266	.269	.683	.240	4.659***	.000
อายุ	.677	.458	.454	.189	-.627	-.384	-9.378***	.000
เพศ	.751	.564	.560	.106	-5.425	-.366	-9.188***	.000
การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา	.771	.595	.589	.031	.715	.249	4.940***	.000
รายได้ต่อเดือน	.776	.602	.595	.006	7.924	.088	2.138*	.033
ค่าคงที่ = 132.566			F overall = 85.164***		p-value = .000			

หมายเหตุ: *** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$

เมื่อนำตัวแปรการเห็นคุณค่าในตนเอง (X_0) อายุ (X_2) เพศ (X_1) การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา (X_{10}) และรายได้ต่อเดือน (X_5) มาเป็นตัวทำนายและจัดรูปแบบสมการถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนได้ ดังนี้

$$Y_{\text{รวม}} = 132.566 + .683(X_0) - .627(X_2) - 5.425(X_1) + .715(X_{10}) + 7.924(X_5)$$

และรูปสมการคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

$$Z_{y_{\text{รวม}}} = .240(X_0) - .384(X_2) - .366(X_1) + .249(X_{10}) + .088(X_5)$$

สรุปผลการทดสอบหาตัวแปรอิสระทั้งหมดรวมทั้งสิ้น 9 ตัวแปร ที่ทำนายคุณภาพชีวิตในภาพรวม และเป็นรายด้านของผู้สูงอายุชาวมุสลิม จากผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาตัวแปรอิสระทั้งหมดรวมทั้งสิ้น 9 ตัวแปร ที่ทำนายคุณภาพชีวิตในภาพรวม และเป็นรายด้านของผู้สูงอายุชาวมุสลิม สามารถสรุปได้ ดังนี้ (ตารางที่ 36)

ตารางที่ 36 สรุปตัวแปรอิสระทั้งหมด 9 ตัว ที่ทำนายคุณภาพชีวิตเป็นรายด้าน และในภาพรวม
ของผู้สูงอายุชาวมุสลิม

ตัวแปรอิสระ	ผลการทำนายคุณภาพชีวิตเป็นรายด้าน และในภาพรวม					
	ของผู้สูงอายุชาวมุสลิม					
	ร่างกาย	จิตใจ	สังคม	สิ่งแวดล้อม	สาธารณสุข	ภาพรวม
เพศ	5.7% (2)	×	6.3% (2)	11.3% (1)	21.4% (1)	10.6% (3)
อายุ	46.7% (1)	×	×	×	×	18.9% (2)
สถานภาพสมรส	×	×	1.5% (4)	×	×	×
ระดับการศึกษาสูงสุด	×	×	×	×	×	×
รายได้ต่อเดือน	0.9%(3)	×	×	6.3% (2)	×	0.6% (5)
จำนวนบุตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน	×	×	×	×	×	×
สัมพันธภาพในครอบครัว	×	1.7% (3)	×	×	×	×
การเห็นคุณค่าในตนเอง	0.6% (4)	7.4% (2)	28.6% (1)	×	×	26.9% (1)
การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา	×	37.0% (1)	4.0% (3)	1.9% (3)	8.1% (2)	3.1% (4)
ตัวแปรสามารถร่วมกันทำนายได้	53.9%	46.1%	40.4%	19.4%	29.4%	60.2%

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ คือ อันดับ

× คือ ตัวแปรที่ไม่เข้าร่วมทำนาย

ข้อวิจารณ์

จากการวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร พบว่า ในภาพรวมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิมอยู่ในระดับสูงมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 124.65 (ตารางที่ 26)จากการทดสอบสมมติฐานถึงตัวแปรอิสระที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ผลการวิจัยจากตัวแปรอิสระทั้งหมด 9 ตัว พบว่า มีตัวแปรอิสระที่เข้าร่วมทำนายคุณภาพชีวิตในภาพรวมมีตัวแปรอิสระเข้าร่วมทำนาย 5 ตัว คือ การเห็นคุณค่าในตนเองเข้ามาเป็นอันดับ

หนึ่ง ทำนายได้ร้อยละ 26.9 อายุเข้ามาเป็นอันดับสอง ทำนายได้ร้อยละ 18.9 เพศเข้ามาเป็นอันดับที่สาม ทำนายได้ร้อยละ 10.6 การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาเข้ามาเป็นอันดับที่สี่ ทำนายได้ร้อยละ 3.1 และรายได้ต่อเดือนเข้ามาเป็นอันดับที่ห้า ทำนายได้ร้อยละ 0.6 ทั้ง 5 ตัวแปรนี้สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตโดยรวมของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ได้ร้อยละ 60.2 นั้นแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุชาวมุสลิม จะมีคุณภาพชีวิตโดยรวมที่ดีนั้นจะต้องเริ่มมาจาก การที่ผู้สูงอายุชาวมุสลิมจะต้องมีการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองที่เกิดขึ้นนั้นสอดคล้องกับความศรัทธาตามหลักการของศาสนา นำสู่การเอาความรู้ทางศาสนา มาปฏิบัติและปรับปรุงการดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกหลาน เครือญาติ พี่น้องมุสลิม พี่น้องต่างศาสนิก ตลอดจนไปจนถึงคนและชุมชน สร้างความภูมิใจให้เกิดขึ้นกับตัวเอง ทั้งหมดนี้จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าใจตัวเองในด้านต่างๆ เช่น ด้านร่างกาย จิตใจ และสุขภาพ ฯลฯ สามารถอธิบายถึงความเป็นเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับตนเองได้ อธิบายถึงการดูแลสุขภาพของตนเองในวัยสูงอายุ กล่าวคือ ผู้สูงอายุยอมรับต่อการรับรู้สิ่งต่างๆ ตลอดจนเปิดโลกทัศน์ของตนเองเพื่อให้เห็นกับภาวะการณ์ของสังคมที่เป็นอยู่ รวมถึงการปรับตัวเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมในปัจจุบันด้วย ประกอบกับอายุของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ถ้ามีอายุมากขึ้นย่อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย เนื่องจากการเสื่อมสภาพไปของสภาพร่างกาย ซึ่งถ้าผู้สูงอายุมีการเห็นคุณค่าของตนเองและเข้าใจ ย่อมทำให้เกิดการยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงไปของสภาพร่างกายตัวเองได้มากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพของตนเองมากขึ้น จะทำให้เลือกปฏิบัติในกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย เช่น ตรวจสอบสุขภาพประจำปี และออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยอย่างสม่ำเสมอ จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตด้านร่างกายที่ดีขึ้น ประกอบกับเพศของผู้สูงอายุที่แตกต่างกันย่อมส่งผลให้กิจกรรมในการดำเนินชีวิตแตกต่างกันไป การเสื่อมโทรมของร่างกายก็จะมี ความแตกต่างกัน ส่งผลให้สุขภาพร่างกายหรือการเจ็บป่วยก็ย่อมแตกต่างกัน นอกจากนี้การที่ผู้สูงอายุมีอายุมากขึ้นถ้ามีพื้นฐานทางรายได้ที่ดีในระดับหนึ่งด้วยการดูแลเอาใจใส่ของลูกหลาน จะทำให้การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งในขณะที่มีสุขภาพดีและในขณะที่เจ็บป่วยดียิ่งขึ้น ส่งผลทำให้คุณภาพชีวิตด้านร่างกายดีกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับของรายได้น้อย แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การเอาใจใส่ของผู้สูงอายุแต่ละท่านด้วย และรวมถึงการมีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับที่ดีของผู้สูงอายุชาวมุสลิม (ตารางที่ 10 - 11)

นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า การที่สมาชิกในครอบครัวให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ การอยู่กัน ในระบบครอบครัวใหญ่หรือครอบครัวขยาย (Extended family) บ้านจะอยู่กันตั้งแต่ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ และลูกหลาน นั้นจะทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข ดังนั้นการได้อยู่ใกล้ชิดกับลูกหลานทำให้ผู้สูงอายุได้ใช้เวลาอยู่กับสมาชิกในครอบครัวอย่างมีความสุขได้ทำกิจกรรมร่วมกันกับสมาชิกในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ เป็นการสร้างให้เกิดคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยรวมที่ดีตามไปด้วย ทำ

ให้เกิดความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างวัยดีขึ้น ประกอบกับการสร้างเสริมความสัมพันธ์ของ คนในบ้านจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้เกิดผู้สูงอายุในชุมชน มีคุณภาพชีวิตโดยรวมที่ดี ซึ่ง สอดคล้องกับจิววรรณ แก้วพรหม (2530) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพในครอบครัวที่ดี ประกอบไปด้วย ความใกล้ชิดสนิทสนม การมีส่วนร่วมในสังคม พฤติกรรมการดูแลรับผิดชอบทั้ง บิดามารดา บุตร การยอมรับในความสามารถหรือการกระทำต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ทำให้ ผู้กระทำเกิดความมั่นใจแสดงถึงความสัมพันธ์ที่มีให้แก่กัน ในครอบครัว นอกจากนี้ยังสอดคล้อง กับงานวิจัยของ สุธีรา น้อยจันทร์ (2530) ที่พบว่า ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ที่ดี ผู้สูงอายุและบุตร หลานมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวร่วมกันทุกวัน มีการยอมรับซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือถ้อย ที่ถ้อยอาศัยกันทุกเรื่อง ครอบครัวมีบทบาทกับผู้สูงอายุสูง ทั้งด้านตอบสนองความต้องการทาง อารมณ์ จิตใจ และสังคมผู้สูงอายุ ทั้งนี้ ผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุพักอาศัยกับบุคคลที่เป็นสามี ภรรยา พร้อมกับบุตรหลานด้วย ซึ่งสภาพเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตใน ภาพรวมสูงขึ้น

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระทั้งหมดที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตเป็นรายด้านของผู้สูงอายุในชุมชน พบว่า คุณภาพชีวิตด้านร่างกายนั้น มีตัวแปรที่เข้าร่วมทำนาย 4 ตัวแปร พบว่า อายุเข้าเป็นอันดับ หนึ่ง สามารถทำนายได้ร้อยละ 46.7 เพศเข้าเป็นอันดับสอง ทำนายได้ร้อยละ 5.7 รายได้ต่อเดือนเข้า มาเป็นอันดับสาม ทำนายได้ร้อยละ 0.9 และการเห็นคุณค่าในตนเองเข้าเป็นอันดับที่สี่ ทำนายได้ ร้อยละ 0.6 ทั้ง 4 ตัวแปรนี้สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตด้านร่างกายของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ได้ร้อยละ 53.9 นั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิมที่มีอายุสูงมากจะต้องมีความระมัดระวังดูแล ตัวเองให้ดีขึ้นจึงจะมีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายที่ดี ทั้งนี้ผู้สูงอายุต้องมีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลง ของสภาพร่างกายของตัวเองให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพ การออกกำลังกายที่ เหมาะสม การกินอาหารที่มีประโยชน์ที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุเอง รวมทั้งการที่สมาชิกใน ครอบครัวให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ ดูแลเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ ประกอบกับเพศของผู้สูงอายุที่ แตกต่างกันย่อมส่งผลให้กิจกรรมในการดำเนินชีวิตแตกต่างกันไปด้วย จึงส่งผลต่อคุณภาพด้าน ร่างกายโดยตรง เนื่องจากกิจกรรมที่ทำนั้นแตกต่างกัน ทำให้การสึกหรอหรือเสื่อมโทรมไปของ ร่างกายแตกต่างกัน และสุขภาพร่างกายหรือการเจ็บป่วยก็ย่อมแตกต่างกัน รวมไปถึงการที่ผู้สูงอายุ มีรายได้ที่ดียิ่งทำให้การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งที่อยู่ในภาวะปกติและที่เจ็บป่วยดียิ่งขึ้น ตลอดจนการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุที่มองเห็นถึงการมีคุณค่าในตนเองยังเป็นส่วนเสริมให้คุณภาพ ชีวิตของผู้สูงอายุมีการดูแลสุขภาพร่างกายที่ดีและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

สำหรับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ มีตัวแปรที่เข้าร่วมทำนาย 3 ตัวแปร พบว่า การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาเข้าเป็นอันดับหนึ่ง สามารถทำนายได้ร้อยละ 37.0 การเห็นคุณค่าในตนเองเข้าเป็นอันดับสอง ทำนายได้ร้อยละ 7.4 และสัมพันธภาพในครอบครัวเข้าเป็นอันดับที่สาม ทำนายได้ร้อยละ 1.7 ทั้ง 3 ตัวแปรนี้สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตด้านจิตใจของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ได้ร้อยละ 46.1 นั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม จะมีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจที่ดีขึ้น ผู้สูงอายุจะต้องมีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องและเป็นไปตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาอิสลาม โดยมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในคำสอนต่างๆ เพื่อนำไปสู่การเอาความรู้จากคำสอนของศาสนามาปฏิบัติให้การดำเนินชีวิตเข้ากับสภาพการและสถานการณ์ทางสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความสุขสูงสุดต่อตัวของผู้สูงอายุ และจากแนวทางแห่งคำสอนในศาสนาอิสลามทำให้ผู้สูงอายุจะก่อให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง ปราศจากความกังวลใจ ทุกข์ใจหรือความโดดเดี่ยว ควบคุมอารมณ์ความรู้สึกของตนเองได้ สามารถทำอะไรให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว สังคม จนเกิดความรู้สึกภูมิใจในตนเอง ประกอบกับในครอบครัวสัมพันธภาพต่อผู้สูงอายุที่ดี โดยผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่ด้วยความเคารพและนับถือจากสมาชิกในครอบครัว ได้รับการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คอยเอื้อเฟื้อและเกื้อกูลกันและกันส่งผลให้เกิดความผูกพันอย่างอบอุ่นในครอบครัว อันจะทำให้เกิดผลดีต่อคุณภาพชีวิตด้านจิตใจของผู้สูงอายุ

คุณภาพชีวิตด้านสังคม มีตัวแปรที่เข้าร่วมทำนาย 4 ตัวแปร พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเข้าเป็นอันดับหนึ่ง สามารถทำนายได้ร้อยละ 28.6 เพศเข้าเป็นอันดับที่สอง ทำนายได้ร้อยละ 6.3 การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาเข้าเป็นอันดับที่สาม ทำนายได้ร้อยละ 4.0 และสถานภาพสมรสเข้าเป็นอันดับที่สี่ ทำนายได้ร้อยละ 1.5 ทั้ง 4 ตัวแปรนี้สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตด้านสังคมของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ได้ร้อยละ 40.4 นั้นแสดงให้เห็นว่า การมีคุณภาพชีวิตด้านสังคมของผู้สูงอายุชาวมุสลิมนั้นมาจาก การเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับที่ดี สามารถที่จะร่วมทำประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ กับครอบครัว ชุมชนและสังคมได้ดี จนก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ประกอบกับเพศของผู้สูงอายุที่แตกต่างกันย่อมส่งผลให้การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ มีความแตกต่างกันไปด้วย และทั้งนี้ด้วยการปฏิบัติตนตามคำสอนของศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ทั้งในแง่ต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวกับลูกหลาน เพื่อนบ้าน ชุมชนและสังคม จะเป็นตัวทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน และด้วยความแตกต่างของสถานภาพสมรสก็ย่อมส่งผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับชุมชนและสังคมที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งตัวแปรเหล่านี้สามารถช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตด้านสังคมที่ดี หรือเป็นตัวที่ทำให้คุณภาพชีวิตด้านสังคมแย่ลง ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับการที่ผู้สูงอายุเข้าใจในหลักการดำเนินชีวิตตามหลักการของศาสนาและนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้องมากน้อยเพียงใด

คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม มีตัวแปรที่เข้าร่วมทำนาย 3 ตัวแปร พบว่า เพศเข้าเป็นอันดับหนึ่ง สามารถทำนายได้ร้อยละ 11.3 รายได้ต่อเดือนเข้าเป็นอันดับสอง ทำนายได้ร้อยละ 6.3 และการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาเข้าเป็นอันดับสาม ทำนายได้ร้อยละ 1.9 ทั้ง 3 ตัวแปรนี้สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุชาวมุสลิมได้ร้อยละ 19.4 นั้นแสดงให้เห็นว่า การที่ผู้สูงอายุชาวมุสลิมอยู่ในเพศใดก็ตาม เห็นว่าตนเองอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีและยังให้การช่วยเหลือดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเองและครอบครัวตลอดกับเพื่อนบ้าน รวมถึงการดูแลช่วยเหลือชุมชนในด้านทรัพยากรหรือดูแลสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ดี รวมถึงการที่ผู้สูงอายุมิรายได้ที่ดีก็จะสามารถทำให้ผู้สูงอายุให้การช่วยเหลือ ดูแลรักษาทรัพยากรและสภาพแวดล้อมทั้งครอบครัวและชุมชนได้มากยิ่งขึ้น ตลอดจนการมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนและรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา ย่อมมีส่วนช่วยให้เกิดการคำนึงและตระหนักโดยนำความรู้สู่การปฏิบัติเพื่อดูแลครอบครัว ชุมชน ทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

สำหรับคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข มีตัวแปรที่เข้าร่วมทำนาย 2 ตัวแปร พบว่า เพศเข้าเป็นอันดับหนึ่ง สามารถทำนายได้ร้อยละ 21.4 และการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาเข้าเป็นอันดับสอง ทำนายได้ร้อยละ 8.1 ทั้ง 2 ตัวแปรนี้สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุชาวมุสลิมได้ร้อยละ 29.4 นั้นแสดงให้เห็นว่า การที่ผู้สูงอายุชาวมุสลิมมีคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขหรือสุขภาพร่างกายที่ดีนั้น จะมีการดูแลสุขภาพของตนเองให้ดีทั้งเพศหญิงและเพศชาย โดยเพศชายจะดูแลตนเองดีกว่าเพศหญิง เช่น การเข้ารับบริการทางด้านสาธารณสุขทั้งในเรื่องการรับบริการ ด้านคำแนะนำ การรักษา และบริการอื่นๆ และความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนและรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา จะเป็นส่วนสำคัญให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจในเรื่องของการบริการสาธารณสุข อาทิ คำสอนที่เกี่ยวข้องกับการชำระร่างกาย ตลอดจนการดูแลรักษาความสะอาดจึงทำให้การมีคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุชาวมุสลิมอยู่ในระดับปานกลาง

นอกจากนี้การศึกษาพบว่า ครอบครัวของผู้สูงอายุชาวมุสลิมมีจำนวนบุตรเฉลี่ย 3.4 คนต่อครอบครัว และอาศัยกันแบบครอบครัวขยาย รวมถึงสถานภาพสมรสก็น่าจะเป็นตัวสร้างคุณภาพชีวิตด้านจิตใจและสังคม เพราะการอยู่ร่วมกันในฐานะสามีภรรยา มีส่วนทำให้เกิดการดูแลระหว่างกันและสร้างสัมพันธภาพที่ดี ช่วยเสริมให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีต่อผู้สูงอายุ นอกจากนี้แหล่งที่มาของรายได้ที่ได้รับจากบุตร นอกเหนือไปจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ได้รับจากรัฐ เมื่อพิจารณารายรับรายจ่ายของผู้สูงอายุชาวมุสลิมพบว่า มีรายรับมากกว่ารายจ่าย ทำให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีการดำเนินชีวิต

อย่างพอเพียง ไม่มีการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย เป็นไปตามรูปแบบคำสอนของศาสนาที่มุ่งเน้นให้มีความสมถะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีพอประมาณระดับหนึ่ง

จากการวิจัยตัวแปรอิสระทั้งหมด 9 ตัวแปรนั้น อาจกล่าวได้ว่าตัวแปรหลักที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิมทั้งในรายด้านและภาพรวม คือ การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา การเห็นคุณค่าในตนเอง และเพศ รองลงไป คือ อายุ รายได้ต่อเดือน และสถานภาพสมรส ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควร ได้ศึกษาจัดกิจกรรมที่ให้การเรียนรู้ในด้านต่างๆ ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุชาวมุสลิม

แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจะดีได้นั้น มิใช่มาจากตัวผู้สูงอายุเพียงอย่างเดียว เช่น ในเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นต้น แต่บุตรหลาน ชุมชน และสังคม ตลอดจนสถาบันหรือองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ที่จะอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุด้วยในทุกด้านแล้วแต่ความเหมาะสมของบริบทในแต่ละพื้นที่ เช่น ลูกหลานต้องให้ความเคารพยกย่อง ดูแลรับส่งเมื่อผู้สูงอายุต้องการไปวัด มัสยิดหรือศาสนสถานอื่นๆ ของแต่ละศาสนา ดูแลที่พักและเรื่องอาหารให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เป็นต้น สำหรับด้านสิ่งแวดล้อมจะเป็นรูปธรรมได้นั้น คนในชุมชนจะต้องได้รับการปลูกฝังให้มีพื้นฐานจิตสำนึก ความคิด และการปฏิบัติของทุกคนในชุมชนในทุกวัย และทุกอาชีพต้องตระหนักถึงคุณค่าความดีของผู้สูงอายุดังที่ วิพรรณ ประจวบเหมาะ รูปโฟโล (2542) กล่าวไว้สามารถสรุปได้ดังนี้ ชุมชนร่วมจัดตั้งสร้างสวนสุขภาพมีทั้งสนามออกกำลังกาย ปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น ฯลฯ ชุมชนร่วมกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นดูแลและส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยจัดตรวจสุขภาพ จัดทัศนajara ไปนอกสถานที่ของจังหวัด จัดกิจกรรมทางศาสนาให้ผู้สูงอายุ จัดตั้งกลุ่มส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ฯลฯ กล่าวได้ว่าการส่งเสริมและช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุมีชีวิตที่เป็นสุข ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติอย่างจริงจังจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย นับตั้งแต่ผู้สูงอายุเอง บุคคลในครอบครัว สังคม ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว ควรได้ตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญ เพื่อจะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าและมีความสำคัญต่อครอบครัวและสังคม

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม 2) ศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาของผู้สูงอายุชาวมุสลิม และ 3) ศึกษาตัวแปรอิสระในเรื่อง ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาที่สามารถทำนายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ที่ เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร มีจำนวน 288 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างกรณีไม่ทราบขนาดของประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา ทดสอบสมมติฐาน โดยวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน และทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดค่าตัวแปรต่างๆ ด้วยวิธีการของครอนบาค (Cronbach 's Coefficient Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่น ดังนี้

1. แบบวัดสัมพันธภาพในครอบครัว ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.8261
2. แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.9035
3. แบบวัดการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.8990
4. แบบวัดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตเป็นรายด้าน มีรายละเอียดดังนี้
 - 4.1 แบบวัดคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.8912
 - 4.2 แบบวัดคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.7892
 - 4.3 แบบวัดคุณภาพชีวิตด้านสังคม ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.8677
 - 4.4 แบบวัดคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.6454
 - 4.5 แบบวัดคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.7730

ผลการวิจัยสามารถประมวลสรุปได้ ดังนี้

1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพที่เคยทำมา แหล่งที่มาของรายได้ รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน จำนวนบุตร และบุคคลที่พึ่งอาศัยด้วย

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.8 ผู้สูงอายุมีอายุน้อยที่สุด 61 ปี และมีอายุสูงสุด 84 ปี ผู้สูงอายุมีอายุโดยเฉลี่ย 67.83 ปี และมีอายุในระหว่าง 65-69 ปี มีสถานภาพสมรสแล้ว ร้อยละ 79.5 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 29.1 มีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ย 3.4 คน/ครอบครัว ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 26.7 มีรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนเท่ากับ 14737.85 บาท โดยมีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,000 บาทและต่ำกว่า ร้อยละ 29.5 แหล่งที่มาของรายได้มาจากบุตรหลานเป็นส่วนมาก และอาศัยอยู่กับสามี ภรรยา ลูกและหลาน ร้อยละ 42.0

2. สัมพันธภาพในครอบครัว

ผลจากการวิจัยพบว่า ในภาพรวมของผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 38.45 มีคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 28 คะแนน สูงสุดเท่ากับ 45 คะแนน พบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 84.7 อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 15.3 และไม่พบว่าผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับน้อย

3. การเห็นคุณค่าในตนเอง

ผลจากการวิจัยพบว่า ในภาพรวมผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีการเห็นคุณค่าในตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 30.59 มีคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 22 คะแนน สูงสุดเท่ากับ 37 คะแนน โดยพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 75.0 อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 25.0 และไม่พบว่าผู้สูงอายุมีการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับน้อย

4. การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา

ผลจากการวิจัยพบว่า ในภาพรวมผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 20.49 มีคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 13 คะแนน สูงสุดเท่ากับ 29 คะแนน โดยพบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 82.6 การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาอยู่ในระดับมาก คือ ร้อยละ 16.7 และอยู่ในระดับน้อย เพียงร้อยละ 0.7

5. คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม

ผู้วิจัยได้ศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม 5 ด้าน คือ คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ คุณภาพชีวิตด้านสังคม คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข และศึกษาคุณภาพชีวิตในภาพรวมทั้งหมด

ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตในภาพรวมของผู้สูงอายุชาวมุสลิม อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 69.8 มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 124.65 ค่าเฉลี่ยรายข้อรวมเท่ากับ 3.74 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุชาวมุสลิม มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับสูง 2 ด้าน คือ ด้านร่างกายมี ร้อยละ 66.3 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 30.91 ค่าเฉลี่ยรายข้อเท่ากับ 3.86 คุณภาพชีวิตด้านจิตใจมี ร้อยละ 94.8 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 33.76 ค่าเฉลี่ยรายข้อเท่ากับ 4.22 ที่เหลืออีก 3 ด้านมีคุณภาพชีวิตในระดับปานกลาง คือ คุณภาพชีวิตด้านสังคมมี ร้อยละ 73.3 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21.59 ค่าเฉลี่ยรายข้อเท่ากับ 3.60 คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมมี ร้อยละ 48.6 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18.28 ค่าเฉลี่ยรายข้อเท่ากับ 3.66 และคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขมี ร้อยละ 96.2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 20.11 ค่าเฉลี่ยรายข้อเท่ากับ 3.35

6. การทดสอบสมมติฐาน

จากผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาตัวแปรอิสระใดที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวแปรทั้งหมด 9 ตัวแปร ที่ทำนายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิมเป็นรายด้านและในภาพรวม สามารถสรุปได้ ดังนี้

6.1 คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย

ผลการวิจัยพบว่า มีตัวแปรอิสระ 4 ตัว ที่เข้าร่วมทำนายคุณภาพชีวิตภาพด้านร่างกายของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ดังนี้ ตัวแปรอายุเข้าเป็นอันดับหนึ่ง ทำนายได้ร้อยละ 46.7 เพศเข้าเป็นอันดับสอง ทำนายได้ร้อยละ 5.7 รายได้ต่อเดือนเข้ามาเป็นอันดับสาม ทำนายได้ร้อยละ 0.9 และการเห็นคุณค่าในตนเองเข้าเป็นอันดับที่สี่ ทำนายได้ร้อยละ 0.6 ซึ่งทั้ง 4 ตัวแปรอิสระเหล่านี้สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตด้านร่างกายของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ได้ร้อยละ 53.9

6.2 คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ

ผลการวิจัยพบว่า มีตัวแปรอิสระ 3 ตัว ที่เข้าร่วมทำนายคุณภาพชีวิตด้านจิตใจของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ดังนี้ ตัวแปรการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาเข้าเป็นอันดับหนึ่ง ทำนายได้ร้อยละ 37.0 การเห็นคุณค่าในตนเองเข้าเป็นอันดับสอง ทำนายได้ร้อยละ 7.4 และสัมพันธภาพในครอบครัวเข้าเป็นอันดับที่สาม ทำนายได้ร้อยละ 1.7 ซึ่งทั้ง 3 ตัวแปรอิสระเหล่านี้สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตด้านจิตใจของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ได้ร้อยละ 46.1

6.3 คุณภาพชีวิตด้านสังคม

ผลการวิจัยพบว่า มีตัวแปรอิสระ 4 ตัว ที่เข้าร่วมทำนาย คุณภาพชีวิตด้านสังคมของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ดังนี้ ตัวแปรการเห็นคุณค่าในตนเองเข้าเป็นอันดับหนึ่ง ทำนายได้ร้อยละ 28.6 เพศเข้าเป็นอันดับที่สอง ทำนายได้ร้อยละ 6.3 การดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาเข้าเป็นอันดับที่สาม ทำนายได้ร้อยละ 4.0 และสถานภาพสมรสเข้าเป็นอันดับที่สี่ ทำนายได้ร้อยละ 1.5 ซึ่งทั้ง 4 ตัวแปรอิสระเหล่านี้สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตด้านสังคมของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ได้ร้อยละ 40.4

6.4 คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยพบว่า มีตัวแปรอิสระ 3 ตัว ที่เข้าร่วมทำนาย คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ดังนี้ ตัวแปรเพศเข้าเป็นอันดับหนึ่ง ทำนายได้ร้อยละ 11.3 รายได้ต่อเดือนเข้าเป็นอันดับสอง ทำนายได้ร้อยละ 6.3 และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาเข้า

เป็นอันดับสาม ทำนายได้ร้อยละ 1.9 ซึ่งทั้ง 3 ตัวแปรอิสระเหล่านี้สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุชาวมุสลิมได้ร้อยละ 19.4

6.5 คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข

ผลการวิจัยพบว่า มีตัวแปรอิสระ 2 ตัว ที่เข้าร่วมทำนาย คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ดังนี้ ตัวแปรเพศเข้าเป็นอันดับหนึ่ง ทำนายได้ร้อยละ 21.4 และการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาเข้าเป็นอันดับสอง ทำนายได้ร้อยละ 8.1 ซึ่งทั้ง 2 ตัวแปรอิสระเหล่านี้สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุชาวมุสลิมได้ร้อยละ 29.4

6.6 คุณภาพชีวิตโดยรวม

ผลการวิจัยพบว่า มีตัวแปรอิสระ 5 ตัว ที่เข้าร่วมทำนายคุณภาพชีวิตในภาพรวมของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ดังนี้ ตัวแปรการเห็นคุณค่าในตนเองเข้ามาเป็นอันดับหนึ่ง ทำนายได้ร้อยละ 26.9 อายุเข้ามาเป็นอันดับสอง ทำนายได้ร้อยละ 18.9 เพศเข้ามาเป็นอันดับที่สาม ทำนายได้ร้อยละ 10.6 การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาเข้ามาเป็นอันดับที่สี่ ทำนายได้ร้อยละ 3.1 และรายได้ต่อเดือนเข้ามาเป็นอันดับที่ห้า ทำนายได้ร้อยละ 0.6 ซึ่งทั้ง 5 ตัวแปรอิสระเหล่านี้สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตโดยรวมของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ได้ร้อยละ 60.2

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากการศึกษาคุณภาพชีวิตคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชาวมุสลิม เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยหลักที่สำคัญที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ทั้งในภาพรวมและเกือบทุกรายด้าน คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา สัมพันธภาพในครอบครัว เพศ รายได้ต่อเดือน อายุ และมีปัจจัยอื่นที่รองลงมา คือ สถานภาพสมรส ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังนี้

1. ตัวแปรอิสระที่ทำให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิมอยู่ในระดับสูง คือ การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา ซึ่งก่อให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองตามมา และการอยู่อาศัยในลักษณะครอบครัวใหญ่ ส่งผลให้ระหว่างผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวมีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดี

หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในสังคมทุกภาคส่วนควรสนับสนุนการปฏิบัติตนตามหลักการศาสนา ไม่ใช่เฉพาะศาสนาอิสลามเท่านั้น ควรมีการปฏิบัติในทุกศาสนาโดยให้ความสำคัญกับรูปแบบกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรม นำไปสู่การปฏิบัติตนของแต่ละศาสนา และสร้างให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีกับผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม

2. เนื่องจากพบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองสามารถทำนายทั้งรายด้าน และในภาพรวม สมาชิกในครอบครัวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมกิจกรรมกับครอบครัวและชุมชนอย่างต่อเนื่อง การเชิญผู้สูงอายุเข้าร่วมเป็นอาสาสมัคร ในกิจกรรมทางสังคมของชุมชนตามความรู้และประสบการณ์ที่ท่านมีอยู่ นอกจากเป็นการสร้างการมีส่วนร่วม การมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้สูงอายุกับสมาชิกในครอบครัวและชุมชนให้ดียิ่งขึ้น เท่ากับเป็นการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุให้ดียิ่งขึ้น ทำให้สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจและด้านสังคมให้สูงยิ่งขึ้น

3. การมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว มีส่วนช่วยทำให้คุณภาพชีวิตทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุดีขึ้น ดังนั้น สมาชิกในครอบครัวจะต้องมีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย อารมณ์ของผู้สูงอายุอย่างดีด้วย โดยเฉพาะสมาชิกในครอบครัวควรหากิจกรรมที่สามารถทำร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุกับคนทุกระดับวัย เช่น การพาไปพักผ่อนด้วยกันในครอบครัว การดูแลสุขภาพ การดูแลด้านโภชนาการ พาท่านหรือไปเป็นเพื่อนในการไปวัด มัสยิดหรือศาสนสถานอื่นๆ

4. ในภาพรวมของผู้สูงอายุชาวมุสลิมมีคุณภาพชีวิตที่ดี สิ่งที่มีความสำคัญที่ควรดำเนินการ คือ การให้ความรู้กับผู้สูงอายุในเรื่องการดูแลสุขภาพตนเอง และการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ทั้งจากสมาชิกในครอบครัวและจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกระตุ้นให้เกิดการดูแลและใส่ใจด้านสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ เช่น การจัดทำแผนการดูแลสุขภาพระยะยาว การตรวจสุขภาพประจำปี การออกกำลังกายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัยของผู้สูงอายุ การให้ความรู้ในเรื่องโรคและภาวะที่พบบ่อยในวัยผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เกิดคุณภาพชีวิตด้านร่างกายและด้านสาธารณสุขที่ดียิ่งขึ้น

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการชุมชน ควรจัดทำสถานที่ในชุมชน สำหรับพักผ่อนหย่อนใจหรือสถานที่ออกกำลังกายที่เหมาะสมสำหรับวัยของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ การส่งเสริมสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง และเป็นพบปะสังสรรค์สำหรับผู้สูงอายุและคนต่างวัยใน

ชุมชน ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลต่างวัยในชุมชน สมาชิกในครอบครัว ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นในทุกด้าน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากตัวแปรตามที่ศึกษาเป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุชาวมุสลิม ในคุณภาพชีวิต 5 ด้าน ซึ่งยังขาดตัวแปรตามที่ควรศึกษาที่สำคัญอีก คือ คุณภาพชีวิตด้านครอบครัว คุณภาพชีวิตด้านการพักผ่อนหย่อนใจ และคุณภาพชีวิตด้านการสื่อสารทางสังคมของผู้สูงอายุ ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการวิจัยคุณภาพชีวิตดังที่กล่าวมาข้างต้น
2. ควรศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิมและผู้สูงอายุในแต่ละศาสนา ในการปฏิบัติตนตามคำสอนของศาสนา ซึ่งนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบข้อมูลในเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. 2530. การศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กมลลา แสงสีทอง. 2526. สภาพการณ์ของคนชราในครอบครัวไทย กรณีศึกษา กลุ่มชายชราใน
สถานสงเคราะห์บ้านบางแค. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการวิจัยเสริมสร้างหลักสูตร,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กุลวรรณ วิทยาวงศรุจิ. 2526. ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว.
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒ ประสานมิตร.

จีไอซีดี. 2552. การสาธารณสุข (Online). <http://www.geocities.com/nrtc3/sitit1.html>, 17 ตุลาคม
2552.

จรัส มะลูลีม. 2552. อิสลามศึกษา (Online). <http://www.dopa.go.th/iad/subject/isalamedu.doc>,
19 กุมภาพันธ์ 2553.

ฉวีวรรณ แก้วพรหม. 2530. ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทางเครือข่ายทางสังคม และการ
สนับสนุนทางสังคมที่รับรู้กับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมมนุษยวิทยา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชมรมผู้บริหารมัธยมศึกษาหนองจอก. 2544. คู่มือมูลนิธิฯ. กรุงเทพมหานคร: ศ.วงศ์เสถียร.

ดิเรก ฤกษ์ห่วย. 2527. “คุณภาพชีวิต.” ข่าวสารเกษตรศาสตร์ 6: 100-101.

เด็คดี. 2552. แม่พระยุคใหม่ (Online). [http://writer.dek-](http://writer.dek-d.com/sakura_express/story/viewlongc.php?id=219715&chapter=8)
d.com/sakura_express/story/viewlongc.php?id=219715&chapter=8, 20 มีนาคม 2552.

ทวีร์สมิ์ ชนาคม. 2518. **ครอบครัวร่วมพันซ์**. กรุงเทพมหานคร: สมาคมเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย.

นงลักษณ์ บุญไทย. 2539. **ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุและความสัมพันธ์กับปัจจัยอื่น**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมมนุษยวิทยา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นภาพร ชโยวรรณ, มาลินี วงศ์สิทธิ์ และ จันทร์ แสงเทียนฉาย. 2532. **สรุปการวิจัยเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นาถ พันธุมนาวิน, สมศรี ภัทรธรรม, พงษ์ศักดิ์ มณีนพผล, ปิรัชญา จินตพิทักษ์สกุล, พงมาลัย ลากลือชา, สุภาภรณ์ เลิศศิริ และ รำไพ ภูวราห์. 2549. **การศึกษาการดำเนินงานขยายผลโครงการอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นิสารัตน์ ศิลปเดช. 2539. **ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: พิษิษการพิมพ์,

บรรจง บินกาชัน. 2542. **การศรัทธาในอัลลอฮ์**. กรุงเทพมหานคร: อัล อะมีน.

_____. 2544. **อิสลามสำหรับผู้เริ่มสนใจอิสลาม**. กรุงเทพมหานคร: ออฟเซ็ท เพรส.

บรรลุ ศิริพานิช. 2533. **บทบาทการให้การดูแลผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.

_____. 2542. **ผู้สูงอายุไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

ปรีชา ธรรมา. 2547. **การเห็นคุณค่าในตนเอง**. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.

ปัญญาไทย. 2552. **การสาธารณสุข (Online)**. <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php>, 17 ตุลาคม 2552.

- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัชรา กาญจนารักษ์. 2523. **สาธารณสุขชั้นนำ**. กรุงเทพมหานคร: บรรณากิจ.
- พรรณทิภา ศัพพะนาวิน. 2551. **คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนการเคหะรามอินทรา เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรรณราย ทวีพะยะประภา. 2548. **จิตวิทยาประยุกต์ในชีวิตและในการทำงาน**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรสวรรค์ เพชรแดง. 2528. **ความเชื่อเรื่องบุญบาปในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนสังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ฟังธรรม. 2552. **พุทธสุภาษิตรวม (Online)**. <http://www.fungdham.com/proverb.html>, 20 กุมภาพันธ์ 2552.
- ภาวิณี นาวาพานิช. 2537. **ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในงาน ความภาคภูมิใจในตนเอง ความวิตกกังวล และปัจจัยทางชีวิตสังคมบางประการ กับแนวโน้มการออกจากงานของพยาบาลโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการทำงาน, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- มานี ชูไทย. 2544. **อิสลามวิถีการดำเนินชีวิตที่พัฒนาคุณภาพชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- มุนีร์ มุหะหมัด. 2542. **หลักเตฮีด**. กรุงเทพมหานคร: สมาคมนักเรียนเก่าศาสนวิทยา.

- มรรวาน สะมะอูน. 2545. พ่อแม่ลูก ต้นเหตุของการขึ้นสวรรค์ ลงนรก. กรุงเทพมหานคร: ศ.วงศ์ เสี่ยงยม.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2522. “คุณภาพชีวิตประชากรกับการพัฒนาชนบท.” ประชากรศึกษา 4: 17.
- รัตนา อัทภูมิสุวรรณ. 2542. สังคมไทยกับการเสริมสร้างคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสง การพิมพ์.
- วิกิพีเดีย. 2549. **Old age** (Online). http://en.wikipedia.org/wiki/Old_age, 22 มีนาคม 2549.
- _____. 2552. **ศาสนาอิสลาม** (Online). <http://th.wikipedia.org>, 20 กุมภาพันธ์ 2552.
- วิพรรณ ประจวบเหมาะ รุฟโฟโล. 2542. เอกสารประกอบการอภิปราย การส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีทับทิม พานิชพันธ์. 2527. สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว. กรุงเทพมหานคร: สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2535. แนวทางการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. 2544. **สวัสดิการผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ ศิริบุญ และ มาลินี วงษ์สิทธิ์. 2535. ข้อเท็จจริงและทัศนคติผู้สูงอายุและคนหนุ่มสาวใน กรุงเทพมหานครต่อบทบาทและเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพงษ์ ธนัญญา. 2540. แนวทางการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวเพื่อส่งเสริม การศึกษาของนักเรียน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2539. สังคมวิทยาภาวะสูงอายุความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ. 2544. พิภพชุมชนะฮู. กรุงเทพมหานคร: จีรัชการพิมพ์.

สโรช รัตนากร. 2537. สิ่งแวดล้อมกับคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สุวีริสาส์น.

สิริสมร สุขสวัสดิ์. 2534. ผู้สูงอายุกับความคาดหวังในการเข้ารับบริการสงเคราะห์ประเภทเสียค่าบริการ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. 2540. การศึกษาเพื่อวิเคราะห์นโยบายและพัฒนาแนวทางการกระจายอำนาจการบริหารงานสาธารณสุขสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2546. ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย 5 ปีหลังวิกฤตเศรษฐกิจ. นนทบุรี: บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด.

สำนักเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมกิจการอัยย์. 2551. สรุปผลการประชุมเตรียมการอัยย์ประจำปี 2551 (Online). <http://www2.hajthailand.net>, 15 เมษายน 2552.

โสภา ชปีลมันน์. 2536. พื้นฐานปัญหาสังคมที่น่าเป็นห่วงในปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.

ลิตา เพ็ชรพิจิตร. 2542. ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของพนักงานการทำอากาศยานกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อ้างถึง Coopersmith, S. 1981. **The Antecedents of Self-Esteem**. Calif: Consulting Psychologists Press.

สุธีรา นุ้ยจันทร์. 2530. การศึกษาบทบาทครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ: ศึกษาเฉพาะในกรณีครอบครัวผู้ใช้บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดงและสมาชิกชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลสงฆ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุพัตรา สุภาพ. 2539. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

สุรกุล เจนอบรม. 2541. วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: นิชินแอกเวอร์ไทซ์กรุ๊ป.

สุริย์มาศ นาคะผดุงรัตน์. 2542. ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ: ศึกษาเฉพาะกรณีชมรมข้าราชการและครูอาวุโสของกระทรวงศึกษาธิการ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อ้างถึง เสนอ อินทรสุขศรี. 2514. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

สุวัฒน์ มหันตนิรันดร์กุล, กรองจิต วงศ์สุวรรณ, ราณี พรมานะจรัสกุล, วนิตา พุ่มไพศาลชัย และ วิระวรรณ ตันติพิวัฒนาสกุล. 2540. เปรียบเทียบแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุด 100 ตัวชี้วัด และ 26 ตัวชี้วัด. เชียงใหม่: โรงพยาบาลสวนปรุง.

อนุชาติ พวงมาลี และ อรทัย อาจอ่ำ. 2539. การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

อภิญา เวชชัย. 2544. การศึกษาโครงการกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุและครอบครัวในชุมชน โครงการเบียร์ยังชีพ. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.

อาพร สุขสวัสดิ์. 2534. บทบาทของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพระนครศรีอยุธยา. ประชากรศาสตร์ชุมชนบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล.

อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2540. **จิตบำบัดการให้คำปรึกษาครอบครัว**. กรุงเทพมหานคร: เพ็ญฟ้า
พริ้นติ้ง.

_____. 2543. **พาลูกค้นหาความนับถือตนเอง**. กรุงเทพมหานคร: ชันต้า.

อัศลิลา สุชื่น. 2544. **แบบฉบับบิดา มารดาของมุสลิม**. กรุงเทพมหานคร: ส.วงศ์เสงี่ยม.

อิมรอน บินยูซุฟ และ อลีย์ บินอิบรอฮีม. 2546. **แนะนำอิสลาม**. กรุงเทพมหานคร: ออฟเซต
เพลส.

American Association of Retired Person, 2006. **Global_aging** (Online).

http://assets.aarp.org/articles/international/global_aging.pdf, March 2006.

Bower, B.J. 1987. "Intergenerational Caregiving : Adult Caregiving and Their Aging Parent."
Advance in Nursing Science 9 (2): 20-31

Branden, N. 1981. **The Psychology Self-Esteem**. 15th ed. New York: Bantoom Book Inc.

Campbell, R.N. 1984. **The New Science: Self-Esteem Psychology**. New York: University
Press of America, Inc.

Cavanaugh, C. 1997. **Adult Development and Aging**. 3 ed. Pacific Grove: Cole Publishing.

Cochran, W. G. 1953. **Sampling Techniques**. New York: Wiley.

Cronbach, D.C. 1970. **Essential of Psychological Testing**. New York: Harper and Row
Publishers.

Cypert, S. A. 1994. **The Power of Self-Esteem**. New York: Amacon.

- Green, C.P. 1991. "Clinical Considerations : Medlife Daughters and Their Aging Parents." **Journal of Gerontological Nursing** 17 (11): 6-12
- Lindenfield, G. 2000. **Self-esteem**. 2 ed. New York: Harper & Row.
- Hunter, S. 1992. "Adult Day Care: Promoting Quality of Life for the Elderly." **Journal of Gerontological Nursing** 18: 17-20.
- Maslow, A.H. 1970. **Motivation and Personality**. 2nd ed. New York: Harper & Row Publishers Inc.
- Meeberg, G.A. 1993. "Quality of Life : A Concept Analysis." **Journal of Advance Nursing** 18 (1): 32-38
- Pope, A. W., S. M. McHale, and W. E. Craighead (eds.). 1988. **Self-esteem Enhancement with Children and Adolescents**. New York: Pergamon.
- Rosenberg, M. 1979. **Conceiving the Self**. New York: Basic Book.
- Sasse, C. R. 1978. **Person to Person**. Peoria, IL: Chas.
- Satir, V., J. Banmen., J. Gerber., and M. Gomori. (eds.). 1991. **The Satir Model Family Therapy and Beyond**. Palo Alto, CA: Science and Behavior books.
- Schainen, J.S. 1991. "Environment of Nursing Care of The Older Client." In Chenitz, W.C., Stone, J.T., and Salisbury, S.A. (eds.). **Clinical Gerontological Nursing**. Philadelphia: W.B.Saunders.
- Stenhouse, G. 1994. **Confident Children Developing your Child's Self-esteem**. Melbourne: Oxford Unoversity Press.

Talf, L.B. 1985. "Self-Esteem in Later Life:A Nursing Perspective." **Advance in Nursing Science** 8: 77-84.

UNESCO. 1980. "Evaluation the Quality of Life in Belgium." **Social Indicators Research** 3: 12.

United Nation, 1995. **Population Aging and Development: Report of the Regional Seminar on Population Aging and Development.** California: Wadworth Publishing Company.

Week, J.R. 1984. **Aging Concept and Social Issue.** Oxford: Nullfield Press.

Williamson, J., J. Kinnaird, and J. Brotherston (eds.). 1981. **The Provision of Care for the Elderly.** New York: Churchill Livingstone.

WHO. 1994. "The Development of the World Health Organization Quality of Life Assessment Instrument." In Orley and Kuyken, W. (eds.). **Quality of Life Assessment: International Perspective.** New York: Springer-Verlag.

Zhan, L. 1992. "Quality of Life : Concept and Measurement Issues." **Journal of Advance Nursing** 17: 795-800.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามคุณภาพชีวิต

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นเครื่องมือประกอบการศึกษาวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามจะนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา และจะถือเป็นความลับ ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผู้ตอบแบบสอบถามเป็นรายบุคคลแต่อย่างใด

แบบสอบถามแบ่งเป็น 5 ส่วน ดังนี้

- ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล
- ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว
- ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง
- ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา
- ส่วนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
- ส่วนที่ 6 คำถามเกี่ยวกับความต้องการ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ให้ครบทุกข้อตามความคิดเห็นที่เป็นจริงของท่าน และขอความกรุณาตอบข้อคำถามทุกข้อจะเป็นพระคุณยิ่ง มิฉะนั้นแบบสัมภาษณ์จะไม่สมบูรณ์ไม่สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้ และขอขอบคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดีมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความเคารพอย่างสูง

(นายสุลิต แววรรณเจือ)

นิสิตปริญญาโท สาขาพัฒนาสังคม

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชาวมุสลิม เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ 1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความหรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริงของท่าน กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

1. เพศ

ชาย หญิง

2. อายุ.....ปี

3. สถานภาพสมรส

โสด สมรส
 หย่าร้าง/แยกกันอยู่ อื่น ๆ ระบุ.....

4. ระดับการศึกษาสูงสุด

☐ ไม่ได้เรียน	☐ ม.1	☐ ปวส./อนุปริญญา
☐ ป.1	☐ ม.2	☐ ปริญญาตรี
☐ ป.2	☐ ม.3	☐ ปริญญาโท
☐ ป.3	☐ ม.4	☐ ปริญญาเอก
☐ ป.4	☐ ม.5	☐ อื่น(ระบุ).....
☐ ป.5	☐ ม.6	
☐ ป.6	☐ ปวช.	

5. อาชีพที่เคยทำ

ธุรกิจส่วนตัว ข้าราชการ พนักงานเอกชน
 พนักงานรัฐวิสาหกิจ เกษตรกร อื่น ๆ ระบุ.....

6. แหล่งที่มาของรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- จากบุตรหลาน จากเงินสงเคราะห์ยังชีพผู้สูงอายุ
 บำนาญ จากการประกอบอาชีพ อื่น ๆ ระบุ.....

7. รายได้ต่อเดือน (ระบุ).....บาท/เดือน

8. รายจ่ายต่อเดือน (ระบุ).....บาท/เดือน

9. จำนวนบุตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน

- ไม่มีบุตร มีบุตร (โปรดระบุ) คน

10. บุคคลที่อาศัยด้วย

- อยู่กับสามี/ภรรยา อยู่กับสามี,ภรรยา,ลูกและหลาน อยู่กับลูกและหลาน
 อยู่คนเดียว อยู่กับลูก อยู่กับหลาน
 อยู่กับพี่น้องร่วมสายเลือด ญาติ อื่น ๆ ระบุ.....

ส่วนที่ 2 สัมพันธภาพในครอบครัว

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านสูงที่สุด สำหรับส่วนนี้
ไม่มีข้อใดถูกหรือผิด แต่ขึ้นอยู่กับทัศนคติของแต่ละบุคคล

กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
1	สมาชิกในครอบครัวเอาใจใส่ในเวลาที่ท่านมีความทุกข์และความสุข					
2	สมาชิกในครอบครัวมีความรักใคร่เอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดี					
3	สมาชิกในครอบครัวรับฟังเรื่องราวที่เล่าไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาหรือประสบการณ์ต่างๆ					
4	สมาชิกในครอบครัวช่วยจัดอาหารให้เป็นประจำ					
5	สมาชิกในครอบครัวมักปล่อยให้ผู้อื่นคนเดียว					
6	สมาชิกในครอบครัวทำให้รู้สึกมีความสุขเมื่ออยู่ด้วยกัน					
7	สมาชิกในครอบครัวให้ท่านร่วมแก้ไขและตัดสินใจของครอบครัว					
8	มีโอกาสในการแนะนำสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับการใช้ชีวิตตามหลักการทางศาสนา					
9	สมาชิกในครอบครัวให้เกียรติกับบรรดามิตรสหายของท่าน					
10	รู้สึกพอใจกับความสัมพันธ์ระหว่างท่านกับสมาชิกในครอบครัว					

ส่วนที่ 3 การเห็นคุณค่าในตนเอง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านสูงที่สุด
สำหรับส่วนนี้ไม่มีข้อใดถูกหรือผิด แต่ขึ้นอยู่กับทัศนะของแต่ละบุคคล
กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
1	ไม่เคยคิดว่าชีวิตของท่านไร้ความหมาย เพราะท่านอายุมากขึ้น					
2	การดำเนินชีวิตตามคำสอนของศาสนาทำให้เกิดความภูมิใจ					
3	มีความภูมิใจในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับ ลูกหลานตามคำสอนของศาสนา					
4	มีความภูมิใจในการที่ได้เลี้ยงดูลูกหลานให้ อยู่ในแนวทางของศาสนา					
5	มีความภูมิใจในการที่ได้ช่วยเหลือพี่น้อง มุสลิมตามแนวทางของศาสนา					
6	มีความภูมิใจในการที่ได้ช่วยเหลือพี่น้อง ต่างศาสนิกตามแนวทางของศาสนา					
7	คิดเสมอว่าชีวิตของท่านมีความหมายสำหรับ ทุกคนในครอบครัว					
8	ใช้เวลาว่างที่มีอยู่ทำงานให้กับสังคมและ ชุมชนมากขึ้น					

ส่วนที่ 4 การดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านสูงที่สุดเพียงข้อเดียว สำหรับส่วนนี้ไม่มีข้อใดถูกหรือผิด แต่ขึ้นอยู่กับทัศนคติของแต่ละบุคคล กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
1	ได้ใช้เวลาในการศึกษาคำสอนจากคัมภีร์อัลกุรอาน					
2	ได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในคำสอนของศาสนาที่ส่งเสริมให้กระทำในชีวิตประจำวัน					
3	ได้ปฏิบัติกับเครือญาติตามคำสอนของศาสนา					
4	ได้ปฏิบัติกับพี่น้องมุสลิมตามคำสอนของศาสนา					
5	ได้ปฏิบัติกับเพื่อนบ้านตามคำสอนของศาสนา					
6	ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติศาสนกิจที่ศาสนาส่งเสริมให้กระทำ					

ส่วนที่ 5 ข้อมูลด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านสูงที่สุด สำหรับส่วนนี้
ไม่มีข้อใดถูกหรือผิด แต่ขึ้นอยู่กับทัศนะของแต่ละบุคคล
กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

5.1 คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
1	รู้สึกว่าคุณภาพของตนเองสมบูรณ์แข็งแรงดี					
2	มีการเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ บ้าง					
3	ให้ความสำคัญกับสุขภาพของตนเองมากขึ้น					
4	มีการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยสูงอายุอยู่เป็นประจำ					
5	รู้สึกปวดตามกระดูกและข้อต่างๆ					
6	มีปัญหาเกี่ยวกับระบบขับถ่าย					
7	สามารถรับรสต่างๆของอาหารได้ตามปกติ					
8	เริ่มรู้สึกเดินไม่ค่อยสะดวก					

5.2 คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
1	มีความรู้สึกพอใจในการดำเนินชีวิตของท่าน โดยไม่มีความกังวลใจหรือทุกข์ใจ					
2	เมื่อตื่นนอนแล้วไม่รู้สึกว่าเบื่อหน่ายหรือว้าวุ่น ใจ					
3	มีความรู้สึกโดดเดี่ยวอยู่ลำพังเพียงคนเดียวใน บางครั้ง					
4	ท่านคิดเสมอว่าชีวิตคนเราต้องมีสุขและทุกข์					
5	เมื่อพบเรื่องกระทบกระเทือนจิตใจสามารถ ควบคุมความรู้สึกได้					
6	ความเจ็บป่วยทางร่างกายไม่ทำให้รู้สึกทุกข์ใจ					
7	จิตใจที่มีความผูกพันอยู่กับอัลลอฮ์ทำให้มีความ สงบ					
8	มีความรู้สึกโดดเดี่ยวอยู่เพียงลำพังคนเดียวเสมอ					

5.3 คุณภาพชีวิตด้านสังคม

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
1	ได้ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ทางศาสนาในวันต่างๆ กับเพื่อนบ้านเสมอ					
2	ได้ร่วมทำกิจกรรมในเทศกาลต่างๆ ทางศาสนา กับชุมชนเสมอ					
3	หลังจากการร่วมกิจกรรมของชุมชนท่านยังมีความสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง					
4	เป็นสมาชิกของชมรมหน่วยงานอื่น					
5	สังคมของผู้สูงอายุในชุมชนที่ท่านอยู่มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน					
6	ชุมชนของท่านอยู่กันอย่างให้เกียรติต่อกันและมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน					

5.4 คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
1	รู้สึกที่บ้านที่อยู่อาศัยมีสิ่งแวดล้อมที่มั่นคงปลอดภัย					
2	มีความพอใจกับสภาพแวดล้อมรอบๆ บ้าน					
3	ชุมชนที่อาศัยไม่มีปัญหาสิ่งแวดล้อม					
4	รู้สึกปลอดภัยเมื่อเดินคนเดียวในหมู่บ้านหรือชุมชนแม้เป็นเวลากลางคืน					
5	ในชุมชนมีต้นไม้ใหญ่ สวนหย่อมให้ความร่มรื่นแก่ชุมชนเพียงพอ					

5.5 คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
1	ได้รับบริการการรักษาที่ดีจากสถานบริการสาธารณสุข					
2	ได้รับคำปรึกษาแนะนำการดูแลสุขภาพโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่มาเยี่ยมบ้าน					
3	ได้รับการบริการทางการแพทย์ทางเลือกในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ					
4	ได้รับการบริการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุในระดับชุมชน					
5	มีสถานบริการของรัฐมีการจัดบริการให้คำปรึกษาทั่วไปแก่ผู้สูงอายุอย่างพอเพียง					
6	ปัจจุบันหน่วยงานราชการและเอกชนให้การสนับสนุน ส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุมากขึ้น					

ตารางผนวกที่ 1 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

Item	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
BR1	34.9000	6.9207	.6185	.8004
BR2	34.9000	6.9897	.5852	.8037
BR3	34.8000	7.4069	.5204	.8118
BR4	34.9000	6.8517	.4474	.8198
BR5	34.8000	6.8552	.5243	.8092
BR6	34.5333	7.7057	.3545	.8239
BR7	35.3333	6.8506	.4740	.8158
BR8	34.8333	6.6264	.5015	.8141
BR9	34.7000	7.9414	.5161	.8207
BR10	34.3000	6.0793	.7721	.7785

Reliability Coefficients N of Cases = 30.0 N of Items = 10

Alpha = .8261

ตารางผนวกที่ 2 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการเห็นคุณค่าในตนเอง

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

Item	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
SW1	29.3333	14.2989	.5811	.9018
SW2	28.7000	14.2172	.6144	.9000
SW3	29.1333	11.7057	.7370	.8885
SW4	29.2667	11.3747	.8051	.8809
SW5	29.2000	11.8207	.8615	.8749
SW6	29.2333	11.4264	.9020	.8701
SW7	29.0333	13.7575	.5491	.9028
SW8	30.3667	13.2057	.5721	.9019

Reliability Coefficients N of Cases = 30.0 N of Items = 8

Alpha = .9035

ตารางผนวกที่ 3 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนา

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

Item	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
LR1	17.0667	4.2023	.7965	.8739
LR2	17.0667	4.2713	.8562	.8598
LR3	16.1333	5.4989	.6434	.8946
LR4	16.1333	5.3609	.7248	.8855
LR5	16.1333	5.4989	.6434	.8946
LR6	17.1333	4.4644	.7969	.8702

Reliability Coefficients N of Cases = 30.0 N of Items = 6

Alpha = .8990

ตารางผนวกที่ 4 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

Item	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
QB1	24.9667	12.0333	.7977	.8659
QB2	25.1333	10.2575	.8133	.8641
QB3	25.3667	13.4126	.5435	.8884
QB4	25.8333	13.0402	.5320	.8895
QB5	24.9667	11.6885	.6741	.8777
QB6	24.6667	12.8506	.5736	.8860
QB7	24.7333	13.2368	.6547	.8812
QB8	24.7667	11.4954	.8219	.8616

Reliability Coefficients N of Cases = 30.0 N of Items = 8

Alpha = .8912

ตารางผนวกที่ 5 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

Item	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
QM1	29.3333	5.0575	.4901	.7668
QM2	29.2000	5.0621	.5843	.7545
QM3	28.9667	4.3782	.5218	.7694
QM4	28.4000	5.0069	.4953	.7660
QM5	29.0667	5.4437	.4112	.7784
QM6	29.3000	4.7690	.5488	.7570
QM7	28.0667	5.6506	.4374	.7784
QM8	28.4333	4.8747	.5561	.7560

Reliability Coefficients N of Cases = 30.0 N of Items = 8
Alpha = .7892

ตารางผนวกที่ 6 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามคุณภาพชีวิตด้านสังคม

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

Item	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
QS1	16.6333	3.4816	.8298	.8130
QS2	16.6333	3.4816	.8298	.8130
QS3	17.4667	3.9816	.6709	.8444
QS4	18.2333	3.9782	.5524	.8675
QS5	16.1667	4.1437	.5815	.8592
QS6	16.2000	4.5103	.5603	.8639

Reliability Coefficients N of Cases = 30.0 N of Items = 6

Alpha = .8677

ตารางผนวกที่ 7 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

Item	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
QE1	13.4667	1.7057	.3053	.6379
QE2	13.5333	1.4299	.3409	.6195
QE3	14.5000	1.5000	.3147	.6294
QE4	14.0667	1.0989	.5014	.5384
QE5	14.0333	1.1368	.5697	.4961

Reliability Coefficients N of Cases = 30.0 N of Items = 5

Alpha = .6454

ตารางผนวกที่ 8 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

Item	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
QH1	14.7000	2.4241	.5348	.7385
QH2	15.7333	2.4782	.6227	.7108
QH3	15.9333	2.8230	.5595	.7339
QH4	15.9000	2.7138	.5968	.7232
QH5	14.0667	2.7540	.4211	.7648
QH6	14.1667	2.8333	.4251	.7617

Reliability Coefficients N of Cases = 30.0 N of Items = 6

Alpha = .7730

ภาคผนวก ค

หลักการศรัทธาในศาสนาอิสลามและประวัติความเป็นมาของมุสลิมในประเทศไทย

รากฐานของศาสนาอิสลาม

รากฐานของศาสนาอิสลามมี 3 ประการ คือ หลักการศรัทธา หลักปฏิบัติ และหลักคุณธรรม ซึ่งมีนักวิชาการทางศาสนาได้ค้นคว้าจากพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน และคำสอนของศาสดามุฮัมมัด โดยนำเสนอไว้ ดังนี้

3. หลักการศรัทธา

การศรัทธา หมายถึง นอบน้อมยอมจำนนต่ออัลลอฮ์และปฏิบัติตามบทบัญญัติของพระองค์มุสลิมนับถือศรัทธา ซึ่งแสดงออกด้วยความเชื่อมั่นอย่างแน่นแฟ้น โดยหลักการศรัทธานั้น มีทั้งหมด 6 ประการ คือ

3.1 การศรัทธาต่ออัลลอฮ์

การศรัทธาต่ออัลลอฮ์ (พระนามของพระเจ้า) ถือเป็นหัวใจสำคัญของผู้นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งการศรัทธานั้นต้องมาจากการใช้สติปัญญาพิจารณาเหตุผล และหลักฐานมิใช่การเชื่อตามกัน ซึ่ง มุณีร มุหะหมัด (2542) ได้รวบรวมหลักฐาน และเสนอแนวคิดไว้ ดังนี้

การรู้จักอัลลอฮ์คือการรู้จักคุณลักษณะของพระองค์ซึ่งมีกล่าวไว้ในคัมภีร์กุรอานถึง 99 ประการด้วยกัน ตัวอย่างเช่น พระองค์ทรงมีอยู่ดั้งเดิม ผู้ทรงเป็นหนึ่ง ทรงเป็นผู้สร้าง ผู้ทรงอภิบาล ผู้ทรงประทานปัจจัยยังชีพ ผู้ทรงไม่เหมือนใครและไม่มีใครเหมือน ผู้ทรงยุติธรรม ผู้ทรงเห็น ผู้ทรงยิ่งใหญ่ ผู้ทรงไต่ถาม ผู้ทรงรอบรู้ ผู้ทรงกรุณาปราณี ผู้ทรงเมตตา และอื่น ๆ อีกมากมาย การที่จะรู้จักอัลลอฮ์และเข้าถึงพระองค์ได้นั้นจะต้องใช้สติปัญญาใคร่ครวญอย่างถี่ถ้วนถึงคุณลักษณะของพระองค์ เพราะการมีความเชื่อหรือความศรัทธาในพระเจ้านั้น แต่เป็นเรื่องของการใช้สติปัญญาอย่างมีเหตุผล และเป็นเรื่องที่ไม่เกินสติปัญญาของมนุษย์

อัลลอฮ์ไม่ใช่สิ่งเคารพบูชาที่มนุษย์เสกสรรปั้นแต่งขึ้นมาจากจินตนาการ พระองค์ไม่ใช่เทพเจ้าแห่งปรากฏการณ์ต่างๆ อาจมีคำถามว่าสิ่งที่มองไม่เห็นจะมีอยู่ได้อย่างไร ซึ่งในโลกนี้มีอะไรอีกมากมายหลายอย่างที่เรารู้ว่ามันมี แต่ไม่สามารถที่จะมองเห็นได้ เช่น อากาศ คลื่นความถี่ในอากาศ ความคิดและความรู้สึกของมนุษย์ ฯลฯ แต่สิ่งเหล่านี้เราก็สามารถพิสูจน์ได้ว่ามันมีอยู่จริงจากปรากฏการณ์ และผลที่เห็นก็ปรากฏชัดให้เราได้รับรู้กัน เช่นเดียวกัน ในกรณีของอัลลอฮ์

ถึงแม้ว่าเราจะมองไม่เห็นพระองค์ แต่เราก็สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าพระองค์ทรงมีอยู่จริง และเป็น การพิสูจน์ที่ไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ช่วยแต่ประการใด

ข้อพิสูจน์ประการแรกก็คือสิ่งต่างๆ ทางธรรมชาติที่มีอยู่รอบๆ ตัวเราไม่ว่าจะเป็น ต้นไม้ ภูเขา สัตว์ อากาศ ดวงดาว จักรวาลหรือแม้กระทั่งตัวมนุษย์เอง สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ อย่างไรถ้าไม่มีใครสร้างมันขึ้นมา สติปัญญาของมนุษย์จะไม่เชื่ออย่างแน่อนหากบอกว่า นาฬิกาที่ อยู่ในมือหรือเครื่องบินที่บินอยู่บนท้องฟ้า หรือไม้บรรทัด และแม้แต่ไม้จิ้มฟันอันเล็กๆ จะอุบัติ ขึ้นมาเองโดยไม่มีผู้ทำมันขึ้น สรรพสิ่งต่างๆ ทางธรรมชาติก็เช่นกัน เหตุผลทางวิทยาศาสตร์และ ความจริงจะยืนยันว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้มีได้เกิดขึ้นเองโดยบังเอิญ หากแต่จะต้องมีผู้สร้างและผู้จัดวาง กฎระเบียบให้มัน แล้วดวงดาวต่าง ๆ ในจักรวาลนั้นใครคือผู้สร้างมันขึ้นมา แล้วใครจัดระบบวิถี โคจรให้กับมัน แน่แน่นอนคนที่สร้างจักรวาลอันกว้างใหญ่ไพศาลนั้นจะต้องเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ทรง สามารถ ผู้ทรงรอบรู้เกินกว่ามนุษย์ และผู้นั้นคืออัลลอฮ์ผู้ทรงสร้างและผู้ทรงยิ่งใหญ่

คุณลักษณะของความกรุณาปราณีอันเป็นลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของอัลลอฮ์ สามารถเห็นได้จากสิ่งที่พระองค์ทรงประทานปัจจัยยังชีพที่จำเป็นให้กับมนุษย์และ สัตว์ทั้งหมดโดยไม่เลือกเผ่าพันธุ์ชนชั้นวรรณะหรือแม้แต่ผู้ปฏิเสธพระองค์ก็ตาม เช่น น้ำ อากาศ ดิน แร่ธาตุ พืชพันธุ์ธัญญาหาร ซึ่งสิ่งเหล่านี้พระองค์ทรงประทานให้อย่างเหลือเฟือ แต่การค้นหา และนำสิ่งเหล่านี้มาใช้ประโยชน์นั้นขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถและความยุติธรรมของมนุษย์เอง

นอกจากนี้ บรรจง บินกาซัน (2542) ได้รวบรวมหลักฐานและเสนอแนวคิด เพิ่มเติมไว้ ดังนี้

การมีอยู่ของตัวเองเป็นหลักฐานที่พิสูจน์ถึงการมีอยู่ของอัลลอฮ์ได้เป็นอย่างดี ไม่มีมนุษย์คนใดในโลกที่กล้าอ้างว่าตัวเองเป็นผู้สร้างตัวเองขึ้นมา หรือว่าเป็นผู้สร้างมนุษย์ คนอื่น แต่คัมภีร์กุรอานบอกแก่มนุษย์ชัดเจนว่า

“อัลลอฮ์ได้ทำให้สุเจ้าออกมาจากครรภ์มารดาของสุเจ้าในขณะที่สุเจ้าไม่รู้อะไรเลย และพระองค์ทรงทำให้สุเจ้ามีหู ตา และหัวใจเพื่อสุเจ้าจะได้ขอบคุณ” (กุรอาน บทอันนะหฺลี โองการที่ 78)

การรู้จักอัลลอฮ์ถือเป็นการเริ่มต้นของการรู้จักอิสลาม ผู้ทรงสร้างทุกสรรพสิ่ง เป็นพื้นฐานการศรัทธาที่จะนำไปสู่หลักการศรัทธาต่อสิ่งที่พระองค์เป็นผู้สรรสร้างและบังเกิดขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่มุสลิมทุกคนต้องเชื่อมั่นในสิ่งที่พระองค์ได้บังเกิดขึ้นมา

การศรัทธาต่ออัลลอฮ์ดังกล่าวตรงกับคำสอนของพระพุทธรเจ้าที่ให้ใช้สติปัญญา พินิจพิจารณาเชื่อในความเป็นเหตุเป็นผล และเชื่อว่าเมื่อมีผลก็ต้องมีเหตุ ดังที่ พรสวรรค์ เพชรแดง (2528) ได้ค้นคว้าและนำเสนอไว้ว่า ศรัทธาหรือความเชื่อมั่นตามแนวทางพระพุทธศาสนาจึงเป็น ความเชื่อที่ชอบด้วยเหตุผลและมีปัญญากำกับอย่างสมบูรณ์ พระพุทธรเจ้าทรงสอนมิให้ปลงใจเชื่อ ในสิ่งที้อาจจะผิดพลาดได้ตามหลักกาลามสูตร ได้แก่ อย่าปลงใจเชื่อตามถ้อยคำที่ได้ยินได้ฟังมา อย่า ปลงใจเชื่อตามถ้อยคำที่กล่าวสือๆ กันมา อย่าปลงใจเชื่อโดยตื่นข่าวว่าได้ยินมาว่าอย่างนี้ อย่าปลงใจ เชื่อโดยอ้างตำรา อย่าปลงใจเชื่อโดยนึกเอาเอง อย่าปลงใจเชื่อโดยคาดคะเน อย่าปลงใจเชื่อโดย ตริคตามเอาการ อย่าปลงใจเชื่อโดยชอบว่าต้องกับทิวาของตน อย่าปลงใจเชื่อโดยเชื่อว่าผู้พูดสมควร เชื่อถือได้ และอย่าปลงใจเชื่อโดยความนับถือว่าสมณะนี้เป็นครูของเรา จะเห็นได้ว่าแม้ พระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนาแห่งเหตุผล สอนมิให้พุทธศาสนิกชนเชื่ออะไรง่ายๆ แต่พระพุทธรเจ้า ก็ทรงสอนให้ชาวพุทธมีศรัทธา หรือความเชื่อ และให้มีปสาทะ คือ ความเลื่อมใสในสิ่งที่ควรเชื่อ ความเลื่อมใส เพราะความเชื่อเป็นคุณธรรมที่จำเป็น เบื้องต้นในการนำไปสู่จุดหมายปลายทาง

1.2 การศรัทธาต่อบรรดามะลาอิกะฮ์

มุณีร์ มุหะหมัด (2542) ได้นำเสนอรายละเอียดต่างๆ ไว้ดังนี้

มะลาอิกะฮ์ คือ บ่าวของอัลลอฮ์ประเภทหนึ่ง ถูกบังเกิดจากรัศมี ไม่มีเพศ ไม่มีถิ่น ไม่ดื่ม ไม่หลับ ไม่นอน พวกเขาภักดีต่ออัลลอฮ์ และไม่ฝ่าฝืนคำสั่งของพระองค์ ตอบสนองคำ บัญชาของอัลลอฮ์ โดยเคร่งครัดครบถ้วนทุกประการ หน้าที่ของมะลาอิกะฮ์ คือ การปฏิบัติอิบาดะฮ์ สดุดีสรรเสริญ เทิดทูนความยิ่งใหญ่ และความบริสุทธิ์ของพระองค์ ซึ่งมะลาอิกะฮ์แต่ละท่านก็จะมี หน้าที่แตกต่างกันออกไป และมุสลิมจะต้องศรัทธาว่า บรรดามะลาอิกะฮ์เป็นบ่าวของอัลลอฮ์ ประเภทหนึ่ง พวกเขามีความรักต่อบรรดามุสลิม มุมีน (มุสลิมที่ปฏิบัติตามหลักการของศาสนา อิสลามอย่างเคร่งครัด) และได้ขอพรจากอัลลอฮ์ให้แก่พวกเขา พวกเขาไม่มีอำนาจใดๆ ในการที่จะ ให้คุณาให้โทษต่อผู้ใด และไม่มีฐานะตำแหน่งเท่าเทียม อัลลอฮ์ ไม่มีอำนาจในการเป็นสื่อกลางใน การขอไถ่โทษจากอัลลอฮ์ นอกจากจะได้รับการอนุญาตจากพระองค์เท่านั้น โดยที่การมีอยู่ของ

มะลาอิกะฮ์นั้น ได้ถูกระบุอยู่ในกุรอานซึ่งเป็นพระวจนะของอัลลอฮ์ ได้ยืนยันว่ามีจริง ดังนั้น ศาสนาอิสลามจึงกำหนดให้มุสลิมต้องมีความศรัทธาในเรื่องนี้

1.3 การศรัทธาต่อคัมภีร์ของอัลลอฮ์

คัมภีร์ของอัลลอฮ์มีหลายเล่ม ซึ่งพระองค์ประทานมายังบรรดารอซูล ก่อนที่พระองค์ทรงประทานคัมภีร์อัลกุรอานลงมา เพื่อเป็นทางนำแก่มวลมนุษยชาติเป็นคัมภีร์เล่มสุดท้าย และมุสลิมต้องศรัทธาว่าอัลลอฮ์ได้ทรงประทานคัมภีร์มายังบรรดารอซูล (ศาสดา) เพื่อให้นำมาเผยแพร่แก่บรรดามนุษย์ โดยที่มุนีร มุหะหมัด (2542) ได้ค้นคว้าจากหลักฐานต่างๆ ที่ระบุอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอานและนำเสนอไว้ ดังนี้

1.3.1 คัมภีร์เตารอด พระองค์อัลลอฮ์ได้ทรงประทานมายังนบี (ศาสดา) มูซา เป็นภาษาฮีบรู คัมภีร์เล่มนี้ประกอบด้วยบัญญัติศาสนาและหลักการศรัทธาที่ถูกต้อง และบอกกล่าวการมาของนบีมุฮัมมัด คัมภีร์นี้บางครั้งรู้จักกันในนามของคัมภีร์โตราห์ (Torah) เนื้อหาของบางส่วนของคัมภีร์นี้อยู่ในพระคริสตธรรมคัมภีร์พันธสัญญาเก่าของศาสนาคริสต์ (Old Testament) ในคัมภีร์ทัลมุด (Talmud) ในศาสนาฮิว

1.3.2 คัมภีร์อินญิล เป็นคัมภีร์ที่อัลลอฮ์ได้ทรงประทานมายังนบีอีซา เป็นภาษากรีกโบราณ คัมภีร์อินญิลได้ชี้แจงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับหลักการศรัทธา และเชิญชวนให้มนุษย์เคารพภักดีต่ออัลลอฮ์องค์เดียว พร้อมกันนั้นก็ได้อธิบายการมาของ นบีมุฮัมมัด คัมภีร์อินญิลบางส่วนมีอยู่ในพระคริสตธรรมคัมภีร์พันธสัญญาใหม่ (New Testament)

1.3.3 คัมภีร์ซาบูร์ เป็นคัมภีร์ที่อัลลอฮ์ได้ทรงประทานมายังนบีดาวูด เป็นภาษาซีเรียโบราณ คัมภีร์ซาบูร์ซึ่งประมวลถึงคำวิงวอน คติธรรม ศาสน โนวาท โดยไม่มีบัญญัติศาสนา เพราะอัลลอฮ์ได้ทรงใช้ให้ท่านนบีดาวูดดำเนินตามบัญญัติของนบีมูซา

1.3.4 คัมภีร์อัลกุรอาน เป็นคัมภีร์ที่อัลลอฮ์ได้ทรงประทานแก่นบีมุฮัมมัด เป็นภาษาอาหรับ โดยมีคุณลักษณะพิเศษดังนี้ คือ

- 1) เป็นคัมภีร์ที่มีความประเสริฐสูงสุดที่ได้ถูกประทานยังบรรดาศาสดา

2) เป็นคัมภีร์สุดท้ายที่อัลลอฮ์ได้ทรงประทานมา

3) คัมภีร์อัลกุรอาน ได้ยกเลิกบัญญัติต่างๆ ที่อัลลอฮ์ได้ทรงประทานมาในคัมภีร์ก่อน ๆ

4) คัมภีร์อัลกุรอานจะคงอยู่จนถึงวันกิยามะฮ์ (วันโลกหน้า) โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงตามที่มีระบุอยู่ในตัวบทของคัมภีร์อัลกุรอานว่าคัมภีร์นี้พระองค์เป็นผู้ประทานและพระองค์เป็นผู้รักษา

คัมภีร์อัลกุรอานถูกประทานมาเป็นภาษาอาหรับแบ่งออกเป็น 114 ซูเราะฮ์ (บท) และแบ่งออกเป็นญุซอ (ภาค) ได้ 30 ภาค มีโองการทั้งหมด 6,666 โองการ เนื้อหาของคัมภีร์ประกอบด้วย

- 1) หลักการศรัทธาในศาสนาอิสลาม
- 2) หลักศาสนบัญญัติ
- 3) หลักจริยธรรม
- 4) ชีวประวัติศาสดาบางท่าน และประวัติของชนรุ่นก่อนๆ พอเป็นสังเขป
- 5) หลักรัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
- 6) ธรรมชาติวิทยา และวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน ฯลฯ

มุสลิมทุกคนจะต้องนำเอาอัลกุรอานมาก่อน ทำความเข้าใจกับตัวบทของอัลกุรอาน ยึดมั่นศรัทธา และปฏิบัติตามสิ่งที่อัลกุรอานใช้ และละเว้นในสิ่งที่อัลกุรอานห้ามทั้งหมด จะละเว้นวรรคหนึ่งตอนใดไม่ได้ ทั้งนี้มุสลิมศรัทธาว่าอัลลอฮ์ได้ทรงประทานคัมภีร์มายังบรรดา ร่อซูล (ศาสดา) เพื่อนำมาเผยแผ่แก่บรรดามนุษย์ ซึ่งจะทำให้เขาเข้าถึงบัญญัติของอัลลอฮ์ที่มีมายังพวกเขา พระคัมภีร์อัลกุรอานนั้นมีความสมบูรณ์ ถูกต้อง ไม่มีการบิดเบือน เปลี่ยนแปลง แก้ไขและเป็นคัมภีร์เล่มสุดท้ายที่พระเจ้าประทานให้แก่มนุษย์ เพื่อให้ปฏิบัติตามตั้งแต่ยุคของท่านศาสดามุฮัมมัด วันสิ้นโลก

1.4 การศรัทธาต่อบรรดานบี และร่อซูล

นบี คือ บุคคลที่อัลลอฮ์ได้ทรงเลือกเฟ้นมาจากสามัญชนคนธรรมดา ซึ่งปราศจากลักษณะอันน่าตำหนิและตกต่ำทั้งปวง อัลลอฮ์ได้ลงโองการศาสนามาสู่เขา ให้ให้ปฏิบัติเป็นศาสนกิจส่วนตัวและครอบครัว ไม่ได้ให้ทำการเผยแพร่

ร่อซูล คือ ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นนบี แล้วอัลลอฮ์ได้ทรงเลือกเฟ้นเลื่อนขึ้นให้รับตำแหน่งเป็นร่อซูล และได้มีโองการศาสนามาสู่เขา โดยให้เผยแพร่ประกาศศาสนากับมนุษย์ทั้งหลาย เพื่อเรียกร้องให้บรรดามนุษย์เคารพภักดีต่ออัลลอฮ์องค์เดียว แต่ไม่มีผู้ใดรู้ถึงจำนวนที่แน่นอนของบรรดานบี และร่อซูลนอกจากอัลลอฮ์ (มุณีร มุหะหมัด, 2542) นอกจากนี้ อิมรอน บินยูซุฟ และอลิย์ บินอับรอฮีม (2546) ได้กล่าวว่า อิสลามถือว่า บรรดาศาสดา หรือนบี ผู้ประกาศัจธรรมของพระเจ้านั้น ได้ถูกส่งลงมายังโลกนี้จำนวนมากมายังทุกๆ ประชาชาติ ดังนั้นทุกชาติทุกภาษาจึงมีนบี และร่อซูลประจำแต่ละชาติ และสำหรับทุกชาตินั้นมีผู้นำทาง ซึ่งบางท่านก็รู้จักนาม และบางท่านก็ไม่รู้จักนาม ซึ่งมุสลิมทุกคนจะต้องให้การเคารพเชื่อถือ จะคูหมั่นดูแลตนท่านหนึ่งท่านใดไม่ได้ นบีทั้งหลายมีหลักการเดียวกัน คือสอนให้ผู้คนมีสัมมาประพฤติชอบละเว้นการบาปทั้งปวง ฉะนั้นทุกๆ นบีจึงเป็นผู้ไร้บาป มีคุณธรรมสูง ให้แบบอย่างกัลยาณธรรมแก่มวลมนุษย ไม่กล่าวเท็จ เป็นสัตย์บุคคล ไม่พูดตามใจตนเอง เผยแพร่หลักธรรมต่อพองมนุษย์หมู่เหล่าอย่างเปิดเผยและทั่วถึง

บรรดานบีทั้งหลายต่างได้ทำหน้าที่นี้ติดต่อกันเรื่อยมาจนถึงท่านศาสดามุฮัมมัด จึงเป็นการสิ้นสุดของการส่งนบีของพระเจ้ามายังโลกนี้ ซึ่งนั่นย่อมหมายถึงว่านบีมุฮัมมัด เป็นนบีท่านสุดท้ายของอัลลอฮ์ที่ถูกส่งลงมา เพื่อสืบทอดภารกิจต่อจากบรรดาศาสดาท่านก่อนๆ และหลังจากท่านศาสดามุฮัมมัด พระองค์จะไม่ส่งศาสดาคนใดของพระองค์ลงมาอีก ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติของพระองค์ที่จะให้แก่มวลมนุษยทั้งหลายได้นำไปประพฤติปฏิบัตินั้น ได้ครบถ้วนสมบูรณ์หมดแล้วในทุกประการ

ศาสดาท่านต่างๆ ที่ถูกส่งลงมาก่อนท่านศาสดามุฮัมมัด ซึ่งมีจำนวนแสนกว่าท่านนั้น ส่วนมากนั้นไม่ปรากฏชื่อให้เราได้รับรู้จะมีก็แต่เพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่พระองค์แจ้งไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน เช่น นัวะหุ, อิบรอฮีม, อิสมาอีล, อิสฮาค, ยะอูบ, ยูซุฟ, มูซา, ดาวิด, สุลัยมาน, อีซา และศาสดาท่านสุดท้าย คือ ท่านศาสดามุฮัมมัด ด้วยเหตุนี้มุสลิมทุกคนจึงต้องให้ความเคารพยกย่องต่อบรรดาศาสดาทั้งหลายของพระองค์ที่ถูกส่งลงมาก่อนหน้านั้น ไม่ว่าศาสดาท่านนั้นจะมีชื่ออยู่ในคัมภีร์อัลกุรอานหรือไม่ หรือจะเป็นชาติใดก็ตาม

1.5 การศรัทธาในวันสุดท้ายของโลกนี้ และการเกิดใหม่ในโลกหน้า

อิมรอน บินยูซุฟ และ อลีย์ บินอับรอฮีม (2546) ได้ศึกษาค้นคว้าและนำเสนอเกี่ยวกับการศรัทธาต่อวันสุดท้ายของโลกนี้ และการเกิดใหม่บนโลกหน้าไว้ดังนี้

อิสลามถือว่าโลก (คุนยา) ที่เราอาศัยอยู่นี้ คือวัฏธนูหนึ่งที่จะต้องประสบกับการดับสลายในวันหนึ่งข้างหน้าตามกาลเวลาเหมือนกับวัฏธนูอื่นๆ ทั้งหลาย ยกเว้นอัลลอฮ์เท่านั้นที่ยังคงดำรงอยู่อย่างไม่มีวันดับสลายไปชั่ววันรันคร์ หลังจากนั้นมนุษย์ทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ศาสนาใดก็จะถูกบังเกิดขึ้นใหม่อีกครั้งในวันปรโลก (วันกียามะฮ์) เพื่อรับการชำระไต่สวน และรับผลตอบแทนในความดีความชั่ว ที่เขาแต่ละคนได้ทำไว้ในขณะยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ในวันนั้น ไม่มีใครจะมาช่วยไถ่บาปใ้แก่ใครได้ ไม่ว่าจะเป็นนักบุญท่านไหน หรือ พระศาสดาองค์ใด มีแต่มีตรธรรม ความดีที่เขาได้เพียรประกอบไว้ในโลกนี้เท่านั้น ที่จะส่งให้เขาไปพบกับความสงบสุขในบั้นปลายของชีวิตในโลกหน้าได้

อิสลามไม่ยอมรับถึงเวียนว่ากลับชาติมาเกิดในโลกนี้อีก คือ อิสลามถือว่ามนุษย์ทุกคนเกิดหนเดียว ตายหนเดียวในโลกนี้ ทุกคนถูกเกิดขึ้นมาเพื่อรับการทดสอบ หรือเข้าห้องสอบในโลกนี้เพียงครั้งเดียว หลังจากนั้นเขาจะถูกบังเกิดขึ้นมาใหม่ในโลกหน้า เพื่อการชำระไต่สวนในความดีความชั่วที่เขาได้กระทำไว้ในโลกนี้ ถ้าเราทุกคนไม่ยอมรับในเรื่องการชำระไต่สวนบุญบาป หรือการตอบแทนความดีความชั่วที่เราได้กระทำไว้ในโลกนี้แล้ว สังคมจะเต็มไปด้วยความปั่นป่วนวุ่นวายอย่างหาความสงบไม่ได้ ดังเช่น สังคมของชาวอาหรับในยุคญาฮีลียะฮ์ (ยุคแห่งความมมงายและป่าเถื่อน) ซึ่งพวกเขามีความเชื่อกันว่า คนเราเมื่อตายแล้วก็แล้วกันไป เหมือนกับต้นไม้ใบหญ้า และเหล่าสัตว์ทั้งหลายที่ทอดร่างลงแล้วก็ไม่มีวันกลับฟื้นขึ้นมาอีก ทุกคนเกิดมาแล้วก็ตายไปอย่างหาจุดหมายไร้สาระแก่นสารใดๆ ไม่ได้ ความดีความชั่วที่ได้กระทำมานั้น จะไม่มีการไต่สวนตอบแทนใดๆ อีกต่อไป ด้วยเหตุนี้ พวกเขาจึงใช้ชีวิตไปในความชั่วช้ำมมมายทุกรูปแบบ นับแต่การยึดโซ่กลาง เคารพกราบไหว้เจวีร์รูปปั้น หรือแม้แต่ก้อนหินลุ่นๆ เสพสุรามา เอาลูกผู้หญิงไปฝังทั้งเป็น หรือไม่ก็กักขังไว้จนโต ตลอดจนคอยผูกพยาบาทมาดร้ายตามเข่นฆ่าล้างผลาญกันโคตรชั่วตระกูลอย่างไม่มีวันจบสิ้น เกียรติ และฐานะของสตรีถูกกดต่ำลงมีต่างทาส หรือสัตว์เลี้ยงของชายที่จะนำไปซื้อขายแลกเปลี่ยนกับใครก็ได้ จากความคิด และการกระทำเช่นนี้ได้สร้างความตกต่ำและวิบัติปั่นป่วนไปทั่วอาหรับในสมัยนั้น

การศรัทธาในเรื่องวันสุดท้าย และวันแห่งการฟื้นคืนชีพ เป็นหลักการศรัทธาขั้นพื้นฐานที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการเป็นผู้ศรัทธาในอิสลามเป็นอย่างมาก เพราะมันเป็นสิ่งที่จะช่วยบรรเทาจิตใจมนุษย์ ให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณความดี นอกจากนั้นแล้วมันยังมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่

การศรัทธาในวันแห่งการฟื้นคืนชีพ หมายความว่ามุสลิมจะต้องเชื่อว่าชีวิตของตนเองมิได้เกิดขึ้นมาโดยบังเอิญ แต่อัลลอฮ์เป็นผู้ทรงสร้างเขาขึ้นมาให้มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง และทุกชีวิตก็จะต้องประสบกับความตายและในวันหนึ่งโลกจะต้องแตกสลายหลังจากนั้นแล้วทุกชีวิตจะถูกทำให้ฟื้นขึ้นเพื่อรอรับการตัดสินตอบแทนความดีความชั่วทุกอย่างที่เขาได้กระทำไว้ในขณะยังมีชีวิตและชีวิตหลังความตายนี้เองที่เป็นชีวิตที่นิรันดร์ ดังนั้น อิสลามจึงถือว่าความตายมิได้เป็นจุดสิ้นสุดของชีวิตหากแต่เป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตใหม่ที่แท้จริงและนิรันดร์

การมีความเชื่อเช่นนี้เองที่เป็นสิ่งที่ให้กำลังใจแก่ผู้ทำดีได้ทำความดีต่างๆ ไปถึงแม้เขาจะไม่ได้รับการตอบแทนความดีในขณะที่เขายังมีชีวิตอยู่ก็ตาม ขณะเดียวกัน มันก็ยังเป็นความยุติธรรมของพระเจ้าอีกด้วยที่พระองค์จะทรงลงโทษผู้กระทำความชั่วขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ นับว่าความเชื่อในเรื่องนี้จึงเป็นกลไกที่จะคอยควบคุมพฤติกรรมมนุษย์มิให้กระทำความชั่ว แต่เพียงกระทำความดีในขณะที่ยังมีชีวิต

1.6 การศรัทธาต่อการกำหนดสภาพการณ์

มุณีร มุหะหมัด (2542) ได้ศึกษาค้นคว้า และนำเสนอเกี่ยวกับการศรัทธาต่อการกำหนดสภาพการณ์ (กอฎอ กอดร์) ไว้ดังนี้

การกำหนดสภาพการณ์เป็นหลักการศรัทธาประการหนึ่งของอิสลาม ซึ่งมีความเกี่ยวพันกับการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ จำเป็นที่มุสลิมทุกคนจะต้องศรัทธาต่อการกำหนดสภาพว่าอัลลอฮ์ทรงรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต สิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ในความรอบรู้ เป็นไปตามประสงค์ของพระองค์ ถ้าหากว่าพระองค์ไม่ทรงประสงค์เหตุการณ์นั้นไม่อาจจะเกิดขึ้นได้ การกำหนดสภาพแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การกำหนดสภาพที่ตายตัว (กอฎอ มุบรออม) การกำหนดสภาพเพื่อทดลอง (กอฎอ อุอิบติลาอ) การกำหนดสภาพแบบเลือกเฟ้นได้ (กอฎอ อุกอยยัร)

1.6.1 การกำหนดสภาวะการแบบตายตัว คือ อัลลอฮ์ได้ทรงกำหนดให้แก่สิ่งที พระองค์ทรงบังเกิดมา เช่น รูปร่างลักษณะต่างๆ ของมนุษย์ สัตว์ พืช หรือการโคจรของโลก ดวง อาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาวต่างๆ ซึ่งมีระยะเวลาที่แน่นอน เป็นระบบ การกำหนดสภาวะประเภทนี้ มนุษย์หรือสิ่งต่าง ๆ ไม่อาจเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับตามที่อัลลอฮ์ทรงกำหนดมาให้ ไม่ว่ามนุษย์จะ มีความสูงต่ำ ดำ ขาว ผมหยิก หรือ ผมตรงก็ตาม และอัลลอฮ์จะไม่ทรงเอาผิดกับเขาในภาพลักษณ์ ของเขาที่ปรากฏ

1.6.2 การกำหนดสภาวะเพื่อการทดลอง คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลซึ่งเขาไม่ คิดมาก่อนว่าจะได้รับ หรือไม่มีคาดว่าจะประสบเช่นนั้น อาทิ เช่น การได้รับโชคลาภแบบไม่คาด ฝัน การประสบอุบัติเหตุโดยบังเอิญ ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการกำหนดสภาวะประเภทนี้ คือ การ ระมัดระวังตัว มีการกระทำอย่างรอบคอบ ไม่ประมาทเลินเล่อ ครองสติให้มั่นคงตลอดเวลา พร้อม กับมอบหมาย (ตะวักกัลป์) ต่ออัลลอฮ์ และขอคูลาอู (ขอพร) ต่อพระองค์ได้ทรงนำสิ่งที่ดีมาให้ ทรง ปกป้องภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้น

1.6.3 การกำหนดสภาวะแบบเลือกเฟ้น คือ อัลลอฮ์ได้ทรงบังเกิดมนุษย์มา พระองค์มิได้ทรงทอดทิ้งพวกเขา แต่พระองค์ได้ทรงส่งร่อซูลมาชี้แจงสั่งสอน และได้ทรงส่งกัมภีร์ มาเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของมนุษย์ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการเคารพภักดีต่อพระองค์ หรือการ ดำเนินชีวิตของพวกเขา พระองค์ได้ทรงชี้แจงว่า อะไร คือความดี อะไรคือ ความชั่ว เพื่อให้เขาได้ เลือกปฏิบัติ และเขาจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของเขา พระองค์จะทรงสอบสวนเขาในการ กำหนดสภาวะประเภทนี้

มนุษย์แม้ว่าจะมีความสามารถ จะมีอำนาจมากสักเพียงใดก็ตาม ฐานะของมนุษย์ ในการเป็นบ่าวของอัลลอฮ์ก็คงมีอยู่อย่างเดิม ดังนั้น บางครั้งอัลลอฮ์ทรงเอ็นดูเมตตาเขา โดยไม่ ต้องการให้เขาหลงผิด หรือตกอยู่ในฐานะผู้อธรรม หรือเกิดความหึงผยองลำพองตน พระองค์ก็ ทรงยับยั้งไม่ทำให้เขาได้รับในสิ่งที่ปรารถนา ซึ่งก็เป็นการดีสำหรับเขา เพื่อไม่ต้องถูกลงโทษในการที่ เขาตกอยู่ในความหลงผิด และบางคนอัลลอฮ์ได้ทรงปล่อยให้เขาหลงผิด เนื่องจากการฝ่าฝืน คือผิด และการปฏิเสธของพวกเขา เพื่อพวกเขาจะได้ลิ้มรสการลงโทษของอัลลอฮ์ทั้งในโลกคุณยา โดยให้ เขาได้รับความทุกข์ยาก ความล้มเหลวความยุ่งเหยิง ปั่นป่วน ความกลัดกลุ้ม ความเศร้าโศกเสียใจ การมัวเมาอยู่ในคณหาราคี การบ้าคลั่งในอำนาจทรัพย์สิน เงินทอง และในโลกอาคิเราะฮ์ (โลก หน้า) ก็จะถูกลงโทษอย่างสาหัส ซึ่งการกระทำความคิดนั้นก็มาจากตัวของเขาเอง ถึงแม้ว่าจะมี แนวทางที่ถูกต้องดึงมาจากหลักคำสอนของศาสนาก็ตาม ดังนั้น มนุษย์จึงสามารถที่จะหลีกเลี่ยงจาก

สภาพความชั่วไปสู่ความดีได้ นั่นแหละที่เราจะยอมรับว่านั่นคือสิ่งที่อัลลอฮ์ได้ทรงกำหนดไว้ให้ท่านแล้ว

ประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของคนมุสลิมโดยทั่วไป

จรัล มะลูลีม (2552) ได้รวบรวมหลักฐานเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของมุสลิมในประเทศไทยและวิถีชีวิตของคนมุสลิมโดยทั่วไปไว้ ดังนี้

มุสลิมในประเทศไทย

ความเป็นมาของศาสนาอิสลามในประเทศไทย ตามหลักฐานที่มีอยู่นั้นเห็นได้ว่าศาสนาอิสลามได้เข้ามาในภูมิภาคนี้ประมาณตั้งแต่ศตวรรษที่ 11 ถึงศตวรรษที่ 13 โดยการเผยแพร่ศาสนาในสมัยโบราณนั้นกระทำได้ 3 ทางด้วยกัน คือ ประการแรก ใช้กำลังทหาร ประการที่สอง โดยมาทางนักบุญหรือผู้สอนศาสนา และประการสุดท้าย เข้ามาโดยพ่อค้า สำหรับการเผยแพร่ศาสนาอิสลามเข้ามายังประเทศไทยนั้นน่าจะใช้ประการหลังสุดได้แก่การที่พ่อค้านำมาเผยแพร่ จึงทำให้การเผยแพร่ศาสนาในแผ่นดินไทยเป็นไปด้วยความสงบ สันติ ประกอบกับคนไทยเป็นคนที่ใจกว้างในเรื่องเกี่ยวกับศาสนาจึงไม่มีการขัดแย้ง

ศาสนาอิสลามแพร่หลายเข้าไปในหลายประเทศโดยกลุ่มพ่อค้าอาหรับที่นำศาสนาอิสลามเข้ามา โดยพ่อค้าเหล่านั้นจะเข้ามาตั้งหลักแหล่งค้าขายในดินแดนที่ตนมาอยู่จนมีฐานะร่ำรวยแล้วมีความสัมพันธ์กับเจ้าผู้ครองนคร และในที่สุดเจ้าผู้ครองนครในบริเวณนี้มีความศรัทธาในศาสนาอิสลามและหันมานับถือศาสนาอิสลาม และมีพ่อค้าอาหรับบางคนได้มาแต่งงานกับชาวพื้นเมืองจึงอาศัยในแถบนี้โดยไม่หวนกลับไปยังถิ่นกำเนิดของตนอีก ประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมอ่อน (Soft Culture) และมีความเชื่อถือในไสยศาสตร์ด้วย การยอมรับเอาศาสนาอิสลามเข้านับถือแทนศาสนาหรือลัทธิความเชื่อเดิมของตนจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องสำหรับประเทศนั้นคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม หรือเรียกว่ามุสลิมไทยก็ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลาม ในระยะใกล้เคียงกันนี้ ในอดีตคนที่อาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนี้เคยนับถือศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธมาก่อน

ดินแดนที่เป็นแหล่งรับวัฒนธรรมด้านศาสนาอิสลามเข้ามาในช่วงแรกๆ ของไทยก็คือบริเวณทางใต้สุดของประเทศไทยได้แก่ ปัตตานี และหากจะถือเอากรุงสุโขทัย (ราว พ.ศ.1800) เป็น

จุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์ไทยและ ถือได้ว่าศาสนาอิสลามได้เข้ามาในประเทศไทยก่อนหน้าที่จะตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ก่อนที่คนไทยจะย้ายมาจากยูนนานดินแดนทางภาคใต้ของประเทศจีน และศาสนาอิสลามหรือคนที่นับถือศาสนาอิสลามน่าจะอยู่ในดินแดนที่เรียกว่าประเทศไทยตั้งแต่เริ่มประวัติศาสตร์ของชาติไทยเพราะศาสนาอิสลามได้เผยแพร่เข้ามาถึงอินโดนีเซียและในแหลมมลายูก่อนที่ชนเผ่าไทยจะเคลื่อนย้ายมาจากยูนนาน จึงเป็นการยืนยันได้ว่าชาวมุสลิมได้เข้ามาอยู่ในดินแดนทางภาคใต้ก่อนที่จะตั้งกรุงสุโขทัย ดังนั้นชาวมุสลิมจึงไม่ได้เข้ามาอาศัยแผ่นดินไทยตามที่คนส่วนหนึ่งเข้าใจกัน

อย่างไรก็ตามไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าปัตตานีตกเป็นของไทยในสมัยใด แต่ในสมัยสุโขทัยนั้น มีอาณาเขตถึงนครศรีธรรมราชอันเป็นเมืองทางใต้ ส่วนเขตการปกครองของนครศรีธรรมราชนี้ ยาวไปถึงแหลมมลายู สิงคโปร์ มะละกา ซึ่งการปกครองจะใช้วิธีส่งดอกไม้เงิน ดอกไม้ทองสามปีต่อครั้ง ถ้าหากไม่จัดส่งตามกำหนดระยะเวลาทางอาณาจักรใหญ่ก็จะส่งกองทัพไปปราบปรามเมืองขึ้นนั้น

ปัจจุบันชาวมุสลิมที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยจะมีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากหลายแห่ง ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. มุสลิมที่สืบเชื้อสายมาจากมลายูหรือมาเลย์ เป็นชาวมุสลิมกลุ่มใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณชายแดนภาคใต้ของไทยในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และบางส่วนของจังหวัดสตูลและสงขลา นอกจากนี้ยังอยู่ในภาคอื่นๆ อาทิเช่น จังหวัดอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีชาวมุสลิมอยู่มากคือประมาณ 160,000 คน โดยมุสลิมเหล่านั้นได้ถูกกวาดต้อนมาไว้ในพื้นที่ดังกล่าวตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก นอกจากนี้จะมีมากในแถวจังหวัดนครนายก ฉะเชิงเทราและนนทบุรี ส่วนในกรุงเทพมหานครไปตั้งรกรากอาศัยอยู่ในที่หลายๆ แห่ง เช่น ชนบุรี สีแยกบ้านแขก ทุ่งครุ พระประแดง บางคอแหลม มหานาค พระโขนง คลองตัน มีนบุรี หนองจอก เป็นต้น

2. มุสลิมที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษอาหรับเปอร์เซียหรืออิหร่าน ซึ่งชาวอาหรับเปอร์เซียนี้ได้ติดต่อค้าขายกับคนไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งชาวเปอร์เซียนี้ได้เข้ามาค้าขายในไทย และได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ทางใต้ของประเทศไทยด้วย ซึ่งชาวเปอร์เซียจะนับถือศาสนาอิสลามทั้งนิกายซุนนีและชีอะห์ ชาวมุสลิมจากเปอร์เซียที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์ไทยได้แก่ ชัยค์(ชีค) อะห์มัด กูมิ (Shieak Ahmad Qumi) ซึ่งเข้ามาประเทศไทยใน

รัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (ก่อน พ.ศ. 2143) โดยท่านผู้นี้ นำศาสนาอิสลามนิกายชีอะฮ์มาเผยแพร่เป็นครั้งแรกในประเทศไทย ในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม Shieak Ahmad Qumi เจริญรุ่งเรืองในทางราชการในราชสำนักของไทย ได้รับยศเทียบเท่าเจ้าพระยา เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพาณิชย์ และช่วยปรับปรุงราชการด้านกรมท่าขวา และได้เป็นจุฬาราชมนตรี มีหน้าที่เก็บภาษีสินค้าเข้าออก ดูแลการเดินทางเรือระหว่างประเทศและดูแลกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย ท่านผู้นี้เป็นต้นตระกูลขุนนาค บุญรัตตพันธ์ ศรีเพ็ญ สุคนธาภิรมย์ เป็นต้น ขณะนี้มุสลิมนิกายชีอะฮ์จากเปอร์เซียจะอยู่กันมากย่านเจริญพาสณ์ ฝั่งธนบุรี

3. มุสลิมที่มีบรรพบุรุษจากชวา จากหลักฐานที่ค้นพบด้วยขามสังคโลกในอินโดนีเซียเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าประเทศไทยกับอินโดนีเซียมีความสัมพันธ์อันยาวนานตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัย ในสมัยอยุธยานั้นก็มิมีชาวชวามาตั้งหลักแหล่งอยู่เช่นเดียวกันกับคนกลุ่มอื่นๆ อย่างไรก็ตามเรื่องราวของชาวชวาไม่ได้ปรากฏขึ้นอีกในประวัติศาสตร์ของไทย ทั้งนี้คาดกันว่าชาวชวาคงถูกกลืนหายไปกับชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ อย่างไรก็ตามมีหลักฐานยืนยันว่าชาวชวาเข้ามาไทยอีกในสมัยรัชกาลที่ 5 การที่ชาวชวาเข้ามามีสาเหตุมาจากการทำมาหากิน เพราะค่าจ้างในไทยสูงกว่าในชวาถึง 3 เท่า และในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองชาวชวาถูกญี่ปุ่นเกณฑ์มาสร้างทางรถไฟสายมรณะ เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงคราม ชาวชวาก็หนีมาอาศัยอยู่ในไทยไม่ยอมกลับอินโดนีเซีย ปัจจุบันในกรุงเทพฯจะมีมุสลิมเชื้อสายชวามาครองจากเชื้อสายมาเลย์เท่านั้น โดยตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ท้องที่ เขตพระราชวังพระนครสนาม บางขุนพรหม สามเสน คูสิต นางเลิ้ง ประแจจีน บ้านทวาย สาทร บางรัก พาหุรัด ตำราญราษฎร์ เป็นต้น

4. มุสลิมที่มีเชื้อสายมาจากจาม-เขมร ในอดีตนั้นจามมีประเทศเป็นของตนเอง แต่ปัจจุบันเหลือเพียงแต่เผ่าพันธุ์เท่านั้น ในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ ทหารอาสาจากเขมรที่นับถือศาสนาอิสลามได้เข้ามาอาศัยรับกับข้าศึกของไทย เหตุที่ทหารอาสาจามเข้ามาประเทศไทยเนื่องจากอาณาจักรปาของจามถูกเวียดนามรุกราน ชาวจามส่วนหนึ่งจึงอพยพหนีออกนอกประเทศ เมื่อกรุงศรีอยุธยาแตกครั้งที่ 2 นั้น แยกจามบางคนก็ตกเป็นเชลยเช่นเดียวกับคนไทย บางคนอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ตามคลองแสนแสบที่เรียกว่า เจริญผล ในสมัยรัชกาลที่ 5 พวกจามจำนวนหนึ่งก็อพยพตามเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ ผู้สำเร็จราชการเมืองเขมรเวลานั้นเข้ามา บริเวณที่แยกจามตั้งหลักแหล่งอยู่เวลานี้ ได้แก่ บริเวณบ้านครัว ตั้งแต่เจริญผลฝั่งตรงข้ามสนามกีฬาแห่งชาติไปจรดอรุณพงษ์ หลักแหล่งที่อื่นก็มีมัสยิดวัดสุวรรณ ถนนเจริญนคร ตำบลน้ำเขียว อ.แหลมงอบ จ.ตราด และที่พุมเรียง จ.สุราษฎร์ธานี

5. ชาวมุสลิมเชื้อสายเอเชียใต้ มีหลักฐานว่าในสมัยอยุธยาชาวอินเดียได้เข้ามาค้าขายในประเทศไทยจนมั่งคั่งร่ำรวย ในสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเปิดทำสัญญากับมหาอำนาจตะวันตก ได้มีมุสลิมจากอินเดีย ปากีสถานและอัฟกานิสถานได้เข้ามาขอเป็นคนในบังคับของอังกฤษ เพราะเชื่อว่าจะทำการค้าได้สะดวก คนในบังคับต่างชาติเหล่านี้มาตั้งรกรากอยู่ในกรุงเทพฯ แถบบางรัก มหานาค ราชวงศ์ สามเสน เขาวราช วรจักร สีลม และบางส่วนของอพยพไปขายผ้าตามต่างจังหวัด ปัจจุบันคนพวกนี้ตั้งรกรากอยู่ทั่วประเทศไทยและได้แต่งงานกับผู้หญิงพื้นเมืองและมีอาชีพค้าขายโดยทั่วไป

6. มุสลิมที่มีเชื้อสายมาจากจีน คนเหล่านี้ได้เข้ามาประเทศไทยทางชายแดนภาคเหนือ โดยตั้งรกรากอยู่ในจังหวัดเชียงรายลำพูน แม่ฮ่องสอนและเชียงใหม่ จีนฮ่อมุสลิมเข้ามาประเทศไทยครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 ส่วนสาเหตุที่เข้ามายังประเทศไทยนั้นน่าจะเนื่องมาจากในปี 2498 มีการลือชื่อของมุสลิมที่อยู่ในประเทศ เพราะไม่พอใจการปกครองของจีนทำให้จีนฮ่อถูกสังหารเป็นจำนวนมาก การอพยพครั้งต่อมามีขึ้นในปี 2493 เมื่อประเทศจีนเป็นคอมมิวนิสต์ กองพล 93 ที่เป็นทหารของเจียงไคเช็คแห่งก๊กมินตั๋งจึงไม่อาจอยู่ในประเทศจีนต่อไปได้ จึงอพยพมาที่ อ.ฝาง จ. เชียงใหม่ ทหารจีนเหล่านั้นบางส่วนเป็นมุสลิมเช่นเดียวกับจีนฮ่อ จึงรวมตัวกันพำนักอยู่ที่ เชียงใหม่

วิถีชีวิตของชาวมุสลิม

วิถีชีวิตของชาวมุสลิมส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพด้านการเกษตร โดยเฉพาะที่อยู่ในดินแดนใต้สุดของประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจนกว่ามุสลิมในดินแดนอื่นๆ นอกจากนี้ก็ยังมีประกอบอาชีพทางการประมงบ้าง ส่วนมุสลิมในภาคอื่นๆ ส่วนใหญ่จะมีฐานะค่อนข้างดี เช่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ โดยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าเนื้อเป็นหลัก ในภาคกลางและในกรุงเทพมหานครชาวมุสลิมจะมีฐานะดี เป็นเจ้าของที่ดินที่มีราคาสูง และชาวมุสลิมส่วนใหญ่จะเลือกที่อยู่ติดกับแม่น้ำ

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวมุสลิมด้วยกัน

ไม่ว่ามุสลิมจะมีบรรพบุรุษมาจากเชื้อสายใด ก็จะมีความรักใคร่กลมเกลียวกันระหว่างพี่น้องมุสลิม ที่ต่างเชื้อสายและต่างนิกายกัน สำหรับลักษณะความสัมพันธ์ของชาวมุสลิมใน

ประเทศไทยนั้นจะเห็นความขัดแย้งกันระหว่างศาสนาน้อยมากระหว่าง เพื่อนร่วมศาสนาและต่างศาสนา ชาวมุสลิมก็จะเข้ากันได้เป็นอย่างดี

แม้แต่ในภาคใต้ของประเทศไทยก็จะไม่เห็นความขัดแย้งทางศาสนา ความขัดแย้งอาจจะเกิดจากสาเหตุด้านอื่น ด้านการเมือง ด้านการทหาร ด้านอุดมการณ์ แต่ไม่ได้มีความขัดแย้งเรื่องการอยู่ร่วมกัน ชาวมุสลิมจะอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ อย่างมีความสุข มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีตัวอย่างให้เห็นอย่างมากมายที่วัดกับโรงเรียนปอเนาะมีความสนิทสนมกัน และจะเห็นได้ว่าพ่อค้าบางส่วนที่มาจากอินเดีย มาจากอาหรับหรือตะวันออกกลางทุกคนจะอยู่ร่วมกันเป็นอย่างดี และกลายเป็นคนไทยในที่สุดกลายเป็นคนเชื้อชาติไทย สัญชาติไทยและดำรงชีวิตอยู่ในประเทศไทย

สำหรับชาวมุสลิมที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะ โลกที่เรียกว่าเป็นมาเลย์เวิร์ลด์ (Malay World) เป็นดินแดนที่นับถือศาสนาอิสลาม ภาษาทางศาสนาซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาอาหรับ หรือภาษาขาวี สำหรับการเผยแพร่คำสั่งสอนศาสนา อิสลามจะยึดถือตามคัมภีร์อัลกุรอาน ได้รับการอ่านการสอนโดยเริ่มในโรงเรียนที่เรียกว่าปอเนาะ มีโต๊ะครูเป็นผู้สอน โรงเรียนเหล่านี้จะอยู่ในภาคใต้ โดยเฉพาะในปัตตานีมีจำนวนมาก

เมื่อคนมุสลิมไม่ว่าจะมาจากที่ใดก็ตาม เมื่อเป็นคนไทยแล้ว ก็จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และมีวัฒนธรรมของตัวเองคือวัฒนธรรมแบบอิสลาม เช่น มีประเพณีการแต่งงาน ประเพณีรับประทานอาหารเป็นของตนเอง มีวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ การให้เกียรติผู้ที่มีอายุในบ้าน ในประเทศอิสลามนั้นจะไม่มีสถานรับเลี้ยงคนชรา เพราะถือว่าคนมีอายุมากควรได้รับการดูแล ไม่ถูกทอดทิ้งให้โดดเดี่ยวและเหงาเศร้าอยู่ห่างไกลลูกหลาน ฉะนั้นในศาสนาอิสลามคนที่มีอายุสามารถบอกให้ลูกหลานเชื่อฟังได้

พิธีกรรมของอิสลาม

พิธีกรรมของอิสลามมีหลายอย่างที่น่าสนใจ ในที่นี้ขอกล่าวเป็นบางเรื่องเท่านั้น

การเสียชีวิต

เมื่อมีคนเสียชีวิตชาวบ้านก็จะช่วยกันขุดหลุมศพ ปั้นลูกดินขนาดใหญ่เพื่อใส่ในหลุม จะมีผู้คนไปร่วมหลับนอนในบ้านที่มีคนเสียชีวิตและจะมีการจุดไฟสว่างไสวเพื่อให้เกียรติแก่ผู้เสียชีวิต

ไปแล้ว ในการอาบน้ำศพผู้เสียชีวิต ญาติที่เป็นชายหรือบุตรผู้ตายจะเข้าไปช่วยอาบน้ำศพให้พ่อ ส่วนบุตรสาวหรือญาติที่เป็นสตรีจะเป็นผู้อาบน้ำศพให้แม่ ด้วยการกดท้องให้ทุกอย่างในร่างกายออกมาทำให้สะอาด สำหรับผู้ชายเมื่อเสียชีวิตจะห่อด้วยผ้าขาว 3 ผืน ส่วนผู้หญิงจะห่มด้วยผ้าขาว 5 ผืน ลักษณะเช่นนี้ไม่ว่าจะเป็นภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคเหนือของไทย อิสลามจะมีวัฒนธรรมเหมือนกันหมด เป็นวัฒนธรรมที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอาน ฉะนั้นคำว่าอิสลามจึงมีความหมายกว้างขวาง สำหรับมุสลิมแล้วถือว่าอิสลามเป็นวิถีชีวิต ด้วยเหตุนี้ศาสนาจึงเป็นส่วนหนึ่งของอิสลาม

การละหมาดที่มัสยิด

ในสังคมมุสลิมถือว่ามัสยิดเป็นศูนย์กลางของจิตใจ ฉะนั้นมัสยิดจึงเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญเป็นสถานที่รวมตัวกัน ฉะนั้นจึงมีคำสอนของอิสลามว่าเวลาละหมาดไปทำที่มัสยิด ความมุ่งหมายที่สำคัญเพื่อให้คนได้มารวมตัวกันให้รู้จักกัน และอิสลามนั้น ไม่มีการแบ่งสีผิว เผ่าพันธุ์ถือว่าทุกคนเท่าเทียมกันในสายตาของพระเจ้า ไม่มีผู้หญิง ผู้ชาย ขาวดำ นิโกร ใครก็ตามที่เมื่อไปทำพิธีละหมาดหากไปถึงก่อนจะยืนอยู่แถวหน้า ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ลักษณะเช่นนี้ทำให้ศาสนามีความเรียบง่าย และการสักการบูชานั้นจะสักการะเฉพาะพระเจ้าผู้เป็นเจ้าพระองค์เดียว ลักษณะเช่นนี้ทำให้อิสลามไม่มีสื่อกลาง ถ้าจะเข้าหาพระเจ้าก็ขอจากพระเจ้าโดยตรง ไม่ขอจากนักบุญหรือหลุมฝังศพเหล่านี้ คือวัฒนธรรมที่เหมือนกันหมดเรียกว่าวัฒนธรรมอิสลาม

การละเล่น

วัฒนธรรมอื่นๆ ของศาสนาอิสลามอย่างเช่นการร้องเพลง อิสลามไม่ได้ห้ามการร้องเพลง แต่มีขอบเขตกำหนดว่าดนตรีชนิดไหนจะใช้ได้ คำร้องใดที่ไม่ได้สื่อในด้านการปลุกเร้าในด้านกามโลกีย์จะได้รับอนุญาต จะเห็นว่าภาคใต้ของไทย โดยเฉพาะใน 3 จังหวัดภาคใต้จะไม่มีการรำโอเกะหรือร้องรำทำเพลง ซึ่งถือว่าเป็นการขัดกับแนวคิดของอิสลามซึ่งรักความสงบ และมีดนตรีตามหลักการของตนเอง

พิธีกรรมอื่นๆ

ในคำสอนของศาสนาอิสลามที่กลายมาเป็นวัฒนธรรม กลายมาเป็นประเพณีของชาวมุสลิม จะกลายเป็นประเพณีเดียวกัน วัฒนธรรมเดียวกัน พิธีกรรมทางศาสนาคือหลักปฏิบัติหลักศรัทธา

เหมือนกันหมดสำหรับมุสลิมทุกภาคในประเทศไทย เช่น หลักการถือศีลอดหลักเดียวกัน การไปประกอบพิธีฮัจญ์ในรูปแบบเดียวกัน มีการออกทานบัจคับหรือชะกาตรี้อยละ 2.5 แบบเดียวกัน มีวันฉลองเหมือนกันหมดทั่วประเทศและทั่วโลกคือฉลองก่อนสิ้นสุคพิธีฮัจญ์ และหลังวันถือศีลอดครบแล้ว

วัฒนธรรมด้านการแต่งกายของชาวมุสลิม

สามารถแต่งกายได้ตามหลักการของศาสนาอิสลามที่เรียกว่า ฮิญาบ (Hijab) สำหรับหลักของศาสนาอิสลามย้าว่าสำหรับผู้หญิงจะต้องปกปิดทุกส่วนในร่างกายยกเว้นใบหน้าและฝ่ามือที่สามารถเปิดได้ ส่วนการแต่งกายของผู้ชายจะต้องปิดตั้งแต่สะดือถึงหัวเข่า สำหรับการตั้งชื่อของชาวไทยมุสลิมนั้น สามารถตั้งชื่อเป็นภาษาอาหรับ อันเป็นภาษาศาสนาได้อย่างเต็มที่ ซึ่งรัฐธรรมนูญได้ให้ออกาสของความเท่าเทียมกันในการใช้ชื่อที่มาจากภาษาอาหรับอันเป็นภาษาของศาสนาอิสลามได้

กล่าวได้ว่าศาสนาอิสลามเข้ามาสู่ประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคใต้ก่อน แล้วจึงค่อยๆ ขยายออกมาในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือทุกภาคของประเทศไทย จากคนที่เข้ามาหลายเชื้อชาติ หลายเผ่าพันธุ์ ทั้งมาเลย์ เปอร์เซีย ชาว อินเดีย ปากีสถาน จามและจีน เข้ามาอยู่ในดินแดนที่เรียกว่าแผ่นดินไทยอย่างมีความสุข ไม่มีปัญหาความขัดแย้งกัน ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและสันติ เพราะคนมุสลิมมีวัฒนธรรมอิสลามเป็นเครื่องชี้นำการดำเนินชีวิต และเป็นวิถีของชาวมุสลิมทั้งหลาย มุสลิมทุกคนที่อยู่ในประเทศไทยต่างเป็นคนหนึ่งที่มีทั้งเชื้อชาติไทย สัญชาติไทย มีความเป็นไทยทั้งชีวิตและจิตวิญญาณที่จะอยู่ร่วมกันกับคนไทยทั้งหลายอย่างสงบสุขตามคำสอนของศาสนาอิสลาม

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล	นายสุลิต แววรรณเจือ
วัน เดือน ปี ที่เกิด	วันที่ 28 เดือนมกราคม พ.ศ. 2523
สถานที่เกิด	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (วิทยาการคอมพิวเตอร์) สถาบันราชภัฏจันทรเกษม
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	หัวหน้าแผนกคอมพิวเตอร์
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บริษัท กรีน ไลน์ ซินเนอร์จี